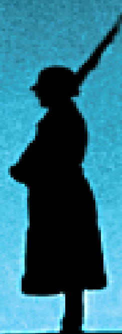
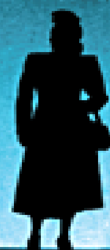
ROBERT HARRIS

München

„Excepțional." – *The Washington Post*

LITERA

buzz BOOKS

ROBERT HARRIS

München

„Excepțional." – *The Washington Post*

LITERA

buzz BOOKS

buzz
BOOKS

Cărțile despre care toată lumea vorbește!

O colecție cosmopolită, locul de întâlnire a celor mai noi
opere de ficțiune contemporană – romane aflate în topurile
internaționale, premiate, ecranizate sau în curs de ecranizare,
traduse în zeci de limbi – cărți provocatoare,
pe care abia aștepți să le citești

ROBERT
HARRIS

München

Traducere din limba engleză și note
ANDREEA NĂSTASE

LITERA
București

Munich

Robert Harris

Editura Litera

tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

München

Robert Harris

Editor: Vidraşcu şi fiii

Redactor: Ovidiu Șerban

Corector: Ionel Palade

Copertă: Flori Zahiu

Tehnoredactare şi prepress: Ofelia Coşman

Seria de ficţiune a Editurii Litera este coordonată

de Cristina Vidraşcu Sturza.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

HARRIS, ROBERT

München / Robert Harris;

trad. din lb. englezăși note: Andreea Năstase. –

Bucureşti: Litera, 2021

ISBN 978-606-33-7540-8

ISBN EPUB 978-606-33-7694-8

I. Năstase, Andreea (trad.; note)

821.111

Pentru Matilda

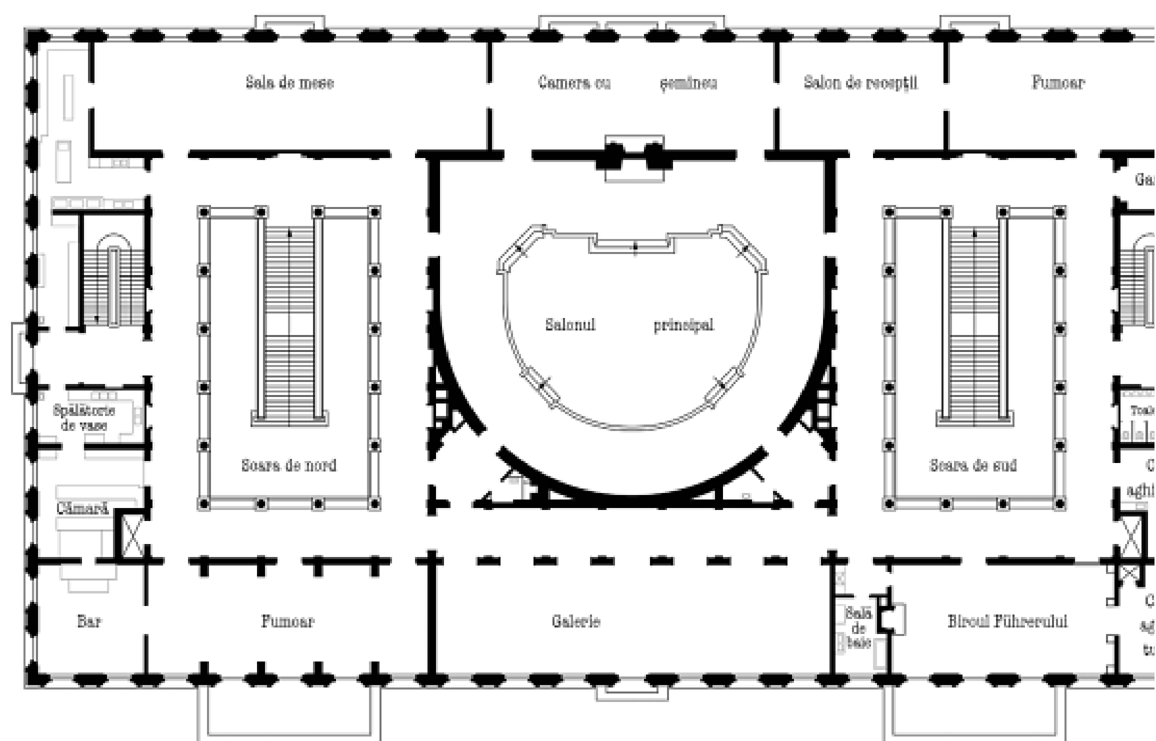
Ar trebui să ținem întotdeauna cont de faptul că trecutul de astăzi a fost viitor odinioară.

F.W. Maitland, istoric (1850–1906)

Ar fi trebuit să plecăm la război în 1938… Septembrie 1938 ar fi fost perioada cea mai favorabilă.

Adolf Hitler, februarie 1945

ZIUA ÎNTÂI

FÜHRERBAU Parter

1

Puțin înainte de ora unu, în după-amiaza zilei de 27 septembrie 1938, domnul Hugh Legat, membru al serviciului diplomatic al Maiestății Sale, era condus la masă lângă una dintre ferestrele înalte ale restaurantului Ritz de la Londra, comanda o sticlă mică de Dom Pérignon din 1921, pe care nu și-o permitea, își deschidea exemplarul din *The Times* la pagina șaptesprezece și începea să citească pentru a treia oară discursul pronunțat în ajun de Adolf Hitler la Berlin Sportpalast.

DISCURSUL LUI HERR HITLER

ULTIM AVERTISMENT ADRESAT PRAGĂI

PACE SAU RĂZBOI?

Din când în când, Legat ridica ochii spre intrarea din capătul opus al sălii. Poate că imaginația îi juca feste, dar avea impresia că nu numai oaspeții localului, ci și chelnerii, care se deplasau pe covorul dintre scaunele tapițate într-o nuanță roz-închis, erau neobișnuit de tăcuți. Nu se auzea nici un râset. Prin sticla groasă a ferestrelor, care bloca orice zgomot, se vedea un grup de vreo cincizeci de muncitori, unii dintre ei dezbrăcați până la brâu în vremea umedă, săpând tranșee înguste în Green Park.

„Nimeni, nicăieri în lume, n-ar trebui să mai pună la îndoială faptul că aici nu vorbește un bărbat sau un conducător, ci întregul popor german. Știu că, în acest moment, întregul popor – milioane de oameni – este de acord cu fiecare cuvânt al meu (*Heil*).“

Îl ascultase în direct la BBC. Discursul metalic, neîndurător, amenințător, autocompătimitor, lăudăros – impresionant, în felul lui odios – fusese punctat de pumnii cu care Hitler lovea tribuna și de vacarmul celor cincisprezece mii de voci urlându-și entuziasmul. Zgomotul era inuman, nepământesc. Părea să iasă la suprafață dintr-un misterios fluviu subteran și să se reverse prin difuzoare.

„Îi mulțumesc domnului Chamberlain pentru eforturile sale și îl asigur că poporul german nu-și dorește altceva decât pacea. L-am mai asigurat, și subliniez acum, că atunci când această problemă se va rezolva, Germania nu va mai avea revendicări teritoriale în Europa.“

Legat își scoase stiloul și sublinie acest pasaj, apoi altul, o referință anterioară la Acordul Naval Anglo-German:

„Un astfel de tratat este justificat moral dacă cele două națiuni se angajează solemn să nu-și declare niciodată război. Germania este animată de această voință. Să sperăm că cei care nutresc convingeri similare vor prevala în rândul poporului britanic.“

Lăsă ziarul deoparte și își scoase ceasul de buzunar. Era tipic pentru el să poarte micul accesoriu la capătul unul lanț, iar nu la încheietură, ca majoritatea bărbaților de vârsta lui. Nu avea decât douăzeci și opt de ani, însă părea mai bătrân – chipul palid, gesturile măsurate, costumul închis la culoare. Făcuse rezervarea la restaurant cu o zi înainte, când criza încă nu izbucnise. Acum se simțea vinovat. Îi mai acorda femeii încă cinci minute, după care avea să fie nevoit să plece.

La unu și un sfert îi zări imaginea printre florile din fața peretelui de oglinzi cu rame poleite. Stătea la intrarea în restaurant, înălțată pe vârfuri, uitându-se în jur nedumerită, cu gâtul lung și alb întins, cu bărbia împinsă în sus. O studie câteva clipe ca pe o străină, întrebându-se cum ar fi găsit-o dacă n-ar fi fost soția lui. „O figură specială“ era caracterizarea pe care o primea de obicei. „Nu neapărat frumoasă.“ „Nu, dar atrăgătoare.“ „Pamela este ceea ce s-ar numi rasă pură.“ „Da, extrem de rasată și într-o ligă superioară celei în care joacă bietul Hugh…“ (Auzise acest comentariu, fără voia lui, la petrecerea de logodnă.) Îi făcu semn cu mâna și se ridică în picioare. În sfârșit, îl văzu, îi zâmbi, îi răspunse la semne și se îndreptă spre masa lui. Îmbrăcată cu o fustă strâmtă și un taior de mătase, își croia rapid drum printre mese, făcând să se întoarcă mai multe capete.

Îl sărută apăsat pe gură, cu respirația puțin întretăiată.

– Scuze, scuze, scuze…

– N-are nimic, abia am ajuns și eu.

În ultimele douăsprezece luni învățase că era mai bine să n-o întrebe unde fusese. Pe lângă poșetă, avea la ea o cutie mică de carton. O așeză pe masă în fața lui și își scoase mănușile.

– Credeam că ne-am înțeles fără cadouri, o mustră.

Deschise capacul. Niște ochi goi, sticloși, se holbau la el din centrul unui craniu din cauciuc negru, cu rât din metal. Tresări și schiță un gest de retragere.

– I-am dus pe copii să probeze măștile de gaze. Am înțeles că trebuie să le pun mai întâi lor. Va fi un test de devotament matern, nu-i așa? Își aprinse o țigară. Pot să primesc ceva de băut? Sunt deshidratată.

El îi făcu un semn chelnerului.

– Doar o sticlă de jumătate?

– Am de lucru după-amiază.

– Îmi închipui că ai! Nici nu eram sigură c-o să vii.

– Ca să fiu cinstit, n-ar fi trebuit. Am încercat să te sun acasă, dar nu erai.

– Ei bine, acum știi unde am fost. Există explicație mai inocentă? Zâmbi și se aplecă spre el. La mulți ani, dragul meu, îi spuse când ciocniră.

Târnăcoapele muncitorilor din parc se ridicau și coborau ritmic.

Comandă rapid, ignorând meniul: fără antreuri, filé de limbă-de-mare de Dover, cu salată verde. Lui însă nu-i venea să se gândească la mâncare, căci nu reușea să scape de imaginea celor doi copii ai lor cu măștile de gaze pe chip. John avea trei ani, Diana, doi. Cât îi bătuseră la cap să nu alerge prea repede, să se îmbrace bine, să nu bage în gură jucării sau creioane, fiindcă pot fi murdare! Lăsă cutia jos și o împinse ușor cu piciorul sub masă, ca să n-o mai vadă.

– S-au speriat?

– Sigur că nu. Au crezut că totul este un joc.

– Știi că uneori exact așa mi se pare și mie? Chiar când citești telegramele, uneori ți se pare că ai de-a face cu o glumă sinistră. Acum o lună, situația părea rezolvată, apoi Hitler s-a răzgândit.

– Ce-o să se întâmple în continuare?

– Cine poate spune? Posibil, nimic, zise, simțind nevoia să transmită optimism. Încă se discută la Berlin – cel puțin când am plecat eu de la birou.

– Și dacă s-ar opri negocierile, când ar începe?

El îi arătă titlul din *The Times* și ridică din umeri.

– Cred că mâine.

– Serios? Așa de repede?

– Declară că va trece frontiera cehă sâmbătă. Experții noștri militari estimează că ar avea nevoie de trei zile ca să-și pună artileria și tancurile pe poziții. Asta înseamnă că trebuie să înceapă mobilizarea mâine. Aruncă ziarul înapoi pe masă. Șampania căpătase un gust acid. Știi ceva, hai să schimbăm subiectul.

Din buzunarul interior al sacoului scoase o cutiuță de bijuterii.

– Oh, Hugh!

– S-ar putea să fie prea larg, o avertiză.

– Vai, dar e splendid! Își strecură degetul în inel, ridică mâna și-l examină în lumina candelabrului, făcând să strălucească piatra albastră. Ești un adevărat vrăjitor! Credeam că nu avem bani.

– Nu avem. A fost al mamei.

Se temuse că-l va considera meschin, dar, spre surprinderea lui, Pamela întinse mâna peste masă și o așeză peste a lui. Avea pielea rece. Îl bătu pe încheietură cu degetul ei lung, elegant.

– Ești un scump.

– Mi-aș fi dorit să închiriem o cameră, începu el brusc. Să petrecem toată după-amiaza în pat. Să uităm de Hitler, să uităm de copii.

– Atunci, de ce nu te ocupi? Cine ne-ar putea opri?

Îi susținu privirea cu ochii ei mari, albaștri; Legat avu revelația că o spusese doar fiindcă știa că nu se va întâmpla.

Un bărbat tuși politicos în spatele lui.

– Domnule Legat?

Pamela îi dădu drumul la mână. Se întoarse și îl văzu pe șeful de sală într-o postură pătrunsă de propria-i importanță, cu palmele împreunate ca pentru rugăciune.

– Da?

– Downing Street 10 la telefon, pentru dumneavoastră.

Avusese grijă să o spună suficient de tare ca să fie auzit și la mesele din jur.

– La naiba! Legat se ridică și puse șervetul pe masă. Te rog să mă scuzi. Trebuie să răspund.

– Înțeleg. Du-te să salvezi lumea, zise ea fluturând din mână. Putem să luăm prânzul împreună în altă zi.

Începu să-și strângă lucrurile în poșetă.

– Așteaptă-mă un minut. Chiar trebuie să vorbim, o rugă.

– Hai, du-te.

Ezită o clipă, conștient că era urmărit de ceilalți clienți.

– Nu pleca, te rog.

Îl urmă pe șeful de sală înspre recepție, cu ceea ce spera că este o expresie neutră pe chip.

– M-am gândit că veți avea nevoie de intimitate, domnule.

Șeful de sală deschise ușa unui birou mic. Pe masă se vedea un telefon cu receptorul pus alături.

– Mulțumesc. Îl ridică și îl puse la ureche, apoi așteptă ca omul să închidă ușa în urma lui. Legat la telefon.

– Îmi pare rău, Hugh. Recunoscu vocea lui Cecil Syers, unul dintre colegii săi din cancelaria privată. Mi-e teamă că trebuie să te întorci imediat. Situația este pe cale să se complice. Te caută Cleverly.

– S-a întâmplat ceva?

La capătul celălalt al firului se înregistră o mică pauză. Secretarii privați erau instruiți să plece întotdeauna de la premisa că operatorul telefonic trăgea cu urechea.

– Se pare că discuțiile au luat sfârșit. Omul nostru se întoarce acasă.

– Am înțeles. Vin imediat.

Lăsă receptorul la loc în furcă și rămase paralizat o clipă. Oare asta însemna să simți istoria pe pielea ta? Germania avea să atace Cehoslovacia. Franța avea să declare război Germaniei. Marea Britanie avea să ia partea Franței. Copiii lui aveau să poarte măști de gaze. Abandonând fețele de masă albe, din olandă, clienții de la Ritz aveau să se ghemuiască prin tranșeele săpate în Green Park. Era prea mult pentru el.

Deschise ușa și se repezi în restaurant. Personalul localului se ridicase însă la înălțimea legendarei sale eficiențe. Masa lor era deja debarasată.

Nu reuși să prindă un taxi în Piccadilly. Se plimbă o vreme pe marginea trotuarului, agitându-și ziarul la fiecare taxi care trecea pe lângă el. Până la urmă renunță, dădu colțul pe St. James's Street și începu să coboare colina. Din când în când se uita pe partea cealaltă, sperând să-și vadă soția. Unde plecase așa, în grabă? Dacă se îndreptase direct spre casă, în Westminster, ar fi trebuit s-o ia în aceeași direcție cu el. Mai bine să nu se gândească la asta. Să nu se gândească niciodată la asta. Deja transpira în căldura neobișnuită pentru acea perioadă a anului. Simțea cum i se lipește cămașa

de spinare pe sub costumul lui clasic, cu vestă. Cerul era închis, amenințând cu o ploaie care refuza să mai vină, și de-a lungul întregului Pall Mall, în spatele ferestrelor înalte ale marilor cluburi londoneze – Royal Automobile, Reform, Athenaeum –, candelabrele străluceau în pâcla umidă.

Continuă să avanseze cu pași repezi până în capătul treptelor care coborau din Carlton House Terrace spre St. James's Park. Aici, își găsi calea blocată de o mulțime tăcută formată din vreo douăzeci de persoane. Urmăreau ceea ce părea să fie o mică aeronavă care se ridica încet din spatele Parlamentului. Aparatul depășise lancea turnului Big Ben, oferind o imagine superbă, maiestuoasă, ireală. La distanță, la sud de Tamisa, se vedeau încă șase pe cer – mici torpile din argint, unele aflate deja la sute de metri înălțime.

– Cred că putem spune că balonul s-a ridicat, murmură bărbatul de lângă el.

Legat îl privi mirat. Își aminti că tatăl lui rostise exact aceeași expresie când venise în permisie de pe front, în timpul Marelui Război. Fusese nevoit să se întoarcă în Franța pentru că „balonul se ridicase". La cei șase ani pe care-i avea atunci, i se păruse că părintele său pleca la o petrecere. Nu avea să-l mai vadă niciodată.

Își croi drum pe lângă grupul de spectatori și coborî în fugă cele trei șiruri late de trepte, peste Mall și în Horse Guards Road. Aici, în mijlocul întinderii nisipoase a terenului de paradă, pe durata absenței lui se mai petrecuse ceva. Răsăriseră, ca din neant, două tunuri antiaeriene. Soldații, organizați într-un lanț uman, descărcau saci cu nisip dintr-un camion cu platformă, lucrând rapid, de parcă s-ar fi temut de apariția avioanelor Luftwaffe din clipă în clipă. Un zid de saci pe jumătate ridicat înconjura o baterie de reflectoare. Un tunar învârti furios de o roată, iar unul dintre tunuri se roti și se înălță până aproape de verticală.

Legat scoase din buzunar o batistă mare, albă, din bumbac și își șterse chipul. Nu era cazul să apară roșu la față și transpirat. La cancelaria privată a prim-ministrului agitația se număra printre cele mai grele păcate.

Urcă scările spre intrarea îngustă, înnegrită de funingine în Downing Street. Pe trotuarul de vizavi de Numărul 10, un grup de reporteri își mută atenția spre el. Un fotograf ridică aparatul, dar, când își dădu seama că nu avea de-a face cu o figură importantă, îl coborî la loc. Legat îl salută scurt

din cap pe polițistul de la intrare. Ofițerul bătu o singură dată, puternic, cu ciocănelul fixat pe ușă, care se deschise ca prin magie. Intră.

Trecuseră patru luni de când fusese detașat de la Foreign Office la Numărul 10 și, de fiecare dată când venea la birou, simțea că intră într-un fel de club bărbătesc demodat – recepția cu dale albe și negre, zidurile vopsite într-un roșu Pompeii, felinarul de alamă, pendulul urmându-și propriul ritm leneș, standul din fier forjat în care se afla întotdeauna o umbrelă neagră, solitară. Paznicul îi ură o după-amiază plăcută, apoi reveni la fotoliul lui din piele și la ziarul *Evening Standard.*

Pe culoarul larg ce ducea spre partea din spate a clădirii, Legat se opri și își verifică ținuta într-o oglindă. Își îndreptă cravata, își netezi părul cu ambele mâni, își îndreptă umerii și făcu stânga-mprejur. În fața lui se afla acum ușa lambrisată, închisă, a Sălii Cabinetului. La stânga, biroul folosit de Sir Horace Wilson, de asemenea închis. La dreapta, coridorul care conducea la birourile secretarilor privați ai prim-ministrului. Casa în stil georgian degaja un calm imperturbabil.

Domnișoara Watson, cu care împărțea cel mai mic dintre birouri, era aplecată peste masa ei de lucru, exact așa cum o lăsase, ascunsă în spatele unor vrafuri de dosare, astfel că nu i se vedea decât creștetul gri. Își începuse cariera ca dactilografă pe vremea când prim-ministru era Lloyd George, despre care se spunea că alerga angajatele de la Downing Street în jurul mesei guvernului. Era greu să ți-l imaginezi alergând-o pe domnișoara Watson. Ridică ochii spre el din spatele meterezelor de hârtie.

– Vezi că te caută Cleverly.

– E cu prim-ministrul?

– Nu, îl găsești în biroul lui. Prim-ministrul este în sala de consiliu cu cei trei mari.

Legat scoase un sunet între oftat și mormăit. La jumătatea drumului, pe coridor, vârî capul în biroul lui Syers.

– Salutare, Cecil. Ia zi, cât de rău am încurcat-o?

Syers se roti cu scaunul. Era un bărbat mic de înălțime, cu șapte ani mai în vârstă decât Legat, în permanență, irepresibil și adeseori enervant de vesel.

– Cred că ți-ai ales o zi proastă pentru prânzul romantic, bătrâne. Sper că doamna nu s-a supărat, zise coborând vocea compătimitor.

Mai demult, într-un moment de slăbiciune, Legat lăsase să se întrevadă într-o discuție cu Syers că avea probleme acasă. Ajunsese să regrete

amarnic.

– Nu, chiar deloc. Lucrurile merg cum nu se poate mai bine. Ce s-a întâmplat la Berlin?

– Se pare că totul a degenerat într-o tiradă de-a lui Herr Hitler. Schiță o lovitură cu pumnul în brațul scaunului: „*Ich werde die Tschechen zerschlagen!*“

– Oh, Dumnezeule. „Îi voi zdrobi pe cehi!“

O voce cu inflexiuni militare se auzi pe culoar:

– Ah, Legat, ai ajuns!

– Curaj, șopti Syers.

Legat făcu un pas în spate și se întoarse spre chipul prelung și mustăcios al lui Osmund Somers Cleverly, cunoscut de toți, din rațiuni inexplicabile, drept Oscar. Șeful cancelariei private a prim-ministrului îi făcu semn cu degetul să-l urmeze.

– Trebuie să-ți mărturisesc că sunt dezamăgit de tine, Legat, și mai mult decât surprins. Prânz la Ritz în mijlocul unei crize internaționale? Presupun că așa merge la voi, la Foreign Office. În nici un caz aici.

Cleverly era cel mai în vârstă dintre ei, militar de carieră încă de dinainte de război.

– Îmi cer iertare, domnule. Nu se va mai întâmpla.

– Ai o explicație?

– Serbam aniversarea căsătoriei. N-am putut să dau de soția mea ca să anulez rezervarea.

Cleverly îl privi lung. Nu-și ascunsese niciodată suspiciunile față de acești tineri străluciți de la Finanțe și de la Externe care nu serviseră sub arme.

– Există momente când familiile trebuie să treacă în plan secund. Ne aflăm într-un asemenea moment.

Șeful cancelariei private se așeză în spatele biroului său și aprinse o veioză. Această parte a clădirii se deschidea înspre nord, în grădina sediului guvernului. Arborii netunși care o mascau de Horse Guards Parade condamnau primul etaj la o semiobscuritate permanentă.

– Syers ți-a spus despre ce e vorba?

– Da, domnule. Înțeleg că negocierile au eșuat.

– Hitler și-a anunțat intenția să declanșeze mobilizarea mâine, la două după-amiaza. Mi-e teamă că sunt pe cale să se deschidă porțile iadului. Sir Horace va avea o întrevedere cu premierul la ora cinci. Premierul va avea o

intervenție în direct la ora opt. Aș dori să te ocupi de cei de la BBC. Își vor aranja echipamentele în sala de consiliu.

– Desigur, domnule.

– La un moment dat, se va organiza o ședință plenară de guvern, probabil după intervenția radiodifuzată, așadar, tehnicienii BBC-ului trebuie să-și strângă lucrurile cât mai repede. Premierul are și o întâlnire cu înalții comisari ai dominioanelor[1]. Șefii statelor-majore trebuie să sosească dintr-o clipă în alta – introdu-i imediat la premier. Aș vrea să elaborezi o notă după întâlnire, pentru ca Domnia Sa să poată informa cabinetul.

– Desigur, domnule.

– Parlamentul a fost convocat în sesiune specială, după cum știi. Premierul intenționează să facă o declarație despre criză în Cameră, mâine după-amiază. Aranjează-i în ordine cronologică toate minutele și telegramele relevante din ultimele două săptămâni.

– Desigur, domnule.

– Mi-e teamă că va trebui să rămâi aici peste noapte. Mustața lui Cleverly fremătă animată de un zâmbet aproape insesizabil, amintindu-i lui Legat de un profesor de sport dur de la o școală privată măruntă. Regret că pică de aniversarea căsătoriei voastre, dar nu avem de ales. Sunt convins că soția ta va înțelege. Poți să dormi în camera ofițerului de serviciu de la etajul trei.

– Asta este tot?

– Atât. Deocamdată.

Cleverly își puse ochelarii și începu să studieze un document. Legat se întoarse în biroul lui și se lăsă să cadă greoi pe scaun, apoi scoase dintr-un sertar o călimară în care își înmuie tocul. Nu era obișnuit să fie admonestat. La naiba cu Cleverly, își spuse. Mâna îi tremura ușor, făcându-l să lovească penița de marginea recipientului. Domnișoara Watson oftă fără să ridice ochii. Se întinse spre coșul de oțel din stânga biroului său și apucă teancul de telegrame proaspăt sosite de la Foreign Office. Înainte să apuce să dezlege panglica roz cu care erau legate, sergentul Wren, mesagerul guvernului, își făcu apariția în ușă. Ca de obicei, respira cu dificultate; își pierduse un picior în război.

– Șeful statului-major imperial este aici, domnule.

Legat îi urmă pașii șontâcăiți de-a lungul coridorului către recepție. La distanță, sub unul dintre felinarele de alamă, se vedea silueta vicontelui Gort, care citea o telegramă stând cu picioarele depărtate, înfipte în cizme

maro perfect lăcuite. O figură celebră – aristocrat, erou de război, decorat cu Crucea Victoria –, Gort părea să le ignore complet pe funcționarele, secretarele și dactilografele care descoperiseră brusc motive să traverseze recepția, doar ca să-l admire în trecere. Ușa principală se deschise într-o cascadă de flash-uri de la aparatele de fotografiat ale reporterilor; peste o clipă intră Newall, mareșalul forțelor aeriene, urmat de silueta înaltă a șefului statului-major al forțelor navale, amiralul Backhouse.

– Vă rog să mă urmați, domnilor, îi invită Legat.

Pe culoarul ce ducea în adâncurile clădirii îl auzi pe Gort întrebând dacă va participa și Duff la consfătuire. Backhouse îi răspunse că nu, deoarece prim-ministrul îl bănuia că sifonează la Winston.

– V-aș ruga să așteptați aici o clipă, dacă nu vă supărați.

Sala de ședințe a guvernului era izolată fonic cu uși duble. O deschise pe cea exterioară și bătu timid la următoarea.

Prim-ministrul era așezat cu spatele la ușă. În fața lui, la mijlocul mesei lungi, se aflau Halifax, ministrul de externe, Simon, ministrul de finanțe, și ministrul de interne, Hoare. Toți trei ridicară ochii spre nou-veniți. Cu excepția ticăitului ceasului, în încăpere domnea o liniște deplină.

– Mă scuzați, domnule prim-ministru. Au sosit șefii de stat-major, anunță Legat.

Chamberlain nu se întoarse. Stătea cu palmele lipite de masă, în lateral, cu degetele rășchirate, ca și cum s-ar fi pregătit să se ridice și să împingă scaunul în spate. Degetele arătătoare băteau ușor darabana pe suprafața lustruită. Într-un târziu își făcu auzită vocea ușor efeminată.

– Foarte bine. Stimați domni, aș vrea să ne întâlnim din nou când se întoarce Horace. O să vedem ce noutăți are.

Miniștrii își strânseră hârtiile – cu dificultate, în cazul lui Halifax, al cărui braț stâng atârna inert pe lângă corp – și se ridicară fără nici un cuvânt. „Cei trei mari“ erau bărbați între cincizeci și șaizeci de ani, aflați la apogeul puterii, al căror prestigiu suplinea prezența fizică. Legat să dădu într-o parte ca să-i lase să treacă, „ca un trio de ciocli în căutarea unui sicriu“, după cum avea să-i descrie ulterior scena lui Syers. Îi auzi salutându-se cu șefii de stat-major de afară, pe voci coborâte, rău-prevestitoare.

– Ați dori să-i introduc acum, domnule prim-ministru? întrebă fără să ridice glasul.

Chamberlain rămase cu spatele, uitându-se fix la peretele din fața lui. Profilul lui acvilin era încordat, exprimând hotărâre, bătăios chiar.

– Da, desigur. Spune-le să intre, îi răspunse distrat într-un final.

Legat se instală la capătul îndepărtat al mesei de consiliu, în apropierea coloanelor dorice care susțineau tavanul. În bibliotecă se vedeau cotoarele groase, maronii ale culegerilor de legi legate în piele și cele argintiu cu albastru ale seriei Hansard, conținând transcrierile dezbaterilor parlamentare. Șefii statelor-majore își lăsară chipiele pe măsuța de lângă ușă și ocupară locurile lăsate libere de miniștri. Gort, în virtutea funcției, se așeză vizavi de șeful guvernului. Deschiseră servietele și scoaseră câte un teanc de documente. Toți trei își aprinseră țigări.

Legat aruncă o privire spre ceasul așezat pe șemineul din spatele prim-ministrului. Înmuie tocul în călimară și începu să scrie pe o fișă de notițe: *PM și SSTM. 2.05 p.m.*

Chamberlain își drese glasul.

– Domnilor, mă tem că situația s-a deteriorat. Am sperat – și guvernul ceh a confirmat – că transferul teritoriului sudeților către Germania se va desfășura civilizat, după organizarea unui plebiscit. Din păcate, Herr Hitler a anunțat noaptea trecută că nu mai dorește să aștepte nici măcar o săptămână și că va invada sâmbătă. Sir Horace Wilson l-a întâlnit ultima dată în dimineața aceasta și l-a avertizat între patru ochi, dar cu fermitate, că, dacă Franța își va respecta obligațiile legale față de Cehoslovacia – și avem toate motivele să credem că o va face –, vom fi nevoiți, la rândul nostru, să susținem Franța. Își puse ochelarii, luă o telegramă și începu să citească. După obișnuitele amenințări și divagații, Herr Hitler a răspuns, conform ambasadorului nostru la Berlin, în termenii următori: „Dacă Franța și Anglia lovesc, n-au decât. Chestiunea mă lasă cu totul indiferent. Sunt pregătit pentru orice eventualitate. Nu pot decât să iau notă de pozițiile exprimate. Azi este marți, înseamnă că lunea viitoare vom fi în stare de război.“

Chamberlain lăsă telegrama și luă o gură de apă. Stiloul lui Legat alerga repede pe hârtia groasă: „PM – ultimele informații de la Berlin – eșecul negocierilor – reacție violentă a lui Hitler – săptămâna viitoare vom fi în război –“

– Voi continua, desigur, să fac eforturi pentru identificarea unei soluții pașnice, dacă așa ceva există – deși, pentru moment, îmi vine greu să văd ce s-ar mai putea face. Între timp, am impresia că trebuie să ne pregătim pentru ce e mai rău.

Gort își privi colegii.

– Domnule prim-ministru, am pregătit un memorandum ce rezumă evaluarea noastră comună asupra situației militare. Cu permisiunea dumneavoastră, aș da citire concluziei.

Chamberlain încuviință.

– „În opinia noastră, nici o presiune pe care Marea Britanie sau Franța ar putea-o exercita, pe mare, pe sol sau în aer, nu ar împiedica Germania să invadeze Boemia și să administreze o înfrângere decisivă Cehoslovaciei. Restaurarea integrității pierdute a Cehoslovaciei nu s-ar putea realiza decât prin înfrângerea Germaniei, ca urmare a unui conflict prelungit, despre care avem toate motivele să credem că va îmbrăca forma unui război total."

Se lăsă tăcerea. Legat era dureros de conștient de scârțâitul peniței pe hârtie, care, dintr-odată, se auzea absurd de tare.

– Este coșmarul de care m-am temut întotdeauna, spuse Chamberlain. Am impresia că n-am învățat nimic din ultimul război și că retrăim evenimentele din august 1914. Una câte una, țările lumii vor fi târâte în conflict – și pentru ce? Îi avertizaserăm deja pe cehi că, odată ce vom fi câștigat, statul lor nu putea continua să existe în forma prezentă. Cele trei milioane și jumătate de germani sudeți trebuie să aibă dreptul la autodeterminare. Prin urmare, separarea Sudetenlandului de Germania nici măcar nu va figura printre obiectivele de război ale Aliaților. Atunci, pentru ce ne-am bate?

– Pentru supremația dreptului? sugeră Gort.

– De acord, pentru supremația dreptului. Dacă se va ajunge aici, o vom face. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, aș da orice ca să găsim o altă modalitate de-a o susține! Prim-ministrul duse scurt mâna la frunte. Gulerul lui de modă veche, evazat, îi punea în evidență gâtul vânos. Făcând un efort ca să-și regăsească atitudinea flegmatică obișnuită, întrebă: Care sunt măsurile practice pe care vom fi nevoiți să le punem în aplicare?

– Ar trebui să trimitem imediat două divizii în Franța, așa cum am convenit, ca să ne demonstrăm solidaritatea, răspunse Gort. Francezii pot fi pe poziții în trei săptămâni și gata de luptă opt zile mai târziu. Însă

generalul Gamelin a subliniat că Franța nu intenționează să întreprindă nimic mai mult decât raiduri punctuale împotriva Germaniei până vara viitoare. Între noi fie vorba, cred că nu vor face nici măcar atât. O să rămână în spatele Liniei Maginot.

– Așteptând să le trimitem întăriri mai consistente, îl completă Newall.

– Care este starea de pregătire a forțelor aeriene?

Newall stătea cu spatele perfect drept – un bărbat tras la față, aproape scheletic, cu o mustață fină, căruntă.

– Sunt nevoit să admit că momentul este cum nu se poate mai prost, domnule prim-ministru. Pe hârtie, avem douăzeci și șase de escadrile disponibile pentru apărarea teritoriului, dar numai șase sunt dotate cu avioane moderne. Una are aparate Spitfire, celelalte cinci, tip Hurricane.

– Acestea sunt gata de luptă?

– Unele dintre ele, da.

– Unele?

– Mă tem că sunt unele probleme tehnice cu armamentul de pe Hurricane-uri, domnule prim-ministru. Îngheață la altitudini de peste cincisprezece mii de picioare[2].

– Ce spui acolo?

Chamberlain se aplecă peste masă ca și cum nu ar fi auzit bine.

– Lucrăm la o soluție, dar va mai dura.

– Nu, domnule amiral, ceea ce înțeleg eu de la dumneavoastră este că am cheltuit un milion și jumătate de lire sterline pentru reînarmare, cea mai mare parte pentru armata aerului, iar avioanele noastre nu funcționează atunci când avem nevoie de ele.

– Planificarea noastră a pornit întotdeauna de la premisa că nu vom intra într-un conflict militar cu Germania până în 1939, cel mai devreme.

Prim-ministrul își mută atenția înapoi către șeful statului-major imperial.

– Lord Gort? Infanteria ne-ar putea asigura protecția antiaeriană de la sol?

– Mi-e teamă că ne aflăm într-o situație similară cu cea a forțelor aeriene, domnule prim-ministru. Dispunem de circa o treime din tunurile pe care le estimăm necesare pentru apărarea Londrei, iar dintre acestea, cele mai multe sunt depășite moral, rămase din război. Nu avem echipamente de detecție și de comunicații… Și noi contam pe încă un an de pregătire.

Aparent, Chamberlain își pierduse interesul pe undeva pe la jumătatea explicațiilor. Își pusese din nou ochelarii și începuse să-și sorteze hârtiile.

Atmosfera din încăpere devenise apăsătoare.

Legat continuă să ia notițe, netezind asperitățile sub un strat gros de proză birocratică: „PM a exprimat preocupare față de adecvarea apărării antiaeriene“, dar mecanismul disciplinat al minții sale era gripat. Imaginea propriilor copii cu măști de gaze pe fețe îi revenea obsedant.

Chamberlain găsi documentul pe care îl căuta.

– Comisia mixtă de informații estimează că, la finalul primei săptămâni de bombardament, la Londra se vor înregistra o sută cincizeci de mii de victime. Șase sute de mii după două luni.

– Este totuși puțin probabil ca acest lucru să se întâmple imediat. În evaluarea noastră, Germania își va concentra principalele capacități ofensive aeriene împotriva cehilor.

– Ce va urma după înfrângerea cehilor?

– Nu știm. Ar trebui, fără îndoială, să folosim timpul pe care-l avem la dispoziție și să începem, încă de mâine, evacuarea Londrei.

– Și cât de pregătite sunt Forțele Navale?

Backhouse, purtător al titlului de First Sea Lord, era o prezență impresionantă, cu un cap mai înalt decât ceilalți bărbați aflați în încăpere. Cărunt și aproape complet chel, avea chipul brăzdat de șanțuri adânci, ca și cum ar fi fost expus prea mult timp elementelor naturii.

– Nu dispunem de suficiente vase de escortă și deminare. Principalele nave de luptă trebuie alimentate cu combustibil și înarmate. O parte din echipaje sunt în permisie. Ar trebui să decretăm mobilizarea în cel mai scurt timp.

– Când ar trebui s-o facem ca să fim operaționali la întâi octombrie?

– Astăzi.

Chamberlain se lăsă pe spate în fotoliu. Începu să bată din nou cu degetele în tăblia mesei.

– Desigur, asta ar însemna să ne mobilizăm înaintea germanilor.

– Doar parțial, domnule prim-ministru. Mai este un lucru: i-am transmite lui Hitler mesajul clar că nu glumim, că, dacă se va ajunge acolo, suntem pregătiți să luptăm. L-ar putea face să se gândească de două ori.

– Da, dar la fel de bine l-ar putea împinge la război. Nu uitați că l-am privit de două ori în ochi pe acest om și, în opinia mea, nu va tolera să-și piardă reputația.

– Pe de altă parte, dacă se ajunge la luptă, n-ar trebui să-i permitem să ne pună la îndoială voința. Ar fi o tragedie dacă ar interpreta vizitele curajoase și eforturile sincere în favoarea păcii pe care le-ați făcut ca pe un semn de slăbiciune. N-au comis aceeași greșeală în 1914? Nu ne-au luat în serios.

Chamberlain își încrucișă brațele și coborî ochii spre masă. Legat n-ar fi putut spune dacă atitudinea sa indica respingerea sugestiei sau luarea ei în considerare. „Backhouse dă dovadă de iscusință flatându-l", își spuse. Deși era greu să-i găsești punctele slabe, principalul defect al prim-ministrului era vanitatea – straniu pentru cineva atât de timid. Secundele se scurgeau inexorabil. În sfârșit, Chamberlain ridică ochii spre Backhouse și aprobă din cap.

– Foarte bine. Declanșați mobilizarea.

Șeful statului-major al forțelor navale stinse țigara și își îndesă dosarele înapoi în servietă.

– Ar fi cazul să ajung cât mai repede la Amiralitate.

Ceilalți militari îi urmară exemplul, fericiți să scape. Chamberlain le făcu semn să mai aștepte.

– Vă rog să rămâneți la dispoziție pentru informarea miniștrilor în cursul acestei zile. Între timp, să evităm declarațiile sau gesturile care ar putea contribui la instalarea unei atmosfere de panică în rândul populației sau l-ar împinge pe Hitler într-o poziție fără ieșire, chiar și în al unsprezecelea ceas.

După plecarea șefilor de stat-major, Chamberlain lăsă să-i scape un oftat prelung și își sprijini falca în mână. Ochii îi porniră în lungul mesei, părând să-l vadă pe Legat pentru prima dată.

– Ai luat notițe după cele discutate?

– Da, domnule prim-ministru.

– Distruge-le.

2

Pe Wilhelmstrasse, în inima sectorului guvernamental din Berlin, în clădirea masivă, cu trei etaje, de secol nouăsprezece, care găzduia Ministerul de Externe, Paul von Hartmann studia o telegramă sosită peste noapte de la Londra.

CONFIDENȚIAL LONDRA, 26 SEPTEMBRIE 1938

ÎN NUMELE VECHII PRIETENII CARE NE LEAGĂ ȘI AL DORINȚEI COMUNE DE PACE ÎNTRE POPOARELE NOASTRE, ROG INSISTENT PE EXCELENȚA VOASTRĂ SĂ-ȘI FOLOSEASCĂ INFLUENȚA PENTRU AMÂNAREA MOMENTULUI DECISIV DE LA ÎNTÂI OCTOMBRIE LA O DATĂ ULTERIOARĂ. RĂGAZUL AR FI UTIL PENTRU CALMAREA TENSIUNII ACTUALE ȘI AR OFERI ȘANSA AJUSTĂRII DE COMUN ACORD A DETALIILOR.

ROTHERMERE

STRATTON HOUSE NR. 14, PICCADILLY, LONDRA

Hartmann își aprinse o țigară, analizând opțiunile de răspuns. În cele șapte luni de când Ribbentrop preluase conducerea Ministerului de Externe i se solicitase de mai multe ori să traducă mesajele primite din engleză în germană și să redacteze răspunsuri în numele ministrului. La început adoptase tonul tradițional, formal, neutru al diplomatului de profesie, însă multe dintre aceste eforturi inițiale fuseseră respinse drept insuficient de național-socialiste. Unele îi fuseseră returnate chiar de Sturmbannführerul SS Sauer de la cabinetul lui Ribbentrop, tăiate cu o dungă groasă, neagră. Fusese nevoit să admită că o anumită adaptare a stilului se impunea, spre binele carierei sale. Prin urmare, se obișnuise progresiv să imite stilul bombastic al ministrului și viziunea sa radicală asupra lumii. În acest spirit, începu să elaboreze proiectul de răspuns la mesajul proprietarului ziarului *Daily Mail*, mânuind stiloul tot mai violent pe coala de hârtie, pe măsură ce se forța să intre într-o stare de falsă indignare.

Ideea că din cauza problemei Sudeților, care este complet secundară pentru Anglia, pacea dintre popoarele noastre ar putea fi tulburată mi se pare o nebunie și o crimă împotriva umanității. Germania a urmat o politică onestă, de bună înțelegere cu Anglia. Dar, de când influențe externe bolșevice au ajuns să domine politica Angliei, Germania trebuie să fie pregătită pentru orice eventualitate. Răspunderea în fața lumii întregi pentru o astfel de crimă nu va cădea asupra Germaniei – așa cum dumneavoastră, stimatul meu Lord Rothermere, o știți mai bine ca oricine.

Suflă peste cerneala proaspătă. Serios, nici Ribbentrop însuși n-ar fi putut s-o spună mai brutal.

Hartmann își aprinse încă o țigară și reciti de la început, făcând mici corecturi pe ici, pe colo printre vălătucii de fum. Ochii lui, cu pleoapele ușor lăsate, aveau o frapantă nuanță violet. La numai douăzeci și nouă de ani, fruntea înaltă i se continua cu o chelie până aproape de creștet. Avea o gură lată, voluptuoasă și un nas puternic. Toate la un loc alcătuiau un chip mobil și expresiv: fascinant, straniu, aproape urât. Cu toate acestea, principalul său talent era acela de a se face iubit atât de bărbați, cât și de femei.

Era pe punctul să pună proiectul de răspuns în tăviță și să-l trimită dactilografilor, când auzi un zgomot. Mai bine spus, *simți* un zgomot. Părea să pornească din talpa pantofilor și să urce prin picioarele scaunului. Foile din mână începură să-i tremure. Huruitul difuz se transformă într-un vuiet și, pentru o clipă, prin minte îi trecu gândul absurd că orașul fusese lovit de un cutremur. Urechile lui prinseră însă zgomotul specific al motoarelor grele ambalate și clinchetul șenilelor. Cei doi bărbați cu care împărțea biroul, von Nostitz și von Rantzau, își aruncară o privire încruntată, se ridicară de la birouri și se apropiară de ferestre. Hartmann îi urmă.

O coloană mohorâtă de vehicule blindate, vopsite într-o nuanță verzuie, se târa în jos, pe Wilhelmstrasse, dinspre Unter den Linden către sud – semișenilate de artilerie, panzere urcate pe transportoare, tunuri grele trase de camioane și de atelaje de cai. Se întindea cât vedeai cu ochii: o divizie motorizată întreagă, judecând după lungime.

Von Nostitz, mai în vârstă cu an decât Hartmann, ajuns la gradul diplomatic imediat superior, exclamă:

– Dumnezeule, începe deja?

Hartmann reveni la biroul lui, ridică telefonul și formă un interior. Fu nevoit să-și acopere urechea stângă cu mâna ca să acopere zgomotul.

– Kordt, se auzi o voce metalică de la capătul celălalt al firului.

– Aici e Paul. Ce se întâmplă?

– Ne vedem jos, îi răspunse Kordt și închise.

Hartmann își luă pălăria din cuier.

– Vrei să te înrolezi? îl întrebă von Nostitz în bătaie de joc.

– Nu. Este evident că ies în stradă ca să salut imperioasa noastră Wehrmacht.

Porni cu pași grăbiți pe coridorul întunecos, pe scara centrală și prin ușile duble. Câteva trepte acoperite cu o carpetă bleu pe mijloc, flancate de o pereche de sfincși din piatră, conduceau la holul de intrare. Spre surpriza lui Hartmann, sala era goală, cu toate că până și aerul părea să vibreze din cauza zgomotului din exterior. Kordt i se alătură câteva minute mai târziu, cu servieta la subraț. Își scosese ochelarii ca să-i curețe, aburind lentilele și ștergându-le apoi cu capătul gros al cravatei. Ieșiră amândoi în stradă.

Angajații Ministerului de Externe care se adunaseră pe trotuar ca să privească demonstrația de forță puteau fi numărați pe degete. De cealaltă parte a străzii, lucrurile stăteau, desigur, diferit: angajații Ministerului Propagandei atârnau pur și simplu la ferestre. Cerul era acoperit, anunțând ploaia, și Hartmann simți o picătură pe obraz. Kordt îl luă de braț și se îndreptară împreună în aceeași direcție cu șirul de vehicule militare. Deasupra capetelor lor atârnau, nemișcate, bannere colorate în roșu, alb și negru, cu svastica în mijloc. Dădeau fațadei de ciment gri o nuanță festivă. Ceea ce șoca însă era numărul mic de oameni ieșiți pe stradă. Nimeni nu făcea cu mâna, nimeni nu striga; majoritatea aveau capul plecat ori se uitau fix în față. Hartmann se întrebă ce anume nu funcționase, căci de obicei partidul organiza mult mai bine aceste acțiuni.

Kordt nu scosese încă nici un cuvânt. Renanul înainta cu pași iuți, nervoși. La circa două treimi în lungul clădirii coti spre o intrare secundară, neutilizată. Ușa grea, din lemn masiv, era încuiată în permanență, dar bolta ei te punea la adăpost de ochii prea curioși. Mare lucru oricum n-ar fi fost de văzut: șeful de cabinet al ministrului de externe – o figură benignă, de funcționar, cu ochelari – și un *Legationsekretär*, tânăr și înalt, în mijlocul unei întâlniri întâmplătoare.

Kordt își lipi servieta de piept, desfăcu închizătoarea și scoase un document dactilografiat pe care i-l dădu lui Hartmann. Șase pagini, bătute cu fontul de dimensiuni mari preferat de Führer, ca să-și protejeze ochii clarvăzători atunci când avea de-a face cu nimicuri birocratice. Era nota de audiență a întâlnirii cu Sir Horace Wilson, redactată de interpretul-șef al Ministerului de Externe, Dr. Schmidt. Sub limbajul imposibil de formal, Hartmann distingea detaliile întrevederii fără dificultăți, ca și cum ar fi citit o scenă dintr-un roman.

Servilul Wilson îl felicitase pe Führer pentru succesul discursului de la Sportpalast din seara precedentă (de parcă lucrurile ar fi putut sta altfel), îi mulțumise pentru referirea la prim-ministrul Chamberlain și, la un moment dat, îi rugase pe cei prezenți – Ribbentrop, ambasadorul Henderson și secretarul unu Kirkpatrick de la ambasada britanică – să iasă, pentru a-i permite să-l asigure pe Hitler între patru ochi, de la bărbat la bărbat, că Londra va continua să pună presiune pe cehi. (Schmidt chiar citase în engleză: „I will still try to make those Czechos sensible"[3].) Nimic din toate acestea nu putea masca însă elementul central al întâlnirii: Wilson îndrăznise să citească o declarație scrisă conform căreia, în cazul unor ostilități, britanicii aveau să se plaseze de partea francezilor, după care îi ceruse lui Hitler să repete ceea ce tocmai auzise, pentru a se asigura că mesajul fusese primit! Nu era de mirare că Führerului îi sărise țandăra și îi răspunsese lui Wilson că nu-i păsa deloc de ce făceau britanicii sau francezii, că el cheltuise miliarde cu pregătirile militare și că, dacă ceilalți voiau război, atunci exact asta urmau să primească.

Hartmann își imagină scena în care un trecător neînarmat încerca să convingă un nebun furios să renunțe la pușcă.

– Așadar, vom ajunge totuși la război.

Îi restitui documentul lui Kordt, care îl puse la loc în servietă.

– Așa se pare. La o jumătate de oră după finalul audienței, Führerul a ordonat spectacolul pe care-l vedem acum – indică din cap spre coloana ce părea să nu se mai termine. Faptul că trec prin fața ambasadei britanice nu este o întâmplare.

Zgomotul motoarelor sfâșie aerul cald. Hartmann putea simți pe limbă praful și gustul dulceag de motorină. Se văzu nevoit să strige, ca să acopere vacarmul.

– Cine sunt? De unde?

– Oamenii lui Witzleben, din garnizoana Berlinului. Se îndreaptă spre frontiera cehă.

Hartmann strânse pumnul la spate. În sfârșit! Fu străbătut de un frison de anticipare.

– Acum, sper că ești de acord că nu mai avem opțiuni, că trebuie să acționăm?

– Simt că-mi vine rău, îi răspunse Kordt aprobând lent din cap.

Brusc, puse mâna pe brațul colegului său pentru a-l avertiza. Un polițist se îndrepta spre ei cu bastonul la vedere.

– Domnilor, bună ziua! Führerul a ieșit la balcon, le spuse gesticulând cu arma în lungul străzii.

Atitudinea lui era respectuoasă, încurajatoare. Nu le spunea ce să facă, ci doar îi punea la curent, ca nu cumva să rateze un moment istoric.

– Vă mulțumesc, domnule polițist, îi răspunse Kordt.

Cei doi diplomați ieșiră din nou în stradă.

Cancelaria Reichului se afla chiar lângă Ministerul de Externe. Pe partea cealaltă a străzii, în Wilhelmplatz, o mică mulțime se adunase în centrul pieței uriașe. Activiști de partid, fără îndoială. Unii chiar purtau banderole cu svastica pe braț. Din când în când se auzea câte un „Heil!“ răgușit și brațele se ridicau în salutul nazist. Bărbații din mașinile blindate întorceau capul la dreapta și salutau la rândul lor. Majoritatea era tineri, mult mai tineri decât Hartmann, care se afla destul de aproape pentru a le vedea expresiile: uimire, surpriză, mândrie. În spatele gardului de fier forjat al cancelariei Reichului era o curte interioară, iar deasupra intrării principale, un balcon. Acolo se zărea singuratică silueta inconfundabilă – tunică brună, chipiu brun, mâna stângă strânsă pe catarama centurii negre, brațul drept zvâcnind periodic în sus, robotic în raport cu imobilitatea trupului, cu degetele întinse și palma complet deschisă. Nu-i separau mai mult de cincizeci de metri.

Kordt ridică mâna și mormăi:

– Heil Hitler!

Hartmann îi urmă exemplul.

După ce trecu de cancelarie, coloana blindată acceleră către sud, spre Blücherplatz.

– Câți oameni estimezi că s-au strâns?

Kordt scană rapid micul grup.

– Nu mai mult de două sute de spectatori.

– N-o să-i placă.

– Nu, deloc. Pentru prima dată, cred că regimul a comis o greșeală. Führerul a fost atât de flatat de vizitele lui Chamberlain, încât i-a ordonat lui Goebbels să dea mână liberă presei. Poporul german a rămas cu impresia că va fi pace. Acum li se spune că, până la urmă, vor avea război. Firește că oamenii sunt nemulțumiți.

– Așadar, când trecem la acțiune? Ești sigur că acum e momentul?

– Oster vrea să ne întâlnim diseară într-un loc nou: Goethestrasse, numărul nouă, în Lichterfelde.

– Lichterfelde? De ce tocmai acolo?

– Cine știe? Vino chiar înainte de ora zece, dacă poți. Va fi o seară plină.

Kordt îl bătu prietenește pe umăr și se îndepărtă. Hartmann mai rămase puțin pe loc, cu ochii fixați asupra siluetei din balcon. Securitatea era ciudat de relaxată, câțiva polițiști la intrarea în curtea interioară, doi gardieni SS la ușă. Cu siguranță că erau mai mulți înăuntru, dar, chiar și așa… Desigur, după declararea războiului situația avea să se schimbe radical. N-avea să li se mai ivească nici o șansă de a ajunge în apropierea lui.

Peste câteva minute, figura singuratică de la balcon păru că se săturase. Lăsă brațul drept pe lângă corp, măsură încă o dată Wilhelmstrasse, ca un director de teatru dezamăgit de prezență, se întoarse cu spatele, îndepărtă perdelele și intră înapoi în cancelarie. Ușa balconului se închise.

Hartmann își scoase pălăria, își netezi puținul păr rămas, apoi și-o îndesă la loc pe cap, mai trase o dată de boruri și se îndreptă înapoi spre biroul lui.

3

La ora șase după-amiaza precis, bătăile orologiului din Big Ben se făcură auzite prin ferestrele deschise.

Ca la un semn, domnișoara Watson se ridică, își luă pălăria și haina, îl salută pe Legat cu un „Noapte bună“ sec și părăsi biroul, luând cu ea una dintre cutiile de corespondență ale prim-ministrului, plină ochi cu dosarele ei atent adnotate. Convocarea Parlamentului într-o dezbatere de urgență dedicată crizei cehe o smulsese din relaxarea verii. Legat știa că femeia urma să se deplaseze cu bicicleta prin Whitehall spre palatul Westminster, unde, după ce-și lăsa vehiculul străvechi în New Place Yard, avea să urce pe o scară privată la biroul prim-ministrului, aflat la capătul unui coridor, în spatele fotoliului președintelui Camerei. Acolo o aștepta lordul Dunglass, secretarul parlamentar privat al domnului Chamberlain, pentru care nutrea un amor vizibil și absolut nesolicitat, ca să discute despre răspunsurile la întrebările scrise adresate premierului.

Era șansa lui Legat.

Închise ușa, se așeză înapoi la birou, ridică receptorul și sună la centrală, încercând să-și controleze emoția.

– Bună seara, aici e Legat. Vă rog să-mi faceți legătura cu numărul Victoria 7472.

Din momentul în care încheiase discuția cu șeful de cabinet, Legat fusese ocupat încontinuu. Acum, în sfârșit, își abandonă notițele pe birou. Antrenat încă din copilărie pentru luptele din arenele sălilor de examen – școală, bursă, examene finale la Oxford, concursul de intrare în Foreign Office –, nu scrisese decât pe una dintre fețele paginii, ca să nu întindă apoi cerneala de pe verso. „PM a exprimat preocupare față de adecvarea apărării antiaeriene…“

Întoarse repede fișa de notițe cu fața albă în sus. Așa cum i se ordonase, avea s-o distrugă. Dar nu imediat. Era ceva, n-ar fi putut spune ce anume, care îl împiedica. Un sentiment ciudat de proprietate, probabil. Toată după-amiaza, în timp ce se îndeletnicise cu condusul oaspeților la prim-ministru

și cu organizarea documentelor pentru intervenția acestuia în parlament, se simțise inițiat în arcanele puterii. Aceasta era informația fundamentală, pe baza căreia avea să fie decisă politica guvernamentală. S-ar fi putut spune că nimic altceva nu conta cu adevărat. Diplomația, morala, legea, datoria – cât cântăreau toate acestea în fața forței militare? O escadrilă a RAF număra, dacă își amintea bine, douăzeci de avioane. Așadar, întreaga țară era vegheată din înaltul cerurilor de numai douăzeci de avioane moderne de luptă, cu mitraliere funcționale.

– Aveți legătura, domnule.

Se auzi un declic, urmat de zumzetul dublu al soneriei. Răspunse mult mai repede decât se aștepta el, pe o voce tonică.

– Victoria 7472.

– Pamela, eu sunt.

– Oh, bună, Hugh.

Părea surprinsă, poate chiar dezamăgită.

– Ascultă-mă, nu pot vorbi prea mult. Concentrează-te asupra mesajului meu. Vreau să împachetezi haine pentru o săptămână, să te duci în garaj și să pleci, împreună cu copiii, la părinții tăi. Imediat.

– Dar e deja ora șase!

– Veți ajunge înainte să se culce.

– De ce trebuie să plecăm așa, în grabă? Ce s-a întâmplat?

– Nimic. Nu încă. Nu vreau decât să vă știu într-un loc sigur.

– Mie îmi sună a panică. Detest oamenii care intră în panică.

Strânse receptorul în mână.

– Mă tem, draga mea, că oamenii *vor intra* în panică. Aruncă o privire spre ușă. Se apropia cineva, pașii părură să se oprească. Coborî glasul, dar vorbi cu și mai multă insistență: Până diseară s-ar putea să fie foarte greu să mai ieși din Londra. Trebuie să pleci acum, cât timp străzile sunt încă libere. Femeia încercă să protesteze, dar îi curmă vorba: Nu e momentul să te cerți cu mine, Pamela. Măcar o dată în viață, poți să faci naibii ce-ți cer?

Pauză.

– Cum rămâne cu tine? îl întrebă liniștită.

– Trebuie să stau aici peste noapte. O să încerc să te sun mai târziu. Închid. Vei face ce ți-am spus? Îmi promiți?

– Da, bine, dacă insiști. Vocea unuia dintre copii se auzi în fundal. Liniște, vorbesc cu tata. Reveni la el: Vrei să-ți aduc ceva pentru noapte?

– Nu, nu-ți face griji. O să încerc s-o șterg acasă la un moment dat. Concentrează-te asupra plecării din Londra.
– Te iubesc, știi asta, da?
– Știu.
Era conștient că trebuia să spună și el ceva, dar nu-și găsea cuvintele. Pamela puse capăt convorbirii. Se auzi un clinchet, apoi reveni tonul de apel.
Cineva bătu la ușă.
– Un moment. Împături notițele luate în timpul discuției cu șefii statelor-majore în jumătate, apoi încă o dată, și le strecură în buzunarul interior al sacoului.
Pe coridor era Wren, mesagerul. Legat se întrebă dacă nu cumva omul trăsese cu urechea.
– A venit BBC-ul, îl anunță.

Pentru prima dată de la începutul crizei, pe Downing Street se adunase o mulțime apreciabilă. Curioșii li se alăturaseră fotografilor de pe partea cealaltă a străzii. Ceea ce părea să le fi atras atenția era un camion mare, verde-închis, cu sigla BBC și inscripția TRANSMISIUNI EXTERNE pictată pe laturi cu litere aurii. Doi tehnicieni scoteau cabluri pe ușile din spate, le întindeau peste stradă și le băgau în clădire printr-o fereastră.
Legat stătea în prag și se certa cu tânărul inginer, pe nume Wood.
– Îmi pare rău, dar nu cred că este posibil.
– De ce nu?
Wood purta un pulover cu guler în V pe sub un sacou gros de catifea.
– Pentru că premierul are reuniuni în sala de ședințe a guvernului până la ora șapte și jumătate.
– Nu le poate ține în altă parte?
– Hai să nu fim absurzi.
– Atunci, n-am putea face transmisiunea dintr-o altă încăpere?
– Nu. Premierul dorește să se adreseze națiunii din inima guvernului, adică din sala de ședințe a guvernului.
– Ascultă-mă, trebuie să intrăm în direct la opt, acum este ora șase. Dacă pică echipamentul pentru că nu l-am testat temeinic?
– Vei avea cel puțin o jumătate de oră pentru teste. O să încerc să obțin mai mult, dacă pot.

Omul dădu înapoi. În spatele lui, un Austin 10 negru întorcea dinspre Whitehall spre Downing Street. Șoferul aprinsese farurile, căci începea să se lase seara, și înainta încet, grijuliu să nu lovească vreun om din mulțimea care se răspândise de pe trotuar în stradă. Cameramanii recunoscură pasagerul din mașină înaintea lui Legat. Strălucirea flash-urilor îl orbi momentan. Ridică mâna să-și apere ochii.

– Scuze, murmură în direcția lui Wood.

Coborî pe trotuar, așteptă ca mașina să se oprească și deschise ușa din spate.

Ghemuit pe banchetă, Sir Horace Wilson ținea o umbrelă între genunchi și o servietă în poală. Îi adresă un zâmbet slab lui Legat când ieși din vehicul, apoi se opri scurt pe treapta de la intrarea în clădire și se întoarse spre public, cu o expresie lugubră și neangajantă pe chip. Blițurile cu magneziu pocniră. Ambasadorul se strecură înăuntru, ca un animal nocturn alergic la lumină, ignorându-l pe omul care ieșea din partea cealaltă a mașinii. Acesta din urmă se îndreptă către Legat, cu mâna dreaptă întinsă:

– Colonel Mason-MacFarlane, atașatul militar la Berlin.

Polițistul îl salută regulamentar.

În holul de intrare, Wilson se debarasa deja de haină și de pălărie. Consilierul special al prim-ministrului era slab, aproape emaciat, cu un nas lung și urechi clăpăuge. Legat îl găsise întotdeauna extrem de politicos, chiar și în ocazii prea puțin plăcute – genul de coleg de rang superior de care te temi că într-o zi se va apuca să-ți facă confidențe pe care n-ai fi dorit să le auzi. Își croise o reputație solidă la Ministerul Muncii, în cursul unor negocieri cu liderii de sindicat. Gândul că revenise după ce tocmai îi livrase un ultimatum lui Hitler era bizar. Cu toate acestea, prim-ministrul îl considera indispensabil. Își lăsă umbrela în standul din fier forjat, lângă cea a șefului său, și se întoarse spre Legat.

– Unde este prim-ministrul?

– În biroul lui, Sir Horace. Lucrează la intervenția pentru BBC. Toți ceilalți sunt în sala de ședințe.

Wilson se îndreptă sigur de sine spre interiorul clădirii, făcându-i semn lui McFarlane să-l urmeze.

– Vreau să-i raportezi premierului cât mai repede, îi spuse. Te rog, fii amabil și informează-l că suntem aici, adăugă peste umăr în direcția lui Legat.

Deschise ușile sălii de ședințe și intră. Înainte să închidă, Legat apucă să surprindă costume închise la culoare și fireturi aurii, chipuri încordate și vălătuci de fum albăstrui de țigară suspendați în lumina amurgului.

Străbătu coridorul în sens invers, pe lângă birourile lui Cleverly, al lui Syers și al lui însuși, până la scara principală. Urcă pe lângă gravurile și fotografiile alb-negru reprezentându-i pe toți prim-miniștrii începând cu Walpole. Odată ajuns la etajul superior, casa se transforma dintr-un club pentru domni într-o reședință de țară încăpătoare, adusă prin magie în centrul Londrei, cu canapele comode, picturi în ulei și ferestre înalte, cu canaturi, în stil georgian. Sălile de recepție erau tăcute, pustii. Podeaua scârțâia sub pașii lui, în ciuda mochetei groase. Se simțea ca un intrus. Bătu ușor la ușa biroului prim-ministrului.

– Intră, se auzi o voce familiară.

Camera era mare și bine luminată. Premierul stătea cu spatele la fereastră, aplecat deasupra biroului, scriind cu mâna dreaptă, cu un trabuc aprins în cea stângă. În fața lui, pe o poliță mică se înșirau creioane, stilouri și călimări, lângă o pipă și un borcan cu tutun. În rest, cu excepția scrumierei și a suportului de sugativă îmbrăcat în piele, biroul masiv era liber. Legat nu mai văzuse niciodată un om care să arate atât de singuratic.

– Sir Horace Wilson s-a întors, domnule prim-ministru. Vă așteaptă jos.

Ca de obicei, Chamberlain nu ridică ochii.

– Îți mulțumesc. Te rog să mai aștepți o clipă.

Făcu o pauză, trase din trabuc și reîncepu să scrie. Fuioare de fum se roteau în jurul țestei lui încărunțite. Legat intră în încăpere. În patru luni, nu avusese niciodată o conversație propriu-zisă cu șeful guvernului. De câteva ori, notele pe care le transmisese seara i se întorseseră a doua zi de dimineață, cu rezoluții apreciative înscrise pe margine cu cerneală roșie: „O analiză de prima mână“ sau „O lucrare pertinentă, cu exprimare îngrijită. Mulțumesc, NC“; aceste laude școlărești îl atingeau mai tare decât resursele de bonomie uzuală ale politicianului. Dar nu i se adresase niciodată pe nume – nici chiar pe numele de familie, cum o făcea cu Syers de obicei, și cu atât mai puțin pe numele mic, distincție rezervată exclusiv lui Cleverly.

Minutele treceau. Legat scoase discret ceasul din buzunar și îl consultă. În sfârșit, prim-ministrul puse stiloul la locul lui pe policioară, lăsă trabucul pe marginea scrumierei și își adună hârtiile. Le făcu teanc și i le întinse.

– Dă astea la dactilografiat, te rog.

– Desigur.

Legat se apropie și luă foile. Erau cam o duzină.

– Ești absolvent de Oxford, presupun.

– Da, domnule prim-ministru.

– Am observat că te pricepi la scris. N-ai vrea să arunci o privire pe intervenția mea? Dacă simți nevoia să amplifici un pasaj sau altul, nu te sfii să faci sugestii. Am atâtea lucruri pe cap. Sunt îngrijorat că nu *curge.*

Își împinse scaunul în spate, își luă trabucul și se ridică. Mișcarea prea bruscă păru să-l amețească. Se sprijini cu mâna de birou, își reveni și se îndreptă spre ușă.

Doamna Chamberlain îl aștepta pe palier. Se schimbase deja pentru cină, într-o rochie lungă din catifea. Era cu zece ani mai tânără decât premierul: amabilă, confuză, cu sâni mari, ușor corpolentă, lui Legat îi amintea de soacra lui, altă fată de la țară anglo-irlandeză, despre care se spunea că fusese o frumusețe pe vremuri. Legat rămase în spate. Spre surprinderea lui, femeia îi spuse ceva în șoaptă soțului ei, iar prim-ministrul îi luă mâna și o sărută pe gură.

– Nu am timp acum, Annie, vorbim mai târziu.

Când Legat trecu pe lângă ea, i se păru că plânsese.

Îl urmă pe Chamberlain pe scări, observându-i umerii îngușți, lăsați, părul argintiu, ușor cârlionțat pe ceafă, mâna neașteptat de puternică ce mângâia balustrada, cu restul de trabuc încă prins între degetul arătător și cel mare. Era o figură victoriană. Portretul lui ar fi trebuit plasat undeva pe la mijlocul scării, nu în capătul de sus. Când ajunseră pe coridorul ce ducea la cancelaria privată, prim-ministrul îi ceru să-i aducă discursul cât mai repede, apoi se îndepărtă pipăindu-și buzunarele după o cutie de chibrituri. Se opri la intrarea în sala guvernului, își aprinse din nou trabucul, deschise ușile și dispăru în interior.

*

Legat se așeză la birou. Scrisul de mână al prim-ministrului era neașteptat de înflorit, de-a dreptul spectaculos. Sugera o personalitate mai pasională sub carapacea rectitudinii. Discursul propriu-zis nu-i stârni entuziasmul. Folosea prea mult persoana întâi, pentru gustul lui: „Eu am zburat de-a lungul și de-a latul Europei…“; „Eu am făcut tot ce era omenește posibil…“; „Eu nu voi abandona speranța unei soluții pașnice…“; „Eu sunt un om al păcii până în adâncul sufletului meu…“ În modestia lui

ostentativă, Chamberlain era la fel de egocentric precum Hitler, își spuse. Confunda permanent interesul național cu persoana lui.

Făcu o serie de schimbări mărunte, corectă niște erori gramaticale, adăugă un rând privind mobilizarea forțelor navale, de care premierul părea să fi uitat, și porni spre sala dinspre grădină.

Când coborai, atmosfera casei se transforma din nou. Acum, parcă te aflai sub puntea unui pachebot de lux. Picturile în ulei, bibliotecile, calmul lăsau locul tavanelor joase, zidurilor albe, aerului stătut, căldurii și țăcănitului necontenit al unei duzini de mașini de scris Imperial, care funcționau cu viteza de optzeci de cuvinte pe minut. În ciuda ușilor deschise către grădină, era un mediu oprimant. De la începutul crizei, biroul prim-ministrului fusese asaltat de mii de scrisori din partea oamenilor de rând. Saci întregi de corespondență, nedeschiși, stăteau îngrămădiți pe culoarul îngust. Era aproape ora șapte. Reușind să-l convingă pe supervizor de urgența misiunii sale, Legat fu condus la biroul unei tinere, într-un colț al încăperii.

– Joan e cea mai rapidă. Joan, draga mea, te rog să încetezi orice altceva și să bați la mașină intervenția radiofonică a premierului, pentru domnul Legat, aici de față.

Joan apăsă pe o clapetă din capătul caretei și trase documentul terminat doar pe jumătate.

– Câte exemplare? întrebă pe un glas vioi, cristalin.

S-ar fi înțeles bine cu Pamela, se gândi Legat aplecându-se deasupra biroului.

– Trei. Îi poți descifra scrisul?

– Da, dar merge mai repede dacă îmi dictați. Încărcă foile de hârtie intercalate cu coli de indigo în mașina de scris și luă o atitudine de așteptare.

– „Mâine, când se va reuni Parlamentul, voi face o declarație completă asupra evenimentelor ce au condus la prezenta situație critică, îngrijorătoare…“, începu să citească, apoi își scoase stiloul din buzunar. Scuze, reformulez: „Evenimentelor care au condus…“ Semnală modificarea și pe original și continuă. „Este groaznic, inimaginabil, de negândit să fim obligați să săpăm tranșee și să probăm măști de gaze din pricina unui conflict dintr-o țară îndepărtată, între niște popoare despre care nu știm nimic…“

Încruntă din sprâncene. Fata se opri din scris și ridică ochii la el. Transpira puțin pe sub machiaj. Avea broboane pe buza superioară și o pată umedă între omoplați. Legat observă pentru prima dată că era drăguță.

– Este ceva în neregulă? îl întrebă iritată.

– Nu, nimic, doar că nu sunt sigur de ultima frază.

– De ce?

– Mi se pare că sună oarecum disprețuitor.

– Dar are dreptate, nu-i așa? Adică, exprimă ceea ce gândește majoritatea. De ce ne-ar păsa nouă că niște nemți vor să trăiască laolaltă cu alți nemți? Haideți, domnule Legat, doar nu sunteți dumneavoastră premierul, nu-i așa?

Îl pufni râsul, fără să vrea.

– Așa este, slavă Domnului! Bine, să mergem mai departe.

Îi trebuiră cam cincisprezece minute. La ultima pagină, derulă hârtia de pe tambur, aranjă cele trei copii în ordine și le fixă împreună cu clipsuri pentru hârtie. Legat examină rapid prima pagină. Nu avea nici o greșeală.

– Cam câte cuvinte crezi că sunt în total?

– Aproximativ o mie.

– Așadar, intervenția va dura vreo opt minute. Îți mulțumesc, adăugă înainte de a se ridica de pe scaun.

– Cu plăcere. O să ascult și eu, strigă tânăra în spatele lui.

Până să ajungă el la ușă, deja trecuse la dactilografierea altei lucrări.

Legat se repezi pe scări în sus și porni pe coridorul ce ducea la cancelaria privată. Cleverly îi tăie calea. Părea să-l fi pândit în toaletă.

– Ce-ai făcut cu minuta reuniunii prim-ministrului cu șefii statelor-majore?

Legat simți cum îi urcă sângele la cap.

– Prim-ministrul mi-a cerut să nu iau notițe.

– Atunci ce ai acolo, în mână?

– Discursul pentru intervenția radiofonică din seara asta. Mi-a cerut să i-l aduc imediat ce iese de la bătut.

– Excelent. Cleverly întinse mâna. De aici mă ocup eu. Ce-ar fi să te duci să vezi ce mai fac oamenii de la BBC?

Legat îi întinse hârtiile fără tragere de inimă.

Șeful cancelariei private se strecură în sala de ședințe a guvernului și închise ușa în urma lui, lăsându-l cu ochii în soare. Puterea înseamnă să fii

în încăperea unde se iau deciziile. Puțini înțelegeau această regulă mai bine decât Cleverly. Legat se simți umilit.

Brusc, ușa se deschise din nou. Partea de jos a chipului șefului cancelariei era schimonosită într-un rictus sinistru pe post de zâmbet.

– Se pare că te vrea pe tine.

O duzină de bărbați, inclusiv prim-ministrul, erau așezați în jurul mesei. Legat îi recunoscu dintr-o privire: șefii serviciilor, cei trei mari, ministrul pentru dominioane, ministrul pentru coordonarea apărării, plus Horace Wilson și șeful serviciului diplomatic din Foreign Office, Sir Alexander Cadogan. Cu toții îl ascultau pe atașatul militar, colonelul Mason-McFarlane.

– Vizita pe care am efectuat-o ieri la Praga mi-a lăsat o puternică impresie că moralul armatei cehe este la pământ…

Își recita raportul în propoziții scurte, întretăiate, dar fluent. Părea să-i placă să se afle în centrul atenției.

Prim-ministrul îl văzu stând în ușă și-i făcu semn din cap să vină lângă el, pe locul rezervat de obicei șefului său de cabinet. Începuse deja să-și citească intervenția, urmărind rândurile cu stiloul, subliniind din când în când câte un cuvânt. Lăsa impresia că nu-l asculta decât pe jumătate pe colonel.

– … Până anul trecut, statul-major general ceh planificase respingerea atacului german din două direcții – dinspre nord, via Silezia, și dinspre vest, via Bavaria. Însă încorporarea Austriei în cadrul Reichului a extins frontiera din sud cu Germania cu aproape două sute de mile[4], amenințând să le compromită apărarea. Cehii vor lupta, probabil. Dar slovacii? Mai mult, Praga nu dispune de mijloace suficiente de apărare antiaeriană în fața Luftwaffe.

Wilson, care stătea vizavi de premier, interveni:

– Seara trecută l-am întâlnit pe Göring. Era convins că armata germană îi va termina pe cehi în zile, nu în săptămâni, iar „Praga va fi transformată într-o grămadă de ruine“, am încheiat citatul.

Dinspre Cadogan, aflat în cealaltă parte a mesei, se auzi un pufnet scurt.

– Este evident că Göring are tot interesul să-i prezinte pe cehi ca pe niște incapabili. Știm însă că au o infanterie respectabilă și numeroase fortificații defensive. S-ar putea să reziste chiar câteva luni.

– Problema este că evaluarea ta nu este împărtășită de colonelul Mason-McFarlane.

– Cu tot respectul, Horace, dar ce știe el?

Cadogan, un tip mărunțel și taciturn în general, apăra prerogativele Foreign Office ca un cocoș de luptă.

– Cu același respect, Alec, omul a fost acolo, spre deosebire de noi, ceilalți.

Prim-ministrul lăsă stiloul jos.

– Vă mulțumesc că ați venit tocmai de la Berlin, domnule colonel. Prezentarea dumneavoastră ne este deosebit de utilă. Vă dorim, cu toții, drum bun înapoi la misiune.

– Vă mulțumesc, domnule prim-ministru.

Chamberlain așteptă să se închidă ușa și continuă:

– I-am solicitat lui Sir Horace să vină împreună cu colonelul la Londra și să ne raporteze direct pentru că acesta mi se pare un punct crucial. Privi roată în jurul mesei. Să presupunem că cehii vor fi înfrânți înainte de finalul lunii octombrie. Cum vom convinge opinia publică internă că războiul merită continuat în iarnă? Le-am cere oamenilor să facă cel mai mare sacrificiu – ca să realizăm ce, mai precis? Am acceptat deja că sudeții germani n-ar fi trebuit transferați unui stat dominat de cehi de la bun început.

– Aceasta este, fără îndoială, și poziția dominioanelor, spuse Halifax. Au subliniat în repetate rânduri că nu vor merge la război pentru o cauză atât de măruntă. America va rămâne deoparte. Irlandezii își vor păstra neutralitatea. Încep să mă întreb unde vom găsi aliați.

– Rămân întotdeauna rușii, desigur. Tot uităm că au și ei un tratat cu cehii.

Un murmur de nemulțumire se făcu auzit în jurul mesei.

– Ultima dată când m-am uitat pe hartă, Alec, Uniunea Sovietică și Cehoslovacia nu aveau o frontieră comună, îi răspunse prim-ministrul. Singurul mod în care ar putea interveni ar fi prin invadarea Poloniei sau a României, caz în care ambele ar intra în război, de partea Germaniei. În fine, lăsând deoparte aspectele geografice, ideea de a-l lua pe Stalin ca aliat în cruciada noastră pentru dreptul internațional mi se pare de-a dreptul grotescă!

– Coșmarul strategic este un război mondial, în care să luptăm cu Germania în Europa, cu Italia în Mediterana și cu Japonia în Orientul

Îndepărtat. În această situație, trebuie s-o spun, ar fi pusă serios în pericol însăși existența Imperiului, interveni Gort.

– Suntem târâți în cea mai detestabilă încurcătură și nu văd decât o singură soluție, reluă Wilson. Am redactat un proiect de telegramă prin care să-i informăm pe cehi că, în opinia noastră, ar trebui să accepte termenii dictați de Herr Hitler înaintea expirării ultimatumului pe care l-a fixat mâine la ora două. Să se retragă din Sudetenland și să-l lase să ocupe teritoriul respectiv. Este singura modalitate prin care ne putem asigura că nu vom fi târâți într-un război care ar putea ajunge rapid la proporții enorme.

– Și dacă refuză? întrebă Halifax.

– Nu cred că vor refuza. Iar dacă o fac, în cel mai rău caz, Regatul Unit nu va mai fi obligat moral să se implice. Vom fi făcut tot ceea ce puteam.

Se lăsă liniștea.

– Propunerea are, cel puțin, meritul că este simplă, comentă prim-ministrul.

Halifax și Cadogan schimbară câteva priviri și începură amândoi să clatine din cap, Halifax mai lent, Cadogan, cu o anumită vigoare.

– Nu, domnule prim-ministru, un astfel de gest ne-ar face practic complici ai germanilor. Statutul nostru în lume s-ar prăbuși și, odată cu el, Imperiul.

– Cum rămâne cu Franța? adăugă Halifax. I-am pune într-o situație absolut imposibilă.

– Ar fi trebuit să se gândească la asta înainte să ofere garanții Cehoslovaciei fără să ne consulte în prealabil, replică Wilson.

– Oh, pentru numele Domnului! ridică vocea Cadogan. Aici nu avem de-a face cu vreo dispută comercială, Horace. Nu putem abandona Franța în fața Germaniei.

Wilson nu se lăsă descurajat.

– Nu ne-a asigurat ceva mai devreme lordul Gort că Franța nu are intenția să lupte? Cu excepția unor raiduri punctuale, vor rămâne în spatele Liniei Maginot până la vară.

Șefii de servicii începură să vorbească unul peste celălalt. Legat surprinse privirea prim-ministrului, care se îndreptase spre ceasul de deasupra șemineului, apoi revenise la discursul din fața sa. Fără autoritatea lui, reuniunea se transformă imediat într-un vacarm de discuții separate. Chamberlain dădea dovadă de o capacitate de concentrare demnă de

invidiat. Avea șaptezeci de ani, dar continua să funcționeze fără greș, precum pendula din hol – *tic-tac, tic-tac, tic-tac*…

Lumina din spatele ferestrelor înalte începea să dispară. Era ora șapte și jumătate. Legat hotărî că era momentul să spună și el ceva.

– Domnule prim-ministru, mă tem că cei de la BBC trebuie să intre, ca să-și aranjeze echipamentele.

Chamberlain dădu din cap aprobator.

– Domnilor? spuse fără să ridice vocea. Rumoarea se potoli instantaneu. Am impresia că trebuie să punem capăt, deocamdată, acestei discuții. Este limpede că situația e cât se poate de gravă. Ultimatumul german expiră în mai puțin de douăzeci și patru de ore. Domnule ministru de externe, poate că ar trebui să mai analizăm puțin împreună chestiunea telegramei aceleia către autoritățile cehe. Horace, mergem în biroul tău. Alec, te rog să vii cu noi. Vă mulțumesc tuturor.

Biroul lui Wilson se afla chiar lângă sala de ședințe a guvernului, cu care comunica printr-o ușă separată. Adeseori, când prim-ministrul lucra în capătul mesei lungi, în formă de sicriu, ușa era lăsată deschisă, permițându-i să se plimbe dintr-un capăt în celălalt al celor două încăperi. În presă era descris drept păpușarul din umbră al lui Chamberlain, dar Legat considera că această descriere subestima puterea prim-ministrului. Wilson era mai mult servitorul perfect, bun la orice. Se învârtea tăcut prin Downing Street, supraveghind mașinăria guvernamentală în maniera unui paznic de magazin. De câteva ori, în timp ce lucra la biroul lui, i se păruse că simte o prezență. Când se întorsese, îl văzuse pe Wilson, care îl urmărea discret din pragul ușii. Chipul, inexpresiv la început, i se lățea într-un zâmbet ironic, enervant, când constata că fusese descoperit.

Inginerii de la BBC își întinseră cablurile pe covor și instalară un microfon în capătul îndepărtat al mesei de consiliu, lângă cele două coloane, agățat de un stand metalic. Era un obiect mare, cilindric, care se îngusta spre spate, precum capătul tăiat al unui proiectil de artilerie. Syers și Cleverly intraseră și ei, mânați de curiozitate.

– Cei de la BBC au întrebat dacă pot transmite în direct și mâine, de la Parlament, zise Syers.

– Asta nu este treaba noastră, îi răspunse Cleverly.

– Știu. Ar crea un precedent. I-am trimis la șeful grupului parlamentar al Conservatorilor.

Cu cinci minute înainte de ora opt, prim-ministrul își făcu apariția din biroul lui Wilson, urmat de Halifax și de Cadogan. Aceasta era cealaltă mare calitate a lui Wilson – acționa ca un test de turnesol pentru șeful lui. Prim-ministrul îl folosea ca să vehiculeze diverse idei, ceea ce-i permitea să observe reacțiile fără a fi nevoit să-și expună propriile opinii, riscându-și autoritatea.

Chamberlain se așeză pe scaun în spatele microfonului și își puse în față foile cu discursul. Una căzu pe jos, obligându-l să se aplece țeapăn ca să o recupereze.

– Tremur ca naiba, mormăi și ceru un pahar cu apă.

Legat îi turnă din carafa aflată pe mijlocul mesei. De emoție, umplu paharul până la buză, stropind suprafața perfect lustruită.

Un angajat al BBC le ceru să se așeze de cealaltă parte a mesei. Afară, peste grădină și peste Horse Guards Parade, se lăsase întunericul.

Big Ben bătu ora opt.

Vocea prezentatorului se auzi puternic în difuzoare.

– Aici este Londra. În câteva clipe îl veți auzi pe onorabilul Neville Chamberlain, prim-ministrul guvernului, vorbind de la sediul din Downing Street 10. Intervenția sa va fi transmisă în întreg Imperiul, pe continentul american și într-un număr important de alte țări. Domnule Chamberlain…

Lângă microfon licări o lumină verde. Premierul își ajustă butonii și începu să citească.

– Bărbați și femei ai Marii Britanii, ai Imperiului, dar și vouă, celorlalți, aș vrea să vă adresez câteva cuvinte…

Enunța grijuliu fiecare silabă și alesese un ton ușor cântat, melancolic, la fel de inspirator ca un marș funebru.

– Este groaznic, inimaginabil, de negândit să fim obligați să săpăm tranșee și să probăm măști de gaze din pricina unui conflict dintr-o țară îndepărtată, între niște popoare despre care nu știm nimic. Mi se pare încă și mai teribil ca o ceartă rezolvată deja, în principiu, să se transforme într-un motiv de război. Pot înțelege foarte bine rațiunile pentru care guvernul ceh s-a văzut pus în imposibilitatea de a accepta condițiile propuse în memorandumul german…

Legat aruncă o privire spre Cadogan, care dădea din cap aprobator.

– Cu toate acestea, după discuțiile pe care le-am purtat cu Herr Hitler, cred că, dacă timpul ne-ar permite, am putea conveni aranjamentele referitoare la transferul teritoriului pe care guvernul ceh a decis să-l încredințeze Germaniei, în condiții care să asigure tratamentul corect al populației vizate. Vizitele mele în Germania m-au ajutat să înțeleg de la sursă atașamentul manifestat de Herr Hitler pentru cauza tuturor germanilor. Mi-a declarat între patru ochi, și aseară a repetat public, că, odată soluționată această criză a populației sudeților, Germania nu va mai formula revendicări teritoriale în Europa…

Cadogan îi făcu cu ochiul lui Halifax, dar chipul lung, palid, pios și viclean al ministrului de externe rămase imobil. În Foreign Office era poreclit „Vulpea pioasă“.

– Nu voi renunța la speranța unei soluții pașnice, nu voi abandona eforturile în favoarea păcii, atâta vreme cât mai există o șansă. Nu voi ezita să întreprind o a treia vizită în Germania, dacă o voi considera utilă…

Era rândul lui Wilson să dea aprobator din cap.

– Între timp, sunt anumite lucruri pe care putem și trebuie să le facem acasă. Avem în continuare nevoie de voluntari pentru măsuri de precauție antiaeriene, pentru brigada de pompieri și pentru unitățile teritoriale. Nu vă alarmați dacă auziți despre bărbați cooptați în echipajele apărării antiaeriene sau pe vase. Acestea sunt doar măsuri de precauție, pe care acest guvern este obligat să le ia în asemenea vremuri…

Legat așteptă să audă cuvintele despre mobilizarea forțelor navale. În zadar. Prim-ministrul le tăiase, dar inserase un paragraf nou:

– Oricâtă înțelegere am avea față de situația unei națiuni mici, confruntată cu un vecin mare și puternic, în nici un caz nu putem angaja întregul Imperiu Britanic în război exclusiv în numele ei. Dacă e să luptăm, avem nevoie de mize mult mai importante…

Dacă aș ajunge la convingerea că o anumită națiune s-a hotărât să domine lumea prin amenințarea cu forța, aș considera că rezistența se impune. Sub o astfel de dominație, viața celor care cred în libertate n-ar mai merita trăită. Războiul este însă un lucru groaznic. Înainte de a ne angaja trebuie să ne fie foarte clar că mizele sunt majore și că decizia de a risca totul în apărarea lor, după cântărirea tuturor consecințelor, este inevitabilă.

Pentru moment, vă cer să vă păstrați calmul, în așteptarea evenimentelor din zilele următoare. Câtă vreme războiul nu a început, există întotdeauna speranța că ar putea fi prevenit, și știți că voi lucra până în ultima clipă pentru pace. Noapte bună.

Lumina verde se stinse.

Chamberlain oftă din rărunchi și se lăsă să cadă greu pe spate.

Wilson sări primul în picioare și se apropie de premier aplaudând discret.

– A fost superb, dacă îmi permiteți. Nici o greșeală, nici o ezitare.

Legat nu-l văzuse niciodată pe șeful guvernului rânjind. Acum, acesta lăsă să se vadă un șir de dinți galben cu gri, primind laudele cu o bucurie aproape copilărească.

– Chiar vi s-a părut că a fost bine?

– Tonul a fost perfect, domnule prim-ministru, îl asigură și Halifax.

– Îți mulțumesc, Edward. Vă mulțumesc tuturor. Binecuvântarea sa îl incluse și pe Legat, alături de tehnicienii BBC-ului. Când vorbesc la radio, găsesc întotdeauna utilă șmecheria de a-ți imagina că discuți cu o singură persoană, așezată în fața ta, așa cum o faci cu un prieten apropiat. În seara asta mi-a fost mai greu, căci am vorbit cu încă o persoană, ascunsă în ungherele întunecate ale sălii. Sorbi o gură de apă și adăugă: Cu Herr Hitler.

4

Funcționarul public cu cel mai înalt rang din Ministerul de Externe german, secretarul de stat Ernst von Weizsäcker, solicitase să primească traducerea în germană a discursului prim-ministrului în treizeci de minute de la difuzarea acestuia. Îl însărcinase cu această responsabilitate pe Paul von Hartmann.

Sus, în sala de monitorizare radio, în mansarda clădirii din Wilhelmstrasse, sub rețeaua uriașă de antene care străpungeau acoperișul, Hartmann își alcătuise o echipă formată din trei femei. Mai întâi, o stenografă nota cuvintele lui Chamberlain în engleză, sarcină nu tocmai ușoară, deoarece până ajungea la Berlin, semnalul BBC își pierdea mult din putere, iar vocea eterică a prim-ministrului, variind ca intensitate prin norii de distorsiuni, era greu de perceput. Pe măsură ce finaliza o pagină, o a doua secretară bătea cuvintele la mașină, la trei rânduri. Hartmann scria traducerea direct între rândurile de text în engleză și pasa paginile, una câte una, unei a treia secretare, care dactilografia textul în germană.

„*Wie schrecklich, fantastisch, unglaublich ist es…*“

Stiloul lui se deplasa rapid pe hârtia ieftină, cerneala maro disipându-se puțin în textura aspră.

La zece minute după ce Chamberlain rostise ultimul cuvânt, traducerea era finalizată.

Dactilografa extrase paginile din mașina de scris și i le dădu lui Hartmann, care le introduse într-un dosar de carton, o sărută pe creștetul capului și ieși în fugă din încăpere, urmărit de râsete de ușurare. Zâmbetul îi dispăru în secunda când păși pe coridor. Începu să recitească neîncrezător propria traducere, în timp ce se îndrepta spre biroul lui Weizsäcker. Tonul prim-ministrului britanic era prea temător, prea conciliant – un discurs moale, o ectoplasmă radiodifuzată. Unde erau amenințarea, ultimatumul? De ce nu le spusese Chamberlain britanicilor ceea ce emisarul lui îi transmisese lui Hitler în privat, în aceeași dimineață? Anume, că dacă Franța va sări în ajutorul Cehoslovaciei, Marea Britanie va susține Franța.

Coborî la parter, bătu la ușa anticamerei lui Weizsäcker și intră fără să mai aștepte răspuns. Încăperea era generoasă, cu tavan înalt, iar ferestrele dădeau spre parcul din spatele ministerului. Era luminată de un candelabru masiv, cu un design elaborat. Prin ferestrele întunecate se vedeau haloul felinarelor electrice și contururile copacilor, proiectate pe cerul serii. Secretarele plecaseră acasă, lăsându-și mașinile de scris acoperite peste noapte, ca niște colivii de păsări. Singură în birou, așezată lângă fereastra centrală, se afla secretara-șefă a lui Weizsäcker. Femeia avea o țigară între buzele rujate strident și ținea în fiecare mână câte o scrisoare. Compara cele două documente, încruntându-se iritată.

– Bună seara, stimată doamnă Winter.

– Bună seara, Herr von Hartmann, îi răspunse ea înclinând capul la fel de politicos, de parcă ar fi primit un compliment special.

– E înăuntru?

– Nu, este cu ministrul în cancelarie.

– Ah, exclamă Hartmann dezamăgit. În acest caz, eu ce fac cu discursul lui Chamberlain?

– Mi-a spus că trebuie să i-l duceți imediat. Stați, îl strigă în timp ce se pregătea să iasă pe ușă. Ce aveți pe față?

Se opri obedient sub candelabru în timp ce femeia îi examina obrazul. Părul și degetele îi miroseau a fum de țigară și a parfum. Prin buclele negre se vedeau fire gri. Se întrebă ce vârstă ar fi putut avea. Patruzeci și cinci? În orice caz, destul de bătrână încât să fi rămas văduvă de război.

– Cerneală! bombăni femeia nemulțumită. Cerneală *maro*. Serios, Herr von Hartmann, doar n-o să intrați în cancelarie în halul ăsta. Dacă vă întâlniți cu Führerul? Scoase din mânecă o batistă albă, o umezi cu vârful limbii și îi tamponă ușor obrazul, apoi se dădu un pas în spate ca să-și examineze opera. E mai bine. Dau telefon să anunț că sunteți pe drum.

Afară, noaptea era caldă încă. Felinarele stradale de pe Wilhelmstrasse, datând dinaintea războiului, așezate la distanță mare, ofereau mici oaze izolate de lumină. Era aproape pustiu. În mijlocul străzii, un gunoier aduna grămezile de bălegar rămase după paradă. Singurul zgomot care se auzea era râcâitul lopeții lui pe asfalt. Hartmann strânse mai bine în mână dosarul și iuți pasul de-a lungul fațadei Ministerului de Externe, până ce ajunse la gardul Cancelariei Reichului. Un automobil Mercedes tocmai ieșea pe una dintre porțile masive din oțel. Polițistul salută respectuos. Hartmann nu

putea distinge cine se afla pe bancheta din spate. Mașina se îndepărtă în direcția gării Anhalter. Polițistul îi ceru numele și funcția, apoi îi făcu semn să intre fără nici un cuvânt.

Toate ferestrele dinspre curtea interioară erau luminate. Aici se vedea, în sfârșit, o anumită agitație, semnele unei crize. Sub copertina intrării principale, unul dintre gardienii SS, înarmat cu un pistol-mitralieră, îi ceru actele, după care îi permise accesul în recepție, păzită de încă doi gardieni SS, înarmați cu pistoale. Prezentă din nou actele și îi informă că venise la solicitarea secretarului de stat von Weizsäcker. I se ceru să aștepte. Una dintre santinele se îndreptă spre telefonul aflat pe o măsuță, lângă perete. Hartmann își făcu o notă mentală: doi polițiști la poartă, patru gardieni SS aici și cel puțin încă trei care se vedeau în camera gărzilor.

Trecu un minut, apoi ușile mari, duble, se deschiseră brusc și își făcu apariția un adjutant SS în uniformă. Pocni din călcâie și brațul drept îi țâșni în salutul hitlerist, precis și imaculat ca un soldățel de plumb. Hartmann îl salută, la rândul lui, cu obligatoriul „Heil Hitler“.

– Vă rog să mă urmați.

Trecură prin ușile duble și de-a lungul unei fâșii interminabile de covor persan. Încăperea mirosea ca pe timpurile Kaiserului: culori estompate de soare, praf și ceară de parchet. Ți l-ai fi putut imagina pe Bismarck pășind de colo colo. Sub ochii încă unui gardian SS – „Al optulea?“, se întrebă Hartmann –, trecură pe lângă o serie de tapiserii, ajunseră la o scară din marmură și intrară pe o ușă dublă în ceea ce își dădu seama că ar fi trebuit să fie apartamentele Führerului. Inima începu să-i bată mai tare.

– Vă rog să-mi dați dosarul și să așteptați aici, îi ceru adjutantul.

Bătu discret la ușa cea mai apropiată și se strecură în interior. Hartmann surprinse voci înfundate, blocate însă imediat. Privi în jurul lui. Se afla într-un salon decorat surprinzător de modern, chiar cu un anume gust – tablouri decente, mese mici, pe care se aflau lămpi și vaze cu flori proaspete, un covor pe podeaua din lemn lustruit, scaune simple. Se întrebă dacă să se așeze sau nu. Decise că nu era cazul.

Așteptarea părea să nu se mai termine. La un moment dat, o femeie elegantă, într-o bluză albă, apretată, purtând un teanc de documente, intră în sala unde avea loc reuniunea și ieși aproape imediat, fără hârtii. Până la urmă, după un sfert de oră, ușa se deschise din nou și își făcu apariția un bărbat slab, cu părul argintiu, la vreo cincizeci de ani, purtând la rever o

insignă cu sigla Partidului Nazist. Era baronul Ernst von Weizsäcker, care, în spiritul egalitarist al vremurilor, renunțase la titlul de noblețe odată cu obținerea carnetului de partid. Îi dădu un plic lui Hartmann.

– Îți mulțumesc că ai așteptat. Ai aici răspunsul Führerului pentru Chamberlain. Te rog să-l duci imediat la ambasada britanică și să-l înmânezi fie lui Sir Nevile Henderson, fie domnului Kirkpatrick personal. Se aplecă spre el și îi șopti: Atrage-le atenția asupra frazei de încheiere. Spune-le că reprezintă răspunsul direct la transmisiunea din seara asta. Mai spune-le că nu a fost ușor, adăugă mai relaxat.

– Weizsäcker! se auzi vocea tunătoare a lui Ribbentrop.

Pe chipul secretarului de stat trecu umbra unei grimase, apoi bărbatul dispăru înapoi în camera de alături.

Ambasada britanică se afla la mai puțin de cinci minute pe jos, în partea de nord a Wilhelmstrasse, chiar în spatele Ministerului de Externe. În timp ce aștepta ca polițistul să-i deschidă porțile Cancelariei, Hartmann examină plicul. Destinatarul fusese scris chiar de Weizsäcker: *Excelenței Sale Sir Nevile Henderson, Ambasadorul britanic.* Ambalajul nu era sigilat.

– Bună seara, domnule, îl salută polițistul.

– Bună seara.

Hartmann făcu câțiva pași pe strada largă, dincolo de ferestrele încă întunecate ale Ministerului de Externe, apoi intră nonșalant – atât de nonșalant, încât oricine l-ar fi văzut ar fi considerat că se comportă perfect natural – pe intrarea principală. Portarul de noapte îl recunoscu. Urcă treptele mochetate printre sfincșii din piatră, ezită puțin, apoi o luă la stânga, pe culoarul pustiu. Ecoul pașilor săi răsuna pe podeaua de piatră, din zidurile vopsite într-o culoare galben-verzuie, din tavanul boltit. Toate ușile birourilor erau închise. Pe la jumătatea culoarului se afla o toaletă. Intră și aprinse lumina. Imaginea lui în oglinda de deasupra lavoarelor îl șocă – adus de spate, speriat, suspect din cap până în picioare. Nu era făcut pentru astfel de treburi. Intră într-o cabină, încuie ușa și se așeză pe marginea vasului de toaletă.

Stimate domnule Chamberlain,

În cursul audienței, l-am informat, încă o dată, pe Sir Horace Wilson asupra poziției mele finale…

Erau în total cam șapte paragrafe, unele foarte lungi. Ideea centrală era belicoasă: cehii trăgeau de timp, obiecțiile lor față de ocuparea imediată a regiunii Sudeților de către Germania erau nefundamentate, iar Praga încerca să declanșeze „o inflamare războinică generală“. Fraza finală, cea de care era atât de mândru Weizsäcker, nu i se păru că ar oferi mai multe perspective de pace:

Vă las pe dumneavoastră să decideți dacă, ținând cont de faptele descrise mai sus, ar fi oportun să vă continuați eforturile – pentru care vă mulțumesc sincer, încă o dată – de a aduce autoritățile de la Praga la rațiune, acum, în ultimul moment.

Scrisoarea, bătută la mașină, era semnată neglijent *Adolf Hitler*.

Când ajunse la biroul lui Weizsäcker, Frau Winter tocmai încuia și se pregătea să plece acasă. Purta pe cap o pălărie la modă, cu boruri largi. Îl privi cu ochi măriți de surpriză.

– Herr Hartmann? Dar secretarul de stat nu s-a întors încă de la cancelarie.

– Știu. Nu-mi place să vă cer asta și nu aș face-o dacă nu ar fi atât de important…

– Ce anume?

– Îmi puteți copia asta, repede?

Îi arătă femeii scrisoarea semnată. Ochii ei se măriră de groază. Aruncă o privire pe coridor, apoi se întoarse, descuie și aprinse lumina.

Avu nevoie de cincisprezece minute, timp în care Hartmann ținu de șase.

– Pare că vrea război cu orice preț, comentă ea neutru, fără să ridice ochii de la mașina de scris.

– Da, însă nenorocirea este că englezii sunt la fel de hotărâți să-l evite.

– Gata, zise ea trăgând ultima foaie. Fugiți.

Coridorul era în continuare pustiu. Refăcu drumul pe care venise cu pași rapizi. Ajunsese pe palierul ultimei serii de trepte când zări un bărbat în uniformă neagră, de SS, pășind pe podeaua de marmură albă în direcția lui. Sturmbannführerul Sauer, din cancelaria privată a lui Ribbentrop, mergea cu capul în jos și Hartmann speră că ar putea scăpa, dar ridică ochii și îl văzu. Se încruntă mirat.

– Hartmann…?

Avea cam aceeași vârstă, un chip palid, din care orice culoare părea să se fi retras, părul blond-deschis și ochii de un albastru pal.

În lipsa unui răspuns mai inspirat, Hartmann ridică brațul drept.

– Heil Hitler!

– Heil Hitler, îi răspunse Sauer mașinal, continuând să-l examineze cu suspiciune. Nu trebuia să fii la ambasada britanică?

– Acum mă duc, îi aruncă peste umăr în timp ce cobora ultimele trepte și se repezea către ieșire.

– Pentru numele lui Dumnezeu, omule, mișcă-te mai repede. E în joc viitorul Reichului!

Hartmann era deja pe stradă și se îndepărta în fugă. Cu ochii minții îl văzu pe Sauer alergând după el, scoțând pistolul, ordonându-i să-și golească buzunarele și găsindu-i carnetul. Apoi își spuse să se calmeze. La urma urmei, avea gradul de secretar trei în departamentul Anglia al Ministerului de Externe, responsabil, printre altele, de traduceri. Era normal să aibă la el o copie după scrisoarea de răspuns adresată prim-ministrului britanic, mai ales că mesajul urma să ajungă în mai puțin de o oră la Londra. Nici vorbă de trădare. Putea scăpa cu vorba meșteșugită. Cuvintele l-ar putea scoate din aproape orice.

Urcă cele cinci trepte uzate de la intrarea ambasadei britanice. Interiorul portalului generos era luminat de un singur bec chior. Ușile din oțel erau încuiate. Apăsă pe butonul soneriei și o auzi de undeva dinăuntru. Când ridică degetul, sunetul se opri. Ce tăcere! Peste drum, chiar și Adlon, cel mai la modă dintre marile hoteluri ale Berlinului, era liniștit. Parcă întregul oraș intrase în pământ. La un moment dat, auzi cum cineva trage niște zăvoare grele și o yală învârtindu-se. Ușa se întredeschise și un tânăr îți capul afară.

– Am un mesaj urgent de la cancelaria Reichului, pe care trebuie să-l înmânez fie ambasadorului, fie secretarului unu în persoană, îi spuse în engleză.

– Desigur. Vă așteptam.

Hartmann îl urmă într-un hol impunător, înalt de două etaje, cu un acoperiș oval din sticlă. Clădirea fusese construită în secolul precedent de un celebru magnat al căilor ferate care dăduse faliment la scurt timp după aceea. Prostul gust opulent era copleșitor. O scară dublă cu balustrade din porțelan se ridica și se încolăcea pe marginea zidurilor, unindu-se la mijloc.

Pe partea stângă cobora, grațios ca Fred Astaire, un bărbat înalt, slab, cu o figură de dandy, purtând un sacou de seară, cu o garoafă roșie la butonieră. Fuma o țigară înfiptă într-un portțigaret de jad.

– Bună seara. Domnul Hartmann, dacă nu mă înșel?

– Bună seara, Excelența Voastră. Da, eu sunt. Am adus răspunsul Führerului la mesajul prim-ministrului.

– Minunat.

Ambasadorul luă plicul, scoase rapid cele trei pagini bătute la mașină și începu imediat să le citească. Ochii i se mișcau rapid de la stânga la dreapta. Chipul lung, cu o mustață pe oală, oricum marcat de melancolie, părea să i se lungească și mai mult. Mormăi ceva, termină de citit cu un oftat, prinse portțigaretul între dinți și ridică ochii spre cerul nopții. Fumul avea o aromă puternică. Tutun turcesc.

– Secretarul de stat m-a instruit să vă atrag atenția asupra frazei de încheiere, Sir Nevile. Să vă transmit că n-a fost ușor.

Henderson se uită din nou la ultima pagină.

– Nu prea ai de ce să te agăți, dar presupun că trebuie să fie ceva. Îi dădu scrisoarea tânărului său asistent. Te rog s-o traduci și s-o trimiți imediat la Londra. Nu trebuie cifrată.

Insistă să-l conducă personal pe Hartmann la ușă. Avea maniere la fel de elegante ca îmbrăcămintea. Se zvonea că ar fi amantul prințului Paul al Iugoslaviei. Într-o zi își făcuse apariția la cancelaria Reichului cu un pulover roșu-aprins pe sub sacoul gri-deschis, făcându-l pe Hitler să spumege de furie zile întregi după aceea. Ce-o fi fost în capul englezilor când trimiseseră un astfel de om să trateze cu naziștii?

Ajunși la ușă, ambasadorul îi strânse mâna.

– Spune-i baronului Weizsäcker că îi apreciez eforturile. Privi în lungul Wilhelmstrasse. Este extraordinar să te gândești că până la sfârșitul săptămânii s-ar putea să nu mai fim aici. N-aș putea spune că regret prea tare.

Mai trase un fum din țigară, apoi o apucă delicat între degetul mare și arătător, o extrase din portțigaret și o aruncă pe pavaj, provocând o cascadă de scântei portocalii.

5

Familia Legat trăia într-o casă închiriată de dimensiuni modeste, făcând parte dintr-un șir de locuințe asemănătoare de pe North Street, în Westminster. Le-o găsise fostul lui superior din centrala Foreign Office, Ralph Wigram, care locuia împreună cu soția și fiul în capătul aceleiași străzi. Avantajul cel mai mare era apropierea de birou. Wigram avea așteptări ridicate de la subordonații lui, iar Legat putea ajunge la birou în zece minute după ce ieșea din casă. Dezavantajele erau mult mai numeroase, principalul fiind vârsta de peste două sute de ani a imobilului. Cu excepția instalației electrice, casa nu suferise modificări majore în tot acest timp. Tamisa curgea la mai puțin de o sută de metri, iar pânza freatică, aflată aproape de suprafață, făcea ca umezeala din sol să-și dea întâlnire pe pereți cu cea care se prelingea de pe acoperiș. Mobilierul fusese aranjat cu gust, astfel încât să mascheze petele de mucegai negru-verzui. Bucătăria data de dinaintea războiului. Cu toate acestea, Pamela se simțea bine acolo. Lady Colefax locuia pe aceeași stradă, iar în serile de vară organiza dineuri pe trotuar, la lumina lumânărilor, la care îi invita și pe ei. Era absurd: el nu câștiga decât 300 de lire sterline pe an. Cu toate că se văzuseră nevoiți să subînchirieze subsolul, ca să acopere o parte din chirie, își păstraseră accesul la mica grădină, în care ajungeau pe o scară din piatră ca vai de ea, ieșind prin glasvandul salonașului. Legat improvizase chiar un fel de lift, cu o sfoară și un coș de rufe vechi, cu care îi cobora pe copii la joacă.

Acesta era aranjamentul domestic, odinioară romantic, acum doar nepractic – simbolic, își spunea Legat, pentru starea căsniciei lor –, spre care se grăbea el la mai puțin de o oră după ce prim-ministrul își încheiase transmisiunea, ca să-și ia lucruri pentru noapte.

Drumul îl conduse, ca întotdeauna, pe lângă casa familiei Wigram din capătul străzii. Majoritatea clădirilor aflate la stradă aveau zidurile negre de funingine, iar unele fațade erau înfrumusețate de mușcate la ferestre. Cu toate acestea, casa de la numărul patru părea oarbă și abandonată. În spatele ochiurilor georgiene de geam, jaluzelele erau trase de luni de zile. Își dori

dintr-odată, aproape dureros de tare, ca Wigram să mai fie acolo, înăuntru. Pentru că, mai mult decât oricine, Wigram prevăzuse această criză, din care-și făcuse o adevărată obsesie. Până și Legat, care ținuse la el, ajunsese să-l creadă pe jumătate nebun. Își putea aminti imediat înfățișarea lui, ochii albaștri, scăpărători, mustața înspicată și gura cu buze subțiri, strânsă pungă. Însă chiar mai puternică decât memoria vizuală era cea auditivă. Îl putea *auzi* cum șontâcăia pe culoar spre sala secretarilor trei – mai întâi un pas greu, apoi sunetul piciorului stâng tras pe podea și pocnetul înfundat al bastonului, ca un avertisment –, alături de refrenul lui preferat: Hitler, Hitler, Hitler. Când germanii reocupaseră Renania, în 1936, Wigram îi solicitase o audiență prim-ministrului, Stanley Baldwin, și îl avertizase că, în opinia sa, aceasta era ultima șansă a Aliaților de a-i opri pe naziști. Prim-ministrul îi răspunsese că, dacă exista o șansă dintr-o sută ca ultimatumul să conducă la război, atunci el nu-și asuma riscul. Țara nu ar fi făcut față încă unui conflict militar, la așa de puțin timp după încheierea precedentului. Wigram se întorsese disperat acasă și izbucnise în fața soției lui: „De-acum să te aștepți la bombe peste căsuța asta".

Nouă luni mai târziu fusese găsit mort în baie. Avea patruzeci și șase de ani. Nu se putuse afla cauza, dacă-și pusese capăt zilelor sau dacă suferise o complicație a poliomielitei care îi transformase ultimii zece ani într-un calvar.

„Oh, Ralph, bunule și excentricule Ralph, ai avut dreptate."

Intră în casă și aprinse lumina. Strigă un salut, din obișnuință, și așteptă un răspuns. Era limpede însă că ai lui plecaseră pe fugă. Taiorul de mătase pe care Pamela îl purtase la restaurant era agățat de măciulia ornamentală din capătul balustradei. Tricicleta lui John, răsturnată, bloca trecerea. Legat se aplecă s-o ridice. Scările pârâiau și scârțâiau sub pașii lui. Lemnul putrezea. Vecinii se plângeau de umiditatea care venea prin zidul comun. În pofida acestor adversități, Pamela reușise cumva să dea o notă de șic interiorului – o multitudine de covoare persane și perdele grele, roșii, din damasc, pene de păun și de struț, mărgele și dantele vechi. Avea ochi, fără nici o îndoială. Doar o spusese însăși Lady Colefax. Într-o noapte umpluse casa cu lumânări parfumate, transformând-o într-un ținut de povești. Din păcate însă, a doua zi mirosul de igrasie își reintrase în drepturi.

Intră în dormitor. Deși lustra nu funcționa, de la parter venea suficientă lumină. Hainele ei, scoase din șifonier, stăteau grămadă pe pat și în jurul

acestuia. Se văzu nevoit să ocolească o pereche de chiloți ca să ajungă la baie. Își luă aparatul de ras, pămătuful, un săpun, periuța și praful de dinți, le puse într-o borsetă și reveni în dormitor ca să ia o cămașă. O mașină trecea încet pe North Street. Putea ghici după sunetul motorului că se deplasa într-o viteză inferioară. Farurile luminară tavanul, proiectând conturul ferestrei pe peretele de vizavi; dungi negre evoluând precum umbra prăjinii pe cadranul unui ceas solar. Mașina păru să se oprească în fața casei, cu motorul încă funcționând.

Era un autovehicul mic, cu două portiere, cea din dreapta deschisă. Auzi un zgomot de jos și, după câteva minute, o siluetă cu pălărie și pardesiu negru se îndepărtă rapid de clădire, intră înapoi în mașină și trase portiera.

Legat țâșni din dormitor în doi pași, coborî scările câte patru, se lovi de tricicletă și aproape căzu cât era de lung. Până să deschidă însă ușa de la intrare, mașina cotea deja pe Great Peter Street. Rămase cu ochii după ea, reglându-și respirația, apoi se aplecă să ridice plicul de pe preșul de la intrare. Era un plic gros, cu aspect oficial. Vreo comunicare legală? Numele îi era scris greșit: *Leggatt.* Îl duse în camera de zi, se așeză pe canapea și îl deschise cu grijă. Nu scoase documentul imediat, ci mai întâi îl pipăi cu două degete și trase cu ochiul înăuntru. Era modalitatea lui de a se pregăti pentru vești financiare proaste. Nu putu distinge decât antetul dactilografiat:

Berlin, 30 mai 1938
OKW No. 42/38. g. Kdos. Chefsache (Streng geheim, Militär) L I

După numai zece minute, era pe drum înapoi spre birou. Peste tot pe unde se uita detecta seme de teamă – un șirag rubiniu de lumini de poziție ce se întindea pe toată lungimea Marsham Street până la stația unde automobiliștii stăteau la coadă la combustibil. Din curtea pietruită a catedralei Westminster se înălțau imnuri, cu prilejul unui priveghi cu lumânări în favoarea păcii. Blițurile aparatelor foto și reflectoarele camerelor de filmat luminau zidurile înnegrite de pe Downing Street, scoțând în evidență masa tăcută, întunecată a mulțimii.

Întârziase. Se văzu nevoit să-și croiască drum printre oameni, cu geanta ridicată deasupra capului.

– Mă scuzați, mă scuzați…

Din clipa în care intră, înțelese că efortul lui fusese în zadar. Parterul clădirii era pustiu. Miniștrii încheiaseră deja ședința de guvern de la 21.30.

Cleverly nu era în birou. Legat rămase pe coridor, întrebându-se ce ar trebui să facă. Îl găsi pe Syers așezat la masa lui de lucru, fumând o țigară și uitându-se pe geam. Syers îi văzu reflexia în oglindă.

– Salutare, Hugh.

– Unde-i Cleverly?

– În sala de consiliu, pregătit să le trimită cehilor telegrama lui Horace, dacă se va decide așa.

– E și Cadogan cu ei?

– Nu l-am văzut. Syers se întoarse către el. Pari cam obosit. Te simți bine?

– Perfect. Am dat o fugă până acasă, ca să-mi iau niște lucruri, zise ridicând demonstrativ geanta de voiaj.

Plecă înainte ca Syers să apuce să-l mai descoasă. În biroul lui, deschise geanta și scoase plicul din ea. Simplul fapt de a-l fi adus în clădire părea un act de trădare, ar fi fost periculos să fie prins în posesia lui. Ar fi trebuit să-l dea mai departe pe cale ierarhică, să scape de el cât mai repede.

La zece fără un sfert traversa Downing Street, forțându-și încă și mai energic calea prin mulțimea de gură-cască. Trecu prin poarta înaltă de oțel din partea cealaltă a străzii și intră în patrulaterul vast alcătuit din clădirile guvernamentale. Peste tot se vedeau lumini aprinse: Oficiul pentru Afaceri Coloniale, în colțul din stânga jos, Ministerul de Interne, sus, în stânga, Oficiul pentru India, sus, în dreapta, și, imediat lângă el, în capătul unor scări, Foreign Office. Portarul de noapte îi făcu semn să intre.

Coridorul principal era vast și impunător, în cea mai bună tradiție imperială victoriană. Extravaganța era calculată ca să-i impresioneze pe vizitatorii care aveau ghinionul de a nu se fi născut britanici. Biroul șefului serviciului diplomatic se afla la parter, pe colț, dând spre Downing Street într-o parte și către Horse Guards Road în partea cealaltă. (Proximitatea fiind un indice al puterii, capacitatea acestuia de a se afla la aceeași masă cu șeful guvernului în numai nouăzeci de secunde era o mare mândrie pentru Foreign Office.)

Domnișoara Marchant, secretara de serviciu, se afla singură, în biroul exterior. De obicei lucra la etaj pentru adjunctul miop al lui Cadogan, Orme Sargent, cunoscut de toți drept „Moley“.

– Trebuie să-l văd pe Sir Alexander, e foarte urgent, îi spuse Legat cu respirația ușor întretăiată.
– Mă tem că este extrem de ocupat.
– Vă rog să-i spuneți că este o chestiune de cea mai mare importanță pentru interesul național.
Clișeul părea să i se potrivească natural, ca și costumul închis la culoare, de modă veche, sau ceasul cu lanț. Se înfipse mai bine pe picioare. Era doar un diplomat junior, vizibil agitat, dar nu avea de gând să se lase dat la o parte. Domnișoara Marchant îl privi uluită, ezită o secundă, apoi se ridică și bătu ușor în ușa lui Cadogan. Vârî capul în birou, iar Legat o auzi spunând:
– Domnul Legat dorește să intre, afirmă că este extrem de important. Pauză. Da, cred că ar trebui.
Din interior se auzi un mormăit distinct.
Femeia se dădu la o parte ca să-l lase să intre. În trecere, îi aruncă o privire atât de recunoscătoare, încât o făcu să roșească.
Grandoarea încăperii – tavanul se înălța la peste șase metri – scotea în evidență statura măruntă a lui Sir Alexander. Nu era așezat la birou, ci la masa de ședințe, al cărei blat era aproape complet acoperit cu documente de diferite culori – alb pentru rapoarte și telegrame, albastru-pal pentru proiecte, mov pentru corespondență, acvamarin pentru actele guvernamentale, amestecate cu maroniul coperților de dosare, legate cu panglică roz. Șeful serviciului diplomatic purta o pereche de ochelari rotunzi cu rame de baga, pe deasupra cărora îl privea pe Legat cu o expresie de ușoară nervozitate.
– Da?
– Îmi pare rău că vă deranjez, Sir Alexander, dar m-am gândit că ar trebui să vedeți acest material imediat.
– Of, Doamne, acum ce mai e?
Cadogan întinse mâna, apucă cele cinci pagini bătute la mașină și citi primul rând:
Auf Anordnung des Obersten Befehlshabers der Wehrmacht
Se încruntă și dădu paginile până la final:
gez. ADOLF HITLER
Für die Richtigkeit der Abschrift:
ZEITZLER, Oberstleutnant des Generalstabs
Legat avu satisfacția să-l vadă îndreptându-și brusc spatele.

Documentul era o directivă de la Hitler: „Război pe două fronturi cu principalul efort în sud-est, concentrare strategică «Verde»“.

– De unde naiba ai obținut asta?

– Mi-a fost strecurat în cutia poștală de acasă, acum vreo treizeci de minute.

– De către cine?

– Nu am apucat să văd. Un bărbat într-o mașină. Doi, de fapt.

– N-au lăsat nici un mesaj explicativ?

– Nu, nimic.

Cadogan împinse niște hârtii la o parte și își aplecă țeasta disproporționat de mare asupra documentului. Citea cu cea mai mare atenție, cu pumnii strânși apăsați pe tâmple. Cunoștea bine limba germană, căci fusese însărcinat cu afaceri la ambasada britanică de la Viena în 1914, când fusese asasinat arhiducele Franz Ferdinand.

Este esențial ca în primele două sau trei zile să creăm o situație aptă să demonstreze statelor inamice care doresc să intervină lipsa de șanse a poziției militare cehești…

Formațiunile de infanterie capabile de desfășurare rapidă trebuie să forțeze fortificațiile de pe frontieră cu viteză, energic, și să pătrundă fără ezitare pe teritoriul cehoslovac, cunoscând cu certitudine că grosul armatei mobile li se va alătura cât de repede posibil…

Forța principală a Luftwaffe va fi utilizată într-un atac prin surprindere împotriva Cehoslovaciei. Frontiera va fi traversată de forțele noastre aeriene concomitent cu primele unități de infanterie…

Cadogan termină pagina, o întoarse și o așeză ordonat în dreapta.

– Extraordinar, murmură. Prima întrebare pe care ar trebui să ne-o punem este dacă avem de-a face cu un document original.

– Așa pare.

– De acord. Șeful serviciului diplomatic examină din nou antetul paginii. Așadar, materialul a fost redactat pe data de treisprezece mai. Urmări cu degetul textul în germană, traducând în același timp: „Decizia mea finală este aceea de a zdrobi Cehoslovacia, prin acțiune militară, în viitorul apropiat…“ Cu siguranță, *sună* ca Hitler. De fapt, este aproape cuvânt cu cuvânt mesajul pe care i l-a transmis lui Horace Wilson în dimineața asta.

Prin urmare, dacă plecăm de la premisa că documentul este original, se ridică trei noi întrebări: *cine* ni l-a dat, *de ce* a făcut-o și, mai personal, de ce anume te-a ales pe *dumneata*?

Legat resimți din nou o ciudată senzație de vinovăție, ca și cum loialitatea i-ar fi fost compromisă doar fiindcă intrase în posesia hârtiilor. Preferă să nu se gândească de unde ar fi putut proveni.

– Mă tem că nu pot răspunde la nici una dintre ele.

– Referitor la prima întrebare, știm sigur că există o anumită opoziție față de Hitler. Câțiva adversari ai regimului ne-au contactat astă-vară, afirmând că ar fi gata să-i răstoarne pe naziști, dacă le-am putea garanta o atitudine fermă în favoarea Cehoslovaciei. N-aș putea spune că formau un grup coerent – câțiva diplomați dezamăgiți și o mână de aristocrați care visează la reinstaurarea monarhiei. Este prima dată când primim ceva concret de la ei, deși nu ne spune prea multe lucruri pe care să nu le știm deja. Hitler vrea să distrugă Cehoslovacia și vrea să o facă repede – nu mai e o noutate. Își scoase ochelarii, vârî un braț în gură și începu să-l studieze pe Legat cu detașare.

– Când ai fost ultima dată în Germania?

– Acum șase ani.

– Ai rămas în legătură cu cineva de acolo?

– Nu.

Măcar aici, cu certitudine, nu mințea.

– După prima misiune în departamentul central ai fost la Viena, nu-i așa?

– Da, domnule, din ’35 până în ’37.

– Prieteni pe acolo?

– Nu tocmai. Aveam un copil mic, soția era însărcinată cu al doilea, nu prea socializam.

– Dacă ne gândim la ambasada Germaniei la Londra – ai cunoștințe în rândul personalului?

– Nu, n-aș putea spune că am.

– Atunci, nu înțeleg. De unde au știut germanii până și faptul că lucrezi la cabinetul prim-ministrului?

– De la soția mea, poate? Legat ridică din umeri. Numele ei apare prin articolele mondene, uneori. Câteodată sunt menționat și eu.

Chiar cu o săptămână înainte, *Daily Express* – amintirea îl făcu să se îmbujoreze de rușine – publicase un material despre petrecerile organizate

de Lady Colefax, descriindu-l drept unul dintre cei mai străluciți tineri diplomați, detașat acum pe lângă premier.

– „Articolele mondene"? Cadogan repetă cuvintele cu dezgust, de parcă ar fi vorbit despre ceva scârbos, ce trebuia manipulat cu cleștele de rufe. Ce naiba mai sunt și astea?

Legat n-ar fi putut spune dacă șeful lui glumea sau nu, dar înainte să găsească ceva de răspuns, se auzi un ciocănit în ușă.

– Intră!

Domnișoara Marchant, cu un dosar în mână.

– Tocmai a sosit o telegramă de la Berlin.

– Era și timpul! Cadogan i-o smulse practic din mână. Am așteptat-o toată seara. Așeză din nou documentul pe masă și se aplecă deasupra lui, citindu-l cu o asemenea concentrare, încât părea cufundat în el. Începu să bombăne: „Nemernicul… nemernicul… *nemernicul*!"

De când începuse criza nu părăsise deloc biroul înainte de miezul nopții. Legat se întrebă cum rezista presiunii. În sfârșit, ridică ochii și-i explică:

– Acesta este răspunsul lui Hitler. Prim-ministrul trebuie să-l vadă imediat. Te întorci la Numărul 10?

– Da, domnule.

Cadogan aranjă telegrama la loc în dosar și i-o dădu.

– În ce privește cealaltă chestiune, o s-o transmit mai departe, ca să vedem ce zic și alții. Sunt sigur că te vor căuta mâine. Încearcă să te gândești la cine ar putea fi în spate.

– Da, domnule.

Cadogan se întinse după un alt dosar.

Conform registrului cabinetului, telegrama 545 de la Berlin (*Scrisoare de la Cancelarul Reichului către premier*) i-a fost înmânată lui Chamberlain la scurt timp după ora zece seara. Sala de ședințe a guvernului era plină: douăzeci de miniștri, fără a-i mai pune la socoteală pe Sir Horace Wilson, care participa în calitate de consilier special pentru a relata întrevederea cu Hitler, și pe șeful de cabinet al prim-ministrului, Edward Bridges, un tip pedant, cu ochelari, al cărui tată fusese Poet Laureat[5]. Cum majoritatea fumau, una dintre ferestrele tip ghilotină care dădeau înspre grădină fusese deschisă, în încercarea de a dispersa fumul gros de țigară și de pipă. O briză

caldă făcea să fluture din când în când hârtiile risipite peste tot pe masă și pe covor.

Vorbea lordul Halifax când Legat intră în sală. Se apropie discret de prim-ministru și îi puse telegrama în față. Chamberlain, care asculta intervenția ministrului său, aruncă o privire peste hârtie și îi făcu semn tânărului să se ducă în partea opusă a sălii, la locurile rezervate altor funcționari. Două erau ocupate de stenodactilografe care luau de zor notițe, iar un al treilea de Cleverly, care stătea picior peste picior, cu bărbia în piept și mâinile încrucișate. Piciorul drept îi zvâcnea ușor. Aruncă o privire întunecată în jur când Legat se strecură pe scaunul de lângă el.

– Ce i-ai dat? șuieră, aplecându-se spre urechea lui.

– Răspunsul lui Hitler.

– Ce zice?

– Mi-e teamă că nu l-am citit.

– O dovadă de neglijență. Să sperăm că sunt vești bune. Am impresia că bietul premier are deja suficiente necazuri.

Legat îl vedea perfect pe Chamberlain din lateral. Își pusese ochelarii și începuse să citească mesajul de la Hitler. Nu-l putea vedea și pe ministrul de externe, care stătea în partea opusă premierului, dar graseierea acestuia și tonul de autoritate morală ireproșabilă, de parcă ar fi vorbit dintr-un amvon nevăzut, erau inconfundabile.

– … prin urmare, deși o regret din toată inima, mi-e teamă că nu pot, cu conștiința împăcată, să-l susțin pe prim-ministru în această chestiune. Aș avea mari dificultăți să trimit telegrama așa cum a fost redactată de Sir Horace. Să le spun cehilor să renunțe la o parte din propriul teritoriu sub amenințarea forței ar echivala, în opinia mea, cu o capitulare.

Se opri ca să ia o gură de apă. Atmosfera din jurul mesei devenise brusc tensionată. Vulpea pioasă ieșise din ascunziș! Câțiva miniștri se aplecaseră chiar peste masă, ca să se asigure că nu le scapă nimic.

– Înțeleg destul de bine, continuă Halifax, că, dacă nu trimitem telegrama lui Sir Horace, consecințele ar putea fi oribile pentru milioane de oameni, inclusiv pentru ai noștri. Gestul ar putea transforma războiul într-o certitudine. Însă, pur și simplu, nu-i putem forța pe cehi să facă ceva ce noi considerăm greșit. Nici Camera Comunelor nu cred că ar fi de acord. În sfârșit, iar aici atingem esența problemei, nu le putem oferi cehilor nici un

fel de garanție că armata germană se va opri cuminte la granițele regiunii Sudeților și că nu va merge mai departe, ocupând toată țara.

Toate privirile se întoarseră spre Chamberlain. Din profil, sprâncenele bogate, încărunțite și mustața păreau să se zburlească, iar nasul acvilin era ridicat în semn de sfidare. Nu-i plăcea să fie contrazis. Legat se întrebă dacă avea să-și piardă cumpătul, spectacol la care nu mai asistase până atunci. Cei care fuseseră prezenți, în câteva rare ocazii, spuneau că este impresionant. În loc de asta, premierul răspunse rece:

– Ministrul de externe a oferit argumente puternice, poate chiar convingătoare, împotriva propunerii mele, deși cred în continuare că este singura șansă reală pe care o avem. Privi roată la chipurile din jurul mesei. Pe de altă parte, dacă aceasta este opinia generală a colegilor… Marcă o pauză ca un maestru de licitații după anunțarea ultimului preț, însă nimeni nu luă cuvântul. Dacă aceasta este opinia generală, repetă cu vocea aspră a celui învins, atunci sunt pregătit să renunț. Se uită la Horace Wilson. Telegrama nu va fi transmisă.

Urmară o foială generală pe scaune și un foșnet de hârtii aranjate – sunetul unor oameni pașnici care se pregăteau fără tragere de inimă pentru război. Prim-ministrul rupse din nou tăcerea. Încă nu terminase.

– Înainte de a merge mai departe însă, trebuie să informez cabinetul că tocmai am primit un răspuns de la Herr Hitler. Consider că ar putea fi util să vi-l citesc, acum.

Unii dintre cei mai sicofanți miniștri – Maugham, Lordul Cancelar, și „Shakes“ Morrison de la Agricultură – se repeziră să-l aprobe.

Prim-ministrul luă telegrama în mână.

– „Stimate domnule Chamberlain, în cursul audienței l-am informat, încă o dată, pe Sir Horace Wilson, care mi-a înmânat scrisoarea dumneavoastră din douăzeci și șase septembrie, asupra poziției mele finale…“

Era deconcertant să auzi revendicările lui Hitler ieșind din gura lui Chamberlain. Le făcea să pară destul de rezonabile. La urma urmelor, de ce-ar fi trebuit guvernul ceh să obiecteze la ocuparea unui teritoriu despre care conveniseră deja că ar trebui transferat Germaniei?

– „Aceasta nu reprezintă decât o măsură de siguranță, menită să garanteze realizarea rapidă și fără asperități a aranjamentului final.“

Era limpede pentru oricine că, atunci când se plângeau de pierderea fortificațiilor de la frontieră, cehii nu făceau altceva decât să tragă de timp.

– „Dacă ar trebui să așteptăm intrarea în vigoare a aranjamentului final, condiționată de finalizarea construcției de către Cehoslovacia a unor noi fortificații pe teritoriul rămas, ar însemna să pierdem luni, poate chiar ani.“

Scrisoarea continua în același stil. Era ca și cum lui Hitler i s-ar fi oferit un loc la masa guvernului pentru a-și susține cauza. La sfârșit, prim-ministrul își scoase ochelarii.

– După cum vedeți, mesajul este foarte atent redactat și va fi supus unei analize aprofundate, dar nu mă face să abandonez orice speranță.

Duff Cooper, Prim Lord al Amiralității, interveni imediat.

– Din contră, domnule prim-ministru. Hitler nu a cedat asupra nici unui punct!

Era un tip gălăgios, care mirosea tot timpul, chiar și la prima oră, a whisky, a țigări și a parfumul nevestelor altora. Avea chipul congestionat, dar Legat n-ar fi putut spune dacă era de la băutură sau de la nervi.

– Este adevărat, îi replică Halifax, dar trebuie să observăm că nici nu a trântit ușa de-a dreptul. Concluzia îl invită pe prim-ministru să-și continue eforturile de pace.

– Da, dar în cea mai formală manieră: „Vă las pe dumneavoastră să decideți dacă, ținând cont de faptele descrise mai sus, ar fi oportun să vă continuați eforturile…“ Este evident că nu asta vrea să spună. Nu face decât să transfere vina pentru invazie asupra cehilor.

– Ei bine, asta nu înseamnă că mesajul în sine este lipsit de semnificație. Ne sugerează că până și Hitler își dă seama că nu poate să ignore complet opinia mondială. Ar putea fi un punct de pornire, domnule prim-ministru.

„Avem ocazia să vedem cum își acoperă Vulpea pioasă urmele“, își spuse Legat. „Acum în favoarea războiului, după un minut, suporter al păcii…“

– Vă mulțumesc, domnule ministru, răspunse Chamberlain pe un ton la fel de rece, arătând că încă nu-l iertase. Îmi cunoașteți cu toții convingerile. Intenționez să lucrez pentru pace până în ultimul moment posibil. Aruncă o privire peste umăr la ceas. Timpul zboară, domnilor. Trebuie să-mi pregătesc intervenția de mâine din Parlament. Bineînțeles, va trebui să merg mai departe decât în discursul pentru BBC. Camera va trebui informată asupra avertismentului pe care i l-am adresat lui Hitler în dimineața asta. Sugerez să ne punem cu toții de acord asupra formulei pe care o voi folosi.

Îi căută privirea lui Legat și-i făcu semn să se apropie. Îi spuse calm:

– Dacă poți, te rog să-mi faci rost de o copie a discursului lui Hitler de noaptea trecută. Adu-mi-o după ședința de guvern.

Singura versiune a discursului lui Hitler pe care putu pune mâna era cea publicată în *The Times* de dimineață. Se așeză la birou și netezi ziarul cu palmele. I se părea că trecuse o eternitate de când îl citise la prânz, la Ritz, în așteptarea Pamelei. Își aminti brusc că îi promisese c-o sună la țară. Se uită la telefon. Era probabil prea târziu acum. Copiii vor fi fost deja trimiși la culcare, iar Pamela va fi băut, mai mult ca sigur, un cocktail în plus și se va fi certat cu părinții ei. Evenimentele oribile din cursul zilei îl copleșiră: prânzul ratat, muncitorii din Green Park, baloanele de baraj ridicate deasupra Tamisei, măștile de gaze pentru copii, mașina care demarase de lângă bordură pe North Street… Iar mâine va fi chiar mai rău. Mâine, Germania se va mobiliza, iar el va fi anchetat de Secret Intelligence Service. Nu-i va fi la fel de simplu să scape de ei ca de Cadogan. Vor veni înarmați cu dosarul lui.

Auzi voci. Se părea că ședința de guvern se încheiase. Se ridică și se îndreptă către ușă. Miniștrii ieșeau unul câte unul pe coridor. De obicei, după ședințe se auzeau râsete relaxate, oamenii se băteau amical pe spinare, unii chiar se certau. Acum, cu excepția unor conversații pe șoptite, majoritatea politicienilor înaintau cu capul în pământ, grăbindu-se să iasă din clădire. Urmări silueta înaltă a lui Halifax, cum își punea pălăria pe cap și își culegea umbrela din suportul metalic. Prin ușa deschisă se vedeau deja familiarele flash-uri albe și se auzeau vocile ziariștilor.

Legat se asigură că prim-ministrul rămăsese singur, apoi intră în sala de ședințe a guvernului. Era pustie. Dezordinea și mirosul copleșitor de tutun stătut îi aminteau de sala de așteptare a unei gări. În dreapta lui, ușa spre biroul lui Cleverly era pe jumătate deschisă. Îi putea auzi pe conducătorul cancelariei private și pe șeful de cabinet stând de vorbă. În stânga, ușa de la biroul lui Sir Horace Wilson era închisă. Bătu și îl auzi invitându-l să intre.

Wilson era în picioare, lângă o măsuță laterală. Turna sifon în două pahare cu ceva ce arăta ca un brandy. Prim-ministrul era răsturnat într-un fotoliu, cu picioarele întinse și brațele atârnând în părți. Avea ochii închiși. Îi deschise când auzi pașii lui Legat.

– Mi-e teamă că nu l-am găsit în altă parte decât în *The Times*, domnule prim-ministru.

– E foarte bine. De acolo îl citesc. Dumnezeule!

Cu un geamăt de oboseală, se ridică din adâncurile fotoliului. Avea picioarele țepene. Luă ziarul, îl așeză, deschis la discurs, pe biroul lui Wilson, își scoase ochelarii din buzunarul de la piept și începu să se uite în sus și în jos pe coloanele scrise mărunt. Citea cu gura întredeschisă. Wilson se apropie și îi oferi politicos lui Legat un pahar.

– Nu, mulțumesc, Sir Horace.

Consilierul așeză paharul lângă șeful guvernului, apoi îl privi pe Legat înălțând ușor din sprâncene. Complicitatea gestului avea ceva aproape șocant. Îi sugera că trebuiau să găsească o cale de a-i ridica moralul bătrânului.

Prim-ministrul rupse brusc tăcerea.

– Ascultați aici: „Nu am găsit niciodată o mare putere europeană care să fie condusă de un om atât de capabil să înțeleagă suferința poporului nostru ca marele meu prieten Benito Mussolini. Să nu uităm niciodată ce a făcut el în aceste vremuri, ori atitudinea poporului italian. Dacă o nenorocire asemănătoare se va abate vreodată asupra Italiei, voi merge în fața poporului german și îi voi cere să facă pentru italieni ceea ce italienii au făcut pentru noi.“ Împinse ziarul în fața lui Wilson și sorbi din pahar. Înțelegi ce vreau să spun?

– Înțeleg.

– E clar că Hitler nu mă va asculta pe mine, dar e posibil să-l asculte pe Musso. Se așeză la birou, luă o coală de hârtie cu antetul guvernului și înmuie stiloul în călimară. Mai bău o gură de brandy, rămase o clipă pe gânduri, apoi începu să scrie. După o vreme i se adresă lui Legat, fără să ridice ochii: Aș vrea să duci imediat mesajul acesta la cifrul Ministerului de Externe și să ceri să-i fie trimis urgent Lordului Perth, la ambasada noastră de la Roma.

– Desigur, domnule prim-ministru.

– Dacă îi scrieți ambasadorului, nu credeți că ar trebui să informați Foreign Office-ul? îl întrebă Wilson.

– La naiba cu ei. Prim-ministrul aplică sugativa peste cerneala proaspătă, apoi se întoarse și îi adresă un zâmbet lui Legat: Uită că ai auzit ultima observație. Ridică scrisoarea. După ce termini cu asta, ne apucăm de lucru la intervenția pentru Parlament.

Un minut mai târziu, Legat traversa din nou Downing Street în fugă, de data asta către Foreign Office. Strada era liberă. Ziariștii și curioșii plecaseră. Peste Londra se adunaseră nori negri, care ascundeau stelele și luna. Până la miezul nopții mai rămăsese o oră.

6

Luminile erau încă aprinse în Potsdamer Platz, indiferente la spectrul războiului. Cupola complexului de relaxare Haus Vaterland, cu cinematograful UFA și cafeneaua gigantică, era luminată de patru mii de becuri electrice. De cealaltă parte a străzii, o reclamă luminoasă înfățișa un star de cinema cu părul negru ca abanosul, cu un chip de cel puțin zece metri, care fuma o țigară Makedon și exclama: „*Perfekt!*“

Hartmann așteptă să treacă un tramvai, apoi traversă către gara Wannsee. Cinci minute mai târziu era la bordul unui tren preorășenesc electric, deplasându-se către sud-vest, în noapte. Nu putea scăpa de senzația că este urmărit, deși vagonul lui – îl alesese special pe ultimul – era gol, cu excepția unei perechi de bețivi și a unui tip din SA care citea *Völkischer Beobachter*. Bețivanii coborâră la Schöneberg, cu saluturi exagerat de ceremonioase, lăsându-l singur cu individul din Sturmabteilung. Luminile orașului se disipară și în jurul vagonului apărură întinse zone întunecate, ca niște lacuri misterioase. „Ar trebui să fie parcuri“, își spuse. Din când în când trenul se zguduia și arunca jeturi de scântei electrice. Oprea la toate stațiile mărunte, ca Friedenau și Feuerbachstrasse, unde ușile automate se deschideau spre peroanele pustii. În sfârșit, când ajunseră la Steglitz, omul din SA își împături ziarul și se ridică în picioare. În drum către ușă, se frecă de Hartmann. Mirosea a transpirație, a bere și a piele argăsită. Își înfipse degetele mari în centură și se întoarse spre el. Trupul lui îndesat, îmbrăcat în haine brune, se clătina în ritmul trenului, amintindu-i lui Hartmann de o crisalidă umflată, pe cale să explodeze.

– Tipii ăia erau dezgustători.

– Ah, nu știu ce să zic. Mie mi s-au părut destul de nevinovați.

– Nu. Ar fi trebuit băgați la pușcărie.

Când ușile se deschiseră, individul din Sturmabteilung se rostogoli afară. Trenul se puse din nou în mișcare. Hartmann întoarse capul și îl văzu aplecat, cu mâinile pe genunchi, vomitând.

În zona unde ajunsese copacii creșteau chiar lângă calea ferată. Trunchiurile mestecenilor argintii străluceau în întuneric. Te-ai fi putut crede într-o pădure. Își odihni obrazul de fereastra rece a vagonului și începu să se gândească la casa unde crescuse, la copilărie, la taberele de vară, la cântecele în jurul focului, la Wandervogel și la Nibelungenbund, la elita nobilă și la salvarea națiunii. Simți un sentiment brusc de euforie. Câțiva pasageri coborâră la Botanischer Garten și își dădu seama că nu mai era nimeni în vagon, în sfârșit. La următoarea stație, Lichterfelde West, coborî pe peron, aparent singur, până când zări cu coada ochiului un bărbat care reușise să se strecoare în ultima clipă printre uși. Uitându-se rapid peste umăr, rămase cu impresia unui chip brutal, cu maxilarul lat. Liebstandarte-SS Adolf Hitler – unitatea de protecție personală a Führerului – își avea cazarma în Lichterfelde. Poate că era un ofițer care își încheiase programul de lucru. Când bărbatul se aplecă să-și lege șireturile, Hartmann trecu rapid pe lângă el, apoi continuă de-a lungul peronului, în sus pe trepte, prin stația pustie, pe lângă casa de bilete închisă și afară, în stradă.

Memorase drumul înainte să plece de la birou – dreapta, dreapta, a patra la stânga –, dar instinctul îl îndemnă să aștepte. Traversă piațeta pietruită din fața gării și se adăposti pe cealaltă parte, în ușa unei măcelării. Gara avea un aspect excentric. Fusese construită în secolul trecut, cu intenția să imite o *villa* italiană. Se simțea ca un spion într-o țară străină. După o jumătate de minut, partenerul lui de voiaj își făcu apariția, se uită derutat în jur, ca și cum l-ar fi căutat, ezită o clipă, apoi o luă la dreapta și dispăru. Hartmann așteptă cinci minute înainte să se pună și el în mișcare.

Era un orășel de periferie plăcut, cu multă verdeață – nu arăta ca un loc în care să pui la cale o trădare. După storurile trase, majoritatea locuitorilor se duseseră deja la culcare. Auzi câțiva câini lătrând la trecerea lui. Se întrebă de ce voia Oster să se întâlnească tocmai aici. Coborî pe Königsbergstrasse și intră pe Goethestrasse. Numărul nouă era o casă banală, cu intrarea la mijloc, genul de vilă pe care ar alege-o un manager de bancă sau un director de liceu. Luminile din interior erau stinse și, brusc, prin minte îi trecu bănuiala că s-ar putea să intre într-o capcană. La urma urmelor, Kordt era nazist, lucra pentru Ribbentrop de ani de zile. Pe de altă parte, Hartmann se făcuse și el membru de partid, căci altfel i s-ar fi închis orice perspectivă de

avansare. Alungându-și suspiciunile, deschise portița din lemn, înaintă pe aleea care ducea la ușă și sună la sonerie.

– Identificați-vă, se auzi o voce educată.

– Hartmann, Ministerul de Externe.

Ușa se deschise și în prag apăru un bărbat chel, la vreo șaizeci de ani. Avea ochi mari, albaștri, melancolici, adânciți în orbite. În partea stângă, sub bărbie, se vedea o cicatrice orizontală, amintire dintr-un duel. Era un chip rafinat, inteligent. Cu costumul gri și cravata bleu, arăta ca un profesor.

– Beck, se prezentă omul întinzându-i mâna.

Îl trase ferm înăuntru, apoi închise ușa și o încuie.

„Dumnezeule, Ludwig Beck, generalul Beck, șeful statului-major“, își spuse Hartmann.

– Pe aici, vă rog. Beck îl conduse pe un culoar către o cameră din partea din spate a casei, unde mai erau șase bărbați. Presupun că majoritatea acestor domni vă sunt cunoscuți.

– Într-adevăr.

Hartmann înclină capul într-un salut general. Cât de mult îmbătrâniseră în numai câteva luni! Iată-l pe birocratul de Kordt, al cărui frate, Theo, era însărcinat cu afaceri la Londra – un alt membru al opoziției –, și care îl ura atât de puternic pe Ribbentrop, încât decisese că și-ar fi riscat viața ca să-l oprească; pe colonelul Oster, adjunctul șefului informațiilor militare, un cavalerist șarmant, conducătorul lor, în măsura în care un grup atât de eteroclit putea tolera așa ceva; pe Hans Bernd Gisevius și pe contele von Schulenburg, de la Ministerul de Interne; dar și pe Hans von Dohnányi, de la Ministerul Justiției. Nu-l cunoștea pe al șaselea bărbat, dar îl recunoscu cu ușurință. Era pasagerul pe care-l văzuse legându-și șireturile în gară.

Oster îi remarcă surpriza.

– Ți-l prezint pe căpitanul Friedrich Heinz. Nu aveai de unde să-l cunoști. Face parte din echipa mea de la Abwehr. Este „omul nostru de acțiune“, adăugă cu un zâmbet.

Hartmann nu avea nici o îndoială. Omul avea fața unui boxer care participase la prea multe meciuri.

– Ne-am întâlnit deja, din întâmplare…

Se așeză pe canapea. Camera era sufocant de caldă și de aglomerată. Două perdele grele de catifea acopereau ferestrele. Biblioteca adăpostea multă

literatură – franceză și germană –, dar și filosofie. Pe masă se vedeau o carafă cu apă și câteva pahare.

– Îi mulțumesc domnului general Beck pentru că a acceptat această întâlnire. Cred că dorește să ne adreseze câteva cuvinte, începu Oster.

Beck se așezase pe un scaun tare, din lemn, puțin mai înalt decât celelalte.

– Numai domnul colonel Oster și Herr Gisevius sunt la curent cu lucrurile pe care urmează să vi le spun. Avea o voce seacă, precisă. Cu mai puțin de o lună și jumătate în urmă am demisionat din funcția de șef al statului-major, în semn de protest față de proiectul războiului cu Cehoslovacia. Nu ați auzit nimic despre gestul meu, deoarece i-am promis Führerului că nu-l voi face public. Îmi pare rău că am acceptat cererea sa, dar nu am ce face – mi-am dat cuvântul de onoare. Cu toate acestea, am păstrat legătura cu foști colegi din Înaltul Comandament și vă asigur că există o opoziție puternică față de ce se întâmplă. Atât de puternică, încât cred că dacă Hitler emite ordinul de mobilizare mâine, nu este deloc exclus ca o bună parte din armată să refuze executarea și să se întoarcă împotriva regimului.

Se lăsă tăcerea. Hartmann simți cum i se accelerează pulsul.

– Ultimele evoluții schimbă totul, desigur, continuă Oster. Trebuie să fim pregătiți să acționăm în mod decisiv mâine. S-ar putea să nu mai primim o a doua șansă.

– Și cum ar trebui să acționăm mai precis? întrebă Kordt cu o notă de scepticism.

– Dintr-o lovitură: arestarea lui Hitler.

– Cine o va face, armata?

– Nu. Trebuie s-o facem noi.

– Dar e limpede că numai armata ar avea puterea să execute o astfel de misiune.

– Wehrmachtul este într-o poziție dificilă. A jurat credință Führerului, explică Beck. Pe de altă parte, dacă în cancelaria Reichului ar interveni anumite tulburări, armata ar putea interveni pentru menținerea ordinii. Ceea ce nu ar fi incompatibil cu jurământul depus. În esență, prima mișcare împotriva lui Hitler nu poate veni din partea noastră. Trebuie să vină de la alții.

– Am analizat situația săptămâni întregi, zise Oster. Nu ne-ar trebui mulți oameni ca să-l arestăm pe Hitler, cu condiția să beneficiem de elementul-surpriză. Desigur, plecăm de la premisa că armata ne va apăra în cazul unei

tentative de intervenție a SS. Am estimat, împreună cu căpitanul Heinz, că am avea nevoie de o forță inițială de aproximativ cincizeci de oameni.

– Și unde i-am putea găsi?

– Îi avem deja. Luptători experimentați, gata să treacă la acțiune mâine.

– Doamne, Dumnezeule! Kordt se uită la el ca la un nebun. Cine sunt? Unde sunt? Cu ce sunt înarmați?

– Abwehrul le va furniza arme, răspunse Oster. Le vom asigura și case conspirative în apropiere de Wilhelmstrasse, unde pot aștepta până primesc semnalul să treacă la acțiune.

– Mâine, la apusul soarelui, vor fi pe poziții, completă Heinz. Fiecare dintre acești oameni este un camarad de încredere, îi cunosc personal pe toți. Amintiți-vă că am luptat cu Kapp[6] în 1920, apoi cu Stahlhelm[7].

– Este adevărat, dacă există un om care poate duce la capăt această operațiune, acela este Heinz, întări Schulenburg, pe care Hartmann îl cunoștea după reputație – un aristocrat socialist care li se alăturase naziștilor înainte ca aceștia să ia puterea și își pierduse entuziasmul pe parcurs. În prezent era blocat într-o funcție măruntă, la Ministerul de Interne.

Schulenburg i se adresă lui Beck:

– Chiar credeți, domnule general, că armata o să se întoarcă împotriva Führerului, după tot ce-a făcut pentru ea și pentru Germania?

– Sunt de acord că a avut câteva realizări remarcabile în sfera politicii externe – recuperarea Renaniei, încorporarea Austriei. Dar acestea au fost victorii nesângeroase. Și revenirea Sudeților la patria-mamă s-ar putea desfășura fără vărsare de sânge. Din păcate, Hitler nu mai este interesat de atingerea pașnică a obiectivelor. Adevărul despre el, am ajuns să înțeleg în vara asta, adevărul e că își *dorește* războiul cu Cehoslovacia. Are convingerea nesănătoasă că este un fel de geniu militar, deși nu a reușit să depășească gradul de caporal. Nu-l poți înțelege dacă nu ții cont de asta. Iar în armată consensul este limpede: războiul cu Franța și Marea Britanie, anul acesta, ar fi un dezastru pentru Germania.

Hartmann profită de un moment de tăcere ca să ia cuvântul.

– Vă pot arăta dovada supremă a faptului că Hitler își dorește războiul. Vârî mâna în buzunarul interior și scoase scrisoarea către Chamberlain. Iată răspunsul Führerului către britanici, trimis la Londra astăzi, mai devreme.

Îi dădu telegrama lui Oster, o urmări circulând din mână în mână, apoi își aprinse o țigară.

– Cum ai făcut rost de asta? întrebă Kordt.

– Am fost însărcinat să duc răspunsul de la cancelaria Reichului la ambasada britanică. Pe drum, am reușit să fac o copie.

– Ai lucrat repede!

– Ei bine, domnilor, spuse Oster când termină de citit, aici nu este exprimată nici cea mai mică dorință de compromis.

– Este echivalentul unei declarații de război, întări Beck.

– Scrisoarea asta trebuie să ajungă la șeful Înaltului Comandament mâine-dimineață, la prima oră. Dacă nici asta nu-l convinge că Hitler blufează, atunci nimic n-o va face. O putem păstra, Hartmann, sau trebuie s-o duci înapoi la Externe? întrebă Oster.

– Nu, puteți să le-o arătați celor de la armată.

Dohnányi – un tip slăbuț, cu ochelari, care la treizeci de ani arăta în continuare ca un student la drept – ridică mâna.

– Am o întrebare pentru domnul căpitan Heinz. Dacă reușim să-l capturăm pe Hitler mâine, ce facem cu el?

– Îl omorâm.

– Nu, nu, nu. Nu pot fi de acord cu asta.

– De ce nu? Crezi că el ar ezita vreo secundă în ce ne privește?

– Sigur că nu, dar nu vreau să mă cobor la un asemenea nivel de brutalitate. Mai mult, asasinarea l-ar transforma în cel mai mare martir din istoria Germaniei. Țara va trăi timp de generații întregi în umbra lui.

– Firește că nu vom *anunța* că l-am omorât. Am putea spune, pur și simplu, că a murit în timpul confruntărilor.

– Asta nu ar păcăli pe nimeni. Adevărul ar ieși la iveală. Așa se întâmplă întotdeauna. Făcu apel la restul conspiratorilor: Gisevius, te rog, ajută-mă.

– Nu știu ce să spun. Gisevius era un avocat cu chip de copil, care își începuse cariera la Gestapo și înțelesese pe parcurs cu cine avea de-a face. Cred că cel mai bine ar fi să-i acordăm un proces corect. Avem un metru cub de dosare împotriva lui.

– Sunt absolut de acord, interveni și Beck. Nu pot participa la o execuție extrajudiciară. Individul ar trebui dus într-un loc sigur și supus expertizei psihiatrice. Apoi, fie îl închidem într-un spital de nebuni, fie îl facem să plătească pentru crimele comise.

– Examen psihiatric! bombăni căpitanul Heinz.

– Kordt, dumneata ce părere ai? întrebă Oster.

– Problema cu procesul este că-i oferă o platformă. Ar face furori într-o sală de tribunal. Amintiți-vă ce s-a întâmplat după Puciul de la berărie.

– Este adevărat. Hartmann?

– Dacă vreți opinia mea, ar trebui să-i ucidem pe toți împuțiții – pe Himmler, pe Goebbels, pe Göring –, toată banda de scelerați.

Violența cu care vorbise îl surprinse până și pe el. Descoperi că avea pumnii încleștați. Se opri busc, conștient că Oster se uita la el uluit.

– Dragul meu Hartmann, de obicei ești atât de detașat și de ironic, cine ar fi bănuit că ai acumulat atâta ură în tine?

Heinz îl privi cu interes pentru prima oară.

– Dacă îmi amintesc corect, ai spus că, înainte să vii aici, ai fost la cancelaria Reichului?

– Corect.

– Ai putea face în așa fel încât să fii acolo mâine de dimineață?

– Cred că da. Își îndreptă privirea spre Kordt. Erich, ce părere ai?

– Cred că am putea improviza un pretext. Dar de ce?

– Avem nevoie de cineva înăuntru. Ca să ne asigurăm că ușile rămân deschise.

– Bine, voi încerca, răspunse Hartmann.

– Bun, dar rămâne întrebarea ce facem cu Hitler, domnilor. Care este decizia noastră? reveni Dohnányi.

Conspiratorii rămaseră în tăcere, uitându-se unii la alții. Într-un final, Oster luă cuvântul.

– Discuția asta mă duce cu gândul la dezbaterea despre forma de guvernământ cu care ar trebui să înlocuim al Treilea Reich. Monarhie sau republică democratică? Ori poate un regim mixt? Vorba proverbului: înainte să vinzi pielea ursului, trebuie să te duci în pădure. Prioritatea noastră absolută este să-l oprim pe acest descreierat să ordone mâine-seară mobilizarea. Orice altceva este secundar în raport cu acest obiectiv. Dacă se predă în custodia noastră – toate bune și frumoase, îl arestăm. Dacă încearcă să scape, nu cred că vom avea de ales. Va trebui să-l împușcăm. Suntem de acord asupra acestui punct?

– De acord, susțin această concluzie, se grăbi Hartmann să voteze primul.

Ceilalți îl urmară unul câte unul, inclusiv Dohnányi, și într-un final, părând că o face sub presiunea majorității, Beck.

– În regulă, oftă ușurat Oster. E bine că am rezolvat măcar atâta lucru. Mâine lovim.

Părăsiră casa rând pe rând, ca să nu atragă atenția. Hartmann plecă primul. O scurtă strângere de mână cu ceilalți, un schimb de priviri, un „Succes!“ mormăit de Oster și gata.

Contrastul dintre violențele pe care le puneau la cale și pacea ce domnea pe străzile orășelului era atât de izbitor, încât, după nici cincizeci de pași, lui Hartmann întreaga întâlnire i se păru o halucinație. Se văzu nevoit să-și repete adevărul în gând: „Mâine, până la ora asta, Hitler ar putea fi mort“. Era, concomitent, pe cât de imposibil, pe atât de fezabil. O bombă aruncată, o apăsare pe trăgaci, o lovitură de cuțit peste gâtul tiranului – nu așa s-a făcut întotdeauna istoria? Pentru o clipă se imagină în pielea unui tânăr nobil roman părăsind casa lui Brutus la idele lui Marte, coborând Colina Palatină spre Forul Roman sub același cer european gri.

Văzu un semn de orientare ce indica drumul spre râu și se lăsă pradă impulsului de a-l urma. Era prea agitat ca să se întoarcă acasă. La mijlocul podului, se opri și își aprinse o țigară. Traficul era inexistent. Sub el, undele râului Spree aruncau străluciri gri, apoi dispăreau în zare, spre centrul Berlinului, printre pâlcuri de copaci. Porni pe poteca de pe mal. Nu putea vedea apa, dar îi simțea freamătul nepotolit și îi auzea pleoscăiturile când se lovea de pietre și trecea printre arbuști. Parcursese cam doi kilometri, cu capul plin de violență și martiraj, până când întrezări luminile orașului. Cărarea se termina brusc într-un mic parc dotat cu un loc de joacă pentru copii – un tobogan, un leagăn și o groapă cu nisip. Imaginea prozaică îl întristă, îl aduse cu picioarele înapoi pe pământ. Cine era el? Cine erau Oster, Heinz, Dohnányi, Schulenburg, Kordt și Beck? O mână de oameni. Ceilalți erau milioane! Numai un nebun și-ar fi imaginat că ar fi putut reuși.

În partea cealaltă a parcului se vedea strada principală, unde ultimul autobuz din Steglitz se pregătea să plece către oraș. Se urcă pe scara spiralată ce ducea pe platforma deschisă. Un cuplu tânăr ocupa locul din față: el o ținea pe după umeri, iar ea își odihnea capul pe umărul lui. Se așeză în spate, privindu-i. În aerul rece, fără vânt, putea simți parfumul femeii. Motorul hârâi și autobuzul se smuci înainte. Când cei doi începură să se sărute, își mută privirea. Vechea dorință se deșteptă. Zece minute mai târziu, când ajunseră în cartierul Schöneberg, coborî scara și rămase la

primul nivel, până în dreptul unei străzi pe care o recunoștea. În momentul în care autobuzul încetini, sări jos, picioarele resorbind șocul în câțiva pași lungi, până reuși să se stabilizeze.

Apartamentul ei era deasupra unui salon de automobile. În spatele sticlei groase a vitrinei atârnau din tavan bannere cu svastica, luminate de neoane puternice, între Opeluri și Mercedesuri strălucitoare.

Intrarea nu era încuiată. Urcă trei etaje, pe lângă ușile solide ale celorlalte apartamente. Palierele miroseau a flori uscate. Fără o sursă suplimentară de bani, nu și-ar fi permis toate acestea.

Nici nu sună bine la sonerie, că ușa se deschise. Se întrebă dacă nu cumva îl aștepta.

– Doamnă Winter.

– Domnule Hartmann.

Încuie ușa în spatele lui.

Femeia purta un chimono cu centura desfăcută și avea unghiile făcute în aceeași nuanță de roșu-aprins ca mătasea. Părul negru, lăsat liber acum, îi cobora până deasupra șalelor. Pielea de pe picioare, de pe abdomen și dintre sâni avea luciri de alabastru. Când o urmă în dormitor auzi sunetul radioului din camera de zi fixat, ilegal, pe un post de radio străin ce transmitea muzică de jazz. Hartmann se dezbrăcă și se întinse să stingă lumina.

– Nu, las-o aprinsă.

Îl ghidă între coapsele ei imediat. Unul dintre lucrurile care-i plăceau la ea era că nu avea nevoie de preludiu. Apoi, așa cum făcea întotdeauna, se duse la bucătărie și îi pregăti o băutură, lăsându-l să admire fotografia răposatului ei soț, pusă pe noptieră. N-o înlătura niciodată și nici nu o așeza cu fața în jos. Aproape treizeci de ani, căpitan de infanterie, arătos în uniforma lui, în studioul fotografului, cu mâinile înmănușate odihnindu-se pe mânerul sabiei. Hartmann își spuse că aveau cam aceeași vârstă. Asta să fie explicația? Femeia își imagina că face sex cu fantoma căpitanului Winter?

Gazda se întoarse în dormitor în pielea goală, cu două țigări în gură, câte un pahar de whisky în fiecare mână și un plic mare la subraț. Îi dădu băutura și o țigară, lăsând plicul să-i cadă pe piept. El se uită spre obiect de-a lungul nasului, fără să se miște.

– Ce e asta?

– Vezi singur.

Patul scârțâi când femeia se urcă în el. Își strânse genunchii cu mâinile sub bărbie, urmărindu-l. Hartmann scoase niște coli dactilografiate din plic și începu să citească.

– Dumnezeule mare! exclamă șocat.

– Vrei să-i faci pe englezi să lupte? Arată-le asta.

Trimișii diplomatici ai dominioanelor autoguvernate ale Commonwealth-ului: Australia, Canada, Noua Zeelandă și Africa de Sud. Au jucat un rol important în faza inițială a angajării Marii Britanii în cel de-al Doilea Război Mondial.

Picior – unitate de măsură a lungimii în sistemul anglo-saxon; 1 picior = 30,48 cm

„Voi încerca în continuare să-i fac pe cehii ăia să priceapă."

Unitate de măsură a lungimii în sistemul anglo-saxon; 1 milă = 1,609 km

Funcție onorifică în care numirea este efectuată de suveranul Marii Britanii; poetul laureat este solicitat să compună versuri cu ocazia unor evenimente naționale.

Wolfgang Kapp, politician german care a condus puciul ce-i poartă numele împotriva Republicii de la Weimar, în 1920, în contextul măsurilor luate de autorități pentru demobilizarea brigăzilor de extremă dreaptă Freikorps

„Casca de oțel" în germană, organizație paramilitară a veteranilor germani din Primul Război Mondial, similară brigăzilor Freikorps, naționalistă, revanșardă, favorabilă restaurării monarhiei

ZIUA A DOUA

1

Lui Legat îi trebuiră câteva minute ca să-și amintească unde se afla.

Salteaua era îngustă și tare, iar încăperea nu era cu mult mai mare decât patul. Pereții era tapetați cu un model Regency. Tavanul cobora brusc, la un unghi de aproape patruzeci și cinci de grade. Camera nu avea ferestre, în schimb, chiar deasupra capului, o lucarnă lăsa să se vadă cerul acoperit de nori grei. Pescărușii zburau de colo colo ca niște gunoaie duse de vânt. Imaginea îi amintea de o școală cu internat aflată la malul mării.

Bâjbâi cu mâna pe noptieră și deschise ceasul de buzunar. Nouă fără un sfert. Prim-ministrul îl pusese să-i furnizeze documente pentru discurs până la trei dimineața, după care rămăsese treaz ore în șir. Probabil că adormise chiar înainte de răsărit. Se simțea de parcă cineva i-ar fi frecat ochii cu nisip.

Dădu la o parte cearșaful cu pătura și își coborî picioarele pe podea.

Purta o pijama de culoarea oului de rață, pe care i-o făcuse cadou Pamela de ziua lui, cumpărată de la Gieves & Hawkes. Își trase peste ea un halat de casă și, cu borseta de cosmetice în mână, inspectă coridorul. În podul de la Numărul 10 erau înghesuite trei dormitoare pentru personalul de permanență. Părea să fie singurul ocupant.

Linoleumul gri-deschis care conducea la toaletă, furnizat de Ministerul Lucrărilor Publice, era lipicios. Trase de sfoara care aprindea lumina. Nici aici nu erau ferestre. Lăsă apa să curgă câteva minute ca s-o aducă la o temperatură cât de cât acceptabilă, iar între timp se sprijini cu mâna de chiuvetă și se aplecă spre oglindă. În ultimele zile i se părea că începe să semene tot mai mult cu tatăl său. Un chip dintr-o fotografie sepia: bărbătesc, hotărât, straniu de inocent. Nu-i lipsea decât mustața lată, brunetă. Se săpuni pe față.

Înapoi în cameră, își puse o cămașă curată și-și fixă butonii, după care își aranjă la gât cravata roșie cu dungi bleumarin a colegiului Balliol. Admirați-l pe secretarul trei! Trecuseră fix cinci ani de când căutase lista cu candidații admiși la concursul de angajare în serviciul diplomatic din 1933,

în ultimele pagini din *The Times*. Numele erau trecute în ordinea punctajului obținut: Legat, Reilly, Creswell, Shuckburgh, Gore-Booth, Grey, Malcolm, Hogg… O citise de atâtea ori, încât o învățase pe dinafară. Intrase primul. Câteva rânduri de ziar îl transformaseră dintr-un absolvent de Oxford cu licența în litere și științe umane într-un om de lume, un diplomat de viitor. Avea să ajungă ambasador, cu siguranță. Poate chiar șef de cabinet. Nimeni nu se îndoia de asta. Două zile mai târziu, încă euforic, îi ceruse mâna Pamelei, care, spre mirarea lui, acceptase. Fanteziile ei le depășeau până și pe ale lui. Avea să fie Lady Legat, avea să găzduiască elegant, aparent fără nici un efort, recepții la ambasada britanică de la Paris, din rue du Faubourg Saint-Honoré… Se purtaseră amândoi ca niște copii. Fusese o nebunie. Timpul trecuse, iar lumea se urâțise pe nesimțite în jurul lor.

Era deja nouă când termină să se îmbrace. Mai erau șase ore până la expirarea ultimatumului lui Hitler.

Ieși să caute ceva de mâncare.

Scările înguste duceau la etajul unde se afla apartamentul premierului și, de acolo, la anticamera de lângă biroul lui Chamberlain. Intenționa să se strecoare până la Lyons Corner House, de lângă Trafalgar Square, de unde ar fi putut ajunge înapoi în treizeci de minute. O voce feminină îl opri înainte să apuce să coboare pe scara principală.

– Bună dimineața, domnule Legat!

Se opri și se întoarse.

– Bună dimineața, doamnă Chamberlain!

Femeia purta o ținută de doliu, gri cu negru. La gât avea un șirag de mărgele din jais.

– Ați reușit să vă odihniți puțin?

– Da, mulțumesc.

– Vă invit la micul dejun.

– Tocmai mă îndreptam spre un restaurant.

– Lasă copilăriile. Întotdeauna îi oferim micul dejun secretarului de serviciu. Îl examină cu ochii ei miopi. Te cheamă Hugh, nu-i așa?

– Da, doamnă, dar…

– Prostii. Afară s-au adunat deja o mulțime de oameni. E mult mai simplu să mănânci aici.

Îl luă de braț și îl târî după ea. În timp ce străbăteau galeriile de unde îi priveau de sus, din rame grele, diverși oameni de stat din partidele Whig și Tory, Legat constată surprins că femeia continua să-l țină de braț. Cineva i-ar fi putut confunda cu niște oaspeți de weekend care urmau să ia masa împreună la conacul de la țară.

– Mă bucur așa de mult că oameni tineri ca tine îl ajută pe soțul meu, îi spuse pe un ton confesiv. Nici n-ai idee cât de mult îi ușurați munca. Și să nu-mi spui că îți faci doar datoria – știu foarte bine care este prețul personal pe care îl plătiți ca funcționari publici.

Deschise ușa de la sala de mese. Nu cea mare, oficială, ci una mai intimă, cu pereți lambrisați și o masă de douăsprezece persoane în mijloc. Prim-ministrul era așezat în capătul celălalt, citind ziarul. Ridică ochii și zâmbi spre soția lui.

– Bună dimineața, draga mea. Înclină din cap spre Legat: Bună dimineața.

Reveni la lectură. Doamna Chamberlain îi făcu semn spre o latură a mesei unde se înșirau mai multe castroane cu capace de argint.

– Te rog, servește-te. Cafea?

Mirosul gras și dulce de costiță prăjită îi aminti cât era de flămând. Începu să pună pe farfurie: omletă, ciuperci, cârnați, sângerete. Când se așeză, doamna Chamberlain zâmbi la vederea porției uriașe.

– Ești căsătorit, Hugh?

– Da, doamnă Chamberlain.

– Copii?

– Un băiat și o fată.

– La fel ca noi. Câți ani au?

– Trei, respectiv doi ani.

– Oh, minunat! Ai noștri sunt mult mai mari. Dorothy are douăzeci și șapte – s-a măritat recent, iar Frank are douăzeci și patru. Îți place cafeaua?

Legat luă o gură. Era înfiorătoare.

– Este foarte bună, vă mulțumesc.

– Am făcut-o cu cicoare.

Prim-ministrul foșni ușor ziarul și emise un mormăit. Doamna Chamberlain tăcu și își turnă ceai. Legat continuă să mănânce.

– Ah, uite ceva interesant! Chamberlain ridică brusc ziarul și îl împături la pagina pe care o citea. Vrei să-ți notezi asta, te rog? Legat lăsă imediat jos cuțitul și furculița și își scoase carnețelul. Să-i scriu un mesaj domnului –

miji ochii, ca să vadă mai bine scrisul mic – G.J. Scholey, domiciliat pe Dysart Avenue, numărul 38, Kingston-upon-Thames.

– Da, domnule prim-ministru, răspunse tânărul fără să aibă habar despre ce era vorba.

– I s-a publicat o scrisoare adresată redacției: „În primăvara acestui an am observat o mierlă care își făcuse cuibul pe un taluz înalt. În fiecare zi mă apropiam puțin mai mult, și pasărea, așezată în cuibul ei, îmi tolera prezența. Apoi, într-o dimineață, creatura familiară a dispărut. M-am cocoțat și m-am uitat în cuib, unde am văzut patru pui neînsuflețiți. O dâră de pene negre m-a condus în jos pe mal, unde am găsit resturile sfârtecate ale păsării mele. Printre penele negre erau însă amestecate altele, albe, care nu puteau proveni decât de pe pieptul și flancurile unei cucuvele…" Prim-ministrul bătu cu degetul în ziar. Am observat exact același comportament la cucuvelele de la Chequers.

– Oh, Neville, serios? De parcă Hugh n-ar fi avut deja destule pe cap!

– Ca să fiu sincer, cred că bunicul meu matern a contribuit la introducerea cucuvelei pe insulele britanice.

– Chiar așa?

Pentru prima dată, prim-ministrul îl privi cu real interes.

– Da, a adus cu el câteva perechi din India.

– În ce an s-a întâmplat asta?

– Cred că prin 1880.

– Așadar, în cincizeci și ceva de ani, această pasăre s-a răspândit în tot sudul Angliei! Merită sărbătorit.

– Nu și dacă ești mierlă, pare-se, observă doamna Chamberlain. Ai timp de plimbare, Neville? Întotdeauna facem câțiva pași împreună după micul dejun, îi explică lui Legat.

Prim-ministrul lăsă ziarul jos.

– Da, am nevoie de aer. Dar nu în parc, nu astăzi. Sunt prea mulți oameni. Să ieșim în grădina din spate. Vrei să vii cu noi… Hugh?

Soții Chamberlain coborâră scara principală braț la braț. În dreptul cancelariei private, prim-ministrul se întoarse către Legat:

– Vrei să verifici, te rog, dacă s-a primit răspuns la telegrama pe care am trimis-o aseară la Roma?

– Desigur, domnule prim-ministru.

Legat se strecură rapid în biroul lui. Domnișoara Watson abia se vedea din spatele vrafului ei de dosare.

– A venit curierul de la Foreign Office?

– Nu, nu l-am văzut.

Verifică și cu Syers.

– În general, nu vine înainte de ora unsprezece. Cum a fost aseară?

– Azi-dimineață, vrei să spui.

– Dumnezeule! Cum te simți?

– Ca naiba.

– Și prim-ministrul?

– E proaspăt ca o floricică.

– Enervant, nu-i așa? Nu știu cum reușește.

Cleverly se afla în biroul lui, unde-i dicta o scrisoare secretarei sale. Legat își strecură capul prin ușă.

– Scuzați-mă, domnule. A sosit vreo telegramă de la Roma în dimineața asta? S-a interesat premierul.

– Eu n-am văzut nimic. De ce? Ce așteaptă?

– I-a scris Lordului Perth noaptea trecută, târziu.

– Despre ce?

– I-a dat instrucțiuni să-i ceară lui Mussolini să intervină pe lângă Hitler.

Cleverly păru alarmat.

– Dar nu a primit autorizație din partea guvernului. Ministrul de externe știe?

– Nu sunt sigur.

– Nu ești sigur? Treaba ta este să te asiguri!

Se repezi la telefon, iar Legat profită de momentul de neatenție ca să se facă nevăzut.

În sala guvernului, una dintre ușile spre terasă era deschisă. Soții Chamberlain coborâseră deja și se plimbau pe peluză. Legat se grăbi să-i ajungă din urmă.

– N-am primit încă nici un răspuns de la Roma, domnule prim-ministru.

– Ești sigur că s-au trimis instrucțiunile?

– Absolut. Am stat în camera cifrului până au plecat.

– Înseamnă că trebuie să avem răbdare.

Familia Chamberlain își reluă plimbarea. Legat era stânjenit, fiind conștient că șeful lui, Cleverly, îl fixa de la fereastră în timp ce vorbea la

telefon. Cu toate acestea, se luă după ei. Vremea era încă blândă, deși închisă. Copacii își îmbrăcaseră hainele de toamnă, iar peluza și rondurile de flori erau pline de frunze căzute. Din spatele zidului înalt se auzea zgomotul traficului. Prim-ministrul se opri lângă o căsuță pentru păsări. Scoase din buzunar o felie de pâine păstrată de la micul dejun și o rupse în bucățele mici, pe care le așeză grijuliu pe platforma de lemn, apoi făcu un pas în spate și își încrucișă brațele pe piept, gânditor.

– Ce mai zi o să fie asta, rosti pe o voce calmă. M-aș așeza chiar acum cu spatele la zidul acela ca să fiu împușcat, dacă astfel aș putea opri războiul.

– Neville, te rog să nu mai spui niciodată așa ceva, zise doamna Chamberlain părând pe punctul să izbucnească în lacrimi.

– Ești prea tânăr, n-ai luptat în ultimul război, i se adresă lui Legat șeful guvernului. Nici eu, căci eram prea bătrân. Într-un fel, asta l-a făcut încă și mai greu de suportat. A fost oribil să asist neputincios la atâta suferință. Au pierit trei sferturi de milion de bărbați ai acestei țări. Îți vine să crezi? Și nu au suferit numai ei, ci și soțiile și copiii lor, familiile, prietenii… După aceea, de câte ori am vizitat un monument de război sau vreunul dintre cimitirele acelea din Franța, unde am îngropați atâția prieteni, mi-am jurat că, dacă voi fi vreodată în poziția de a împiedica o asemenea tragedie, voi face orice, voi sacrifica totul pentru păstrarea păcii. Înțelegi?

– Desigur.

– Este o misiune sacră pentru mine.

– Înțeleg.

– Când te gândești că totul s-a întâmplat cu numai douăzeci de ani în urmă! Îl fixă pe Legat cu o privire intensă, aproape dementă. Lăsând la o parte că țara este nepregătită militar și psihologic pentru război – acestea sunt aspecte care se pot remedia –, îmi fac griji pentru sănătatea morală a poporului nostru, dacă vede că liderii săi nu fac absolut tot ce le stă în puteri ca să prevină o doua mare conflagrație. Pentru că un lucru este cert: dacă se va întâmpla, următorul război va fi cu mult mai rău decât precedentul, iar supraviețuirea va cere sacrificii enorme.

Brusc, se întoarse pe călcâie și o porni înapoi spre clădire. Doamna Chamberlain îl privi neajutorată, apoi o luă după el.

– Neville!

Energia bătrânului nu era doar demnă de invidiat, ci de-a dreptul deconcertantă, își spuse Legat. Prim-ministrul urcă rapid duzina de trepte și

dispăru în sala de consiliu. Soția aproape că îl ajunsese din urmă.

Legat îi urmă la distanță și se opri pe terasă. Prin ușa deschisă îi văzu pe cei doi soți îmbrățișați. El o bătea ușor pe spate, ca să o liniștească. Rămaseră așa o vreme, apoi prim-ministrul făcu un pas în spate, o prinse de umeri și o privi intens în ochi. Legat nu putea vedea chipul femeii.

– Haide, Annie, îi spuse tandru. O să fie totul bine.

Îi zâmbi și îi șterse ceva de pe obraz. În clipa următoare, doamna Chamberlain înclină capul și ieși fără să se mai întoarcă spre grădină.

Premierul îi făcu semn lui Legat să intre.

– Ia loc, te rog.

Rămas în picioare, Chamberlain își pipăi buzunarele, scoase o cutie de trabucuri, extrase unul, îi rupse un capăt, scăpără un chibrit, îl aprinse și trase din el până se asigură că avea tiraj. Stinse chibritul cu un scuturat viguros și îl aruncă într-o scrumieră.

– Scrie ce-ți dictez.

Legat luă o coală de hârtie cu antet, un toc și o călimară cu cerneală.

– „Cancelarului Reichului Adolf Hitler…“ Penița zgâria hârtia. „După ce am citit scrisoarea dumneavoastră, am ajuns la certitudinea că puteți obține toate elementele esențiale fără război și fără întârziere.“ Legat așteptă. Prim-ministrul se învârtea în sus și în jos în spatele lui. „Eu însumi sunt pregătit să vin la Berlin, ca să discutăm pregătirea transferului cu dumneavoastră și cu reprezentanții guvernului ceh…“ Făcu o pauză ca să-i dea timp să termine de scris. „… împreună cu reprezentanții Franței și Italiei, dacă doriți. Nutresc convingerea că o săptămână ne-ar fi suficientă pentru a ajunge la o înțelegere.“

Ușa din capătul celălalt al sălii lungi se deschise, și Horace Wilson își făcu apariția. Îl salută din cap pe șeful guvernului și se așeză la masă. Chamberlain continuă.

– „Nu pot să cred că vă veți asuma responsabilitatea declanșării unui război mondial ce ar putea distruge civilizația, pentru un răgaz de câteva zile în soluționarea acestei probleme ce trenează de mult timp.“ Se opri.

Legat ridică ochii spre el.

– Asta este tot, domnule prim-ministru?

– Da. Asta este tot. Semnează scrisoarea cu numele meu și trimite-o, prin amabilitatea lui Sir Nevile Henderson, la Berlin. Se întoarse către Wilson. Ce părere ai?

– Excelent.
Legat dădu să se ridice.
– Stai, îl opri Chamberlain. Mai avem de scris una, către Signor Mussolini, de data asta. Trase câteva fumuri din trabuc și începu să dicteze: „I-am adresat astăzi lui Herr Hitler un ultim apel, solicitându-i să se abțină de la utilizarea forței pentru rezolvarea problemei Sudeților, care, sunt convins, poate fi soluționată printr-o scurtă discuție, oferindu-i teritoriul esențial, populația și protecția atât pentru sudeți, cât și pentru cehi pe durata transferului. Am propus să mă deplasez imediat la Berlin pentru a negocia aranjamentele cu reprezentanții Germaniei și Cehoslovaciei și, dacă dorește cancelarul, ai Franței și Italiei."
De partea cealaltă a mesei, Wilson încuviința lent din cap.
Prim-ministrul continuă:
– „Am încredere că Excelența Voastră îl va informa pe cancelarul german că ați dori să fiți reprezentat la discuții și că îl veți îndemna să accepte propunerea mea, care ne va scuti pe toți de război. I-am garantat deja că promisiunile făcute de cehi vor fi respectate și sunt convins că o înțelegere cuprinzătoare poate fi obținută în nu mai mult de o săptămână."
– Veți informa guvernul? întrebă Wilson.
– Nu.
– Este constituțional?
– Nu știu. Sincer, în etapa actuală, ce importanță mai are? Fie funcționează, și nimeni n-o să mai stea să despice firul în patru; fie nu funcționează, iar atunci vom fi cu toții ocupați să probăm măști de gaze. Te rog să duci mesajele acestea la Externe și să te asiguri că pleacă imediat, îi ordonă lui Legat.
– Am înțeles, domnule prim-ministru, răspunse acesta începând să-și strângă lucrurile.
– Oricum ar fi, conștiința mea va rămâne curată, își reluă Chamberlain raționamentul. Lumea o să vadă că am făcut tot ce mi-a stat în puteri ca să evit războiul. De acum înainte, răspunderea îi aparține în întregime lui Hitler.
Legat închise cu grijă ușa pe dinafară.

2

Așezat la birou, Hartmann se prefăcea că lucrează. În dosarul deschis în fața lui se găsea o copie a ultimei telegrame a Führerului către președintele Roosevelt, expediată în seara precedentă. Invazia era justificată în numele celor 214 000 de germani sudeți care ar fi fost forțați să-și părăsească locuințele pentru a fugi din calea „violențelor revoltătoare și a terorii sângeroase“ exercitate de cehi împotriva lor. „Nenumărați morți, mii de răniți, zeci de mii de sudeți reținuți sau duși în prizonierat, sate părăsite…“ Ce era adevărat din toate acestea? Doar câte ceva? Nimic? Hartmann n-ar fi putut spune. Adevărul nu era decât o materie primă necesară războiului: putea fi bătut, deformat și decupat în forma dorită. Telegrama nu lăsa să se întrevadă nici cel mai mic indiciu în sensul unei voințe de compromis.

Își verifică ceasul pentru a mia oară. Era ora unsprezece și trei minute.

Von Nostitz și von Rantzau erau la fereastră. Se uitau în jos, ca și cum ar fi așteptat să se întâmple ceva. Nici unul nu scosese mai mult de zece cuvinte în acea dimineață. Nostitz, care lucrase la departamentul de protocol, era membru de partid; Rantzau, care înainte de izbucnirea crizei ar fi trebuit să plece în misiune ca secretar doi la Londra, evitase să se înscrie. Nu erau băieți răi, își spuse Hartmann. Avusese de-a face cu oameni ca ei toată viața: patrioți, conservatori, tribali. Pentru ei, Hitler era un fel de paznic de vânătoare care reușise, nu se știe cum, să ajungă la conducerea moșiei strămoșești. Odată instalat, se dovedise neașteptat de capabil, iar ei consimțiseră să-i tolereze proastele maniere și ieșirile violente ocazionale, în schimbul liniștii. Acum descoperiseră că nu mai puteau scăpa de el și începeau să regrete alegerea făcută. Lui Hartmann îi trecu prin cap să li se destăinuie, dar decise rapid că era prea riscant.

Țârâitul telefonului de pe biroul lui îi făcu pe toți trei să tresară.

– Hartmann la aparat.

– Paul, aici e Kordt. Vino în biroul meu imediat.

Convorbirea se întrerupse. Așeză și el receptorul în furcă.

– Se întâmplă ceva? îl întrebă Rantzau fără a-și putea ascunde tensiunea din voce.

– Nu știu. Trebuie să mă duc vizavi.

Hartmann închise dosarul cu telegrama pentru Roosevelt. În spatele ei se afla plicul pe care îl primise de la Frau Winter. Ar fi trebuit să-l ascundă la el acasă, când se dusese să se schimbe, dar nu se putuse hotărî unde. Acum, îl strecură într-un dosar gol, deschise sertarul din stânga și vârî dosarul în mijlocul unui vraf de documente. Încuie biroul și se ridică în picioare. Își dădu seama brusc că, dacă lucrurile mergeau prost, era posibil să nu-și mai revadă niciodată colegii. Simți un val neașteptat de afecțiune pentru ei. *Nu erau băieți răi…*

– Dacă aflu ceva, vă anunț, le spuse în loc de salut. Își luă pălăria și se grăbi să iasă înainte ca expresia chipului să-l trădeze sau ca ei să apuce să-i pună întrebări.

Deși fusese numit ministru de externe încă din februarie, Ribbentrop prefera să opereze în continuare din vechiul său sediu, aflat pe partea cealaltă a Wilhelmstrasse, în clădirea masivă a președinției prusace. Echipa lui se afla la același etaj cu biroul adjunctului Führerului, Rudolf Hess, iar Hartmann se văzu nevoit să treacă pe lângă o duzină de oficiali ai Partidului Nazist, îmbrăcați în uniforme brune, angajați într-o conversație. Kordt îi deschise chiar el ușa biroului, îl invită înăuntru și o încuie la loc. În mod normal, avea o secretară care se ocupa de asta, dar probabil că-i dăduse liber.

– Oster tocmai a fost pe aici. Mi-a spus că mergem înainte. Ochii bărbatului originar din Renania clipeau rapid din spatele ochelarilor groși. Deschise sertarul biroului și scoase o pereche de pistoale: Mi-a lăsat astea.

Le așeză cu grijă pe birou. Hartmann luă unul. Era ultimul model de Walther, mic, nu mai lung de cincisprezece centimetri, ușor de ascuns. Îl cântări în mână și probă siguranța.

– E încărcat?

Kordt confirmă printr-o înclinare a capului și începu să chicotească brusc ca un puștan.

– Nu-mi vine să cred că fac asta. N-am tras niciodată cu o armă. Tu?

– Vânez încă din copilărie. Am tras mai ales cu puști, cu arme cu țeava scurtă. Hartmann îndreptă pistolul spre un fișet. Degetul i se încordă pe trăgaci.

– E la fel?
– Nu tocmai. Dar principiul e același. Spune-mi, care este situația?
– Azi de dimineață, Oster i-a dat o copie a răspunsului lui Hitler către Chamberlain generalului Halder, la cartierul general al trupelor de infanterie.
– Cine este generalul Halder?
– Succesorul lui Beck la conducerea statului-major general. Halder a fost șocat, din ce mi-a spus Oster. Va merge cu noi. Îl detestă pe Hitler chiar mai tare decât Beck.
– Va ordona armatei să intervină?
Kordt clătină din cap.
– Nu are această autoritate. E responsabil cu planificarea, nu cu operațiunile. O să discute cu Brauchitsch, care o poate face, în calitate de comandant-șef. Vrei să lași chestia aia jos? Mă bagi în sperieți.
– Brauchitsch este cu noi? îl întrebă Hartmann coborând pistolul.
– Așa se pare.
– Acum ce facem?
– Tu te duci la cancelarie, așa cum am stabilit ieri.
– Sub ce pretext?
– Tocmai a sunat ambasada britanică. Se pare că Chamberlain i-a scris încă un mesaj lui Hitler – habar n-am ce conține –, iar Henderson a cerut o întâlnire pentru a i-l înmâna Führerului personal cât mai curând posibil. Cererea trebuie avizată de Ribbentrop, care acum este într-o reuniune cu Führerul. M-am gândit că ai putea să te duci și să-l informezi.
Hartmann analiză ideea. Părea plauzibilă.
– Am înțeles. Încercă să ascundă pistolul în diferite buzunare și sfârși prin a-l pune în buzunarul interior de la piept al sacoului, în stânga, lângă inimă. Îl putea scoate rapid cu mâna dreaptă. Dacă își încheia nasturii de la haină, devenea aproape inobservabil.
Kordt îl privea cu o expresie apropiată de groază.
– Sună-mă imediat ce primești răspunsul lui Ribbentrop, îi spuse. Atunci o să vin și eu acolo. Pentru numele lui Dumnezeu, amintește-ți că misiunea ta este să ții ușile deschise. Nu te apuca să tragi, asta e treaba lui Heinz și a oamenilor lui.
– Am înțeles. Aș face bine să mă grăbesc, îi răspunse Hartmann.

Kordt deschise ușa și îi întinse o mână rece ca gheața. Tensiunea se răspândea prin trupul prietenului său ca o infecție. Își trase mâna și ieși pe coridor.

– Te sun în câteva minute, îl anunță suficient de tare încât să fie auzit de oficialii partidului, care îi făcură loc să treacă pe lângă ei.

Ajunse la scări cu pași mari, coborî în holul principal și ieși pe Wilhelmstrasse.

Aerul rece îl făcu să se încordeze. Trecu pe lângă fațada modernă, brutalistă, a Ministerului Propagandei, așteptă să treacă un camion, apoi traversă spre cancelarie. Curtea din față era ocupată de douăzeci sau treizeci de mașini oficiale – limuzine lungi, negre, decorate cu stegulețe naziste, unele cu numere de SS. Parcă jumătate din oamenii regimului se adunaseră acolo ca să asiste la momentul istoric al expirării ultimatumului. Hartmann îi prezentă legitimația de serviciu ofițerului de la intrare și își anunță scopul vizitei. Lucra la Externe. Avea de transmis un mesaj urgent lui Herr von Ribbentrop. Repetiția îi dădu mai multă încredere în pretext, care avea meritul de a fi chiar adevărat. Polițistul deschise poarta grea. Străbătu rapid aleea care ducea spre intrarea principală. Doi ofițeri SS îi blocară accesul, dar se dădură la o parte înainte să apuce să-și termine explicațiile.

În holul aglomerat mai numără trei gardieni, înarmați cu pistoale-mitralieră. Ușa înaltă a sălii de recepție era închisă. Un adjutant SS înalt, îmbrăcat în uniformă albă, de ceremonie, stătea proțăpit în dreptul ei. Chipul bărbatului era nefiresc de ascuțit, de aspru. Semăna cu modelul din reclama la țigări pe care o văzuse în Potsdamer Platz, doar că era blond. Hartmann se apropie de el și îl salută.

– Heil Hitler!

– Heil Hitler!

– Am un mesaj urgent pentru Herr von Ribbentrop.

– Foarte bine. Dați-mi-l, și mă voi asigura că ajunge la el.

– Trebuie să i-l transmit personal.

– Imposibil. Ministrul von Ribbentrop este într-o ședință cu Führerul. Nimeni nu poate intra.

– Acestea sunt ordinele mele.

– Iar acestea sunt ordinele *mele.*

Hartmann își folosi înălțimea și cele trei secole de iuncheri din arborele genealogic. Se apropie de adjutant și coborî vocea.

– Ascultă-mă bine, pentru că acestea sunt cele mai importante cuvinte din viața ta. Misiunea mea este transmiterea unui mesaj personal, adresat Führerului de către prim-ministrul britanic. Mă vei conduce la Herr von Ribbentrop acum, sau te asigur că voi aranja cu Reichsführerul SS să-ți petreci restul carierei rânind bălegar într-o unitate de cavalerie.

Adjutantul păru gata să-l înfrunte în primul moment, apoi ochii perfect albaștri clipiră și cedă.

– Bine. Urmați-mă, îi ordonă țeapăn.

Deschise ușa, dând la iveală un salon aglomerat. Un grup central, format dintr-o duzină de bărbați, ocupa centrul încăperii, sub candelabrul enorm, iar din acest nucleu radiau grupuri și grupulețe. Printre costumele civile se vedeau o mulțime de uniforme – brune, negre, gri și bleumarin. Atmosfera era dominată de un zumzet necontenit de voci. Din loc în loc se vedeau diverse figuri celebre. Goebbels, răsturnat într-un fotoliu, cu brațele încrucișate și o expresie meditativă. Göring, într-o uniformă bleu, ca un general italian de operetă, întreținea un cerc de admiratori. Hartmann își croi drum prin mulțime, conștient de capetele care se întorceau după el. Ochii lui întâlneau priviri agitate, curioase, lacome de noutăți. Își dădu seama că oamenii aceștia nu știau nimic, că până și cei mai puternici indivizi din conducerea Reichului așteptau.

Urmă uniforma albă a adjutantului până la un al doilea set de uși – deschise permanent, observă – și într-o a două sală uriașă de recepții. Aici, atmosfera era mai calmă. Diplomați în fracuri și pantaloni cu vipușcă șușoteau între ei. Îl recunoscu pe Kirchheim de la biroul pentru Franța al Ministerului de Externe. În stânga văzu o ușă închisă, păzită, iar într-un fotoliu apropiat îl recunoscu pe Sturmbannführerul SS Sauer, care sări în picioare la vederea lui.

– Ce cauți aici?

– Am un mesaj pentru ministrul de externe.

– Este înăuntru, cu Führerul și cu ambasadorul francez. Despre ce e vorba?

– Kordt informează că Chamberlain i-a scris Führerului un mesaj. Ambasadorul britanic dorește să i-l înmâneze personal cât de repede posibil.

Sauer căzu pe gânduri clătinând din cap de câteva ori.

– Bine. Așteaptă aici.

– Să-l las pe Herr Hartmann cu dumneavoastră, Herr Sturmbannführer? întrebă adjutantul.

– Da, sigur.

Gardianul SS pocni din călcâie și porni înapoi spre postul lui. Sauer bătu ușor în ușă, o deschise și dispăru în interior. Hartmann privi în jur și începu din nou să socotească. Un paznic aici, plus cei pe care-i văzuse deja. Cât făcea în total? Șase? Cu siguranță, Oster nu anticipase o asemenea îngrămădeală de personalități ale Partidului în interiorul cancelariei. Dacă venise fiecare cu bodyguarzii lui? Göring, ca șef al forțelor aeriene, avea cu siguranță câțiva.

Sauer își făcu din nou apariția.

– Spune-i lui Kordt că Führerul îl va primi pe ambasadorul Henderson la douăsprezece și treizeci de minute.

– Am înțeles, Herr Sturmbannführer.

Hartmann o luă înapoi spre intrare. Își consultă ceasul. Era de-abia unsprezece și jumătate. Ce făceau Heinz și cu ceilalți? Dacă nu interveneau rapid, exista riscul ca o bună parte din corpul diplomatic acreditat la Berlin să fie prins între focuri. Deschise una dintre ușile holului și o lăsă așa. Adjutantul își ocupase din nou poziția.

– Trebuie să dau un telefon urgent la Ministerul de Externe, îi spuse.

– Desigur, Herr Hartmann. Se purta ca un superb armăsar de rasă. Odată înfrânt, nu dorea decât să se facă util. Îl conduse la marele birou de la intrare și îi arătă telefonul: Veți fi conectat automat la un operator.

– Vă mulțumesc.

Hartmann îl așteptă să se îndepărteze și ridică receptorul.

– Cum vă pot ajuta?

Hartmann îi dădu numărul direct al lui Kordt și așteptă. Prin ușa deschisă spre exterior putea vedea spatele unuia dintre paznicii de la SS și, dincolo de el, două limuzine parcate în curte. Doi șoferi în uniformă de SS stăteau sprijiniți de una dintre mașini și fumau. Erau probabil înarmați, își spuse.

Se auzi un clic, o jumătate de sunet de apel, apoi o voce:

– Kordt.

– Erich? Aici e Paul. Am un mesaj de la cancelarie: Führerul îl va primi pe Henderson la douăsprezece și jumătate.

– Am înțeles, voi informa ambasada britanică.

Vocea lui Kordt suna sacadat.

– Aici este aglomerat, mult mai aglomerat decât m-am așteptat, îi spuse, sperând că avea să priceapă avertismentul.

– Înțeleg. Rămâi unde ești. Vin acolo.

Când Kordt închise, Hartmann păstră telefonul la ureche, prefăcându-se că vorbea în continuare. Ușa spre primul salon rămăsese întredeschisă. Îi dădu prin cap că, imediat ce începea atacul, cea mai bună opțiune pentru el ar fi fost să-l împuște pe adjutant, ca să-l împiedice s-o închidă. Imaginea sângelui scurgându-se prin acel veston alb, imaculat, îl făcu să se înfioare de plăcere.

– Vreți să mai faceți vreun apel? interveni operatorul.

– Nu, mulțumesc.

Închise.

Brusc, constată că afară se întâmpla ceva. Un bărbat aflat pe scări cerea zgomotos să fie lăsat să intre. Adjutantul se repezi către ușă, iar Hartmann strecură imediat mâna în sacou, spre pistolul din buzunarul interior. Simți metalul rece al armei. Pe trepte avu loc un scurt dialog, apoi o siluetă cocârjată, cu chipul roșu și ochelari, purtând un melon pe cap, dădu buzna în holul de intrare. Era un bărbat în vârstă, abia mai respira. Părea pe punctul să facă un atac de cord. Hartmann îl recunoscu din mediul diplomatic și scoase mâna din sacou. Era ambasadorul italian, Attolico. Se salutară din ochi.

– Lucrezi la Ministerul de Externe, nu? îl întrebă în germană cu un accent atroce.

– Da, Excelența Voastră.

– Spune-i, te rog, acestui băiat că trebuie să ajung imediat la Führer.

– Desigur. Se întoarse spre adjutant: Mă ocup eu de asta.

Omul nu schiță nici un gest să-l oprească.

Attolico salută din cap câteva personalități din prima sală – pe Goebbels și pe Göring –, dar nu slăbi ritmul, deși toate conversațiile se întrerupeau la trecerea lor. Intrară în cea de-a doua sală de recepție. Sauer sări surprins în picioare când îi văzu.

– Excelența Sa trebuie să discute cu Führerul, îl informă Hartmann.

– Spune-i că am un mesaj urgent din partea Ducelui, interveni și Attolico.

– Desigur, Excelență.

Sauer dispăru în încăperea cealaltă, iar ambasadorul rămase în picioare, privind în gol. Se clătina ușor.

– Vreți să luați loc, Excelență? îl întrebă Hartmann.

Attolico îl refuză scuturând din cap.

Se auzi o ușă deschizându-se. Hartmann se întoarse să vadă ce se întâmplă. Primul ieși Sauer, urmat de un interpret de la Ministerul de Externe, Paul Schmidt, și – încruntat, cu brațele încrucișate pe piept, mirat, dar și vizibil îngrijorat de această apariție intempestivă – de Adolf Hitler.

3

Legat era din nou în sala ce dădea spre grădină, la subsolul clădirii guvernului de la Numărul 10, tot în spatele lui Joan, care terminase de dactilografiat discursul prim-ministrului. Era puțin trecut de ora unu. Premierul urma să plece spre Camera Comunelor la ora două.

Spre deosebire de cel din ajun, acesta era un monstru, la fel de lung ca o prezentare de buget – patruzeci și două de pagini bătute la mașină, peste opt mii de cuvinte. Nu era de mirare că îi apucase dimineața ca să-l finalizeze. Legat își făcu socoteala că bătrânului îi vor trebui aproape nouăzeci de minute ca să-l citească pe tot, fără a lua în considerare întreruperile.

„Astăzi suntem confruntați cu o situație fără precedent din 1914 încoace…“

Lungimea fusese dictată de necesitate. Parlamentul fusese în vacanță în ultimele două luni. Când ultima sesiune se încheiase, în vară, criza cehă nu exista, războiul nu era iminent, nimeni nu cumpăra măști de gaze și nu săpa tranșee. Anglia bătuse Australia la crichet cu o servă și 579 de curse – lumea era cu totul alta. Prim-ministrul era obligat să-i informeze pe aleși despre toate cele petrecute din iulie până în prezent. Telegramele și rapoartele cu ajutorul cărora fusese construit discursul, compilate de Legat în noaptea precedentă, erau acum imprimate de Biroul Regal pentru Tipărituri sub forma unei cărți albe („Criza cehoslovacă, note ale întâlnirilor informale ale miniștrilor“). Compilația avea să fie pusă la dispoziția pairilor și membrilor Parlamentului în timpul discursului prim-ministrului. Nu toate documentele trebuiau să ajungă la ochii publicului. Ministerul de Externe și cabinetul le triaseră atent pe cele problematice. În particular, acordul dintre Chamberlain și prim-ministrul francez, Daladier – conform căruia chiar dacă un război ar fi fost declarat și câștigat, Cehoslovacia în forma ei actuală ar fi încetat să existe –, avea să rămână secret. Dacă acest detaliu s-ar fi aflat, ar fi fost *al naibii* de greu să-i mai convingi pe oameni de necesitatea sacrificiilor, după cum observase Syers.

Joan termină de bătut ultima pagină și o extrase din mașină. Patru copii. Prima pentru premier și următoarele, mai șterse, pentru Foreign Office, pentru secretariatul general al guvernului și pentru cabinetul prim-ministrului. Le capsă și i le dădu lui Legat.

– Mulțumesc, Joan.

– Cu plăcere.

Zăbovi o clipă lângă biroul ei.

– Joan și mai cum, dacă pot întreba?

– Doar Joan este suficient, mulțumesc.

Îi zâmbi și se întoarse în biroul său de la etaj. Spre surprinderea lui, locul era ocupat de Cleverly. N-ar fi putut băga mâna în foc, dar avu impresia pregnantă că bătrânul îi umblase prin hârtii.

– Ah, Legat. Te așteptam. Este gata discursul premierului?

– Da, domnule. Tocmai a fost bătut la mașină, îi spuse arătându-i exemplarele.

– În acest caz, mai am o rugăminte la tine. Te rog să mă urmezi.

Legat se luă după el pe coridor înspre biroul șefului cancelariei private. Se întrebă ce va urma. Cleverly indică spre masa lui de lucru, unde se afla un aparat telefonic cu receptorul pus alături.

– Ținem linia deschisă cu ambasada noastră la Berlin. Nu putem risca să pierdem conexiunea. Vreau să stai pe recepție pentru orice noutăți vin din partea cealaltă. E în regulă?

– Bineînțeles, domnule. Pe ce anume ar trebui să mă concentrez?

– Hitler a acceptat să-i acorde lui Sir Nevile Henderson o audiență. Ar trebui să se întoarcă la ambasadă dintr-o clipă în alta, cu răspunsul nemților la ultimul mesaj al premierului.

– Dumnezeule, lucrurile încep să se accelereze, spuse Legat trăgând adânc aer în piept.

– Exact. Eu voi fi cu premierul, adăugă Cleverly. În clipa când afli ceva, dă-ne de știre.

– Desigur, domnule.

Biroul lui Cleverly, la fel ca al lui Wilson, avea o ușă care comunica cu sala guvernului. Ieși, trăgând-o după el.

Legat se așeză la masă, luă receptorul și îl așeză cu grijă la ureche. În copilărie, tatăl lui îi dăduse o scoică și îi spusese că, dacă asculta cu atenție, avea să audă valurile mării. Cam asta auzea acum. I-ar fi fost imposibil să

deosebească interferențele de sunetul propriului sânge pulsându-i prin ureche. Își drese glasul.

– Alo, e cineva acolo? Alo…? Alo…?

Era o sarcină pe care ar fi putut s-o facă orice funcționar debutant. Probabil că aceasta era și ideea. Cleverly nu rata nici un prilej să-l pună la punct.

Aruncă o privire pe fereastră, în grădina pustie. O mierlă țopăia pe lângă căsuța pentru păsări a prim-ministrului. Fixă receptorul greu de bachelită între ureche și umăr, își scoase ceasul, desprinse lanțul și-l așeză pe masă în fața lui. Începu să parcurgă discursul prim-ministrului, vânând eventualele greșeli.

„În fața Guvernului Maiestății Sale se aflau trei căi de acțiune posibile. Fie amenințam că intrăm în război împotriva Germaniei, dacă ataca Cehoslovacia; fie stăteam deoparte, lăsând lucrurile să-și urmeze cursul; fie, în sfârșit, încercam să găsim o soluție pașnică, prin mediere…“

După o vreme, lăsă deoparte discursul și își apropie ceasul de ochi. Minutarul avea forma unui diamant alungit, în timp ce acul pentru oră era mult mai fin. Dacă îl urmăreai cu suficientă atenție, îi puteai surprinde mișcările infinitezimale în calea lui neabătută spre verticală. Își imagină soldații germani încartiruiți, așteptând semnalul de plecare, trenurile cu trupe îndreptându-se către frontiera cu Cehoslovacia, tancurile Panzer hurducându-se pe străzile înguste ale orașelor din Saxonia și Bavaria…

La 13.42 auzi o voce:

– Bună ziua, Londra.

– Bună ziua, aici este Londra, răspunse cu inima bătând să-i spargă pieptul.

– Aici e ambasada din Berlin. Verificăm dacă linia a rămas deschisă.

– Da, la noi se aude bine. Ce se întâmplă acolo?

– Încă îl așteptăm pe ambasador să se întoarcă de la cancelarie. Rămâneți pe recepție, vă rog.

Fâșâitul electrostatic reîncepu.

Mierla dispăruse. Grădina era din nou pustie. Începuse să plouă mărunt.

Legat se întoarse la textul din fața lui.

„În aceste circumstanțe, am decis că a venit momentul punerii în aplicare a unui plan de ultimă instanță la care mă gândesc de multă vreme…“

Big Ben bătu ora două; imediat apoi, ușa se deschise și Cleverly se inseră pe jumătate în încăpere.
– Ceva?
– Nu, domnule.
– Linia mai funcționează?
– Așa cred.
– Îi mai lăsăm cinci minute, după care premierul va trebui să plece.
Ușa se închise.
La ora două și șapte minute auzi un sunet în receptor.
– Aici este Sir Nevile Henderson, rosti o voce nazală.
– Bună ziua, aici este cancelaria privată a prim-ministrului. Legat se întinse după creion.
– Vă rog să-i spuneți domnului prim-ministru că Herr Hitler a primit un mesaj de la Signor Mussolini, livrat de ambasadorul italian, asigurându-l că, în eventualitatea unui conflict, Italia va rămâne alături de Germania, dar solicitându-i să amâne mobilizarea cu douăzeci și patru de ore, pentru a permite o reevaluare a situației. Vă rog să-i transmiteți premierului că Herr Hitler a fost de acord. Ați reținut?
– Da, domnule. Îl voi informa.
Legat închise telefonul, iar când termină de scris deschise ușa spre sala de ședințe a guvernului. Prim-ministrul stătea lângă Wilson, cu Cleverly de partea cealaltă a mesei. Tendoanele de pe gât i se umflară când întoarse brusc capul spre tânărul funcționar. Părea un om pe punctul de a fi spânzurat, cu picioarele pe trapă, dar încă sperând într-o grațiere.
– Mussolini i-a trimis un mesaj lui Hitler. Italia își va îndeplini obligațiile față de Germania, dacă se ajunge la război, însă i-a cerut să amâne mobilizarea cu douăzeci și patru de ore, iar Hitler a fost de acord.
– Douăzeci și patru de ore? Chamberlain lăsă capul în jos, dezamăgit. Numai atât?
– Mai mult decât nimic, domnule prim-ministru, interveni Wilson. Măcar ne arată că este capabil să asculte de alții. Este o veste bună.
– Așa să fie? Simt că alunec într-o prăpastie și că încerc să mă agăț de orice piatră sau rădăcină ca să-mi opresc căderea în abis. Douăzeci și patru de ore!
– Cel puțin vă oferă o încheiere pentru discurs, observă Cleverly.
Prim-ministrul bătu cu buricele degetelor în tăblia mesei.

– Ai face bine să vii cu mine. O să mai lucrăm la discurs în mașină, i se adresă lui Legat.

– Pot să vin eu, se oferi Cleverly.

– Nu, tu stai aici, pentru cazul în care se înregistrează evoluții la Berlin.

– E aproape și un sfert, avertiză Wilson. Trebuie să plecați acum. Dezbaterea începe în cincisprezece minute.

Chamberlain se ridică greoi de la masă, urmat de un Legat perfect conștient de privirea plină de ură a lui Cleverly.

La intrare, premierul se opri în dreptul felinarului din bronz, iar Wilson îl ajută să-și pună pardesiul. O duzină de funcționari de la Numărul 10 se strânseseră în hol. Aruncă o privire în jur.

– Unde-i Annie?

– A luat-o înainte, îi zise Wilson. Nu vă faceți griji, va fi la galerie. Înlătură cu mâna câteva scame de pe gulerul lui Chamberlain și îi dădu pălăria. Și eu voi fi acolo. Îi pescui umbrela din suport și i-o puse în mână. Țineți minte: veți învinge, pas cu pas!

Șeful executivului îl aprobă din cap. Portarul deschise ușa exterioară. Flash-urile albe, deja familiare, îi evidențiară silueta, iar Legat observă cât de neînsemnat părea prim-ministrul, chiar îmbrăcat gros – parcă era el însuși o mierlă. Își aranjă borurile pălăriei, întâi în partea dreaptă, apoi în stânga, și păși pe trotuar. Se auziră câteva exclamații de încurajare și aplauze sporadice.

– Dumnezeu să vă binecuvânteze, domnule Chamberlain! strigă o femeie.

Lumea părea puțină, dar, când îl urmă și ochii i se adaptară la lumina orbitoare, Legat văzu că Downing Street era plină de oameni dintr-un capăt în celălalt. Mulțimea tăcută era atât de numeroasă, încât fusese necesară chemarea unui polițist călare, ca să deschidă calea. Premierul se sui în automobilul Austin, în spate, iar detectivul în civil care îl însoțea în exterior luă loc lângă șofer. Legat se văzu nevoit să-și croiască drum cu coatele prin mulțime până în partea cealaltă a mașinii. Abia reuși să deschidă portiera și să se strecoare lângă șeful guvernului. Presiunea trupurilor înghesuite trânti ușa. Prin parbriz nu vedea altceva decât coada calului legănându-se maiestuos în timp ce le elibera lent o cărare de exact aceeași lățime cu mașina.

– N-am văzut niciodată așa ceva, murmură prim-ministrul.

Flash-urile începură să lumineze interiorul autovehiculului. Le trebui aproape un minut ca să ajungă la capătul Downing Street și să poată face la dreapta, pe Whitehall. O mulțime uriașă, dispusă pe opt-zece rânduri, umpluse ambele părți ale străzii, aglomerându-se în jurul Cenotafului, care se ridica din mijlocul unui covor de flori proaspete. Doi veterani de război în uniforme roșii, cu piepturile pline de medalii, purtând pe brațe o coroană de maci, se întoarseră spre mașina prim-ministrului.

Legat își scoase stiloul și dădu repede la ultima pagină a discursului. Îi venea greu să scrie în mașina în mișcare: „Signor Mussolini l-a informat pe Herr Hitler că Italia își va respecta obligațiile în raport cu Germania, solicitându-i totuși amânarea mobilizării cu douăzeci și patru de ore. Herr Hitler și-a exprimat acordul."

Îi arătă textul premierului, însă acesta clătină din cap.

– Nu. Este prea puțin. Trebuie să-l lăudăm cumva pe Musso, să-l ținem de partea noastră. Închise ochii. Scrie așa: „Indiferent de opiniile onorabililor membri ai Parlamentului despre atitudinea din trecut a lui Signor Mussolini, consider că gestul său și voința de a lucra împreună cu noi, în interesul păcii europene, trebuie unanim salutate".

La intrarea în Parliament Square șoferul se văzu nevoit să încetinească din nou, până când mașina se imobiliză complet. Poliția călare era acum peste tot în jurul lor. Cerul plumburiu, mulțimea sumbră și tăcută, potcoavele cailor lovind pavajul – parcă participau la o ceremonie funerară oficială sau la cele trei minute de reculegere din Ziua Armistițiului, își spuse Legat. În cele din urmă, mașina reuși să se smulgă din încercuire și acceleră prin porțile metalice în New Palace Yard. Zări în fugă un polițist salutând. Roțile începură să duduie pe piatra cubică. Trecură pe sub o arcadă în Speaker's Court și opriră în dreptul unei uși gotice din lemn. Detectivul sări afară și, câteva secunde mai târziu, Chamberlain urca în pas vioi treptele din piatră, cu Legat după el.

Ajunseră într-un coridor lambrisat, acoperit cu un covor lung, verde, ce conducea direct la Camera Comunelor. Șase sute de membri ai Parlamentului erau deja adunați în sală, așteptând deschiderea sesiunii. Prin ușile deschise se auzeau frânturi de conversație. În anticamera birourilor șefului guvernului, secretarele se ridicară respectuos în picioare. Chamberlain trecu pe lângă ele, îi încredință pălăria și umbrela domnișoarei Watson și intră în sala de ședințe, debarasându-se și de pardesiu. La masa

lungă îl așteptau doi bărbați: secretarul privat parlamentar, Alec Dunglass – mlădiță a unei vechi familii aristocratice, al cărui ghinion sau, poate, secret al succesului era că părea ieșit direct dintr-un roman de P.G. Wodehouse –, și șeful majorității parlamentare, căpitanul Margesson.

– Îmi pare rău că v-am făcut să mă așteptați, mulțimea de afară este absolut fantastică.

– Dacă sunteți pregătit, domnule prim-ministru, ar trebui să intrăm imediat. Este ora trei fără un sfert, îi răspunse fără menajamente Margesson.

– Foarte bine.

Reveniră în birou și, înapoi pe același coridor, spre sala de plen a Camerei Comunelor. Zgomotul se auzea tot mai puternic.

– Care este atmosfera în Cameră? întrebă Chamberlain în timp ce-și ajusta manșetele.

– Sprijin puternic al întregului partid pentru acțiunea dumneavoastră, până și Winston e potolit. O să vedeți o instalație lângă cutia ministerială. Nu-i dați atenție. Cei de la BBC au vrut să transmită dezbaterea în direct, dar liderii laburiști s-au opus, pe motiv că ar oferi guvernului un avantaj nemeritat.

– V-am turnat puțin brandy în apă, domnule prim-ministru. Face bine la voce, spuse Dunglass.

– Mulțumesc, Alec, chiar voi avea nevoie, îi răspunse șeful guvernului cu un zâmbet palid, cântărind în mână discursul masiv.

Dunglass deschise ușile, iar Margesson intră primul. Își folosi umerii ca să deschidă cărare printre parlamentarii înghesuiți în jurul fotoliului speakerului. Când premierul își făcu apariția, zumzetul vocilor se transformă într-un răget jos, masculin. Legat încasă atmosfera visceral – căldura, culorile, zgomotul –, parcă ar fi intrat pe un stadion de fotbal. O luă la dreapta și se apropie, împreună cu domnișoara Watson, de banca rezervată oficialilor guvernamentali.

În spatele lui, auzi vocea speakerului dominând vacarmul.

– Ordine! Ordine! Cer Camerei să revină la ordine!

Prim-ministrul își citi discursul în cea mai deplină liniște. Nici un membru al Parlamentului nu-i întrerupse relatarea detaliată, zi cu zi, uneori oră cu oră, a evenimentelor premergătoare crizei. Singurii care se mișcau erau aprozii Camerei, în fracurile lor negre, cu lanțuri ceremoniale, care aduceau

în permanență la Westminster telegrame și note telefonice scrise pe bilete roz.

– „Așadar, am hotărât să stau de vorbă cu Herr Hitler ca să aflu direct, personal, dacă mai exista o speranță pentru salvgardarea păcii…“

Din punctul lui de observație, Legat îl putea vedea pe Winston Churchill, așezat în primul rând al taberei Partidului Conservator, aplecându-se în față și colectând telegrame într-un teanc gros, legat cu un elastic roșu. La balcon, fostul prim-ministru Stanley Baldwin, cu brațele sprijinite pe balustrada din lemn, urmărea dezbaterile ca un fermier la târg, în haine de duminică. Mai în față, figura imperială, pudrată, a reginei Mary, mama regelui, îl privea fără nici o expresie pe Chamberlain. Lordul Halifax era așezat în apropiere.

– „Am fost conștient de la bun început că adoptând acest curs mă expun criticilor de degradare a demnității funcției de prim-ministru al Marii Britanii, că aș provoca dezamăgire sau chiar resentimente dacă nu aș reuși să obțin un compromis satisfăcător. Am simțit însă că într-o astfel de criză, cu mize pentru viețile a milioane de ființe umane, asemenea considerații nu trebuie să primeze…“

Legat urmărea intervenția cu o copie a discursului în față, marcând locurile unde vorbitorul se îndepărta de text. Stilul premierului era măsurat, rece, aproape teatral – când cu degetele strânse pe reverele sacoului, când punându-și un pince-nez ca să citeze un document, când scoțându-l și ridicând ochii spre tavan, ca și cum ar fi căutat inspirația. Descrise cele două vizite la Hitler ca un explorator victorian care-și relatează expediția întreprinsă în căutarea unui șef de trib sălbatic în fața Royal Geographical Society.

– „La 15 septembrie am efectuat primul zbor la München. De acolo am călătorit cu trenul până la reședința montană a domnului Hitler, la Berchtesgaden… Pe 22 m-am întors în Germania, la Godesberg pe Rin. Cancelarul acceptase să ne întâlnim într-un loc mai ușor accesibil pentru mine, în locul îndepărtatului Berchtesgaden. Din nou, am fost primit cu căldură de populația locală, în toate satele prin care am trecut…“

Prim-ministrul era în picioare de mai bine de o oră și de-abia antamase descrierea evenimentelor din ultimele două zile – „ca un ultim efort de salvare a păcii, l-am trimis pe Sir Horace la Berlin“ –, când Legat văzu o agitație ciudată în loja pairilor. Cadogan stătea la intrare, însoțit de un

mesager. Flutura din mâini, încercând să-i atragă atenția lordului Halifax. Se făcu remarcat de Baldwin, care ocoli prin spatele reginei Mary și-l bătu pe umăr pe ministrul de externe. I-l arătă pe Cadogan, care îi făcea semne disperate să vină la el. Halifax se ridică țeapăn, cu mâna atrofiată atârnându-i pe lângă corp. După multe plecăciuni și scuze adresate Maiestății Sale, își făcu drum spre capătul culoarului și dispăru.

– „Ieri-dimineață, Sir Horace Wilson și-a reluat dialogul cu Herr Hitler. Constatând că opiniile acestuia nu se schimbaseră, i-a reiterat, în termenii cei mai fermi, instrucțiunile transmise de mine, anume că dacă forțele franceze se angajează activ în ostilitățile împotriva Germaniei, guvernul britanic va fi nevoit să le susțină…"

– Puteți continua dumneavoastră verificarea textului, vă rog? îi șopti Legat domnișoarei Watson, punându-i discursul în mână fără să mai aștepte răspunsul.

Tensiunea din Cameră creștea vizibil, de la o propoziție la alta, pe măsură ce prim-ministrul se apropia de prezent. Parlamentarii aflați lângă zona oficialilor guvernamentali erau atât de captivați, încât nici nu-l băgară în seamă când își croi drum printre ei.

– Mă scuzați… îmi cer iertare…

Ajunse în spatele fotoliului președintelui chiar când Halifax și Cadogan intrau înapoi în sală. Acesta din urmă îl văzu și îi făcu semn să se apropie.

– Tocmai am primit un răspuns direct de la Hitler. Trebuie să-l informăm pe șeful guvernului înainte să ajungă la final. Îi strecură în mână un bilețel. Vrei să dai asta mai departe? Să ajungă la lordul Dunglass.

Urmări evoluția peticului de hârtie din mână în mână, ca un cartof fierbinte, până la Dunglass, care-l despături și îl citi cu expresia lui bleagă obișnuită. Când termină, se aplecă imediat în față și îi șopti ceva ministrului de finanțe, care ridică mâna peste umăr și luă biletul.

Prim-ministrul tocmai terminase de citit ultimele telegrame trimise către Hitler și Mussolini.

– „În replică, am înțeles că Signor Mussolini i-a solicitat lui Herr Hitler un nou răgaz pentru a reevalua situația și a încerca să găsească o soluție pașnică. Herr Hitler a fost de acord să amâne mobilizarea cu douăzeci și patru de ore."

Pentru prima dată de când începuse să vorbească, din sală se auzi un murmur de aprobare.

– „Indiferent de opiniile onorabililor membri ai Parlamentului despre atitudinea din trecut a lui Signor Mussolini, consider că gestul său și voința de a coopera cu noi în interesul păcii europene trebuie unanim salutate.“

Exclamațiile aprobatoare se întețiră. Premierul făcu o pauză și întoarse capul spre banca din spatele lui, căci Sir John Simon îl trăgea de poalele hainei. Se încruntă, luă biletul, îl citi, apoi schimbă câteva vorbe pe șoptite cu ministrul. Parlamentarii încremeniseră în așteptare. În sfârșit, netezi hârtia și o puse pe cutia ministerială.

– Asta nu este totul. Mai am ceva de declarat în fața Camerei. Tocmai am aflat că Herr Hitler mă invită să ne întâlnim mâine-dimineață la München. I-a mai invitat pe Signor Mussolini și pe Monsieur Daladier. Signor Mussolini a acceptat deja, și nu mă îndoiesc că și Monsieur Daladier va accepta. Nu trebuie să vă mai spun care este răspunsul meu.

Tăcerea se prelungi încă o fracțiune de secundă, apoi se declanșă un vacarm asurzitor de ușurare. Parlamentari de toate orientările politice – inclusiv laburiști și liberali – săriră în picioare aplaudând și fluturându-și hârtiile. Unii conservatori se suiră cu picioarele pe bănci ca să-l aclame. Până și Churchill se ridică greoi, bosumflat ca un copil răsfățat. Uralele durară minute în șir, în timp ce prim-ministrul arunca priviri în jur, mulțumind prin înclinări ale capului și zâmbind. Încercă să mai spună ceva, în zadar. Până la urmă, reuși să-i convingă pe legislatori să se așeze la loc.

– Suntem cu toții patrioți. Nu există nici un onorabil membru al acestui Parlament căruia să nu-i fi tresărit inima de bucurie la vestea că a fost din nou evitată criza, că avem o nouă șansă să folosim rațiunea, bunăvoința și negocierea pentru soluționarea unei probleme deja pe punctul de a fi rezolvată. Domnule președinte, nu mai am nimic de adăugat. Sunt convins că acum Camera îmi va permite să plec și să văd ce se mai poate face în acest al doisprezecelea ceas. Poate că cea mai bună opțiune ar fi suspendarea acestei sesiuni a Camerei pentru câteva zile, când sper să ne putem reîntâlni în circumstanțe mai fericite.

Aclamațiile repornire; Legat descoperi abia atunci, cu o anumită jenă, că își uitase neutralitatea profesională și se alăturase entuziasmului parlamentarilor.

4

Pe principiul că cea mai bună ascunzătoare este la vedere, grupul principal al conspiratorilor se întâlni la ora cinci după-amiaza în biroul lui Kordt din clădirea președinției prusace: Gisevius și von Schulenburg de la Ministerul de Interne, Dohnányi de la Justiție, colonelul Oster de la Abwehr, Kordt și Hartmann de la Externe.

Șase bărbați! Hartmann își reprimă cu greu disprețul. Șase oameni încercând să doboare o dictatură care controla fiecare aspect al vieții și societății într-o țară a cărei populație ajunsese la optzeci de milioane. Se simți naiv și umilit. Toată povestea era o glumă.

– Propun ca dacă cineva întreabă despre această întâlnire, să răspundem că este o inițiativă informală vizând crearea unui grup de planificare interdepartamental pentru teritoriile sudeților proaspăt eliberate.

– Este ceva atât de înfiorător de birocratic, încât pare credibil, observă Dohnányi.

– Desigur, Beck nu poate fi văzut împreună cu noi. Nici Heinz, firește.

– Teritoriile sudeților proaspăt eliberate, repetă Gisevius. Ascultați cum sună. Dumnezeule, va deveni mai popular ca niciodată.

– Și de ce nu? îi răspunse Schulenburg. Mai întâi Austria, apoi regiunea Sudeților. Führerul a adăugat zece milioane de etnici germani la Reich în mai puțin de șapte luni, fără să tragă nici un foc. Goebbels va spune că este cel mai mare om de stat de la Bismarck încoace. Poate că așa și este. V-ați gândit la asta, domnilor? La faptul că s-ar putea ca noi să greșim? întrebă privindu-i rând pe rând.

Nu-i răspunse nimeni. Kordt era așezat la biroul lui, Oster se sprijinea de marginea acestuia, iar Gisevius, Dohnányi și Schulenburg stăteau pe fotolii. Hartmann stătea întins cât era de lung pe canapea, cu mâinile la ceafă, holbându-se la tavan. Picioarele enorme îi atârnau peste margine.

– Așadar, cum e cu armata, domnule colonel Oster? întrebă după un lung moment de tăcere.

Oster se foi ușor.

– Până la urmă, totul a ajuns să depindă de Brauchitsch. Din păcate, încă nu se hotărâse când Führerul a emis ordinul de amânare a mobilizării cu douăzeci și patru de ore.

– Dacă mobilizarea n-ar fi fost amânată, ar fi intervenit?

– Beck spune că a aflat de la Halder că era relativ înclinat să…

– Beck spune… Halder i-a spus… relativ înclinat să…! îl întrerupse Hartmann sărind în picioare. Iertați-mă, domnilor, dar, dacă vreți părerea mea, astea sunt castele de nisip. Dacă Brauchitsch și-ar fi dorit cu adevărat să scape de Hitler, ar fi mers înainte și ar fi făcut-o.

– Este o viziune simplistă. A fost întotdeauna de la sine înțeles că singurele circumstanțe în care ar interveni armata ar fi intrarea în război cu Franța și Anglia.

– Pentru că se gândesc că Germania ar pierde?

– Exact.

– În concluzie, armata nu are nici o obiecție morală față de regimul lui Hitler. Opoziția lor este motivată exclusiv de perspectivele militare ale țării?

– Da, desigur. Ar trebui să fim șocați? Sunt militari, nu teologi.

– Trebuie să le fie foarte bine, sunt sigur! Nu au nevoie de conștiință! Dar înțelegeți ce înseamnă asta pentru noi? Îi privi pe toți. Din punctul de vedere al armatei, Hitler e în siguranță atât timp cât câștigă. Se vor întoarce împotriva lui numai atunci când va începe să piardă – dar va fi prea târziu.

– Vorbiți mai încet, biroul lui Hess e chiar alături, îi avertiză Kordt.

Oster făcea eforturi vizibile să-și controleze nervii.

– Sunt la fel de dezamăgit ca și tine, Hartmann. Chiar mai mult, crede-mă. Te rog să nu uiți că mi-au trebuit luni de zile să aduc armata până aici. Am trimis toată vara mesaje la Londra, spunându-le că se pot baza pe noi numai dacă adoptă o poziție fermă. Din păcate, nu am luat în calcul lașitatea britanicilor și a francezilor.

– Vor plăti un preț teribil pe termen lung. Și noi la fel.

Se lăsă tăcerea. Lui Hartmann tot nu-i venea să creadă că Hitler schimbase macazul în ultima clipă. Se întâmplase chiar sub ochii lui – istoria se scrisese la cinci metri de el. Ambasadorul Attolico, tremurând tot, roșu la chip, strigase atât de tare, încât fusese auzit de toți cei din jur, ca un herald într-o piesă de teatru: „Ducele vă informează că indiferent ce veți decide, stimate Führer, Italia fascistă vă va susține. În același timp, Ducele consideră că ar fi înțelept să acceptați propunerea britanică și vă roagă să vă

abțineți de la mobilizare." Hitler ascultase traducerea lui Schmidt din italiană în germană fără să arate nici furie, nici ușurare, la fel de imobil ca un bust de bronz. „Spuneți-i Ducelui că îi accept propunerea" fuseseră singurele sale cuvinte. Apoi făcuse stânga-mprejur și se întorsese în biroul lui.

De pe coridor se auzi o explozie de râsete aspre. Oficialii Partidului sărbătoreau. O sticlă de șnaps trecea din mână în mână. Hartmann reușise cu greu să scape de îmbrățișările lor când venise la birou.

– Ce facem acum? întrebă Gisevius. Dacă nu putem mișca nici un deget fără implicarea armatei, iar analiza lui Hartmann asupra poziției lor este corectă, înseamnă că nu suntem decât un grup de civili fără putere, condamnați să asistăm la distrugerea țării noastre.

– Cred că nu avem decât o șansă, spuse Hartmann. Trebuie să încercăm să blocăm semnarea unui acord mâine la München.

– Puțin probabil. Este ca și cum ar fi fost deja semnat. Hitler va accepta oferta britanicilor și francezilor, care conține exact ceea ce solicitase el de la început. Prin urmare, conferința nu este decât un ritual. Chamberlain și Daladier vor veni repede, se vor așeza în fața camerelor de filmat și vor recita: „Mulțumim, stimate Führer", după care se vor sui în avioanele lor și vor pleca acasă.

– Nu este obligatoriu să se întâmple așa. Hitler doar a amânat mobilizarea, nu a anulat-o.

– Te asigur că exact așa va fi.

– Trebuie să-l văd pe Chamberlain, spuse Hartmann calm.

– Ha! Kordt ridică mâinile în aer. Cum de nu ne-am gândit?

– Vorbesc serios.

– Nu-ți puneam la îndoială seriozitatea. În orice caz, am depășit momentul acela. Fratele meu a stat de vorbă cu Halifax, la Foreign Office, acum trei săptămâni. L-a avertizat explicit de ceea ce va urma. Nu a servit la nimic.

– Halifax nu este Chamberlain, insistă Hartmann.

– Dragul meu, dar ce ai putea să-i spui ca să-l faci să-și schimbe poziția? îl întrebă Dohnányi.

– Îi voi furniza dovada.

– Dovada că ce?

– Dovada că Hitler este hotărât să declanșeze un război de cucerire și că aceasta ar putea fi ultima noastră șansă să-l oprim.

Dohnányi se uită la ceilalți.

– E o nebunie! Cine își închipuie că Chamberlain ar băga în seamă un tânăr funcționar de rang inferior?

Hartmann ridică din umeri, arătând că nu-i pasă.

– Cu toate acestea, ar merita încercat. Are cineva alte sugestii?

– Am putea vedea și noi dovada cu care te lauzi?

– Aș prefera să nu.

– De ce?

– Pentru că i-am promis persoanei care mi-a încredințat-o că nu le-o voi arăta decât britanicilor.

Se auziră câteva bombăneli de protest, scepticism și nervozitate.

– Trebuie să spun că neîncrederea ta în noi mi se pare deosebit de jignitoare.

– Chiar așa, Schulenburg? Ei bine, mi-e teamă că nu am ce să fac.

– Și cum propui să-ți perfectezi întâlnirea privată cu prim-ministrul Marii Britanii?

– Ca prim pas, este evident că ar trebui să fiu acreditat la conferință, ca membru al delegației germane.

– Cum am putea face asta? întrebă Kordt. Chiar dacă te lasă înăuntru, cum faci ca să rămâi cu Chamberlain între patru ochi?

– Cred că există o cale.

– Imposibil! Cum?

– Îl cunosc pe unul dintre secretarii săi privați.

Revelația îi luă pe toți prin surprindere.

– E un punct de pornire, cred. Deși nu mi-e foarte clar cum ne ajută, spuse Oster după un scurt moment de reflecție.

– Înseamnă că trebuie să mi se dea o șansă să ajung la Chamberlain sau, cel puțin, să fac cumva ca să-i parvină informația de care dispun. Se aplecă în față rugător. S-ar putea să nu iasă nimic, de acord. Vă înțeleg perfect reținerea. Cred însă că merită să facem o ultimă încercare. Domnule colonel Oster, aveți contacte la Whitehall?

– Da.

– Mai avem timp să luăm legătura cu ei, să le transmitem că acest om trebuie să participe la conferința de la München, în anturajul lui Chamberlain?

– Posibil. Cum îl cheamă?

Hartmann ezită. Acum, când se ajunsese atât de departe, i se părea ciudat de dificil să-i rostească numele.
– Hugh Legat.
Oster scoase un carnețel din buzunarul interior al hainei și îl notă.
– Spui că lucrează la Downing Street. Se așteaptă să-l contactezi?
– Cred că da. I-am trimis deja ceva și sunt destul de sigur că își va da seama cine este expeditorul. Știe că lucrez la Ministerul de Externe.
– Cum ai ajuns la el?
– Fratele tău s-a ocupat de livrare, îi răspunse Hartmann.
Surpriza îl lăsă pe Kordt cu gura căscată.
– Te-ai folosit de Theo pe la spatele meu?
– N-am vrut decât să-mi deschid propriul canal de comunicare, să-i furnizez ceva, să demonstrez că sunt serios.
– Și în ce a constat acel „ceva“ pe care i l-ai trimis deja? Sau este tot secret?
Hartmann rămase tăcut.
– Nici nu e de mirare că englezii nu ne bagă în seamă, comentă Shulenburg amar. Probabil că le părem complet amatori. Fiecare face și spune ce vrea, nu avem coordonare centrală, nu avem un plan pentru Germania post-Hitler. Eu m-am săturat de povestea asta, domnilor.
Se ridică brusc din fotoliu.
Kordt îi urmă exemplul, schițând un gest de calmare.
– Schulenburg, te rog, stai jos! Am suferit o înfrângere, suntem dezamăgiți, dar nu trebuie să ne certăm între noi.
Schulenburg își luă pălăria, apoi arătă acuzator cu degetul spre Hartmann.
– Tu, cu planurile tale stupide, o să ne duci pe toți la spânzurătoare!
Trânti ușa după el.
– Cam are dreptate, spuse Dohnányi când ecoul izbiturii se stinse.
– De acord, întări Gisevius.
– Și eu sunt de acord, zise Oster, dar suntem într-un impas și, luând toate elementele în considerare, tind să susțin planul lui Hartmann. Nu fiindcă aș crede că va funcționa, ci pentru că nu avem o alternativă viabilă. Tu ce zici, Erich?
Kordt se așezase la loc în fotoliu. Părea să fi îmbătrânit brusc cu douăzeci de ani. Își scoase ochelarii, închise ochii și și-i masă cu vârfurile degetelor mijlociu și arătător.

– Conferința de la München este o locomotivă care nu poate fi oprită. După părerea mea, nici nu are sens să încerci. Își puse ochelarii la loc și îl privi pe Hartmann. Avea ochii roșii de oboseală. Pe de altă parte, chiar dacă n-o putem face să deraieze, cauza noastră n-ar avea decât de câștigat dintr-un canal de comunicare cu cineva care are acces la Chamberlain în fiecare zi. Pentru că putem fi siguri de un lucru: procesul nu se încheie astăzi. După cum îl cunoaștem pe Hitler, regiunea Sudeților nu este decât începutul. Vor urma alte crize, probabil și alte oportunități. Așadar, vom vedea ce putem face, Paul. Dar cred că ar trebui să ne spui ce plănuiești să le dai britanicilor. Ne datorezi măcar atâta lucru.

– Nu pot, îmi pare rău. Poate când revin, dacă sursa mea este de acord, o să vă arăt. Deocamdată, pentru binele vostru, dar și al sursei, este preferabil să nu știți.

Se lăsă din nou tăcerea.

– Dacă vrem să reușim, nu avem timp de pierdut, spuse Oster. O să mă întorc la Tirpitzufer ca să încerc să iau legătura cu britanicii. Erich, crezi că poți să-l bagi pe Hartmann în conferință?

– Nu știu sigur. Pot încerca.

– N-ai putea să vorbești cu Ribbentrop?

– Doamne, în nici un caz! Este ultimul om pe care l-aș aborda. I-aș trezi imediat bănuielile. Cred că cea mai bună șansă pe care o avem este Weizsäcker. Știu că îi place să joace la două capete. O să vorbesc cu el. Se întoarse către Hartmann. Ar trebui să vii și tu.

– Poate ar fi mai bine să plecăm pe rând, propuse Oster.

– Nu, îi răspunse Kordt. Rețineți că am participat la o reuniune informală interdepartamentală. Normal ar fi să ieșim împreună.

În ușă, Oster îl trase deoparte pe Hartmann. Îi spuse în șoaptă, astfel încât ceilalți să nu audă:

– Ai primit o armă, nu-i așa? Aș vrea s-o returnez în depozitul de armament al Abwehrului.

– Aș prefera s-o păstrez, dacă nu te superi, îi răspunse tânărul înfruntându-i privirea.

Hartmann și Kordt părăsiră împreună clădirea și traversară în tăcere Wilhelmstrasse spre Ministerul de Externe. Soarele strălucea, în aer plutea o senzație indubitabilă de relaxare, vizibilă inclusiv pe chipurile

funcționarilor guvernamentali care își părăseau birourile și se îndreptau spre casele lor, la finalul zilei. Unii chiar râdeau. De la izbucnirea crizei Sudeților, cu peste două săptămâni înainte, era pentru prima dată când Hartmann constata revenirea normalității pe străzi.

În biroul exterior al secretarului de stat, toate cele trei dactilografe, inclusiv Frau Winter, erau aplecate peste mașinile lor de scris. Kordt se văzu nevoit să ridice vocea ca să acopere zgomotul.

– Trebuie să intrăm la baronul von Weizsäcker.

Frau Winter ridică ochii.

– Este cu ambasadorii britanic și francez.

– Indiferent, stimată doamnă. Este o problemă urgentă.

Femeia se uită la Hartmann cu o expresie indiferentă. Diplomatul îi admiră sângele-rece. În fața ochilor îi apăru brusc imaginea ei întinsă goală pe pat, membrele lungi și albe, sânii grei, sfârcurile tari…

– Bine.

Bătu la ușă și intră. Hartmann auzi râsete, voci și clinchet de pahare. Un minut mai târziu, din birou ieși Sir Nevile Henderson, cu o garoafă roșie proaspătă la rever, urmat imediat de François-Poncet. Ambasadorul francez purta o mustață mică, neagră, ascuțită la capete. Avea un aer dezinvolt, amuzat, ca un actor de la Comédie-Française. Se spunea despre el că era singurul membru al corpului diplomatic pe care Hitler îl simpatiza cu adevărat. Ambasadorii se înclinară politicos în direcția lui Hartmann și dădură mâna cu Kordt.

– Ce veste bună, dragul meu! spuse François-Poncet continuând să-i scuture energic dreapta. Ce ușurare! Eram cu Führerul chiar înainte de venirea lui Attolico. Când s-a întors în birou, cuvintele lui au fost: „Comunicați guvernelor dumneavoastră că am amânat mobilizarea cu douăzeci și patru de ore, pentru a veni în întâmpinarea dorinței marelui meu aliat italian“. Imaginează-ți ce s-ar fi întâmplat dacă liniile telefonice dintre Roma și Berlin ar fi fost tăiate de comuniști în acea dimineață – acum am fi cu toții în război! În loc de asta – flutură mâna prin aer –, mai avem o șansă.

Kordt plecă și el ușor capul.

– Excelență, este, într-adevăr, o mare ușurare.

Frau Winter apăru în ușă.

– Domnul secretar de stat vă așteaptă.

Hartmann îi simți parfumul când trecu pe lângă ea.

– Ne vedem la München, strigă în urma lor Henderson. Povestea asta nu s-a terminat încă.

Pe biroul lui von Weizsäcker trona o sticlă de Sekt deschisă. Nu se mai obosi cu salutul nazist.

– Domnilor, trebuie să terminăm sticla asta. Turnă cu gesturi experte lichidul în trei pahare, fără să irosească nici o picătură, și le întinse câte unul lui Kordt și lui Hartmann. Ridicând paharul, rosti: După cum le-am spus și ambasadorilor, nu voi propune un toast, căci nu vreau să provoc destinul. Mai bine ne bucurăm de moment.

Hartmann își înmuie buzele politicos. Vinul spumant al lui Weizsäcker era prea dulce și prea acidulat pentru gustul lui, ca o băutură pentru copii.

– Vă rog, luați loc. Gazda le indică o canapea și două fotolii. Costumul lui bleumarin, cu dungulițe, era croit perfect. Mica svastică metalică de la butonieră strălucea în soarele dimineții târzii ce intra prin fereastra înaltă. Devenise membru de partid chiar în acel an, iar acum deținea un grad onorific în SS și ocupa cea mai înaltă funcție rezervată diplomaților seniori. Dacă își vânduse postul, măcar luase un preț bun pe el.

– Ce pot face pentru dumneavoastră, domnilor?

– Aș vrea să propun ca Hartmann, aici de față, să fie acreditat ca membru al delegației noastre la conferința de mâine de la München.

– Foarte bine, dar de ce îmi spui mie? Fă-i propunerea direct ministrului, doar faci parte din cabinetul lui.

– Cu tot respectul pentru domnul ministru, primul lui răspuns la orice sugestie este „nu“, până când cineva reușește să-l facă să-și schimbe părerea. În situația dată, nu avem timp pentru procesul de persuasiune.

– De ce este atât de important ca Hartmann să meargă la München?

– În afara faptului că vorbește o engleză impecabilă, ceea ce este oricum util, considerăm că prezența sa ar reprezenta o oportunitate de cultivare a unui contact important din echipa lui Chamberlain.

– Serios? Weizsäcker îl privi cu interes. Cine este această persoană?

– Este un diplomat detașat în prezent la cancelaria privată a premierului britanic.

– Cum l-ai cunoscut?

– Am fost colegi la Oxford.

– Simpatizează noua Germanie?

– Nu cred.

– Atunci, îi este ostil?

– Presupun că împărtășește opinia majorității britanicilor pe acest subiect.

– Asta poate să însemne orice. Weizsäcker se întoarse spre Kordt. De unde știți că omul vostru va fi prezent în delegația britanică?

– Nu știm. Colonelul Oster de la Abwehr se ocupă de asta.

– Ah, colonelul Oster. Weizsäcker dădu încet din cap. Acum înțeleg. Genul *acela* de contact.

Goli complet sticla de Sekt în pahar și bău încet. Hartmann îi examină mărul lui Adam proeminent, obrajii rozalii, perfect bărbieriți, părul argintiu, care se asorta cu insigna Partidului. Un val de dispreț i se ridică din stomac, precum fierea. Ar fi preferat oricând să aibă de-a face cu un simplu bătăuș în cămașă brună decât cu ipocritul acesta. Secretarul de stat puse paharul la loc pe masă.

– Eu v-aș sfătui să aveți grijă cu colonelul Oster. Chiar îl puteți avertiza, din partea mea, că activitățile sale nu au trecut cu totul neobservate. Până acum, disidența a fost oarecum tolerată, cu condiția să nu meargă prea departe. Însă lucrurile încep să se schimbe. Național-socialismul intră într-o etapă nouă, încă și mai viguroasă.

Se duse în spatele biroului, pipăi pe sub margine și apăsă pe un buton. Ușa se deschise.

– Frau Winter, vă rog să adăugați numele lui Herr von Hartmann pe lista celor acreditați la conferința de mâine. Treceți-l ca interpret, asistent al domnului Schmidt.

– Am înțeles.

Femeia se retrase. Kordt îi căută privirea lui Hartmann și înclină discret din cap. Cei doi bărbați se ridicară.

– Vă mulțumesc, domnule secretar de stat.

– Da, vă mulțumesc, spuse și Hartmann, apoi ezită o secundă. V-aș putea adresa o întrebare, Excelență?

– Te rog.

– Nu-mi dau seama ce anume l-a făcut pe Führer să se răzgândească. Chiar intenționa să lanseze invazia, sau a blufat de la bun început?

– Oh, chiar intenționa să invadeze Cehoslovacia, nu am nici o îndoială despre asta.

– Atunci, de ce s-a oprit?

– Cine ar putea spune? Nimeni nu știe ce este în mintea lui. Cred că, până la urmă, și-a dat seama că Chamberlain l-a lăsat fără *casus belli.* Intervenția lui Mussolini a fost decisivă în acest sens. A spus-o destul de bine Goebbels la prânz, deși el, personal, favoriza invazia: „Nu poți declanșa un război mondial pentru detalii“. Führerul a comis o eroare când a făcut o listă de revendicări concrete. Odată satisfăcute, a rămas izolat. Cred că data viitoare nu va face aceeași greșeală.

Le strânse mâinile și închise ușa. Ultimele cuvinte îl marcară puternic pe Hartmann: „… data viitoare nu va face aceeași greșeală“.

– Numele dumneavoastră este pe listă, la gara Anhalter, domnule Hartmann, îl rupseră din reverie cuvintele doamnei Winter. Nu trebuie decât să prezentați un document de identitate la intrare. Trenul special pleacă astă-seară, la opt și patruzeci și cinci de minute.

– Trenul?

– Da, trenul Führerului.

Își dădu brusc seama că era așteptat de Kordt și că celelalte două femei continuau să bată la mașină impasibile.

– Hai să mergem, trebuie să-ți faci bagajul.

Ieșiră pe culoar. Hartmann se uită peste umăr în birou, dar femeia revenise deja la locul ei și începuse să lucreze. Ceva din indiferența ei completă îl deranja.

– A fost mai ușor decât m-am așteptat, comentă.

– Da, noul nostru secretar de stat este delicios de *ambiguu*, nu-i așa? Reușește să fie un stâlp al regimului și, simultan, să-și semnaleze simpatia pentru opoziție. Te duci direct acasă?

– Nu, trebuie să iau ceva de la birou mai întâi.

– Sigur. Kordt îi strânse mâna. Te las acum. Noroc!

Biroul lui Hartmann era gol. Von Nostitz și von Rantzau se duseseră să sărbătorească pe undeva, fără îndoială. Se așeză la masa lui de lucru și deschise sertarul. Plicul era acolo unde îl lăsase. Îl strecură în servietă.

Apartamentul lui Hartmann se afla în capătul vestic al Pariser Strasse, în cartierul exclusivist, cu magazine de lux, din apropiere de biserica Sf. Ludwig. Familia sa deținuse tot imobilul înainte de război, când bunicul lui, bătrânul ambasador, încă mai trăia. Se văzuseră nevoiți să-l vândă

apartament cu apartament pentru a răscumpăra ipoteca pe o proprietate de lângă Rostock. Acum, nu le mai rămăsese decât etajul al doilea.

Se așeză în dreptul ferestrei cu un pahar de whisky și o țigară. Soarele apunea încet în spatele copacilor din Ludwigkirchplatz. Cerul era luminat în roșu-aprins. Arborii păreau umbrele unor dansatori primitivi țopăind în jurul focului. La radio, uvertura tragediei *Coriolan* de Beethoven semnala începutul unui buletin de știri special. Crainicul părea de-a dreptul nebun de entuziasm:

– Animat de dorința unui ultim efort în favoarea cedării pașnice a regiunii Sudeților către Reich, Führerul i-a invitat la o conferință pe Benito Mussolini, șeful guvernului italian, pe Neville Chamberlain, prim-ministrul Marii Britanii, și pe Edouard Daladier, prim-ministrul Franței. Oamenii de stat au acceptat invitația. Discuțiile se vor desfășura la München, mâine, 29 septembrie, de dimineață…

Comunicatul era redactat în așa fel încât să dea impresia că totul fusese ideea lui Hitler. „Iar oamenii chiar asta vor crede“, își spuse Hartmann, „pentru că oamenii cred ceea ce vor să creadă – iată marea descoperire a lui Goebbels.“ Nu mai aveau nevoie să-și bată capul cu adevăruri neplăcute. Li se dăduse o scuză ca să nu mai gândească.

Mai luă o gură de whisky.

Era încă tulburat după întâlnirea cu von Weizsäcker. Mersese prea ușor, iar omul îi evitase cu încăpățânare privirea. Derulă scena de mai multe ori în minte.

Poate că, în realitate, Frau Winter nu furase documentele din seiful secretarului de stat. Poate că-i fuseseră pur și simplu date ca să ajungă la el.

Din clipa în care gândul îi trecu prin cap își dădu seama că acesta trebuia să fie adevărul.

Strivi țigara și intră în dormitor. Deasupra șifonierului se afla o valijoară gravată cu inițialele lui, pe care o primise când fusese trimis prima dată la școală. Deschise închizătorile metalice.

Păstra în ea mai ales scrisori – de la părinți, de la frații și surorile lui, de la prieteni și iubite. Scrisorile de la Oxford erau legate la un loc, în plicurile originale. Îi plăcuseră timbrele englezești și numele lui în caligrafia mică și precisă a lui Hugh. Într-o vreme, îi scria o dată sau de două ori pe săptămână. Printre fotografii era și ultima cu ei doi împreună, făcută la München, având data scrisă pe verso: 2 iulie 1932. Purtau ținute de

plimbare – ghete, jachete sport, cămăși albe deschise la gât –, iar în spatele lor se vedea o curte. Între ei stătea Leyna, cu mâinile pe antebrațele lor. Era atât de mică de înălțime în comparație cu el! Toți trei zâmbeau. Își aminti că ea îi ceruse proprietarului hanului să-i fotografieze înainte de plecarea în drumeție. De poză era prins cu o agrafă un articol din *Daily Express*, cu titlul: „Unul dintre cei mai străluciți tineri diplomați, detașat acum pe lângă șeful guvernului“. Judecând după imaginea ce ilustra articolul, nu se schimbase aproape deloc. Dar femeia elegantă de lângă el – soția lui, această „Pamela“ – nu era deloc genul de fată cu care și l-ar fi închipuit căsătorit pe Hugh. Prin minte îi trecu gândul că, dacă lucrurile luau o întorsătură proastă și apartamentul lui ar fi fost percheziționat de Gestapo, aceste amintiri ar fi devenit probe incriminatorii.

Luă pachetul de scrisori de la Oxford și le arse în șemineu una câte una, aprinzându-le din colțul din dreapta jos cu bricheta și aruncându-le pe grătar. Arse și articolul de ziar. Ezită când ajunse la fotografie, dar până la urmă îi dădu foc, privind-o apoi cum se înnegrește și se contorsionează până când nu mai putea fi deosebită din mormanul de cenușă.

Când ajunse la gara Anhalter se lăsase deja noaptea. Polițiști cu câini patrulau prin fața intrării încadrate de stâlpi monumentali. În valiză avea plicul și în buzunar pistolul Walther. Simți că i se înmoaie picioarele.

Trase aer în piept și intră prin ușile masive în atmosfera întunecoasă, afumată, a gării acoperite cu sticlă, înaltă cât o catedrală gotică. Pe fiecare peron coborau prapuri cu svastica, lungi cât trei sau patru etaje. Tabela principală anunța plecările din seara aceea: Leipzig, Frankfurt-am-Main, Dresda, Viena… Era ora 20.37. Destinația München sau vreun tren special nu erau menționate nicăieri. Un oficial al Reichsbahn, îmbrăcat cu uniformă bleumarin și caschetă, afișând o mustață tip periuță de dinți, în onoarea lui Hitler, fără îndoială, îi observă nedumerirea. Când Hartmann îi explică situația, insistă să-l conducă el însuși.

– Este onoarea mea.

Recunoscu poarta de la distanță. Oamenii aflaseră cumva că Führerul va trece pe acolo și o mică mulțime, de maximum o sută de persoane, majoritatea femei, aștepta respectuoasă. SS-ul avea grijă să fie păstrată distanța. La poarta propriu-zisă, doi polițiști cu câini și doi gardieni SS cu pistoale-mitralieră controlau pasagerii. Unui bărbat care aștepta să se

îmbarce i se ceruse să-și deschidă servieta. „Dacă mă percheziționează, sunt terminat“, își spuse Hartmann. Se gândi să facă stânga-mprejur și să arunce arma într-un WC. Dar angajatul Reichsbahn îl tot mâna înainte, până ce se văzu față în față cu una dintre santinele.

– Heil Hitler!

– Heil Hitler!

– Numele?

– Hartmann.

Polițistul citi numele de pe listă, urmărindu-le cu degetul. Dădu o pagină, apoi încă una.

– Nu apare nici un Hartmann.

– Uite aici, îi indică pe ultima pagină.

Spre deosebire de celelalte nume, care erau bătute la mașină, al lui fusese scris cu stiloul. Ridica suspiciuni.

– Actele?

Îi întinse cartea de identitate.

– Deschideți servieta, vă rog, îi ceru celălalt paznic.

O echilibră pe un genunchi. Mâinile îi tremurau îngrozitor. Bâjbâi pe la închizători și săltă capacul. Santinela își agăță pistolul-mitralieră pe umăr și începu să scotocească prin ea – două cămăși, lenjerie, ustensilele de bărbierit într-o borsetă de piele. Ridică plicul, îl scutură și îl puse la loc. Aprobă din cap și îi făcu semn cu țeava armei să meargă la tren.

Primul paznic îi dădu înapoi cartea de identitate.

– Sunteți în ultimul vagon, Herr von Hartmann.

Trecură la verificarea următorului pasager în timp ce Hartmann înainta pe peron. Trenul era tras pe partea dreaptă, la vreo douăzeci de metri. Era lung. Numără șapte vagoane verde-închis, strălucitoare, ca și cum ar fi fost vopsite recent, special pentru ocazie, decorate cu câte un vultur nazist cu aripile larg deschise, auriu. Fiecare ușă era păzită de câte un gardian SS. În față, locomotiva neagră pufăia molcom. Și aceea era păzită. Hartmann se apropie încet de ultimul vagon, aruncă o ultimă privire spre căpriorii iluminați ai acoperișului gării, spre porumbei și cerul întunecat de deasupra lor, apoi urcă la bord.

Era un vagon de dormit, având compartimentele pe partea stângă. Un adjutant SS cu o plăcuță de scris pe antebraț se proțăpi în fața lui și execută salutul nazist. Era taman lacheul în uniformă albă pe care-l amenințase în

aceeași dimineață, la cancelaria Reichului. Îi răspunse la salut sperând că ridicase mâna cu aceeași convingere fanatică.

– Bună seara, Herr Hartmann. Vă rog să mă urmați.

Porniră spre capătul din spate al vagonului. Adjutantul verifică lista și îi deschise ușa ultimului compartiment.

– Aici este cușeta dumneavoastră. Imediat ce părăsim Berlinul vor fi servite băuturi în vagonul-restaurant. Cu acest prilej veți primi informații despre program.

Îl salută din nou.

Hartmann intră în compartiment și închise ușa în spatele lui. Totul era în stilul art déco care îi plăcea Führerului. Două paturi suspendate. Lumină gălbuie, discretă. Miros de lac pentru lemn, praf și aer stătut. Își trânti valijoara pe patul de jos și se așeză lângă ea. Compartimentul era claustrofobic, ca o celulă de închisoare. Se întrebă dacă Oster reușise să ia legătura cu britanicii. Dacă nu, ar fi fost momentul să se gândească la un plan de rezervă, dar încă era prea încordat.

Auzi strigăte la distanță și urale. Se repezi la fereastră și văzu un cameraman care se deplasa rapid pe peron cu spatele, cu aparatul în mâini. Câteva secunde mai târziu, blițurile începură să pocnească și grupul Führerului intră în câmpul lui vizual. În centru era Hitler, îmbrăcat cu o tunică brună, cu centironul pe deasupra, flancat de ofițeri SS în uniforme negre. Trecu la mai puțin de trei metri de Hartmann, privind imobil înainte, cu o expresie de nervozitate intensă, și dispăru spre partea din față a trenului. Anturajul continua să se scurgă după el, zeci și zeci de oameni. Hartmann auzi ușa compartimentului deschizându-se. Se întoarse și, spre surpriza lui, îl văzu pe Sturmbannführerul Sauer pe prag, lângă adjutantul servil. Pentru o clipă îi trecu prin cap că veniseră să-l aresteze, dar Sauer îl întrebă pe o voce uluită:

– Hartmann, ce cauți aici?

– Am primit misiunea să-l ajut pe Dr. Schmidt la traducere.

– Traducerea va fi necesară numai când ajungem la München. Sauer se întoarse spre adjutantul SS. Nu era necesar ca acest om să se afle în trenul Führerului. Cine i-a dat autorizația?

Omul examină neajutorat lista.

– Numele lui a fost adăugat…

Brusc, trenul se smuci înainte, apoi se opri abrupt. Cei trei bărbați se sprijiniră instinctiv de pereți ca să nu cadă. Apoi, foarte încet, peronul începu să alunece prin fața ferestrei – cărucioare de bagaje goale, un semn pe care scria Gara Berlin-Anhalter, un șir de oficiali salutând cu mâna dreaptă întinsă –, o procesiune de imagini tot mai rapide până când trenul ieși din umbra gării în vasta întindere a triajului, copleșitoare ca o prerie de oțel sub cerul fără lună al nopții de septembrie.

5

Cleverly convocă o ședință cu subordonații în biroul lui, la ora nouă seara fix. Aceștia se mobilizară împreună – Legat, Syers și domnișoara Watson – și se așezară în rând, sub ochii șefului lor sprijinit de marginea mesei. Se pregăteau sufletește pentru scena numită de Syers în glumă „ofițer superior vizitează tranșeele cu discurs".

– Vă mulțumesc pentru eforturile depuse astăzi. Știu că a fost haotic. Cu toate acestea, o să vă rog să fiți gata de luptă și mâine, de la ora șapte și jumătate. Vreau să fim cu toții aici, ca să-i asigurăm premierului o plecare cum se cuvine. La ora șapte patruzeci și cinci va părăsi Numărul 10, cu destinația Aerodromul Heston. Două aeronave vor efectua zborul până la München. Luă în mână un teanc de hârtii și continuă: S-a decis că în primul avion vor călători șeful guvernului, Sir Horace Wilson, Lord Dunglass și trei oficiali de la Foreign Office – William Strang, Frank Ashton-Gwatkin și Sir William Malkin. Am primit instrucțiuni să trimitem și pe cineva de la cancelaria privată. Își îndreptă privirea spre Syers. Cecil, aș vrea să mergi tu.

Luat prin surprindere, Syers dădu ușor capul spre spate.

– Sigur, domnule?

Se uită la Legat, care își examina atent pantofii, fericit că scăpase.

– Îți sugerez să te pregătești pentru o ședere de cel mult trei nopți. Partea germană se ocupă de cazare. În al doilea avion se vor afla doi detectivi responsabili cu protecția demnitarului, medicul personal al prim-ministrului și două dactilografe. Fiecare aparat are în dotare paisprezece locuri, deci dacă unul va avea probleme tehnice, delegația poate fi transferată integral în celălalt.

Syers ridică mâna, cerând cuvântul.

– Apreciez onoarea pe care mi-o faceți, domnule, dar n-ar fi mai bine să se ducă Hugh? Germana lui este de zece ori mai bună decât a mea.

– Decizia a fost luată. Hugh rămâne aici, împreună cu domnișoara Watson, ca să se ocupe de corespondență. Trebuie să răspundem la

telegramele de felicitare transmise de aproape toți liderii lumii, ca să nu mai vorbesc de miile de scrisori din partea publicului. Dacă nu începem din vreme, n-o să le terminăm niciodată. S-a înțeles? Bine. Vă mulțumesc încă o dată. Ne vedem de dimineață.

Când ieșiră pe coridor, Syers îl trase pe Legat în biroul lui.

– Îmi pare rău, Hugh. Este absolut ridicol.

– Stai liniștit, nu merită să te frământi pentru asta. Tu ești mai avansat în grad.

– Da, dar tu ești expertul pe Germania, pentru numele Domnului, tu erai la post la Viena pe când eu încă lucram la Oficiul pentru Dominioane.

– Serios, e totul în regulă. Ca să fiu foarte sincer, între noi fie vorba, mă bucur că nu fac parte din delegație, îi răspunse Legat încercând să-l liniștească, sincer impresionat de preocuparea colegului său.

– De ce naiba să nu vrei să mergi? N-ai vrea să-l vezi pe Hitler în carne și oase? Să ai ceva de povestit nepoților?

– Ai pus degetul pe rană: am avut deja ocazia să-l văd, printr-o coincidență, chiar la München, cu șase luni înainte să ia puterea în Germania. Te asigur, o singură dată mi-a fost suficient.

– Nu mi-ai povestit niciodată. Cum ai reușit? Te-ai dus la un miting nazist?

– Nu, nu l-am auzit vorbind. Acum, lui Legat îi părea rău că deschisese subiectul, dar Syers era atât de curios, încât se văzu nevoit să continue: L-am văzut întâmplător pe stradă, în fața blocului unde locuia, ca să fiu precis. Până la urmă, am fost puși pe fugă de un grup de bătăuși în cămăși brune. Închise ochii puțin, așa cum făcea întotdeauna când își amintea acel episod. Abia terminasem facultatea, dacă se pune ca scuză. În orice caz, bucură-te de oraș, dacă ai vreo șansă să-l vezi.

Ieși rapid înapoi pe culoar.

– Mulțumesc, Hugh. O să-i transmit salutările tale Führerului!

Înapoi în birou, domnișoara Watson își punea haina, gata să plece acasă. Nimeni nu știa unde locuiește. Legat presupunea că suferă de singurătate, dar femeia refuza toate invitațiile.

– Ah, ai apărut în sfârșit, îl întâmpină nervoasă. Tocmai voiam să-ți las un bilețel. Te-a căutat secretara lui Sir Alexander Cadogan. Vrea să te duci la el imediat.

La lumina unor reflectoare puternice, câțiva muncitori așezau saci cu nisip în jurul intrării în Foreign Office. Legat găsi spectacolul destul de îngrijorător. Se pare că nimeni nu informase Ministerul Lucrărilor Publice că tensiunile legate de criza Sudeților urmau să ia sfârșit.

Anticamera lui Cadogan era pustie, iar ușa biroului său, întredeschisă. Șeful serviciului diplomatic își făcu apariția, cu o țigară în mână.

– Ah, Legat, intră.

Nu era singur. De partea cealaltă a încăperii sumbre, așezat pe o canapea de piele și afișând o mină mohorâtă, se afla un bărbat cam de cincizeci de ani. Era îmbrăcat elegant, avea o mustață densă și ochi negri pătrunzători.

– Ți-l prezint pe colonelul Menzies, făcu Cadogan introducerea, pronunțând numele în maniera scoțiană: *Ming-ies*. L-am rugat să arunce o privire asupra documentului pe care mi l-ai adus aseară. Ia loc, te rog.

Un colonel în costum croit pe Savile Row, în vizită la Whitehall, nu putea fi decât de la Secret Intelligence Service, își spuse Legat.

Fotoliul maroniu era la fel de tare și de neconfortabil precum canapeaua din același set. Cadogan se așeză și el alături. Ridică o mână și aprinse o lampă înaltă, cu abajur cu ciucuri, care părea și ea împrumutată dintr-un castel scoțian. O lumină bolnăvicioasă, gălbuie, învălui colțul biroului.

– Domnule colonel?

Pe masa joasă din fața lui Menzies se afla un plic gros. Îl luă, îl deschise și scoase documentul care fusese lăsat la ușa lui Legat.

– Aș începe prin a spune că este autentic, în măsura în care ne putem da seama. Tonul prietenos, cu un accent etonian tărăgănat, îl puse imediat în gardă. Coincide cu ceea ce am mai auzit de la diferite figuri ale opoziției interne germane încă de la începutul verii. Este însă prima dată când furnizează dovezi clare, scrise. Înțeleg de la Alex că nu aveți nici cea mai mică idee despre motivul pentru care a ajuns la dumneavoastră.

– Este corect.

– Ei bine, trebuie spus că opoziția germană nu este unită. O mână de diplomați, un latifundiar sau doi, un industriaș ici-colo. Un grup habar n-are de existența celuilalt. Singurul lucru cu care toți par să fie de acord este acela că Imperiul Britanic trebuie să intre în război ca să-l aducă înapoi la putere pe Kaiser – sau, în orice caz, familia acestuia –, ceea ce, luând în considerare faptul că am pierdut aproape un milion de oameni ca să scăpăm de nemernic cu mai puțin de douăzeci de ani în urmă, denotă o anumită

naivitate politică, eufemistic vorbind. Afirmă că au susținerea armatei, dar, în realitate, cu excepția unor prusaci nemulțumiți din conducere, nu suntem convinși. Amicul dumneavoastră, pe de altă parte, pare ceva mai interesant.

– Amicul meu?

Colonelul consultă din nou dosarul.

– Presupun că numele Paul von Hartmann nu vă spune nimic?

Venise, în sfârșit, momentul adevărului. Dosarul din mâinile colonelului părea îngrozitor de bine documentat. Legat hotărî că nu avea nici un sens să caute subterfugii.

– Ba da, desigur. Am fost colegi la Balliol. Beneficia de o bursă Rhodes. Credeți că el este cel care mi-a adus documentul?

– Care l-a trimis, ar fi mai corect. Hartmann se află în Germania. Când l-ați văzut ultima dată?

Legat se prefăcu că se gândește intens.

– Acum șase ani, în vara lui ’32.

– De atunci ați mai fost în contact?

– Nu.

– Vă deranjează dacă vă întreb de ce nu?

– N-aș putea indica un motiv anume. Pur și simplu, ne-am îndepărtat.

– Unde l-ați văzut ultima dată?

– La München.

– La München, chiar așa? Dintr-odată, toate drumurile par să conducă acolo. Mi-ați putea spune ce făceați la München?

Colonelul zâmbea afabil, dar îl fixa cu maximă atenție.

– Eram în vacanță – o excursie prin Bavaria, înaintea examenelor finale.

– Erați în vacanță împreună cu von Hartmann.

– Mai erau și alții.

– De atunci nu ați mai comunicat deloc, nici măcar o scrisoare?

– Corect.

– În acest caz, dacă îmi dați voie, am impresia că v-ați certat la cuțite, nu că v-ați îndepărtat progresiv.

Legat nu se grăbi să răspundă.

– Este adevărat că între noi au apărut unele diferențe politice. La Oxford nu păruseră să conteze așa de tare, dar eram în Germania, la München, în timpul campaniei electorale pentru alegerile generale. Nu puteai scăpa de politică în perioada aceea, mai ales la München.

– Așadar, prietenul dumneavoastră era nazist?

– Nu. Se considera socialist. În același timp, era adeptul naționalismului german – de aici au apărut discuțiile în contradictoriu.

– Un național-socialist, adică? interveni Cadogan. Dar poate cu inițiale mici, nu cu litere mari. De ce zâmbești, am spus ceva amuzant?

– Iertați-mă, Sir Alex, dar Paul ar fi numit asta „un exemplu clasic de sofisticăreală englezească“.

Pentru o secundă se temu că mersese prea departe, dar apoi colțurile buzelor lui Cadogan se lăsară ușor în jos – modul lui de a arăta că a înțeles gluma.

– Da, probabil că n-ar fi greșit prea tare.

– Știați că Hartmann a intrat în serviciul diplomatic german? îl întrebă colonelul.

– I-am auzit numele menționat în acest context de niște prieteni comuni de la Oxford. Vestea nu m-a surprins, deoarece îi cunoșteam intențiile. Bunicul său a fost ambasador sub Bismarck.

– Știați și că s-a înscris în Partidul Nazist?

– Nu, dar, din nou, nu mi se pare surprinzător, cunoscându-i atașamentul față de Germania Mare.

– Ne pare rău că suntem obligați să vă punem toate aceste întrebări, dar a apărut o situație specială și trebuie să știm precis ce fel de relație aveți sau ați avut cu acest cetățean german.

Colonelul lăsă dosarul pe masă și lui Legat îi trecu prin cap că, probabil, cea mai mare parte nu avea nimic de-a face cu el, că era un truc menit să-l facă să creadă că știau mai multe decât în realitate.

– Se pare că fostul dumneavoastră prieten, Hartmann, lucrează acum cu opoziția împotriva lui Hitler, reluă colonelul. Funcția sa din Ministerul de Externe i-a permis accesul la materiale secrete pe care ar dori să le împărtășească cu *dumneavoastră*. Ce părere aveți?

– Sunt surprins.

– În principiu, ați fi de acord să duceți lucrurile mai departe?

– În ce sens?

– Ai accepta să pleci mâine la München, ca să te întâlnești cu vechiul tău prieten? întrebă direct Cadogan.

– Dumnezeule! Legat nu se așteptase deloc la această propunere. Merge la München?

– Se pare că da.
– Unul dintre membrii opoziției germane, pe care eu îl consider demn de încredere, ne-a contactat în seara asta, printr-un canal secret, ca să ne întrebe dacă putem aranja să vă deplasați la München în delegația prim-ministrului britanic, zise colonelul. În schimb, vor încerca să se asigure că Hartmann face parte din delegația germană. Se pare că a intrat în posesia unui alt document, chiar mai important decât cel pe care l-ați primit. Și-a pus în cap să i-l înmâneze personal premierului nostru, ceea ce, evident, nu putem permite. Însă a fost de acord să vi-l încredințeze. Dorim să aflăm despre ce este vorba. Așadar, credem că ar fi cazul să vă întâlniți cu el.
– Sunt absolut uluit, îngăimă Legat.
– Misiunea presupune și anumite riscuri, îl avertiză Cadogan. Tehnic, cel puțin, vei executa un act de spionaj pe teritoriu străin. Nu vrem să-ți faci iluzii în această privință.
– Da, dar, pe de altă parte, spuse colonelul, este greu de crezut că germanii ar avea interesul să pună într-o situație proastă guvernul Maiestății Sale cu un scandal de spionaj în mijlocul unei conferințe internaționale.
– Sunteți sigur? Cadogan clătină grav din cap. Cu Hitler orice este posibil. Ultimul lucru pe care și-l dorește este să negocieze mâine cu premierul nostru și cu Daladier. Un astfel de incident ar reprezenta scuza perfectă pentru blocarea discuțiilor. Se întoarse către Legat. Așadar, trebuie să te gândești foarte serios. Mizele sunt mari. Și mai este un lucru. Ar fi de preferat ca premierul să nu știe nimic despre misiunea ta.
– Aș putea să întreb de ce?
– Adesea este mai bine ca politicienii să nu cunoască toate detaliile în asemenea chestiuni delicate, îi răspunse colonelul.
– Pentru cazul în care lucrurile ar merge rău?
– Nu, mai curând din cauza presiunii enorme care apasă deja pe umerii prim-ministrului. Este de datoria noastră, ca funcționari publici, să facem tot ce ne stă în puteri pentru a nu-l împovăra și mai tare.
Legat făcu un ultim efort disperat să scape.
– Sunteți la curent că Oscar Cleverly l-a ales deja pe Cecil Syers ca să-l însoțească pe prim-ministru la München?
– Nu-ți bate capul cu asta. De Cleverly ne ocupăm noi.
– Absolut, interveni și colonelul. Îl cunosc pe Oscar.

Cei doi rămaseră tăcuți, privindu-l. Legat avu senzația acută a unui – cum se numea sentimentul? – nu tocmai de déjà-vu, ci de inevitabilitate. Știuse întotdeauna că Münchenul nu terminase cu el. Că oricât de departe ar fi fugit, în spațiu și în timp, era prins pentru totdeauna în câmpul lui gravitațional, că până la urmă va fi atras înapoi.

– O fac. Sigur că o fac.

Când ajunse la birou, la Numărul 10, Syers plecase deja. Cleverly încă lucra – se vedea lumină pe sub ușă și i se auzea vocea. Vorbea la telefon. Trecu mai departe în vârful picioarelor, căutând să evite o întâlnire. Își luă geanta cu strictul necesar pentru noapte din colțul mesei sale de lucru și se îndreptă către casă.

Amintirile pe care le alungase conștient timp de cinci ani îi reveneau acum la fiecare pas. Nu atât cele din Germania, cât cele de la Oxford. Când trecu pe lângă Westminster Abbey văzu pășind alături de el silueta imposibil de înaltă, prin noaptea umedă, pe Turl Street („noaptea este propice prieteniei, dragul meu Hugh“); îi văzu chipul în lumina unui felinar, oprindu-se să-și aprindă o țigară – frumos, fanatic, aproape crud –, și acel zâmbet uluitor după ce expirase fumul; poalele pardesiului lung măturând piatra cubică; combinația stranie de masculinitate – părea mult mai în vârstă și mai experimentat decât colegii din lumea de băiețandri a Oxfordului – și defetismul histrionic („depresia mea pătimașă“) atât de adolescentin, aproape comic: odată se suise pe Magdalen Bridge și amenințase că se aruncă în fluviu, căzut pradă deznădejdii față de ceea ce el numea generația lor nebună, până când Legat îl avertizase că nu va reuși decât să se ude și să se aleagă cu o răceală. Obișnuia să se plângă că îi lipsea „cea mai importantă calitate a englezilor, anume distanța – nu doar în raport cu alții, ci și cu experiența: „Cred că acesta este secretul stilului vostru de viață“. Legat își amintea fiecare cuvânt.

Ajuns în capătul North Street, scoase cheile și intră în casă. Acum, când criza părea să fie evitată, nutrea speranța firavă să o găsească pe Pamela, cu copiii, acasă. Când aprinse lumina constată însă că locul era la fel de pustiu cum îl lăsase. Lăsă geanta de voiaj la baza scării. Cu pardesiul încă pe el, intră în salon, ridică receptorul telefonului și sună la centrală. Era trecut de zece, o oră nepotrivită pentru apeluri, mai ales pe meleaguri engleze, dar își spuse că împrejurările justificau încălcarea etichetei. Auzi vocea socrului

său repetând pedant propriul număr de telefon. Pamela îi povestise că tatăl ei făcuse ceva „indescriptibil de jenant“ în City înainte să se pensioneze la cincizeci de ani. Legat nu avea nici un motiv să nu o creadă, deși evitase întotdeauna cu grijă să afle despre ce anume era vorba; se ferise, pe cât posibil, de discuțiile cu socrii. Conversațiile cu ei aveau tendința să atingă chestiunea banilor, mai precis a prea puținilor bani pe care-i câștiga el.

– Bună seara, Hugh la telefon. Îmi cer iertare că sun atât de târziu.

– Hugh! Pentru prima dată, bătrânul părea bucuros să-i audă vocea. Trebuie să-ți mărturisesc că am discutat destul de mult despre tine astăzi. Ce afacere teribilă! Presupun că ai avut o contribuție majoră.

– Oh, nu, mai curând marginală.

– Ei bine, după ce am îndurat tot spectacolul precedent, nu trebuie să-ți spun cât de ușurat am fost aflând că am scăpat de reluare. Bătrânul acoperi receptorul cu mâna și își strigă soția. Trebuie să-mi povestești totul. Erai la Parlament când prim-ministrul a primit vestea?

Legat se așeză comod în fotoliu și îi relată răbdător evenimentele zilei timp de câteva minute, până când simți că făcuse tot ce-i cerea politețea.

– În orice caz, abia aștept să vă povestesc totul cu prima ocazie. Aș dori să vorbesc puțin cu Pamela, dacă se poate.

– Pamela? repetă ezitant vocea de la capătul celălalt al firului. Dar nu este cu tine? I-a lăsat pe copii la noi și a plecat cu mașina la Londra acum vreo patru ore.

– Am impresia că o aud la ușă, se repezi să spună, dar socrul lui închisese deja.

Rămase cu ochii la telefon minute în șir. Ochii îi fugiră spre agenda de lângă aparat – un jurnal Smythson ușor, legat în piele roșie, cu marginile aurite, genul de cadou pe care i-l cumpăra la fiecare Crăciun. De ce o lăsase acolo? Pentru ca el să o deschidă, să răsfoiască paginile cu degete febrile, să găsească data, să vadă numărul de telefon și măcar o dată, o singură dată, pentru prima dată, să-l formeze?

Sună îndelung înainte ca cineva să răspundă.

– Mda? Alo?

O voce bărbătească, vag cunoscută, încrezătoare, relaxată.

Legat lipi strâns receptorul de ureche. Putea auzi sunetul mării.

– Alo? repetă vocea. Cine e acolo?

Apoi, în fundal, suficient de tare cât să-l facă să se întrebe dacă nu cumva dorea să fie auzită, vocea soției lui:

– Oricine ar fi, spune-i să închidă.

ZIUA A TREIA

1

Trenul special al Führerului, fabricat în întregime din plăci de oțel sudate, neobișnuit de greu, înainta voinicește prin noapte către sud, cu o viteză medie de cincizeci și cinci de kilometri pe oră. Nu se oprea nicăieri și nu încetinea. Trecea prin orașe mari, precum Leipzig, prin sate și orășele adormite, iar între ele traversa câmpii întinse, punctate din când în când de luminile fermelor izolate.

Incapabil să adoarmă, Hartmann stătea întins pe burtă, în lenjeria de corp, pe patul de sus. Ținea jaluzeaua cu degetele într-o parte, ca să se poată uita în beznă. Avea senzația că se află pe un pachebot ce traversa un ocean nemărginit. Nu fusese niciodată capabil să-i facă pe prietenii lui de la Oxford să perceapă această imensitate, căci conceptul lor despre propria naționalitate era admirabil delimitat de coastele britanice. Tabloul vast, fertil în spirit, deschizând posibilități nemărginite, nu putea fi ordonat într-un stat modern fără un efort permanent de voință și imaginație. Era dificil să vorbești despre asemenea lucruri fără să pari mânat de misticism. Nici măcar Hugh nu reușise să înțeleagă. Urechea lui engleză nu auzea decât discursul unui naționalist german – deși ce era rău în asta? Coruperea patriotismului autentic era unul dintre multele păcate pe care Hartmann nu i le putea ierta caporalului austriac.

Sunetul respirației ritmice, grele a lui Sauer se auzea prin salteaua subțire. Sturmbannführerul își folosise rangul pentru a ocupa patul de jos încă dinainte de ieșirea din Berlin. Hartmann nu avea nici un interes să obiecteze, căci astfel își putea păzi mai bine valiza, în plasa de deasupra capului său.

Puțin după ora cinci dimineața observă că cerul începea să capete nuanțe sidefii pe la margini. Crestele întunecate ale dealurilor împădurite cu pini începură să fie tot mai vizibile în lumina spectrală, franjurate ca dinții unui fierăstrău, pe când ceața forma ghețari efemeri prin văile adânci. În următoarea jumătate de oră urmări cum peisajul căpăta culoare – pajiști galbene și verzi, sate cu acoperișuri de țiglă roșie, turle albe de biserici, un

castel cu creneluri și obloane albastre la ferestre, pe malul unui curs de apă despre care își spuse că ar trebui să fie Dunărea. Asigurându-se că până la răsărit nu mai rămăseseră decât câteva minute, se întinse și luă valiza.

Acoperi cu mâna închizătorile metalice, ca să nu facă zgomot, le deschise și săltă capacul. Scoase din interior documentul și îl vârî sub maiou, apoi își puse pe deasupra o cămașă albă, curată. Scoase arma din sacou și o înfășură în pantaloni. Ținându-i în mână, cu trusa de bărbierit la subraț, coborî încet scărița. Când atinse cu tălpile podeaua compartimentului, Sauer mormăi ceva și se întoarse pe partea cealaltă. Uniforma lui atârna pe umeraș, la capătul cușetei. În seara precedentă o periase și îi îndreptase cutele temeinic înainte să se culce. Ghetele lui erau aliniate perfect regulamentar dedesubt. Hartmann așteptă ca respirația ofițerului SS să redevină ritmică, apoi desfăcu încet ivărul și deschise ușa.

Pe culoar nu era nimeni. Se strecură spre toaleta din partea din spate a vagonului. Intră, încuie și aprinse lumina. Ca și compartimentul de dormit, era lambrisată în culori deschise și beneficia de instalații sanitare moderniste, din oțel inoxidabil. Pe robinete văzu gravate mici svastici. „Nu scapi de estetica Führerului nici măcar când te caci“, se gândi. Își examină chipul în oglinda de deasupra micii chiuvete. Dezgustător. Se dezbrăcă de cămașă și își săpuni barba, îndepărtând picioarele pentru a-și ține echilibrul în timpul operațiunii de bărbierire. Termină, se șterse pe față, apoi se lăsă pe vine și examină panoul de lemn de sub chiuvetă. Își trecu mâinile prin spatele lui până găsi o crăpătură și începu să tragă. Capacul se desprinse cu ușurință, dând la iveală țevile. Dezveli pistolul, îl fixă bine între scurgere și peretele vagonului, după care așeză panoul de lemn la loc. Cinci minute mai târziu, se deplasa înapoi pe culoar. În spatele ferestrelor, o autostradă pustie se derula pe lângă calea ferată, strălucind în lumina răsăritului.

Deschise ușa compartimentului și îl descoperi pe Sauer, doar în lenjerie, aplecat peste patul de jos. Îi răsturnase valiza și acum scotocea prin lucruri. Vestonul lui era așezat alături, părând deja verificat. Sauer nici măcar nu simți nevoia să se întoarcă.

– Îmi pare rău, Hartmann. Nu am nimic cu tine. Sunt sigur că ești un tip de treabă, dar vei ajunge în apropierea Führerului și nu-mi pot asuma nici un risc. Se îndreptă de spate și îi arătă cu mâna spre lucrurile împrăștiate. Gata, poți să le strângi la loc.

– Nu vrei să-mi faci și o percheziție corporală, dacă tot ai început? zise ridicând mâinile.

– Nu este necesar. Haide, omule, nu te mai ofusca atâta! Doar mi-am cerut scuze. Știi la fel de bine ca mine că Externele colcăie de reacționari. Vorba lui Göring – diplomații își ascut creioanele toată dimineața și beau ceai toată după-amiaza. Îl bătu pe umăr.

După un moment de prefăcută indignare, Hartmann încuviință din cap.

– Ai dreptate. Îți admir vigilența.

– În regulă. Așteaptă să mă bărbieresc și eu, apoi mergem împreună la micul dejun.

Ofițerul SS își luă uniforma și ghetele și ieși pe culoar.

Hartmann scoase documentul de sub maiou. Mâinile îi tremurau. Îl puse în valiză, sperând că Sauer nu i-o va percheziționa din nou. Sau poate că ar face-o? Și-l imagină în genunchi, inspectând partea din spate a chiuvetei. Își împături lucrurile, le așeză la locul lor, închise valijoara și o puse în plasa de bagaje. Abia apucase să se îmbrace și să-și calmeze nervii, când auzi pași grei pe coridor. Ușa se deschise și Sauer apăru din nou, de data asta îmbrăcat în uniforma SS-ului, de parcă s-ar fi întors de la o paradă. Își aruncă trusa de toaletă pe pat.

– Hai să mergem.

Ca să ajungă la vagonul-restaurant trebuiau să traverseze un vagon. Toți pasagerii se treziseră între timp. Bărbați îmbrăcați doar pe jumătate sau încă în chiloți se frecau unul de celălalt pe culoarul îngust ori stăteau la coadă la toaletă. Mirosea a transpirație și a fum de țigară, ca într-un vestiar, și periodic izbucneau hohote de râs când trenul îi mai hurduca unii într-alții. Sauer schimbă *Heil*-uri cu câțiva camarazi, deschise ușa dintre vagoane și, urmat de Hartmann, păși pe mica platformă metalică prin care se făcea joncțiunea cu vagonul-restaurant. Aici atmosfera era mult mai calmă. Fețe de masă albe, miros de cafea, clinchetul tacâmurilor pe porțelan, un chelner care împingea un cărucior de servit pe rotile. În partea din spate a vagonului, un general de infanterie, îmbrăcat în uniformă, cu petlițe roșii la guler, stătea de vorbă cu alți trei ofițeri. Sauer îi surprinse privirea intrigată.

– Este generalul Keitel, îi explică. Șeful comandamentului suprem al Wehrmachtului. Ia micul dejun cu adjutanții militari ai lui Hitler.

– Dar ce caută un general la o conferință de pace?

– Poate că nu va fi o conferință de pace, îi făcu Sauer cu ochiul, amuzat.

Se așezară la o masă de două persoane, Hartmann cu spatele la locomotivă. Vagonul se întunecă brusc când trecură pe sub bolta unei gări. Pe peron, un grup de călători făceau cu mâna. Își spuse că fuseseră anunțați probabil prin stația de amplificare că venea trenul lui Hitler. Chipurile entuziaste rămaseră în urmă, într-un nor de aburi.

– În orice caz, continuă Sauer întinzându-și șervetul, prezența generalului Keitel le va aminti domnilor acelora în vârstă de la Londra și de la Paris că un singur cuvânt de-al Führerului este suficient pentru ca armata noastră să treacă frontiera în Cehia.

– Credeam că Mussolini a obținut oprirea mobilizării.

– Ducele va urca la bord în ultima parte a călătoriei către München. Cine poate ști ce iese când liderii fascismului discută între ei? Poate că Führerul îl va face să se răzgândească. Îi făcu semn chelnerului să le aducă cafea, apoi continuă cu ochii strălucind de entuziasm: Recunoaște, Hartmann, orice s-ar întâmpla, este extrem de satisfăcător să-i vezi pe britanici și pe francezi jucând după cum le cântăm noi, după atâția ani de umilință națională. Nu crezi?

– Este o realizare extraordinară, desigur.

„Omul ăsta e beat“, își spuse Hartmann. „S-a îmbătat cu visurile de răzbunare ale unui pitic.“ Chelnerul sosi cu o tavă, și amândoi își puseră mâncare în farfurii. Luă o chiflă și o rupse în două, dar își dădu seama că nu-i era foame, deși nu-și putea aminti când mâncase ultima dată.

– Dacă-mi permiți, Sauer, aș vrea să te întreb cu ce te ocupai înainte de a te alătura echipei de la cabinetul ministrului de externe.

Nu că l-ar fi interesat cu adevărat, făcea doar conversație.

– Am lucrat la cabinetul Reichsführerului SS.

– Și înainte?

– Înainte de venirea la putere a Partidului, vrei să spui? Vindeam mașini la Essen. Sauer mânca un ou fiert tare. O fărâmă de gălbenuș i se lipise de bărbie. Brusc, chipul i se schimonosi într-un rânjet. Ah, văd unde bați, Hartmann. Ce tip needucat! Un vânzător de mașini care se crede noul Bismarck! Asta îți spui, probabil. Dar ține minte că noi am făcut ceva ce specia ta n-a reușit niciodată. Am făcut din nou Germania mare.

– De fapt, mă gândeam că ești murdar de ou pe bărbie, îi răspunse Hartmann pe un ton ponderat.

Sauer își lăsă jos furculița și cuțitul și se șterse cu șervetul. Era roșu ca focul la față. „Am făcut o prostie că l-am stârnit. N-o să mă ierte niciodată“, își zise Hartmann. La un moment dat – poate chiar în aceeași zi, luna viitoare sau anul viitor –, avea să se răzbune.

Masa continuă în tăcere.

– Herr von Hartmann?

Privi în jur. Un tip masiv, corpolent, îmbrăcat cu un costum la două rânduri, se apleca deasupra lui. Avea creștetul capului chel, iar puținul păr rămas în laterale îi stătea lipit de țeastă și fixat după urechi cu pomadă. Transpira.

– Domnule doctor Schmidt, exclamă tânărul grăbindu-se să lase șervetul pe masă și să se ridice.

– Iertați-mă că vă deranjez de la masă. Domnule Sturmbannführer. Interpretul-șef al Ministerului de Externe se aplecă ceremonios în dreptul lui Sauer. Am primit revista presei de limba engleză și mă întrebam dacă aș putea apela la dumneata, Hartmann.

– Firește. Mă scuzi, Sauer.

Hartmann îl urmă pe Schmidt de-a lungul restaurantului și în vagonul următor. Pe partea din stânga a acestuia se aflau birouri, mașini de scris și fișete. Pe dreapta, ferestrele erau vopsite în negru. Ofițeri de transmisiuni ai Wehrmachtului cu căști pe urechi stăteau față în față la niște mese pline de echipamente radio cu unde scurte. Nu era doar un tren, ci și un post de comandă mobil. Hartmann avu revelația că Führerul intenționase inițial să se deplaseze cu el până la granița cehă.

– Führerul așteaptă revista presei imediat ce se trezește. Două pagini sunt de ajuns. Concentrează-te asupra titlurilor principale și a editorialului. Pune pe cineva să dactilografieze.

Schmidt lăsă un teanc de transcrieri în engleză, scrise de mână, pe o masă și se îndepărtă în grabă. Hartmann se așeză pe scaun. Era o ușurare să aibă ceva de făcut. Răsfoi repede prin zecile de citate, extrăgându-le pe cele mai interesante, sortându-le în funcție de influența publicației. Găsi un stilou și începu să scrie.

London Times – felicitări pentru „hotărârea de neclintit a lui Chamberlain“.

The New York Times – „omenirea respiră ușurată“.

The Manchester Guardian – „După săptămâni întregi, pentru prima dată se pare că ne deplasăm către lumină“.

Tonul era același, indiferent de coloratura politică a ziarului. Toate descriau scena dramatică din Camera Comunelor, când Chamberlain dăduse citire mesajului Führerului. („În câteva minute sau chiar secunde, mesajul speranței a fost salutat de milioane de oameni ale căror vieți păreau să atârne de un fir de păr mai devreme.“) Prim-ministrul britanic devenise eroul lumii întregi.

Când termină traducerile, comandantul unității îl îndrumă spre un caporal de infanterie. Hartmann își aprinse o țigară și începu să-i dicteze, urmărind textul peste umărul lui. Mașina de scris era de tip special, rezervată documentelor care mergeau direct la Führer, cu caractere înalte de aproape un centimetru. Îi ieșiră exact două pagini.

Caporalul o extrase pe ultima de sub tamburурile mașinii de scris exact în momentul când un adjutant SS își făcu apariția în capătul vagonului. Avea un aer hăituit.

– Unde este sinteza presei străine?

– Aici, îi zise Hartmann fluturând foile.

– Slavă Domnului! Urmați-mă. Omul deschise ușa și îi făcu semn spre țigară: De aici încolo, fumatul este strict interzis.

Intrară într-un vestibul păzit de un gardian SS care îi salută. Adjutantul deschise încă o ușă care dădea într-o cameră de reuniuni lambrisată, cu o masă lungă, lăcuită pe mijloc și scaune pentru douăzeci de persoane. Îi făcu semn lui Hartmann să o ia înainte.

– Este prima oară?

– Da.

– Salută, privește-l în ochi. Nu vorbi dacă nu ți se adresează.

Ajunseră la capătul vagonului și trecură printr-un nou vestibul, păzit de încă un gardian. Adjutantul îl bătu încurajator pe spate.

– O să te descurci bine. Apoi bătu timid la ușă și o deschise: Sinteza presei străine, *mein Führer*.

Hartmann păși în cameră, ridică brațul drept și strigă:

– Heil Hitler!

Führerul stătea aplecat deasupra mesei, cu pumnii strânși, uitându-se la un set de schițe tehnice. Ridică ochii spre nou-venit. Purta o pereche de

ochelari cu ramă din oțel. Îi scoase și se uită pe lângă el, la adjutantul SS.

– Spune-i lui Keitel să aducă hărțile aici.

Vocea metalică, familiară. Era ciudat să o auzi la nivel conversațional, iar nu urlând din megafoane.

– Am înțeles, *mein Führer.*

– Iar tu ești?

– Hartmann, *mein Führer.*

Luă cele două foi de hârtie și începu să le citească, clătinându-se înainte și înapoi pe călcâie. Lui Hartmann îi făcea impresia unui vulcan pe cale să erupă. După o vreme, exclamă cu dispreț:

– Chamberlain în sus, Chamberlain în jos… Când ajunse la capătul primei pagini se opri și își lăsă brusc capul într-o parte, făcând să se audă un trosnet al vertebrelor, apoi citi cu un sarcasm intens: „Descrierea făcută de Mister Chamberlain ultimei sale întâlniri cu Herr Hitler constituie o dovadă agreabilă că sinceritatea sa deplină a fost recompensată cu simpatie și respect".

– Cine a scris mizeria asta? întrebă Hitler fluturând pagina.

– Este editorialul din cotidianul londonez *The Times*, *mein Führer.*

Ridică din sprâncene indicând că nu mai are nevoie de alte explicații și trecu la pagina a doua. Hartmann examină rapid interiorul: un vagon-salon cu fotolii, o canapea, acuarele cu peisaje pastorale pe pereții lambrisați într-o culoare deschisă. Își spuse că petrecuseră deja mai mult de un minut împreună. Inspectă capul fragil, aplecat într-o parte, adâncit în lectură. Dacă ar fi știut, și-ar fi luat arma. Își imagină că-i simte greutatea în buzunarul de la piept, că o scoate rapid, că țintește, poate un ultim contact vizual înainte să apese pe trăgaci, o ultimă verificare și apoi o explozie de sânge și țesuturi. Ar fi fost detestat până la sfârșitul veacurilor. Înțelese că n-ar fi putut niciodată s-o facă. Intuiția propriei sale slăbiciuni îl șocă.

– Așadar, vorbești engleza? îl întrebă încă citind.

– Da, *mein Führer.*

– Ai locuit în Anglia?

– Am studiat doi ani la Oxford.

Hitler ridică ochii și privi pe fereastră cu o expresie visătoare.

– Oxford este a doua universitate din Europa ca vechime, înființată în secolul al doisprezecelea. M-am întrebat întotdeauna cum arată. Heidelberg a fost fondată un secol mai târziu. Desigur, Bologna este cea mai veche.

Ușa se deschise și adjutantul își făcu apariția.
– Domnul general Keitel, *mein Führer.*
Keitel intră și salută. În spatele lui, un ofițer de infanterie purta în brațe hărți făcute sul.
– Ați cerut hărțile aici, *mein Führer.*
– Da, Keitel. Bună dimineața. Întinde-le pe masă, aș vrea să i le arăt Ducelui.
Aruncă sinteza presei pe un birou și se concentră asupra hărților. Una reprezenta Cehoslovacia, iar cealaltă, Germania. Pe ambele erau marcate cu roșu pozițiile unităților militare. Încrucișă brațele la piept.
– Patruzeci de divizii ca să-i anihilăm pe cehi – i-am fi rezolvat într-o săptămână. Zece divizii ca să mențină controlul asupra teritoriului cucerit, restul de treizeci transferate la vest, ca să țină frontiera. Se legănă din nou pe călcâie. Ar fi funcționat. Încă ar putea funcționa. „Simpatie și respect“! Bătrânul căcănar! Trenul acesta merge în direcția greșită. Keitel!
– Da, *mein Führer.*
Adjutantul îl atinse pe Hartmann ușor pe braț și îi indică ușa.
Când ieși aruncă o ultimă privire în urmă, dar toată lumea era cu ochii la hărți. Existența sa fusese deja dată uitării.

2

Legat petrecu noaptea la clubul său.

La sosirea lui era în plină desfășurare o partidă încinsă de table. Băutura tare curgea în valuri. Auzi sunete înfundate de voci masculine și râsete stupide, prin podeaua subțire a camerei, până târziu după miezul nopții. Chiar și așa, prefera să fie aici decât în tăcerea de pe North Street, așteptând cu urechea ciulită zgomotul cheii Pamelei în încuietoare – presupunând că ar fi catadicsit să mai vină acasă. Experiențele anterioare sugerau însă că se va strecura în casă peste una sau două zile, cu un alibi despre care amândoi știau că nu s-ar fi umilit să-l verifice.

Orele treceau. Se uita la modelele desenate pe tavan de lumina lampadarelor, gândindu-se la Oxford, la München și la soția lui, încercând să facă o distincție între cele trei. Indiferent cât se străduia, imaginile continuau să se amestece, iar mintea lui ordonată, metodică, începu să dea rateuri de oboseală. De dimineață, privindu-se în oglindă, descoperise că pielea de sub ochi avea culoarea și consistența clătitelor arse. Epuizarea îl făcuse să apese briciul prea tare la bărbierit, iar acum obrajii și bărbia i se înroșiseră și apăruseră mici puncte sângerii.

Era prea devreme pentru micul dejun, abia se aranjau mesele. Afară, vremea umedă și caldă lăsase locul ploii mărunte. Simțea aerul pe chip ca pe un pansament răcoros. Traficul începea să se aglomereze dinspre St. James's Street. Cu pălăria de fetru pe cap, Crombie-ul pe el și valiza în mână, se îndreptă rapid în josul pantei, spre Downing Street. Baloanele de baraj abia erau vizibile pe cerul plumburiu, ca niște peștișori argintii.

Pe Downing Street se adunase un grup pestriț de oameni. Muncitorii terminaseră zidul din saci de nisip din jurul intrării în Foreign Office. Șase mașini negre fuseseră trase dinspre Numărul 10 până în spate la 11, cu boturile spre Whitehall, pregătite să-l ducă pe prim-ministru la aerodromul Heston.

Polițistul îl salută.

În hol, trei oficiali de rang înalt de la Externe stăteau în picioare, lângă valize, ca niște oaspeți într-un hotel așteptând să predea cheile la recepție. Îi recunoscu imediat pe toți: William Strang, un lungan uscățiv, țeapăn ca o mătură, care îl înlocuise pe Wigram în funcția de șef al departamentului central și îl mai însoțise de două ori pe Chamberlain în Germania; Sir William Malkin, consilierul juridic senior al Ministerului de Externe, care mai participase la întâlniri cu Hitler și arăta ca un avocat de familie competent; în sfârșit, ultimul diplomat era masivul Frank Ashton-Gwatkin, șeful departamentului de relații economice, care își petrecuse mare parte din vară în Cehoslovacia, ascultând necazurile germanilor sudeți, poreclit Morsa din cauza mustății pe oală și a stilului greoi. Acest trio straniu era trimis în bătălie împotriva naziștilor. „Oare ce impresie își fac despre noi?“, se întrebă Legat.

– Nu știam că vii și tu la München, îi spuse Strang.

– Nici eu nu am știut, domnule, până târziu noaptea trecută.

Tonul deferent pe care îl folosise îi provocă un scurt acces de dispreț față de el însuși – dinamicul secretar trei; carieristul de viitor, întotdeauna atent să nu pară arogant.

– Sper că ai luat ceva pentru răul de avion. Am învățat din experiență, pe care o tot acumulez, că zborul poate fi la fel de neplăcut ca traversarea Canalului.

– Oh, mi-e teamă că am uitat. Vă rog să mă scuzați un moment.

Intră grăbit în biroul lui, unde Syers citea *The Times* cu valiza lângă el, pe masă.

– Salut, Hugh, îi spuse rece.

– Îmi pare foarte rău, Cecil. Nu am avut de ales. Sincer, aș fi preferat să rămân la Londra.

Syers făcu un efort vizibil să pară indiferent.

– Nu este nici o problemă, dragul meu. Am spus de la început că tu ar trebui să participi, nu eu. Iar Yvonne se va bucura.

– Ești foarte amabil. Când ai aflat?

– Cleverly m-a anunțat acum zece minute.

– Ce-a spus?

– A spus că, pur și simplu, s-a răzgândit. De ce, a fost ceva mai mult de atât?

– Nu, din câte știu eu. Minciuna îi veni cu ușurință.

Syers se apropie de el și îl privi cu atenție.
– Dacă îmi permiți să te întreb, te simți bine? Arăți cam rău.
– N-am prea dormit azi-noapte.
– Te temi de zbor?
– Nu neapărat.
– Ai mai zburat vreodată?
– Nu.
– Ei bine, dacă te consolează, așa cum i-am spus și lui Yvonne de dimineață, nu există zbor mai sigur decât cel cu șeful guvernului.
– Asta îmi tot repet și eu. Se auziră voci de pe coridor, așa că Legat zâmbi și își strânseră mâinile. Ne vedem la întoarcere.
Prim-ministrul coborâse din apartamentul său și se îndrepta către intrare alături de doamna Chamberlain, Horace Wilson, lordul Dunglass și Oscar Cleverly. Grupul era urmat de doi detectivi care cărau bagajul premierului și cutiile de corespondență roșii cu documente oficiale. În spatele lor se vedeau două dactilografe, o femeie între două vârste pe care nu o cunoștea și Joan. Cleverly îl văzu și se opri să-l aștepte. Continuară să avanseze unul lângă altul.
– Habar n-am ce se întâmplă, dar am acceptat – cu rezerve considerabile, trebuie să subliniez – solicitarea colonelului Menzies de a te include în delegația premierului, îi zise șeful cancelariei private pe o voce joasă și iritată, printre dinții strânși. Te vei ocupa de cutiile de documente și de orice altceva va fi necesar. Întinzându-i cheile de la cutiile roșii, adăugă: Intră în legătură cu ambasada imediat ce ajungeți la München.
– Da, domnule.
– Cred că nu este cazul să subliniez că trebuie să te abții de la orice gest care ar putea pune în pericol succesul acestei conferințe.
– De bună seamă, domnule.
– Iar după ce se încheie povestea asta, va trebui să discutăm despre viitor.
– Am înțeles.
În holul principal, prim-ministrul se opri să-și îmbrățișeze soția. Personalul de la Downing Street aplaudă discret. Se desprinse din îmbrățișare, zâmbi timid și ridică pălăria în semn de salut. Era roșu la față, iar ochii îi scăpărau. Părea că s-a întors de la pescuit ca să ia masa, satisfăcut de captură. Portarul îi deschise ușa și păși afară, în ploaie. Făcu o pauză ca să le permită fotografilor să-și facă meseria, apoi traversă și intră

în prima mașină, unde era deja așteptat de Horace Wilson. Anturajul lui se grăbi să-i urmeze exemplul. Fără să-și dea seama, se grupaseră în ordine ierarhică. Legat părăsi ultimul clădirea, cu cele două cutii cu documente pe lângă propriul bagaj. I le dădu șoferului și se sui în cea de-a patra mașină, lângă Alec Dunglass. Ușile se închiseră și convoiul porni – străbătură Downing Street, trecură prin Whitehall, înconjurară Parliament Square și se angajară pe malul fluviului, înspre sud.

Nimănui, nici lui Legat, nu-i era clar de ce fusese inclus Dunglass în delegație, cu excepția faptului că era o față prietenoasă, cu un domeniu în Scoția și drepturi de pescuit extinse pe Tweed, reprezentând un sprijin moral pentru șeful guvernului. Domnișoara Watson insista că sub masca lui rezervată se ascundea unul dintre cei mai iscusiți politicieni ai țării: „Într-o bună zi va ajunge prim-ministru, domnule Legat, credeți-mă. Să vă amintiți atunci că eu am fost prima care a spus-o.“ Cum însă Dunglass urma să moștenească, la momentul potrivit, titlul nobiliar al tatălui său, devenind al 14-lea conte de Home, iar în epoca noastră modernă era de neconceput ca un premier să fie membru al Camerei Lorzilor, predicția ei era respinsă în cancelaria privată drept o *folie d'amour*. Omul avea un zâmbet drept, subțire și un mod curios de a vorbi, cu buzele strânse, ca un ventriloc. După un schimb sporadic de opinii despre ploaie și despre starea vremii la München, în mașină se așternu tăcerea. Apoi, în timp ce treceau prin Hammersmith, Dunglass spuse abrupt:

– Ești la curent cu observația pe care i-a făcut-o Winston premierului la finalul discursului de ieri?

– Nu. Ce i-a spus?

– S-a apropiat de el, lângă cutia ministerială, când toată lumea încă aplauda, și i-a spus: „Te felicit pentru noroc. Ai avut mare baftă.“ Dunglass clătină scârbit din cap. *Îți vine să crezi?* Lui Neville i se pot aduce multe acuzații – unii spun că întreaga lui politică este greșită –, dar cui i-ar putea trece prin cap că această conferință este o chestiune de șansă? A muncit pe brânci ca s-o obțină. Îi aruncă lui Legat o privire piezișă. Am remarcat că și tu te alăturaseși uralelor.

– N-ar fi trebuit s-o fac. Mi se cere să-mi păstrez neutralitatea, dar era greu să nu te lași dus de val. Cred că nouă din zece englezi au simțit că li s-a ridicat o piatră de pe inimă.

Zâmbetul subțire apăru din nou.
– Da, până și socialiștii s-au ridicat în picioare. Se pare că acum suntem toți în tabăra împăciuitoristă.
Părăsiră zona centrală a Londrei și intrară în suburbii. Șoseaua cu două benzi pe sens era lată și modernă, străjuită de duplexuri unifamiliale, cu mici grădini în față și garduri verzi, întrerupte din când în când de mici fabrici. Firmele luminoase străluceau cu o bucurie artificială prin ploaia abundentă – Gillette, Beecham's Powders, Firestone Tyre & Rubber. „O mare parte din construcții s-ar putea să i se datoreze lui Chamberlain“, își spuse Legat, „din perioada în care a fost ministru al locuințelor și apoi ministru de finanțe.“ Țara lăsase criza în urmă și redevenise prosperă. Prin Osterley, observă că oamenii pe lângă care treceau le făceau cu mâna – la început doar câțiva, mai ales mame care-și duceau copiii la școală, dar apoi tot mai mulți. Când convoiul încetini ca să cotească la dreapta spre Heston, Legat văzu o mulțime de șoferi care parcaseră pe ambele părți ale Great West Road și ieșiseră lângă mașini.
– Oamenii lui Neville, șopti Dunglass fără să miște buzele.
Se opriră la intrarea pe aerodrom, căci publicul bloca drumul. Dincolo de gardul din plasă metalică și de clădirile albe, Legat văzu o pereche de avioane mari pe iarbă, la marginea bordurii de beton, luminate de reflectoarele camerelor de luat vederi și înconjurate de o mulțime compactă de câteva sute de oameni. Aveau umbrelele deschise și, de la distanță, semănau cu o colonie de ciuperci negre. Convoiul înaintă din nou, trecu pe lângă polițiști, intră pe poartă, apoi făcu un ocol larg prin spatele hangarului și se opri pe marginea pistei. Un polițist deschise portiera din spate a primului vehicul și șeful guvernului își făcu apariția, în uralele publicului.
– Ei bine, cred că am ajuns, oftă Dunglass.
Coborâră din mașină, își recuperară bagajele, inclusiv cutiile roșii de corespondență – Legat luă una, iar Dunglass insistă să-l ajute cu cealaltă –, și porniră către avioane. Ploaia se oprise, oamenii își strângeau umbrelele. Când se apropiară, Legat recunoscu silueta înaltă a lordului Halifax, cu pălăria lui de fetru pe cap, apoi, spre mirarea lui, îi văzu pe Sir John Simon, Sam Hoare și restul membrilor guvernului.
– Era ceva programat? îl întrebă pe Dunglass.
– Nu, e o surpriză. A fost ideea șefului cancelariei, care m-a pus să jur că voi păstra secretul. Dintr-odată, se pare că toată lumea vrea să se bucure de

popularitatea lui, până și Duff.

Prim-ministrul îi salută pe miniștri și le strânse mâinile. Mulțimea făcu un pas înainte, ca să vadă mai bine, punând presiune pe cordonul de polițiști – reporteri, lucrători ai aeroportului în salopete bleumarin și maro, locuitori din împrejurimi, elevi, chiar și o mamă cu un copil în brațe. Camerele de filmat executară un arc de cerc ca să urmeze traiectoria șefului guvernului. Chamberlain zâmbea larg și saluta cu pălăria, bucuros ca un copil. În sfârșit, se opri în fața mănunchiului de microfoane.

– Încă din copilărie – începu și marcă imediat o pauză, cerând tăcere –, încă din copilărie obișnuiam să repet: dacă n-ai reușit din prima, încearcă, încearcă, încearcă din nou. Asta fac și acum. Aruncă o privire rapidă la bilețelul ascuns în palmă, pe care își notase câteva idei, apoi continuă: Când mă întorc, sper să pot să declar la fel ca Hotspur în *Henric al IV-lea*: „Din acest pericol spinos, noi vom culege floarea frumoasă a siguranței“[8]. Încuviință energic din cap, iar mulțimea izbucni în urale. Zâmbi și flutură din nou pălăria, storcând până la capăt entuziasmul mulțimii, apoi se întoarse către avion.

Legat avansă și el, împreună cu Dunglass. Își încredințară valizele echipajului, care le încărcă în cala avionului. Legat nu se despărți de cele două cutii roșii. După ce dădu mâna cu Halifax, premierul urcă cele trei trepte metalice din partea din spate a fuzelajului. Dispăru o clipă, apoi apăru din nou, pentru o ultimă rundă de urale. Wilson îl urmă în avion, urmat de Strang, Malkin și Ashton-Gwatkin. Legat făcu un pas într-o parte, ca să-l lase pe Dunglass înaintea lui. De aproape, avionul părea mai mic și mai fragil decât de la distanță. Nu avea mai mult de doisprezece metri. Își spuse că aveai toate motivele să admiri curajul prim-ministrului. Când zburase prima dată ca să discute cu Hitler, nici nu dorise să-l informeze înainte de decolare, astfel încât dictatorul să nu-l poată refuza. În picioare, pe treapta cea mai de jos, înconjurat de chipuri entuziaste, se simți dintr-odată el însuși mai cutezător, ca un deschizător de drumuri.

Se aplecă pentru a intra pe ușă.

Cabina era dotată cu paisprezece scaune, câte șapte de fiecare parte, separate de un culoar îngust. În partea din spate se mai vedea o ușă. Podeaua metalică era vizibil înclinată spre spate, botul aparatului fiind ridicat cu câteva grade față de coadă. Interiorul mic emana o intimitate stranie. Prim-ministrul își ocupase deja locul în față, pe partea stângă, cu

Wilson în dreapta. Legat urcă cele două cutii roșii în plasa de bagaje, apoi își așeză alături pardesiul și pălăria. Alesese un loc pe partea dreaptă a aeronavei, ca să-l poată vedea pe șeful guvernului, în cazul în care i-ar fi fost solicitate serviciile.

Ultimul urcă la bord un bărbat în uniformă de pilot. Încuie ușa în urma lui și se deplasă către partea din față a avionului.

– Domnule prim-ministru, domnilor, bine ați venit! Eu sunt comandorul Robinson, pilotul dumneavoastră. Aparatul nostru de zbor este marca Lockheed, model Electra, operat de British Airways. Vom zbura la o altitudine de circa două mii de metri, cu o viteză maximă de 400 de kilometri pe oră. Durata zborului până la München este de circa trei ore. Vă rog să vă atașați centurile de siguranță și să le mențineți atașate când sunteți așezați. Este posibil să ne zguduie puțin.

Intră în cabina de pilotaj și ocupă locul de lângă copilot. Prin ușa deschisă, Legat îl văzu apăsând pe diferite întrerupătoare de pe bord. Unul dintre motoare prinse viață, apoi celălalt. Zgomotul crescu și avionul începu să vibreze. Sunetul păru să urce pe gama muzicală de la bas către înalte, până când nu se mai auzi decât un singur vâjâit asurzitor, iar avionul se smuci înainte pe iarbă. Avansă câteva minute pe terenul denivelat, apoi luă o curbă și se opri. Stropii de ploaie se scurgeau pe hublouri.

Legat își strânse centura de siguranță și aruncă o privire pe geam, spre terminal. Dincolo de el se vedeau coșuri albe de fabrici din care fumul se înălța aproape vertical. Vântul nu bătea aproape deloc. Semn bun. Se simțea destul de calm. „Știu că-mi voi întâlni ursita/ Undeva sus, printre nori…“ Poate că versul lui Yates ar fi fost un citat mai potrivit pentru discursul premierului decât cel din Shakespeare.

Motoarele începură să urle, turate la maximum, și, brusc, avionul începu să accelereze peste câmp. Legat strânse brațele fotoliului în mâini când trecură în viteză pe lângă terminal. Cu toate acestea, roțile rămâneau bine lipite de sol. Apoi, chiar când își spunea că aveau să se izbească de gardul metalic al aeroportului, partea de jos a stomacului păru să-i cadă, iar cabina se înclină spre spate încă și mai mult, împingându-l puternic în spătarul scaunului. Elicele rupeau aerul, trăgându-i tot mai sus. Începură să vireze, și peisajul apăru în ovalul ferestrei: câmpuri verzi, acoperișuri roșii, străzi gri, ude. Admiră Great West Road, la câteva zeci de metri sub ei, duplexurile de locuințe, mașinile rămase pe loc, cu șoferii ieșiți lângă ele. Observă că

oamenii ieșiseră în aproape toate grădinile, fluturând frenetic din mâini, deasupra capetelor lăsate pe spate. Peste câteva clipe intrară într-un nor de joasă altitudine și scena dispăru.

Mai urcară abrupt câteva minute, apoi ieșiră brusc din ceața gri într-o explozie de lumină solară, pe fondul unui cer de un albastru mai frumos decât tot ceea ce-și imaginase Legat până atunci. În fața lor se întindea, cu o vizibilitate de cristal, un peisaj cu vârfuri, văi și cascade formate din nori. Îi amintea de Alpii bavarezi, dar mai puri și nepângăriți de prezența umană. Când avionul se îndreptă, Legat își desfăcu centura și avansă cu pași nesiguri pe coridor.

– Mă scuzați, domnule prim-ministru. Voiam doar să vă spun că am aici cutiile dumneavoastră cu documente, dacă aveți nevoie de ele.

Chamberlain, care se uita pe fereastră, întoarse privirea spre el. Entuziasmul de la decolare părea să-l fi părăsit. Sau poate că nu fusese decât un spectacol pentru mase și pentru aparatele de filmat.

– Îți mulțumesc, îi răspunse. Cred că ar fi momentul să ne apucăm de treabă.

– Nu vreți să luați mai întâi micul dejun, domnule prim-ministru? Hugh, te rog să te interesezi tu la pilot, interveni Wilson.

Legat își strecură capul în cabina piloților.

– Îmi cer scuze pentru deranj, dar unde aș putea găsi ceva de mâncare?

– În dulapul din spate, domnule.

Legat închise ușa la loc fără grabă, fermecat din nou de imaginea norilor prin parbriz, apoi reveni pe culoarul central. Strang, Malkin, Ashton-Gwatkin, până și Dunglass, stăteau adânciți în gânduri. În partea din spate găsi dulapul despre care îi spusese pilotul. Două coșuri de răchită, purtând însemnele hotelului Savoy, erau pline ochi cu pachete atent ambalate și marcate: sendvișuri cu potârniche sau cu somon afumat, cutii de pateu și de caviar, sticle de Bordeaux, bere și cidru, termosuri cu cafea și ceai. Părea un ospăț cu totul nepotrivit circumstanțelor, un picnic pentru o zi la hipodrom. Așeză coșurile pe locurile libere din mijlocul avionului și începu să le distribuie conținutul, cu ajutorul lui Dunglass. Prim-ministrul refuză orice, cu excepția unei cești de ceai. Cu spatele perfect drept, ținând farfuria în mâna stângă, ridica ceașca cu degetul mic de la mâna dreaptă îndoit afectat. Legat se retrase la locul lui, cu o cafea și un sendviș cu somon afumat.

După o vreme, Strang trecu pe lângă el îndreptându-se spre toaletă. Se opri pe drumul de întoarcere, încă bâjbâind la nasturii pantalonilor.

– Totul în regulă?

Șeful departamentului central făcea parte dintre acei oficiali care trecuseră prin război și continuau să li se adreseze subordonaților ca soldaților din tranșee.

– Da, vă mulțumesc, domnule.

– „Condamnații au avut parte de un mic-dejun îndestulător…?“ Se așeză pe scaunul liber de lângă Legat. Avea cam patruzeci și cinci de ani, dar arăta de peste șaizeci. Costumul lui degaja un iz slab de tutun de pipă. Îți dai seama că ești singurul om din acest avion care vorbește germana?

– Nu m-am gândit la asta, domnule.

– Să sperăm că aterizarea asta va fi mai bună decât cea precedentă, spuse Strang uitându-se pe fereastră. Am trecut printr-o furtună deasupra Münchenului. Pilotul nu vedea nimic. Ne arunca în toate părțile. Singura persoană căreia nu părea să-i pese era premierul.

– Este un client mai degrabă calm.

– Mie îmi spui? Nimeni n-ar putea ghici ce-i trece prin minte. Se aplecă spre el și continuă aproape în șoaptă: Voiam să-ți dau un avertisment discret, Hugh. N-ai mai trecut prin experiențe din astea. Există riscul unui fiasco total. Nu avem o agendă agreată, nu s-a negociat în amonte, nu există documente oficiale. Dacă negocierile o iau razna și Hitler profită ca să invadeze Cehoslovacia, liderii Marii Britanii și Franței s-ar putea regăsi în situația ridicolă de a fi izolați în Germania chiar la izbucnirea războiului.

– Sper că un astfel de scenariu este puțin probabil.

– Am fost cu premierul la Bad Godesberg. Am crezut că ajunseserăm la o înțelegere, când Hitler a apărut din senin cu un nou set de cereri. Se poartă mai mult ca un șef de trib înconjurat de căpetenii din legendele germanice – Ermanaric, Theodoric – decât ca un om de stat modern. Toți sar în picioare când intră și îi îngheață dintr-o privire. După ce își afirmă astfel autoritatea, se așază în capul mesei lungi și încep să chefuiască, să se laude cu faptele de arme și să hohotească. Cine ar vrea să fie în pielea prim-ministrului nostru, să încerce să negocieze cu o asemenea creatură?

Pilotul apăru în pragul cabinei.

– Domnilor, vă informez că tocmai am traversat Canalul Mânecii.

Prim-ministrul aruncă un ochi în jos pe geam, apoi îi făcu cu mâna lui Legat să se apropie.

– Acum, chiar trebuie să ne apucăm de lucru.

3

Trenul Führerului încetinea. După peste douăsprezece ore de avansare neîncetată, Hartmann detectă fără greș un ușor balans înainte-înapoi, semn că mecanicul aplica progresiv frâna.

Se găseau într-o regiune de deal, cam la o oră de München, undeva în sud față de oraș, nu departe de zona pe care o străbătuse cu piciorul împreună cu Hugh și Leyna, în vara anului 1932. Dincolo de ferestre, pădurea începuse să se rărească. Printre copaci se zări luciul unui râu, apoi un oraș medieval, urmându-i meandrele pe malul opus. Casele de pe malul râului aveau fațadele vopsite în culori vesele – albastru palid, verde-limetă, galben-canar. În spatele lor, peisajul era dominat de un castel masiv, din piatră gri, cocoțat pe o colină. În rama ferestrei arăta exact ca reclama Reichsbahn la turismul în Tirol care îi momise pe aici cu șase ani înainte. Trenul încetini și apoi, cu un zvâcnet scurt și un zgomot strident de metal, se opri complet, eliberând un nor de abur sub presiune.

Un semn agățat lângă sala de așteptare anunța: Kufstein.

Austria, așadar, își spuse Hartmann. Mai bine zis, ceea ce fusese Austria înainte ca Führerul să-și facă de lucru cu harta.

Peronul era liber. Își verifică ceasul. Era o piesă bună, un Rolex, primit cadou de la mama lui când împlinise douăzeci de ani. Cu o eficacitate admirabilă, ajunseseră fix la ora 9.30. Se întrebă dacă delegația britanică decolase deja de la Londra.

Se ridică de la masa lui din vagonul de radiocomunicații, se opri în fața ușii și coborî fereastra.

Pe toată lungimea trenului, oamenii se dăduseră jos ca să se dezmorțească. Gara pustie părea bântuită de fantome. Hartmann își spuse că fusese probabil complet închisă de forțele de ordine. Apoi, brusc, ceva îi reținu atenția. Chipul alb al unui bărbat apăruse scurt la una dintre ferestrele cenușii. Omul purta pe cap chipiul Reichsbahn și, când își dăduse seama că fusese reperat, dispăruse la fel de repede pe cât apăruse.

Hartmann coborî repede pe peron și se îndreptă direct spre el. Împinse ușa de perete și intră în ceea ce părea să fie oficiul șefului de gară, mirosind a cărbune ars și țigări. Oficialul stătea la biroul lui – păr lins, cam patruzeci de ani, prefăcându-se că citește ziarul. Se ridică în picioare.

– Heil Hitler! salută Hartmann.

– Heil Hitler!

– Călătoresc cu Führerul. Am nevoie să folosesc telefonul.

– Desigur, domnule. Este o onoare pentru mine.

Îl împinse spre Hartmann, care flutură imperativ din mână.

– Găsește-mi o operatoare.

– Da, domnule.

– Vreau să vorbesc la Berlin, spuse Hartmann în receptor. Călătoresc cu Führerul. Este o urgență.

– Ce număr la Berlin, domnule?

Îi dădu femeii numărul direct al lui Kordt. Îl repetă după el, ca să se asigure că notase corect.

– Să vă sun când obțin legătura?

– Cât mai repede.

Închise și își aprinse o țigară. Văzu pe fereastră că activitatea se întețea pe peron. Locomotiva era desprinsă și alimentată. Câțiva gardieni SS se adunaseră în jurul unuia dintre vagoane, cu fețele spre exterior și armele automate strânse la piept. În acel moment un adjutant deschise ușa, iar Hitler ieși. Șeful de gară de lângă Hartmann rămăsese efectiv cu gura căscată. Führerul păși pe peron. Purta chipiul cu cozoroc, uniforma brună strânsă în talie cu centironul și cizme înalte, perfect lustruite. În spatele lui se afla Reichsführerul SS, Heinrich Himmler. Rămase pe loc un moment, flexându-și umerii, cu privirea la castelul Kufstein, apoi porni în direcția lui Hartmann, însoțit de Himmler și de o gardă de corp. Execută câteva exerciții cu brațele la nivelul pieptului în mers, probabil pentru a-și pune sângele în mișcare. Gesturile lui aveau ceva caraghios, simian.

Telefonul sună, iar Hartmann ridică imediat receptorul.

– V-am făcut legătura, domnule.

Auzi sunând, apoi vocea unei femei.

– Biroul doctorului Kordt.

Se întoarse cu spatele la fereastră. Legătura era proastă, se auzea greu. Își astupă urechea cealaltă cu degetele ca să acopere locomotiva.

– Aici e Hartmann. Pot vorbi cu doctorul Kordt?

– Nu este, domnule Hartmann. Vă pot ajuta cumva?

– Posibil. Știți dacă s-a primit o notificare de la Londra privind componența delegației premierului Chamberlain?

– O secundă. Verific imediat.

Führerul făcuse stânga-mprejur și se îndrepta înapoi spre garnitură. Discuta aprins cu Himmler. Se auzi fluieratul distant al unui alt tren, apropiindu-se dinspre sud.

– Domnule Hartmann, am obținut lista de la Londra.

– Așteptați.

Hartmann plesni din degete în dreptul impiegatului, făcându-i semn că are nevoie de ceva de scris. Reușind cu greu să-și dezlipească privirea de la fereastră, omul luă un creion uzat de după ureche și i-l întinse. Hartmann se așeză la birou și culese o bucată de hârtie. Pe măsură ce scria, repeta fiecare nume, ca să fie asigur că a auzit corect:

– Wilson… Strang… Malkin… Ashton-Gwatkin… Dunglass… Legat. *Legat.* Rânji satisfăcut. Excelent. Mulțumesc. Închise și îi aruncă vesel creionul înapoi șefului de gară, care fu cât pe ce să-l scape, spunându-i: Secretariatul Führerului îți mulțumește pentru ajutor.

Strecură lista de nume în buzunar și ieși în aerul proaspăt de munte. Un al doilea tren se târa încet în stație. În jurul lui Hitler se strânsese un comitet de primire important. Coșul locomotivei din fruntea trenului care tocmai își făcuse apariția era decorat în culorile verde, alb și roșu ale Italiei. Se opri chiar lângă trenul Führerului. Un gardian SS păși înainte și deschise ușa cu un gest elegant.

O jumătate de minut mai târziu, îmbrăcat într-o uniformă gri, cu chipiu pe cap, Mussolini își făcu apariția pe treapta de sus. Mâna dreaptă îi zvâcni în semn de salut, iar Hitler răspunse la fel. Ducele coborî pe peron. Dictatorii își dădură mâna scurt, fără formalități diplomatice, dar cu căldură, într-o dublă strângere reciprocă. Parcă ar fi fost doi amanți bătrâni, după cum își zâmbeau și se uitau unul în ochii celuilalt, își spuse Hartmann. Fotografii își declanșară blițurile și, dintr-odată, toți fură învăluiți într-o lumină albă, ireală: Hitler, Mussolini, Himmler, Keitel și Ciano, ministrul italian de externe și ginerele conducătorului italian, care coborâse din tren împreună cu restul delegației italiene, cu toții îmbrăcați în uniforme. Hitler le făcu semn italienilor să-l urmeze, iar Hartmann își dădu seama că ar fi cazul să

se dea la o parte din drum. Se întorsese pe jumătate, cât să-l surprindă cu coada ochiului pe Sturmbannführerul Sauer intrând în biroul șefului gării.

Reveni imediat în poziția inițială, neștiind ce ar trebui să facă în continuare. Nu putea fi o coincidență; așadar, Sauer îl urmărise în permanență. Acum, fără îndoială, îl trăgea de limbă pe angajatul căilor ferate. Hartmann încercă să-și amintească rapid dacă spusese ceva incriminator. Norocul lui că nu-l găsise pe Kordt la birou, căci în discuția cu acesta ar fi fost probabil mai direct.

La nici treizeci de metri de el, Hitler insista ca Mussolini să urce primul în tren. Italianul comentase ceva, dar Hartmann era prea departe ca să-l poată auzi. Se râdea cu poftă. În sfârșit, Mussolini își săltă trupul musculos pe ușă. Hartmann îl văzu pe Schmidt, interpretul de la Externe, urmărind scena de la marginea grupului. Dictatorului italian îi plăcea să se laude că vorbea destul de bine germana ca să nu aibă nevoie de traducător. Pentru prima dată, Schmidt, obișnuit să se afle în centrul atenției, părea ușor pierdut. Se îndreptă spre el.

– Domnule doctor Schmidt?

Interpretul oficial se întoarse brusc spre el.

– Da, domnule Hartmann.

– M-am gândit să vă informez că am obținut lista persoanelor care-l însoțesc pe Chamberlain. Îi întinse hârtia pe care notase numele în fugă. M-am gândit că v-ar putea fi de folos.

Schmidt păru surprins. Pentru o clipă, Hartmann avu impresia că omul o să-l întrebe de ce ar trebui să-l intereseze așa ceva. Acceptă lista, până la urmă, și începu să o citească tot mai interesat.

– Ah, da, pe Wilson îl cunosc, desigur. Iar Strang și Malkin au fost amândoi la Godesberg. Nici unul dintre ei nu vorbește germana. Celelalte nume nu-mi spun nimic.

Aruncă o privire peste umărul lui Hartmann, făcându-l și pe el să se întoarcă. Sauer se apropia de ei. Începu să strige de la distanță.

– Domnule doctor Schmidt, mă scuzați, l-ați autorizat dumneavoastră pe Herr Hartmann să telefoneze la Berlin?

– Nu. Schmidt se uită mirat la el. Despre ce este vorba?

– Îmi pare rău, Sauer, nu știam că am nevoie de autorizație ca să dau un telefon la Ministerul de Externe.

– Sigur că-ți trebuia o autorizație! Toate comunicațiile exterioare efectuate de cei din trenul Führerului trebuie aprobate în avans! Pot să văd documentul? Indică spre hârtia din mâna lui Schmidt. Citi numele, se încruntă și i-o dădu înapoi spunând: Încă o dată, atitudinea lui Herr Hartmann îmi trezește suspiciuni.

– Nu cred că există motive serioase să intrați la bănuieli, domnule Sturmbannführer. Mi se pare foarte util să știm cine vine în delegația engleză. Misiunea interpreților depinde de numărul participanților la negocieri care nu cunosc limba germană.

– Oricum ar fi, este o încălcare a regulilor de securitate, mormăi Sauer.

Din capătul îndepărtat al peronului se auzi zgomot de metal lovind metalul. Locomotiva care îi adusese de la Berlin ieșise din triaj și fusese reconectată în partea din spate a trenului.

– Trebuie să ne îmbarcăm dacă nu vrem să rămânem pe aici, spuse Hartmann.

– Să zicem că l-am autorizat retroactiv să sune la Berlin, e bine așa? zise Schmidt bătându-l prietenește pe umăr pe Sauer.

Acesta îi aruncă o privire plină de semnificații și înclină scurt din cap.

– Cred că este în regulă. Făcu stânga-mprejur pe călcâie și se îndepărtă.

– Ce tip supărăcios. Am impresia că nu te are la inimă.

– Oh, de obicei nu este așa de rău.

Se îndreptară la rândul lor către tren.

„Sauer e un terier, iar eu sunt șobolanul lui“, își spuse Hartmann. „Tipul ăsta de la SS n-o să se dea bătut niciodată. A fost cât pe ce să mă prindă de trei ori – pe Wilhelmstrasse, în tren și acum aici. A patra oară nu mai scap.“

Poziția vagoanelor se inversase acum. Salonul Führerului era în spate, iar vagoanele de dormit pentru anturajul său, în față. Vagonul de radiocomunicații și vagonul-restaurant, unde se aflau acum Hartmann și Schmidt, ocupau centrul. Berlinezul scosese o pipă mare pe care făcea mari eforturi s-o mențină aprinsă, apăsând tutunul din ea cu cutia de chibrituri, inspirând puternic, aprinzând-o din nou și provocând mici incendii în vatră. Era vizibil nervos. De fiecare dată când unul dintre adjutanți trecea pe lângă ei, ridica ochii, sperând să fie chemat, însă Hitler și Mussolini păreau să se descurce foarte bine fără ajutorul lui.

– Germana Ducelui este bună, dar nu atât de bună pe cât își închipuie el. Să sperăm că nu încep vreun război din greșeală! I se păru o glumă așa de bună, încât de fiecare dată când un adjutant ieșea din vagonul-restaurant ridica ochii spre Hartmann: Încă nu a început războiul, nu-i așa?

La o masă din mijlocul restaurantului, Himmler discuta cu un grup de ofițeri SS, printre care și Sauer. Beau apă minerală. Din poziția lui, Hartmann nu putea vedea decât ceafa bine rasă a Reichsführerului SS și urechile delicate, rozalii. Se vedea că era în toane bune, căci își puncta monologul cu hohote de râs. Sauer zâmbea mecanic, odată cu colegii lui, dar ochii îi reveneau mereu în direcția lui Hartmann.

Schmidt trase din pipă.

– Trebuie să admit că Mussolini este ușor de tradus – nu spune niciodată ceva abstract. Este genul de politician cu picioarele pe pământ. Același lucru este valabil și pentru Chamberlain.

– Îmi închipui că în cazul Führerului situația este complet diferită.

Schmidt ezită, apoi se aplecă peste masă.

– Un monolog de douăzeci de minute nu este ceva neobișnuit. Câteodată chiar de o oră. Apoi, trebuie să-l citesc cuvânt cu cuvânt în altă limbă. Dacă este într-o astfel de dispoziție la München, cred că va dura câteva zile.

– Poate că ceilalți nu vor rezista.

– Chamberlain se plictisește, într-adevăr. Este singurul om din lume care l-a întrerupt pe Führer. S-a întâmplat la prima lor întâlnire, la Berchtesgaden. I-a spus: „Dacă erai așa de hotărât să invadezi Cehoslovacia, atunci pentru ce m-ai adus aici?“ Îți dai seama? Führerul rămăsese fără replică. Cei doi se detestă, ascultă-mă pe mine.

În spatele lui, ofițerii SS izbucniră din nou în hohote de râs. Schmidt se strâmbă, aruncă o privire peste umăr, apoi reveni.

– Este așa de bine că ai venit cu noi, Hartmann, declară tare. Evident că eu voi traduce pentru Führer și pentru ceilalți lideri, dar ar fi extraordinar dacă mi-ai putea da o mână de ajutor cu ceilalți. În afară de engleză, ce mai știi?

– Franceză, italiană și ceva rusă.

– Rusă! Asta n-o să-ți trebuiască.

– Nici ceha.

Schmidt ridică alarmat sprâncenele.

– Corect.

Adjutantul intră în vagon și, de data asta, se opri la masa lor.

– Domnule doctor Schmidt, domnul general Keitel îi va furniza câteva explicații tehnice Ducelui, iar Führerul a solicitat prezența dumneavoastră.

– Desigur. Schmidt își goli pipa în scrumieră, de nervi risipind scrum pe fața de masă. Se ridică, își încheie sacoul la două rânduri și îl trase mai bine peste burta proeminentă. Îndesă pipa în buzunar. Miros a fum? îl întrebă pe adjutant. Dacă simte miros de fum, te dă afară din cameră, îi explică lui Hartmann. Scoase o cutiuță de bomboane cu mentă și vârî câteva în gură, spunând: Ne vedem mai târziu.

După plecarea sa, Hartmann se simți dintr-odată vulnerabil, ca un elev care scăpase de bătăușul școlii fiindcă se aținuse pe lângă profesor. Se ridică și porni spre partea din față a vagonului. Când trecu pe lângă masa ofițerilor SS, auzi un strigăt din spate.

– Hartmann! Tu refuzi să-l saluți pe Reichsführer? strigă Sauer.

Brusc, se lăsă tăcerea. Se opri, se întoarse, bătu din călcâie, ridică brațul și strigă:

– Heil Hitler!

Ochii apoși ai lui Himmler îl măsurară din spatele ochelarilor fără rame. Jumătatea de sus a chipului său era foarte netedă și palidă, pe când în jurul buzelor și pe bărbia îngustă se vedea deja o barbă de ora cinci. Ridică leneș brațul.

– Stai liniștit, amice.

Flutură din degete, indicându-i că era liber să plece, apoi lăsă brațul în jos.

Când ajunse la capătul vagonului îi auzi din nou izbucnind în râs. Probabil că el făcea obiectul bunei dispoziții. Chipul începu să-i ardă de rușine. Cât de aprig îi ura! Smuci ușa și străbătu vagonul de dormit. Când ajunse în partea din față, încercă ușa de la toaletă. Era încuiată. Lipi urechea de ea, dar nu reuși să audă nimic. Coborî fereastra cea mai apropiată și se aplecă în afară, ca să ia aer. Peisajul era plat și monoton, cu câmpuri maronii, pustii după seceriș. Curentul rece care îi biciuia chipul îl ajută să se calmeze. În zare putea distinge coșurile unor fabrici. Își făcu socoteala că se apropiau de München.

Unul dintre ofițerii de transmisiuni ai Wehrmachtului ieși din toaletă. Schimbară scurte saluturi din cap, apoi se grăbi să intre în locul lui și să încuie ușa. Spațiul mic puțea a fecale. Pe podea era plin de bucăți de hârtie igienică pătate. Mirosul îi întoarse stomacul pe dos. Icni și se aplecă deasupra veceului. Când se ridică și se uită în oglindă rămase șocat de

chipul lui cadaveric, cu ochii adânciți în orbite. Se spălă pe față cu apă rece, apoi se lăsă pe vine și desfăcu panoul de lemn de sub chiuvetă. Degetele lui pipăiră orbește țevile și peretele metalic din spate. Cineva încerca să intre. Nu putea găsi arma. Intră în panică. Se întinse mai mult, reuși să o atingă și o trase afară. De-acum persoana de afară trăgea serios de clanță.

– Gata, gata, am terminat.

Strecură pistolul în buzunarul interior și trase apa din nou ca să acopere pocnetul capacului de lemn când îl împinse la locul lui.

N-ar fi fost surprins să-l găsească pe Sauer pe coridor, gata să-l aresteze, dar nu era decât un membru al delegației italiene, în uniforma gri-deschis a fasciștilor. Hartmann îi răspunse la salut și porni pe coridor. Înapoi în compartimentul lui, închise ușa și își coborî valiza. Se așeză pe marginea cușetei de jos, o puse pe genunchi și o deschise. Documentul era tot acolo, la locul lui. Lăsă să-i cadă capul în față, ușurat. Se auzi un scrâșnet metalic. Trupul îi fu smucit dintr-odată în lateral, apoi simți o zguduitură ușoară în picioare. Ridică ochii. Soarele lumina zidurile albe ale caselor și blocurilor de apartamente. De la unele ferestre atârnau svastici.

Sosiseră la München.

Era perioada Oktoberfest, festivalul popular anual, celebrat în aceste zile de unitate națională sub sloganul oficial: *Mândru oraș, veselă țară.* Iar acum – atenție! – oamenii aveau încă un motiv de bucurie. Cu doar câteva ore înainte, Partidul îi invitase pe toți să-l salute pe Führer și pe distinșii săi oaspeți străini.

Cetățeni ai Münchenului, ieșiți pe străzi! Începând de la 10.30 dimineața!

Școlile fuseseră închise, iar muncitorilor li se dăduse liber. În stațiile de autobuz fuseseră lipite postere care informau despre hotelurile unde vor fi cazate delegațiile și despre rutele pe care se vor deplasa liderii: *Gară – Bayerstrasse – Karlsplatz – (Lenbachsplatz – Hotel Regina, Hotel Continental) – Neuhauser Strasse – Kaufingerstrasse – Marienplatz – Dienerstrasse…*

În momentul când coborî din tren, Hartmann auzi imediat mulțimea din afara gării și muzică de fanfară. Göring aștepta pe peron, îmbrăcat într-o uniformă elaborată, neagră, probabil creată de el însuși, cu vipuști albe late la pantaloni și revere în formă de romb. Hartmann fu dezgustat de vulgaritatea omului. Așteptă ca dictatorii și suitele lor să coboare din tren și

să treacă pe lângă el – Mussolini zâmbea larg, așa cum desenează copiii soarele –, apoi îi urmă în sala principală a gării.

Când ieșiră în piața pietruită, Bahnhof Platz, ovațiile deveniră asurzitoare. Aerul era fierbinte și lipicios, plin de umiditate. Trotuarele și ferestrele clădirii poștei din apropiere erau ticsite de oameni. Sute de copii fluturau stegulețe cu svastica. O gardă de onoare SS, cu mănuși albe și căști negre, prezentă armele, iar fanfara militară începu să intoneze imnul național italian. Însă ceea ce-l marcă cel mai puternic pe Hartmann fu expresia cătrănită a lui Hitler. Führerul ascultă imnurile și inspectă trupele cu aerul că ar fi dorit să fie oriunde în altă parte. Reuși să schițeze un zâmbet abia când două fetițe în haine albe trecură prin cordoanele de securitate ca să le ofere flori, lui și Ducelui. Expresia i se întunecă însă imediat după ce se debarasă de buchet și urcă în Mercedesul decapotabil. Mussolini, încă zâmbind, luă loc lângă el, iar Göring, Himmler, Keitel, Ciano și restul notabilităților naziste se înghesuiră în mașinile din spate. Convoiul porni pe Bayerstrasse, de unde se auzi o nouă salvă de urale entuziaste.

Mulțimea începea să se disperseze. Hartmann privi în jur.

Sub coloanele gării, un funcționar agasat de la Ministerul de Externe le explica protocolul zilei celor rămași în urmă. Führerul și Ducele, citi el de pe o foaie de hârtie, se deplasau în prezent spre Prinz-Carl-Palais, unde era cazată delegația italiană. Britanicii și francezii urmau să aterizeze în mai puțin de o oră. Britanicii stăteau la Regina Palast Hotel, iar francezii, la Vier Jahreszeiten. Cât timp Ducele se împrospăta după călătorie, Führerul urma să revină cu coloana oficială la Führerbau ca să se pregătească pentru conferință. Celor care aveau nevoie de transport li se puneau mașini la dispoziție, dar distanța era nesemnificativă. Cineva întrebă unde aveau să petreacă noaptea. Funcționarul de la protocol se uită prin hârtii și ridică din umeri. Nu dispunea de această informație. Poate că la Bayerischer Hof. Era aproape imposibil să găsești locuri de cazare în timpul Oktoberfest. Organizarea părea haotică.

Hartmann hotărî să meargă pe jos.

Încercase întotdeauna în ultimii ani să evite această parte a Münchenului. Era o plimbare de zece minute de la gară, pe o stradă plăcută, mărginită de copaci – pe lângă Vechea Grădină Botanică, o școală de fete, câteva clădiri universitare –, până în uriașul spațiu deschis din Königsplatz. Preferase să păstreze acest loc în mintea lui așa cum și-l amintea din vara aceea: o pătură

ecosez întinsă sub copaci, Leyna într-o rochie albă, care lăsa să i se vadă gleznele arămii, Hugh citind, mirosul ierbii proaspăt tunse care se usca la soare…

Totul pierdut!

Imensitatea priveliștii îl făcu să se oprească brusc. Lăsă jos valiza, șocat. Era chiar mai rău decât își imaginase, mai rău decât văzuse în reportajele difuzate în sălile de cinema. Parcul fusese complet distrus, lăsând în urmă un uriaș câmp de paradă menit să găzduiască ceremoniile celui de-al Treilea Reich. Iarba fusese înlocuită cu mii de dale din granit. În locul copacilor crescuseră mii de catarge metalice. De două dintre acestea atârnau bannere cu svastica de peste patruzeci de metri lungime. În laterale se vedeau două Temple ale Onoarei, susținute de coloane masive din calcar gălbui. Fiecare templu conținea opt sarcofage din bronz, unde își dormeau somnul de veci martirii Puciului de la berărie. În soarele fierbinte ardeau flăcări eterne, păzite de câte o pereche de militari SS inuman de imobili, cu chipurile leoarcă de sudoare. Dincolo de templu, la stânga lui, se găsea oribila fațadă în stil brutalist a sediului administrativ al Partidului Național-Socialist, iar în partea din dreapta o clădire geamănă, numită Führerbau. Totul era funcțional, construit în linii și unghiuri drepte, vopsit în alb, gri și negru. Până și coloanele neoclasice ale templelor erau pătrate.

În fața Führerbau avea loc o activitate intensă – mașini care parcau, gardieni, grupuri de militanți în curs de organizare. Hartmann salută martirii, așa cum cerea legea – era periculos să nu te supui, căci puteai fi urmărit –, își luă valiza și se îndreptă spre sala unde urma să aibă loc conferința.

4

Prim-ministrul lucrase pe toată durata zborului, iar acum terminase. Închise sinteza unui recensământ care prezenta proporția de vorbitori de germană din toate regiunile Republicii Cehe și o așeză în cutia roșie din lemn pentru documente. Înșurubă la loc capacul stiloului și-l puse în buzunarul interior, apoi ridică cutia de pe genunchi și i-o dădu lui Legat, care aștepta pe culoar.

– Mulțumesc, Hugh.

– Cu plăcere, domnule prim-ministru.

Duse cutia înapoi în partea din spate a avionului, o încuie și o puse la loc în plasa pentru bagaje, apoi se așeză și își atașă centura de siguranță. Presiunea din urechi îi dădu de înțeles că începuseră coborârea. Toate conversațiile din cabină încetaseră. Toți bărbații se uitau prin hublouri, fiecare cu gândurile lui. Avionul vibra și se zguduia traversând plafonul de nori.

Minute în șir părură să coboare în adâncurile unei mări agitate. Nu aveai nevoie de prea multă imaginație ca să vizualizezi desprinderea unui motor sau a unei aripi din cauza vibrațiilor. Turbulențele încetară de-abia când ieșiră din stratul de nori și sub ei își făcu apariția un peisaj mohorât, verzui, limitat de linia albă a autostrăzii trasate la fel de drept ca o rută romană printre pădurile de conifere și peste dealuri și câmpii. Legat își lipi fața de sticla rece. Nu mai văzuse Germania de zece ani. La examenul de admitere în Foreign Office i se ceruse să traducă Wilhelm Hauff în engleză și John Stuart Mill în germană. Rezolvase ambele probe cu brio, dar țara continua să reprezinte un mister pentru el.

Pierdeau altitudine rapid. Se văzu nevoit să se țină de nas și să înghită în sec de mai multe ori. Avionul execută un viraj, iar în zare văzu coșuri de fabrică și turle de biserică despre care presupuse că aparțineau Münchenului. Avionul se îndreptă, mai zbură câteva minute, trecu la înălțime mică pe deasupra unei câmpii punctate de turme maronii, un gard viu le apăru brusc în câmpul vizual, apoi lăsă loc ierbii; săriră – o dată, de

două ori, de trei ori – pe terenul de aterizare, frânând atât de puternic încât Legat aproape că lovi scaunul din față. Lockheed-ul trecu în viteză pe lângă terminalul care părea mai mare decât cel de la Heston – două sau trei etaje, cu mulțimi de oameni pe terase și pe acoperiș. Bannere cu svastica atârnau peste tot și drapele fluturau pe stâlpi, alături de Union Jack și de tricolorul francez. Legat își aduse aminte de Wigram, recunoscător că acesta nu mai era în viață ca să-și vadă profețiile împlinite.

Avionul prim-ministrului își încheie cursa pe aeroportul Oberweisenfeld la ora 11.35. Motoarele mai scoaseră un muget prelung, apoi se opriră. În interiorul aparatului, după trei ore de zbor, tăcerea devenise ea însăși un zgomot. Comandorul Robinson își făcu apariția, se aplecă în față ca să schimbe câteva cuvinte cu șeful guvernului și cu Wilson, apoi trecu pe lângă Legat spre partea din spate a avionului, deschise ușa și coborî treptele metalice. Un curent de aer fierbinte se făcu simțit imediat în interior și se auziră voci germane. Wilson se ridică în picioare:

– Domnilor, trebuie să-i facem loc premierului să coboare primul.

Îl ajută să-și pună pardesiul și îi dădu pălăria. Chamberlain fu nevoit să se sprijine de tetierele scaunelor pentru a-și menține echilibrul pe culoarul îngust și înclinat. Privea fix în față, cu maxilarul încordat, ca și cum ar fi mușcat din ceva. Wilson îl urmă și așteptă lângă Legat în timp ce șeful guvernului cobora pe platforma de beton. Se aplecă și aruncă o privire pe hublou.

– Spionii mei afirmă că te-ai întâlnit cu Sir Alexander Cadogan seara trecută. O spusese rapid, calm, fără să se întoarcă spre el. Oh, Doamne, uite-l pe Ribbentrop!

Se aplecă să iasă pe ușa mică, în urma lui Chamberlain. În spatele lui așteptau aliniați Strang, Malkin, Ashton-Gwatkin și Dunglass. Legat rămase într-o parte, așteptându-i pe toți să se dea jos. Cuvintele lui Wilson îl neliniștiseră. Oare ce-o fi vrut să spună? Nu avea idee. Poate că îi zisese ceva Cleverly. Se ridică, își puse haina și pălăria, apoi luă cutiile roșii cu documente. Când coborî auzi o fanfară militară intonând „God Save the King“ și se văzu nevoit să dea onorul pe scara îngustă, într-o poziție neconfortabilă. Nu apucă să ajungă jos, că fanfara atacă „Deutschland über alles“. Mătură cu privirea aeroportul aglomerat – peste cameramani și fotografi, peste oficiali, peste garda de onoare SS, peste mașinile cu drapele naziste parcate una lângă cealaltă –, în căutarea lui Hartmann. Nu-l vedea

pe nicăieri. Se întreba dacă prietenul lui se schimbase mult de-a lungul anilor. Muzica se opri într-un val de aplauze și strigăte „Cham-ber-lain! Cham-ber-lain!“. Ribbentrop îi adresă un gest de bun venit prim-ministrului și trecură împreună în revistă garda de onoare.

La baza scărilor, un ofițer SS cu un caiet în mână îl întrebă cum îl cheamă și scană rapid lista.

– Ah, da, dumneavoastră l-ați înlocuit pe Herr Syers. Făcu un semn în dreptul lui. Mergeți cu mașina numărul patru, alături de Herr Ashton-Gwatkin. Bagajul dumneavoastră va fi transportat direct la hotel. Vă rog, îi spuse încercând să-i ia din mână cutiile roșii.

– Nu, vă mulțumesc. Acestea rămân la mine.

Traseră puțin de ele, până când germanul renunță.

Se urcă în Mercedesul decapotabil lângă Ashton-Gwatkin, care transpira puternic în paltonul lui cu guler de astrahan.

– Ce bestie nenorocită, murmură acesta când ofițerul SS se îndepărtase suficient de ei. Își întoarse ochii grei spre Legat, care îl cunoștea numai după reputație. Cel mai bun clasicist din anul lui la Oxford, deși nu-și luase licența, cercetător al culturii japoneze, căsătorit cu o balerină, fără copii, poet și scriitor al cărui roman dezgustător, *Kimono*, provocase un asemenea scandal la Tokyo, încât fusese rechemat de la post, iar acum, expert în economia regiunii Sudeților!

– Premierul detestă fiecare secundă petrecută aici, comentă și Legat.

Chamberlain făcea trecerea în revistă pe repede înainte. Abia se uita la tinerii germani în uniforme negre. Îl ignora și pe Ribbentrop, față de care nutrea un dispreț profund. Când înțelese că va fi nevoit să împartă mașina cu acesta, îl căută disperat din ochi pe Wilson, dar protocolul german nu-i lăsase nici o șansă. Cei doi bărbați se așezară, la rândul lor, într-un Mercedes decapotabil, iar cortegiul se puse încet în mișcare de-a lungul terminalului aeroportului pentru a permite mulțimii să-l salute pe Chamberlain, care ridică pălăria drept mulțumire. La poarta aeroportului cotiră la dreapta spre München.

Hartmann le făcuse rezervările în timpul vacanței de primăvară din 1932. Tocmai se întorseseră de la Cotswolds, unde o vizitaseră pe mama lui Legat, la ferma ei din Stow-on-the-Wold. Ea îi ura pe nemți din principiu, dar pe

Paul îl adorase. Când se întorseseră la Balliol în acea duminică seara, Hartmann îi spusese:

– Dragul meu Hugh, imediat ce se termină examenele, dă-mi voie să-ți prezint țara adevărată – ceva ce nu este doar „drăguț".

Avea o iubită care locuia în Bavaria, s-ar fi putut întâlni și cu ea.

Nici unuia nu-i trecuse prin cap că, în timp ce pentru ei viața mergea înainte ca întotdeauna la Oxford, Hindenburg avea să dizolve Reichstagul și să provoace alegeri generale. Sosiseră la München chiar în seara în care Hitler vorbise în fața unei mulțimi uriașe în afara orașului și, oricât încercaseră să evite politica și să se bucure de vacanță, nu putuseră scăpa. Nici chiar în cel mai mic orășel. Legat își amintea un vârtej de demonstrații și contrademonstrații de stradă, Batalioanele de asalt împotriva Frontului de Oțel, proteste în fața clădirilor și certuri prin cafenele, postere naziste – *Hitler pentru Germania!*; *Germania, trezește-te!* – lipite de Cămășile brune peste zi și rupte de stângiști noaptea, o întrunire într-un parc reprimată de poliția călare. Când Leyna insistase să se ducă și să picheteze casa lui Adolf Hitler, căruia îi adresase insulte, avuseseră mare noroc să scape nebătuți. Situația nu te ducea deloc cu gândul la Wilhelm Hauff și la John Stuart Mill.

„Traduceți în germană: *The administration of a joint stock association is, in the main, administration by hired servants…*"[2]

Se uită în jur. Pe tot drumul până în centrul orașului, pe Lerchenauer Strasse și Schleissheimer Strasse, cetățenii orașului erau ieșiți pe ambele trotuare, astfel încât coloana oficială părea să străbată un tunel sonor de aplauze pentru prim-ministru, pe fondul unei mări de steaguri roșii, albe și negre. Din când în când, la câte o curbă, Legat îl vedea în fugă, în prima mașină, aplecat puțin în afară, fluturând în permanență pălăria în direcția mulțimilor. Mii de brațe îi răspundeau executând salutul nazist.

La zece minute după ieșirea din aeroport, coloana se angajă pe Brienner Strasse și intră în Maximiliansplatz. Făcu sensul giratoriu și se opri în dreptul hotelului Regina Palast. O svastică uriașă atârna deasupra intrării. Sub ea așteptau ambasadorul britanic, Henderson, și Ivone Kirkpatrick, șeful cancelariei la misiunea din Berlin. Ashton-Gwatkin lăsă să-i scape un oftat.

– Cred că m-aș putea obișnui cu asta. Ce părere ai?

Își săltă trupul masiv afară din mașină. Ribbentrop pleca deja. Mulțimea din parcul de vizavi de hotel, grupată pe șapte sau opt rânduri, era ținută la respect de un cordon de Cămăși brune. Oamenii începură să-l aclame pe Chamberlain, care le făcu cu mâna. Flash-urile aparatelor de fotografiat se întețiră. Henderson îl introduse rapid în hotel, în timp ce Legat, cu câte o cutie în fiecare mână, încerca să se țină după ei.

Recepția spațioasă, cu mezanin, părea neschimbată din vremea Kaiserului – acoperiș de sticlă pictată, parchet acoperit cu covoare persane groase, o mulțime de palmieri în ghivece și fotolii masive. Câțiva clienți, în general oameni în vârstă, se uitau cu gura căscată la Chamberlain, care aștepta lângă recepție, înconjurat de Henderson, Kirkpatrick și Wilson. Legat rămase stingher într-o parte, neștiind dacă se cuvine să se apropie de grup sau nu. Dintr-odată, toți patru îl priviră, dându-i senzația că vorbeau despre el. O clipă mai târziu, Wilson traversa recepția în direcția lui.

5

Führerbau, clădire proiectată de arhitectul preferat al lui Hitler, profesorul Troost, fusese finalizată de mai puțin de un an. Piatra albă încă strălucea în lumina dimineții. De ambele părți ale celor două galerii exterioare atârnau steaguri gigantice: cel german și cel italian străjuiau intrarea din sud, iar cel britanic și cel francez, intrarea din partea de nord. Deasupra ușilor tronau vulturi de bronz, cu aripile întinse și svastici în gheare. În dreptul ambelor uși fuseseră întinse covoare roșii, lungi, care coborau pe trepte și pe trotuar până pe bordură. Numai intrarea de nord era folosită. Aici, o gardă de onoare formată din optsprezece militari aștepta cu armele în poziția la umărul stâng, împreună cu un toboșar și un gornist. Hartmann trecu pe lângă ei nederanjat și intră.

Funcțiunea clădirii nu era tocmai clară. Nu era sediul vreunei instituții guvernamentale, dar nici al Partidului. În realitate, servea drept un fel de curte regală, locul unde monarhul își aducea oaspeții ca să-i distreze și să-i impresioneze. Interiorul era îmbrăcat în întregime în marmură – un violet mat pentru podele și pentru scările monumentale, respectiv gri-deschis pentru ziduri și coloane, deși la nivelul superior efectul luminii dădea pietrei reflexe aurii. Foaierul era plin de costume negre și de uniforme. În aer plutea un murmur de nerăbdare, ca și cum lumea ar fi așteptat începerea unui spectacol de gală. Recunoscu câteva chipuri după fotografiile din ziare: doi gauleiteri, Rudolf Hess, adjunctul Führerului, cu expresia lui caracteristică, vag visătoare, pe chip. Se prezentă la solicitarea gardienilor SS și i se permise intrarea.

Chiar în fața lui se vedea scara aripii de nord, iar în dreapta holul se deschidea către o garderobă lungă, semicirculară, unde se formaseră două cozi. Identifică toaleta bărbaților și se îndreptă într-acolo. Se încuie într-o cabină, deschise valiza, scoase documentul și îl vârî sub cămașă. Se așeză apoi pe vasul de toaletă privindu-și mâinile. I se păreau străine, reci și tremurând puțin. Își frecă palmele viguros una de cealaltă, răsuflă în ele ca

să le încălzească, apoi trase apa și se întoarse la garderobă. Așeză pălăria, pardesiul și valiza pe tejghea și le încredință responsabilului.

Urcă pe scara din partea de nord până la galeria de la primul etaj. Începuse să înțeleagă structura clădirii. Deasupra primei galerii se mai afla una, iar mai sus, un tavan din sticlă albă, mată, care inunda întreg spațiul cu lumină naturală. Era un spațiu perfect simetric și logic, impresionant în felul lui. Pe lângă el se deplasau chelneri cu tăvi de mâncare și sticle de bere. În absența unui plan mai bun, se luă după ei. Prin cea mai apropiată ușă deschisă zări un salon spațios, cu mese pe care tronau feluri de mâncare pentru un prânz tip bufet, acoperite cu fețe de masă albe. Mai jos, pe lângă pereții coridorului lung cât fațada clădirii, erau așezate, din loc în loc, măsuțe de cafea și fotolii. Dincolo de acestea, un gardian SS părea că păzește coridorul și trimitea înapoi pe oricine ar fi încercat să se apropie. Își spuse că acolo se afla camera unde Hitler își aștepta oaspeții.

– Hartmann!

Se întoarse și îl văzu pe von Weizsäcker în sala cu bufetul. Stătea lângă fereastră împreună cu Schmidt și-i făcea semn să li se alăture. Încăperea era lambrisată în culori sobre, cu basoreliefuri reprezentând diferite activități rurale obositoare. Câțiva adjutanți stăteau grupați, sporovăind între ei. De fiecare dată când intra cineva, își îndreptau spinările, apoi se relaxau la fel de brusc când constatau că nu era Hitler.

– Schmidt tocmai îmi povestea despre aventura ta cu Sturmbannführerul Sauer în trenul Führerului.

– Da, se pare că i-a intrat în cap că aș fi un element care nu prezintă încredere.

– Pentru Sauer, nici unul dintre noi nu prezintă încredere! Secretarul de stat râse de propria glumă, dar se opri brusc. Serios, Hartmann, încearcă să nu-l mai antagonizezi. E apropiat de ministru și ne-ar putea face tot felul de necazuri.

– Voi face tot ce-mi stă în puteri.

– Sigur? Mă pui pe gânduri cu aceste „puteri“ ale tale. Când se termină conferința, cred că ar fi mai prudent să te trimitem undeva, la un post îndepărtat. Washington, de exemplu.

– De ce nu Australia? sugeră Schmidt.

Weizsäcker râse din nou.

– Da, excelentă idee! Nici chiar Sauer nu te poate urmări peste Pacific!

De sub fereastră se auziră urale. Cei trei bărbați se aplecară curioși. Un Mercedes decapotabil trăsese în dreptul intrării. Cu spatele perfect drept, prim-ministrul britanic saluta mulțimea. Lângă el se vedea un tip subțire, cu o figură ștearsă, pe care Hartmann nu-l cunoștea.

– Așadar, începe, spuse Weizsäcker.

– Cine este lângă Chamberlain?

– Sir Horace Wilson. Führerul nu-l suportă nici pe el.

În spatele mașinii premierului începuseră să se înșire alte automobile din coloană. Hartmann încercă să se uite în jos pe stradă, dar vederea îi era blocată.

– Führerul nu se duce să-l întâmpine?

– Mă îndoiesc. Singurul loc unde și-ar dori să-l vadă pe acest gentleman venerabil este în mormânt.

Chamberlain coborî din mașină, urmat de Wilson. Când păși pe covorul roșu se auziră un răpăit de tobe și o fanfară. Își duse mâna la borul pălăriei și trecu mai departe. Mercedesul demară și plecă. Aproape imediat, mulțimea izbucni din nou în ovații. Limuzina următoare se puse în mișcare și îi luă locul. În spate erau Göring și șeful guvernului francez, Daladier, a cărui nervozitate era vizibilă de la distanță. Stătea ghemuit în mașină, de parcă s-ar fi ascuns. Prin contrast, Göring era fericit. Reușise cumva, de când plecaseră de la gară, să-și schimbe uniforma. Acum purta una albă, imaculată, care îi scotea în evidență colacii de grăsime. Lângă el, Hartmann îl auzi pe Weizsäcker pufnind disprețuitor.

– Cu ce naiba e îmbrăcat acum?

– Poate că a vrut să-l facă pe Monsieur Daladier să se simtă în largul lui deghizându-se în omulețul Michelin?

Weizsäcker îi făcu mustrător cu degetul.

– Uite, vezi, exact acesta este genul de replici despre care te avertizam.

– Domnule secretar de stat, șopti Schmidt și îi făcu semn din cap spre ușă, căci Chamberlain își făcuse apariția.

– Excelența Voastră!

Weizsäcker păru să plutească peste podea cu ambele mâini întinse.

Prim-ministrul era mai scund decât se aștepta, cu umeri lați pe care se afla un cap mic, mustață și sprâncene stufoase, cărunte, și dantura ușor proeminentă. Purta un costum cu dungi subțiri, iar pese sacou se vedea lanțul ceasului de buzunar. Delegația care îl urma părea la fel de

dezagreabilă. Hartmann îi examină rând pe rând: unul era lugubru, altul, servil, unul, auster și ultimul, umflat. Se lăsă copleșit de ideea că misiunea sa era sortită eșecului. Legat nu se vedea pe nicăieri.

Sala începea să se umple. Göring intră și el, pe ușa principală, cu Daladier și suita acestuia. Hartmann citise că prim-ministrul francez era poreclit „taurul din Vaucluse“ din cauza trupului îndesat, musculos. Acum își ținea capul masiv plecat și ochii îi fugeau în toate părțile în timp ce era ghidat spre bufet. Chamberlain se grăbi să-l salute în franceza lui școlărească:

– *Bonjour, Monsieur Premier Ministre. J'espère que vous avez passé un bon voyage…*

Göring își umplea farfuria cu un morman de mezeluri, brânzeturi, murături și pateuri. Cum toți ochii erau fixați asupra prim-miniștrilor, Hartmann profită ca să se strecoare afară.

Porni înapoi prin galeria lată, uitându-se din când în când peste balustrada de piatră la mulțimea de pe scări și din holul de jos. Coborî la parter, verifică la garderobă și la toaletă, apoi ieși din clădire, dincolo de toboșar și de gornist, pe covorul roșu, până pe trotuar. Cu mâinile în șolduri, se ridică pe vârfuri, ca să domine mulțimea. În zadar. Legat nu era pe nicăieri. Publicul începu să aplaude din nou. Văzu încă un Mercedes apropiindu-se. În spate se distingeau profilurile lui Mussolini și Ciano, aroganți ca niște împărați romani. Când un gardian le deschise portiera, pășiră grațios pe pavaj, ajustându-și uniformele gri-deschis. O pală de vânt animă drapelele. Fanfara începu să cânte din nou, iar italienii intrară rapid în clădire. Anturajul lor îi urma în alte două mașini.

Așteptă cam o jumătate de minut, apoi intră înapoi. Delegația italiană se oprise în hol, unde era întâmpinată de Ribbentrop. În spatele lor, pe scara de marmură roșie cobora, cu capul gol, aproape timid – așa i se păru lui Hartmann –, însuși Hitler. Purta tunica brună, la două rânduri, a Partidului, cu mânecile încrețite, pantaloni negri și pantofi de aceeași culoare. Pe braț avea o brasardă cu svastica. Se opri pe palierul dintre două rânduri de scări, cu mâinile prinse modest în față. Când prezența Führerului îi fu în sfârșit semnalată de Ribbentrop, Ducele se repezi fericit, cu brațele deschise, în sus pe trepte, ca să-i strângă mâna. Cei doi dictatori se întoarseră cu spatele și urcară spre galerie, urmați de ceilalți oficiali.

Hartmann se alătură grupului.

Lucră ca interpret câteva minute, facilitând schimbul unor opinii artificiale despre experiența zborului între generalul Keitel și unul dintre diplomații britanici, Strang. Între timp, nu scăpă din vedere nici o secundă ansamblul încăperii și intrările. Putu observa astfel o serie de situații, într-o succesiune stroboscopică: cum Chamberlain și Daladier se grăbiseră să iasă în întâmpinarea liderilor fasciști; lejeritatea cu care evolua Mussolini în societate, în timp ce Hitler se ținea după el, de parcă s-ar fi temut să rămână singur printre străini; o conversație între Ribbentrop și Ciano, care se purtau ca doi cocoși de paradă – iar în spatele lui Ribbentrop îl văzu pe Sturmbannführerul Sauer, care îl fixă imediat cu privirea. Keitel terminase de vorbit și îl aștepta să traducă. Făcu un efort ca să-și aducă aminte ce spusese.

– Generalul Keitel a menționat vremea din ziua în care a zburat înapoi la Berlin, după ultima dumneavoastră întâlnire de la Godesberg. Era seară, și avionul a fost nevoit să facă o mulțime de ocoluri pentru a evita o serie de furtuni violente. Spune că spectacolul fulgerelor văzut de la trei mii de metri nu se compară cu nimic.

– Este foarte interesant, răspunse Strang. Spune-i, te rog, că și noi am avut o experiență dificilă…

La una dintre intrări se produse învălmășeală. Hitler, tot mai vizibil plictisit și iritat, părăsea recepția.

În secunda în care Führerul se puse în mișcare, toți germanii prezenți i-o luară pe urme. Hartmann plecă și el, împreună cu Keitel. Ieșiră pe coridor și cotiră la dreapta. Nu prea știa ce să facă, dar era pe deplin conștient de prezența lui Sauer în fața lor, în grupul lui Ribbentrop. Parcurseră galeria lungă, unde diverși ofițeri SS, așezați pe la măsuțe, se repeziră să sară în poziție de drepți. La intrarea în biroul lui, Hitler se opri brusc, vizibil nerăbdător, producând un ambuteiaj de-a dreptul comic.

– Ar trebui să discutăm chiar aici, îi spuse lui Ribbentrop pe o voce aspră. Doar liderii și un singur asistent.

Ochii lui, de un albastru șters, măturară adunarea. Hartmann, care ajunsese din întâmplare destul de aproape de el, descoperi că Führerul îl privea cu interes.

– Am nevoie de un ceas. Împrumută-mi-l pe al tău, te rog, îi spuse întinzând mâna.

Hartmann, complet paralizat, nu reacționă în nici un fel.

– Crede că nu-l mai vede înapoi, rânji Hitler către ceilalți, provocând râsete groase.

– Da, *mein Führer.*

Hartmann își scoase ceasul cu mâini tremurânde și primi în schimb o mulțumire scurtă din cap.

– Bun. Hai să începem odată chestia asta.

Hitler intră în birou, cu Ribbentrop după el. Schmidt se întoarse din ușă:

– Hartmann, te rog, informează-i pe ceilalți că noi suntem pregătiți.

Porni înapoi spre sala de recepție frecându-și pielea palidă de la încheietura stângă, unde purtase ceasul zi și noapte în ultimii opt ani. Se simțea ciudat fără el. Dintr-odată deveni periculos de detașat de realitate. Pășea ca printr-un vis. Lângă bufet, Chamberlain discuta din nou cu Mussolini. Apropiindu-se, auzi câteva frânturi de frază:

– A fost o zi bună pentru pescuit…

Dictatorul italian dădea din cap politicos și plictisit.

– Mă scuzați pentru întrerupere, Excelențele Voastre, rosti Hartmann în engleză. Führerul dorește să vă invite în biroul său, pentru începerea discuțiilor. A sugerat prezența șefilor de delegații, însoțiți de un singur consilier fiecare.

Mussolini îl căută din ochi pe Ciano, plesni din degete în aer, iar ministrul se execută imediat. Chamberlain îi făcu semn lui Wilson.

– Horace, intrăm.

Daladier, aflat la mică distanță, întoarse o pereche de ochi melancolici spre Hartmann.

– *Nous commençons?*

Se afla în mijlocul unui grup mai mare de francezi. Hartmann îl recunoscu pe ambasadorul François-Poncet.

– *Où est Alexis?*

Nimeni nu părea să știe.

– *Peut-être qu'il est en bas.*

Poncet se oferi să-l caute și ieși cu pași mari din sală. Daladier îi aruncă o privire neajutorată lui Hartmann și ridică din umeri. Din când în când, se mai pierde câte un ministru de externe. Ce putem face?

– Cred că nu ar trebui să-l facem pe Herr Hitler să ne aștepte, spuse Chamberlain și se îndreptă spre ușă.

După o scurtă ezitare, delegațiile franceză și italiană se luară după el. Când ajunse pe coridor se opri brusc.

– În ce parte s-o iau?

– Vă rog să mă urmați, Excelență.

Îi conduse prin galeria lungă, printre oficialii civili și militari germani, care le aruncau priviri uluite. Cât de banali păreau britanicul și francezul în costumele lor de zi, șifonate pe zborurile lungi, în comparație cu uniformele ofițerilor SS și ale fasciștilor italieni! Cât de slabi, de neglijenți și de singuratici păreau!

La intrarea în biroul Führerului, Hartmann se dădu la o parte ca să-i lase să treacă: Chamberlain, urmat de Mussolini, de Daladier, de Ciano și de Wilson. Șeful diplomației franceze, ministrul Léger, lipsea în continuare. Hartmann ezită înainte să intre și el. Prima impresie pe care i-o făcu interiorul fu una de măreție, lemn sobru și masculinitate – un uriaș glob pământesc, o bibliotecă până în tavan și un birou într-un capăt, o masă mare în centru și, la capătul celălalt, grupate într-un semicerc în jurul șemineului din cărămidă și piatră, un set de fotolii cu canapeaua asortată, din lemn și răchită. Deasupra șemineului trona portretul lui Bismarck.

Hitler stătea așezat în fotoliul cel mai din stânga, cu Schmidt lângă el. Indică printr-un gest că oaspeții se puteau așeza oriunde doreau. Mișcarea lăsă să transpară o nonșalanță suspectă, ca și cum puțin i-ar fi păsat. Chamberlain alese locul cel mai apropiat de Führer, cu Wilson la dreapta lui. Italienii ocupară canapeaua din fața șemineului, iar Ribbentrop și Daladier completară grupul, lăsând un loc liber pentru Léger.

Când se aplecă să vorbească cu Ribbentrop, Hartmann își văzu ceasul pe masa de cafea din fața lui Hitler.

– Mă scuzați, domnule ministru, dar Monsieur Léger nu este gata încă.

Hitler, care probabil îl auzise fără să vrea, începu să se foiască nervos în fotoliu.

– Eu zic să începem. Ni se poate alătura mai târziu.

– Îmi este imposibil să încep fără el. Léger cunoaște toate detaliile. Eu nu știu nimic, spuse Daladier.

Chamberlain oftă și își strânse brațele la piept. Schmidt traduse în germană.

Hitler se aplecă brusc și luă ceasul de pe masă. Îl studie ostentativ câteva secunde bune, apoi strigă:

– Keitel!

Generalul, care pândea pe la ușă, își făcu imediat apariția. Hitler îi șopti ceva la ureche, iar generalul salută și ieși. Nimeni nu înțelegea nimic.

– Du-te și vezi dacă îl poți găsi, îi spuse Ribbentrop lui Hartmann.

Ieși din nou pe coridor, chiar la timp pentru a-l vedea pe Léger grăbindu-se spre el. Era un tip mărunțel, în costum negru, cu o mustață neagră ca pana corbului și freză în forma literei „v“. Roșu la față de la efort, părea o figurină de pe un tort de nuntă.

– *Mille excuses, mille excuses…*

Intră glonț în biroul Führerului.

Hartmann îi mai văzu o dată pe cei patru conducători, alături de miniștrii lor și de Schmidt, imobili ca într-o fotografie, apoi gardianul închise ușa.

6

Regina Palast era un cub uriaș, monumental, de piatră gri, construit în 1908, cu săli în stil Versailles, baie turcească la subsol și trei sute de dormitoare dispuse pe șapte etaje, din care delegației britanice i se alocaseră douăzeci. Acestea erau grupate la etajul trei și dădeau spre Maximiliansplatz, dincolo de care se vedeau fleșele gotice ale catedralei Frauenkirche.

După plecarea prim-ministrului și a echipei sale la negocieri, Legat petrecu zece minute plimbându-se pe coridorul slab luminat împreună cu asistentul managerului hotelului. Îi venea tot mai greu să-și mascheze frustrarea. „Mai bine mă făceam recepționer…“, își spuse. Prima lui însărcinare, dată de Sir Horace Wilson, fusese să aloce câte o cameră fiecărui membru al delegației și să se asigure că bagajele erau livrate corect proprietarilor.

– Îmi pare rău să te informez, dar mi-e teamă că va trebui să rămâi în hotel pe toată durata conferinței.

– Tot timpul?

– Da. Se pare că ne-au alocat un coridor întreg ca să ne amenajăm cartierul general. Cineva trebuie să pregătească un birou funcțional, să obțină o linie deschisă cu Londra și să asigure permanența. Numai tu te poți ocupa de toate astea. Consternarea lui Legat era probabil atât de vizibilă, încât Wilson se simți obligat să adauge: Îmi închipui cât de mult îți displace că nu participi la spectacolul principal, dar gândește-te cât de dezamăgit trebuie să fi fost Syers când și-a văzut numele tăiat de pe listă în ultima clipă. Îmi pare rău.

Pentru o clipă, lui Legat îi trecu prin cap să-i spună de ce se afla cu adevărat la München, dar instinctul îl avertiză că asta n-ar fi făcut decât să întărească hotărârea lui Wilson de a-l ține departe de delegația germană. Ceva era în neregulă cu consilierul special al șefului guvernului, o anume duritate sub masca alunecoasă a amabilității, sugerându-i că Sir Horace intuise care era motivul prezenței lui acolo.

– Am înțeles, domnule. Mă apuc imediat de lucru, se mulțumi să răspundă.

Apartamentul destinat prim-ministrului avea un pat cu baldachin și un salon mobilat în stil Ludovic al XVI-lea, cu fotolii aurite și uși vitrate care dădeau într-un balcon. „Este cel mai bun apartament din hotel“, îl asigurase managerul adjunct. Legat împărți următoarele camere, în ordine, lui Wilson, Strang, Malkin, Ashton-Gwatkin și celor doi diplomați de la ambasada britanică la Berlin, Henderson și Kirkpatrick. Din spirit de sacrificiu păstră camerele cele mai mici, aflate pe partea cealaltă a culoarului, cu vedere spre curtea interioară, pentru el și pentru Dunglass, pentru cei doi detectivi, pentru medicul premierului, Sir Joseph Horner – care dispăruse imediat la bar –, și pentru cele două secretare-dactilografe, domnișoara Anderson și domnișoara Sackville. (Deci așa o chema, Joan Sackville, își spuse.)

O cameră mai generoasă, plasată în colțul de sud-est, fusese rezervată pentru biroul delegației. Gazdele lăsaseră pe masă o tavă cu tartine și câteva sticle de apă minerală. Cele două secretare își instalară mașinile de scris – două marca Imperial și una Remington, portabilă – și își întinseră rechizitele. Legat așeză cutiile roșii cu documentele prim-ministrului pe biroul alăturat. Un telefon de modă veche era singurul mijloc de comunicare cu exteriorul. Îi ceru centralistei de la hotel să-i facă legătura cu Downing Street 10, apoi închise și începu să se învârtă prin cameră, spre exasperarea lui Joan, care îl rugă să ia loc.

– Îmi cer iertare. Sunt puțin nervos.

Se așeză și își turnă un pahar de apă gazoasă. Era călduță și cu iz de sulf. Aproape imediat se auzi telefonul și sări să răspundă.

– Da?

Peste vocea telefonistei hotelului, care îl informa că făcuse legătura, o putea auzi vag pe centralista de la Londra, care repeta exasperată să i se comunice un număr de interior. Solicită aproape strigând să vorbească cu șeful cancelariei private.

– Cleverly.

– Aici este Legat, domnule. Suntem la München.

– Da, știu. Am văzut știrile agențiilor de presă.

Vocea abia i se auzea, cavernoasă. Pe linie se auzeau niște clinchete suspecte. „Probabil că sunt germanii care trag cu urechea“, își spuse Legat.

– Am aflat că…

Vocea metalică se pierdu într-un nor de interferențe.
– Îmi pare rău, domnule, dar nu v-am auzit. Puteți repeta?
– Am aflat că ați avut parte de o primire memorabilă.
– Da, chiar așa a fost, domnule.
– Unde este premierul?
– Tocmai a plecat la conferință. Eu sunt la hotel.
– Foarte bine. Vreau să rămâi acolo și să te asiguri că linia este deschisă în permanență.
– Cu tot respectul, domnule, dar cred că aș fi mai util în aceeași clădire cu premierul.
– Exclus. Absolut exclus. Mă auzi? Vreau să…
Încă o serie de interferențe, ca un tir de mitralieră, apoi linia muri.
– Alo? Alo? Legat apăsă pe butoanele din furcă de vreo douăzeci de ori. Alo? La naiba!
Închise privind aparatul cu ură.

În următoarele două ore încercă, în zadar, să ia din nou legătura cu Londra. Până și la numărul de la Führerbau pe care i-l dăduseră suna tot timpul ocupat. În minte îi înflori bănuiala că germanii îi izolau anume. Ori poate că regimul nu era pe atât de eficient pe cât pretindea că ar fi. În tot acest timp, mulțimea continua să se adune în grădina din fața hotelului. În aer plutea o atmosferă estivală, cu bărbați în pantaloni scurți de piele și femei îmbrăcate cu rochii înflorate. Berea curgea în valuri. O formație începu să cânte ultimul hit la modă în Marea Britanie:

Any time you're Lambeth way
Any evening, any day,
You'll find us doin' the Lambeth walk.

La finalul fiecărui refren, mulțimea ușor amețită striga cu un puternic accent bavarez: „*Oy!*"
După o vreme, Legat își acoperi urechile cu mâinile.
– Este suprarealist.
– Oh, nu știu ce să zic. Mie mi se pare drăguț din partea lor că încearcă să ne facă să ne simțim ca acasă.

Într-un sertar găsi ghidul orașului. Hotelul se afla la câteva sute de metri de Führerbau – pe partea stângă, pe Max-Joseph-Strasse și apoi în sus spre Karolinenplatz, dincolo de sensul giratoriu. Dacă l-ar fi găsit repede pe Paul, s-ar fi putut întoarce într-o jumătate de oră.

– Sunteți căsătorit, domnule Legat?

– Da, sunt.

– Copii?

– Doi. Dar dumneavoastră?

Își aprinse o țigară și îl privi amuzată prin norul de fum.

– Nu. Nimeni nu va pune mâna pe mine.

– Mi se pare greu de crezut.

– Nimeni n-o să mă aibă, cu excepția celui care vreau eu să mă aibă, dacă înțelegeți ce vreau să spun.

Începu să cânte împreună cu formația de afară:

Everything is free and easy,
Do as you darn well pleasey
Why don't you make your way there,
Go there, stay there…

Domnișoara Anderson i se alătură. Aveau voci frumoase. Legat își spuse că-l vor considera un încuiat dacă nu participă și el – Pamela îl făcea așa tot timpul. Însă nu-i stătea în fire să cânte sau să danseze, dacă tot veni vorba, nici măcar în cele mai vesele momente, iar situația în care se găseau nu oferea nici un motiv de bucurie.

De afară, chiar și prin ferestrele închise, se auzi un puternic și teutonic „*Oy!*“.

La Führerbau, delegațiile așteptau.

Fiecare dintre ele primise o zonă anume. Germanii și italienii împărțeau galeria deschisă de lângă biroul Führerului, în timp ce francezii și britanicii ocupau cele două săli de recepție de la capătul îndepărtat al coridorului din fața acestuia. Hartmann se așeză într-unul dintre fotoliile din galerie, într-o poziție ce-i permitea să supravegheze vastul spațiu liber dintre două coloane unde se aflau oficialii aliați, care așteptau citind și fumând. Ușile fuseseră lăsate larg deschise, pentru cazul în care șeful delegației ar fi solicitat

sprijinul cuiva. Unii se plimbau nervoși de colo colo, aruncând priviri piezișe spre biroul Führerului, a cărui ușă rămânea bine închisă.

Legat tot nu venise.

Trecu o oră, apoi încă una. Din când în când, câte un șef de trib nazist – Göring, Himmler sau Hess – trecea cu suita lui și se oprea să schimbe câteva cuvinte cu germanii. Cizmele adjutanților SS pocneau pe podelele de marmură. Atmosfera aducea cu aceea dintr-o instituție de studiu, un muzeu sau o bibliotecă. Delegațiile se urmăreau reciproc în tăcere.

Din când în când, Hartmann pipăia patul metalic al pistolului din buzunarul interior al hainei, care se încălzise de la căldura trupului său, apoi atingea ușor marginea laterală a cămășii, asigurându-se că plicul era la locul lui. Trebuia să găsească o modalitate de a-l trece cât mai repede în mâinile englezilor, căci nu avea sens să aștepte finalizarea negocierilor. Legat părea să fi ieșit din calcul, din motive pe care nu le putea nici măcar bănui. Prin urmare, dacă nu i-l dădea lui Legat, atunci cui? Singurul englez cu care stătuse deja de vorbă era Strang. Părea un tip de treabă, la fel de țeapăn ca un profesor bătrân de latină. Cum putea lua legătura cu el fără să fie surprins de Sauer? De fiecare dată când se uita în jur, avea impresia că omul de la SS nu-l scăpa din ochi. Probabil că pusese și câțiva camarazi pe urmele lui.

Ar fi putut ajunge în sala delegației engleze în mai puțin de treizeci de secunde, dar, din păcate, trebuia să treacă prin mijlocul întregii adunări. Ce scuză să inventeze? Mintea lui obosită după două nopți aproape nedormite întorcea problema pe toate părțile, dar fără nici un rezultat.

La ora trei se ridică să-și dezmorțească picioarele. Făcu câțiva pași și dădu colțul, dincolo de biroul Führerului, apropiindu-se de balustrada cea mai apropiată de sala delegației britanice. Se sprijini cu ambele mâini de marmura rece și începu să examineze mișcarea din holul central. Câțiva bărbați discutau discret la piciorul celei de-a doua scări monumentale. Presupuse că erau șoferii. Se aventură să arunce o privire spre britanici.

Dintr-odată, auzi un zgomot în spate. Ușa de la biroul lui Hitler se deschise și Chamberlain își făcu apariția. Părea mai mohorât decât la intrare. Imediat după el ieși Wilson, apoi Daladier și Léger. Daladier își pipăi buzunarele și scoase o tabacheră. Dintr-odată, delegațiile britanică și franceză părură să se reverse ca un torent în direcția lor. Hartmann îl auzi pe Chamberlain dând semnalul.

– Haideți, domnilor. Plecăm.

Cele două grupuri traversară galeria până la scări și începură să coboare. Un minut mai târziu, Hitler și Mussolini ieșiră și ei și porniră în aceeași direcție, cu Ciano pe urme. Hitler afișa o expresie iritată. Bombănea și gesticula violent spre Duce tăind aerul cu mâna dreaptă, ca și cum i-ar fi spus să dea uitării toată afacerea. În inima lui Hartmann se aprinse speranța că negocierile eșuaseră.

La biroul din Regina Palast, Legat tria documentele din cutiile roșii și le punea deoparte pe cele cu rezoluții ale șefului guvernului care necesitau acțiunea urgentă, când auzi mulțimea reînsuflețindu-se. Se ridică în picioare și se uită în jos, în Maximiliansplatz. Un automobil Mercedes decapotabil se oprise în fața hotelului. Chamberlain cobora, împreună cu Wilson. Se vedeau și alte mașini sosind. Toată delegația britanică era în stradă. Joan i se alătură.

– Nu te așteptai să se întoarcă așa de repede?

– Nu. Nu fusese prevăzută o oră.

Închise cutiile roșii și ieși pe coridor. Din capăt se auzi clopoțelul discret al liftului. Ușile se deschiseră și prim-ministrul ieși, însoțit de Wilson și de unul dintre detectivii de la Scotland Yard.

– Bună ziua, domnule prim-ministru.

– Bună, Hugh, îi răspunse pe o voce obosită. Chipul lui părea de-a dreptul spectral în lumina rece, slabă. Unde suntem cazați?

– Apartamentul dumneavoastră este aici, domnule.

Imediat ce intră, premierul se închise în baie. Wilson se duse la fereastră, privind mulțimea. Și el părea epuizat.

– Cum a fost, domnule?

– A fost al naibii de greu. Te rog, vrei să-i chemi și pe ceilalți? Trebuie să-i informăm pe toți.

Legat se postă pe coridor și îi îndemnă pe cei care soseau să intre în apartament, care în câteva minute se umplu: Strang, Malkin, Ashton-Gwatkin și Dunglass, împreună cu Henderson și Kirkpatrick de la Berlin. Legat intră ultimul și închise ușa după el chiar în momentul când prim-ministrul ieșea din dormitor. Își schimbase cămașa și se spălase pe față. Își mai recăpătase culoarea.

– Domnilor, vă rog să luați loc. Se apropie de fotoliul mare care domina încăperea și așteptă ca ceilalți să se așeze. Horace, dacă ești amabil, faci tu introducerea?

– Vă mulțumesc, domnule prim-ministru. Ei bine, toată conferința a fost un fel de ceai dat de Pălărierul Nebun, după cum v-ați dat seama deja, probabil. Scoase un carnet de notițe din buzunar și îl aplatiză pe genunchi. Am început cu un discurs al lui Hitler, de unde am aflat, în esență, că: a) Cehoslovacia este o amenințare la pacea Europei; b) un sfert de milion de refugiați au fugit din Sudetenland în Germania doar în ultimele câteva zile și c) situația este gravă și trebuie rezolvată până sâmbătă. Fie Marea Britanie, Franța și Italia se angajează să ofere garanții că cehii încep evacuarea exact în acea zi, fie Germania invadează regiunea. Se tot uita la ceas în timp ce vorbea, ca și cum ar fi verificat cât mai rămânea până la expirarea răgazului de douăzeci și patru de ore. În general, impresia mea este că nu blufează și că ori rezolvăm problema astăzi, ori vom avea război. Wilson dădu pagina și relua: Apoi, Mussolini a scos un proiect de acord în italiană, pe care germanii trebuie să-l fi tradus până acum. Tradus în germană, vreau să spun. Din câte ne-am putut da seama, este, în linii mari, o compilație a propunerilor anterioare.

Vârî mâna în celălalt buzunar interior și scoase câteva pagini bătute la mașină, pe care le aruncă pe masa de cafea.

– Va accepta o comisie mixtă menită să stabilească regiunile care vor reveni Germaniei? întrebă Strang.

– Nu. Spune că nu mai e timp pentru asta. Preferă metoda unui plebiscit în care fiecare district să decidă cu majoritate simplă.

– Și cum rămâne cu minoritatea?

– Vor trebui strămutați până la zece octombrie, cel târziu, spuse Wilson. Mai dorește să-i garantăm că cehii nu vor distruge infrastructura lăsată în urmă.

– Cuvântul care mă deranjează este „garanție“, interveni prim-ministrul. Cum naiba putem să garantăm ceva fără să știm dacă cehii vor fi de acord?

– Atunci, ar trebui să participe și ei la conferință.

– Exact asta am spus și eu. Din păcate, singurul răspuns pe care l-am primit a fost tirada de grosolănii obișnuite împotriva cehilor, cu multe gesturi din astea – prim-ministrul izbi de mai multe ori cu pumnul drept în palma mâinii stângi.

Wilson își consultă din nou notițele.

– Ca să fim exacți, a spus că fusese de acord să amâne acțiunea militară, „însă, dacă cei care l-au îndemnat să procedeze astfel nu sunt pregătiți să-și asume responsabilitatea pentru conformarea Cehoslovaciei, atunci va fi nevoit să-și reconsidere opțiunea“.

– Doamne, Dumnezeule!

– Cu toate acestea, am rămas ferm pe poziție. Este de negândit să garantăm obligațiile Cehoslovaciei dacă cehii înșiși nu sunt de acord, sublinie Chamberlain.

– Care a fost poziția francezilor pe tema aducerii cehilor la negocieri?

– La început, Daladier m-a susținut, dar, cam după o jumătate de oră, a început s-o dea cotită. Care au fost cuvintele lui, Horace?

Wilson începu să citească din carnețel.

– „Dacă includerea reprezentanților Pragăi ar fi ridicat dificultăți, el era dispus să renunțe la acest punct, deoarece aspectul esențial era soluționarea cu celeritate a chestiunii.“

– La care i-am răspuns că nu insistam ca cehii să fie efectiv parte la discuție, dar că ar trebui, cel puțin, să-i invităm în camera de alături, ca să ne poată oferi imediat asigurările necesare.

– Ați fost foarte ferm, domnule prim-ministru, îl felicită Wilson.

– Da, da, am fost. Nu aveam încotro! Daladier este complet inutil. Lasă impresia că a venit aici împotriva voinței sale și că abia așteaptă să semneze un acord și să plece înapoi la Paris. Imediat ce mi-a devenit limpede că nu ajungem nicăieri sau că, mai rău, totul se putea duce de râpă, am solicitat o oră de pauză, ca să putem analiza proiectul lui Mussolini cu experții noștri.

– Și cum a rămas cu cehii?

– Vom vedea. Când am plecat, lui Hitler parcă i se înecaseră toate corăbiile. A plecat la masă cu Mussolini și cu Himmler, în apartamentul lui. N-aș putea spune că-l invidiez pe Musso pentru această ocazie socială! Se opri brusc, cu chipul schimonosit de dezgust. Ce naiba se aude?

Formația de berărie o luase de la capăt, cu entuziasm reînnoit.

– Este melodia „The Lambeth Walk“, domnule prim-ministru, îi răspunse Legat.

În Führerbau, oficialii germani și italieni migraseră înapoi în sala cu bufetul, însă cele două grupuri nu se amestecau. Germanii se simțeau

superiori față de italieni, iar italienii îi priveau pe germani ca pe niște necioplițí. Lângă fereastră, în jurul lui Weizsäcker și Schmidt se formase un mic cerc. Hartmann culese o farfurie cu gustări și li se alătură. Weizsäcker flutura un document dactilografiat în germană și părea foarte mulțumit de el însuși. Lui Hartmann îi trebuiră câteva minute ca să priceapă că era un fel de proiect de acord promovat de Mussolini la întâlnirea liderilor. Așadar, negocierile nu eșuaseră. Buna dispoziție i se evaporă imediat.

– N-ai de ce să te întristezi, Hartmann! Măcar avem o bază de discuție, îl consolă Sauer, observându-i probabil starea de spirit.

– Nu sunt trist, Herr Sturmbannführer. Mai curând uluit că doctorul Schmidt a reușit să traducă documentul atât de repede.

Schmidt râse și dădu ochii peste cap, impresionat de atâta naivitate.

– Dragul meu Hartmann, nu am avut nimic de tradus! Proiectul a fost redactat noaptea trecută la Berlin. Mussolini s-a prefăcut că e opera lui.

– Doar nu era să lăsăm ceva așa de important pe mâna italienilor, nu? zise Weizsäcker.

Ceilalți se puseră și ei pe râs. În partea cealaltă a sălii, câțiva italieni întoarseră capul mirați. Weizsäcker duse degetul la buze.

– Cred că ar trebui să vorbim mai încet.

Legat petrecu următoarea oră la birou, traducând proiectul italian de acord din germană în engleză. Nu era un text lung – mai puțin de o mie de cuvinte. Îi întindea paginile finalizate lui Joan, care le bătea la mașină. Din când în când, câte un membru al delegației britanice venea și îi citea peste umăr.

1. Evacuarea va începe la 1 octombrie.

2. Marea Britanie, Franța și Italia garantează că evacuarea teritoriului se va finaliza până la 10 octombrie…

Și așa mai departe, nu mai mult de opt paragrafe.

Malkin, juristul Foreign Office, citea paginile pe măsură ce le primea; stătea într-un colț al camerei amenajate ca birou, fumând pipă. La un moment dat, sugeră ca termenul „garantează“ să fie înlocuit cu „agreează“ – o manevră isteață, aparent măruntă, dar care schimba complet sensul proiectului. Wilson îl consultă rapid pe Chamberlain, care își dădu acordul

pentru avansarea propunerii. Tot Malkin observă că întreaga concepție a documentului afirma că trei puteri – Marea Britanie, Franța și Italia – făceau concesii unei a patra, Germania. Această notă generală alimenta ceea ce el numi „o percepție nefericită“. Prin urmare, redactă un preambul la proiectul de acord, în caligrafia lui înflorită, de jurist:

Germania, Marea Britanie, Franța și Italia, luând în considerare acordul de principiu existent, vizând cesiunea către Germania a teritoriului sudeților germani, au agreat asupra termenelor și condițiilor în baza cărora va avea loc cesiunea menționată, împreună cu măsurile subsecvente, și, prin prezentul acord, se consideră reciproc responsabile pentru pașii necesari punerii sale în aplicare.

Prim-ministrul acceptă și această propunere și ceru, din nou, sinteza recensământului cehoslovac din 1930, din cutia roșie. Joan bătu la mașină încă o dată tot textul proiectului de acord, cu modificări. Termină imediat după ora patru după-amiaza, când întreaga delegație coborî. Chamberlain își făcu apariția din dormitor cu o mină încordată, învârtindu-și nervos mustața între degetul mare și arătător. Legat îi întinse dosarul, iar Wilson murmură:

– Poate că la Heston ar fi fost mai potrivit alt citat din Shakespeare: „Înainte încă o dată, dragi prieteni“.

Colțurile buzelor premierului se lăsară puțin în jos.

– Sunteți gata, domnule? întrebă detectivul.

Chamberlain îi răspunse printr-un semn din cap și ieși din cameră. Înainte ca Wilson să iasă și el, Legat făcu o nouă tentativă:

– Sunt convins că v-aș fi mai de folos la conferință, domnule, în loc să pierd vremea aici. E clar că va fi nevoie în continuare de traduceri.

– Nu, nu. Ambasadorul și Kirkpatrick se pot descurca foarte bine. Tu rămâi aici, pe baricade. Ai făcut deja o treabă strălucită. Îl bătu ușor pe braț. Vreau să iei imediat legătura cu Numărul 10 și să le citești textul proiectului cu propunerile noastre. Asigură-te că e verificat cu cei de la Externe. Gata, rămas-bun!

Ieși grăbit după șeful guvernului. Legat se întoarse la birou și ceru din nou legătura cu Londra. Spre surprinderea lui, acum funcționa.

Pentru Hartmann, existența unui proiect de acord schimba totul. Minți strălucite vor lucra la estomparea diferențelor. Principii de oțel vor străluci efemer și vor dispărea ca prin minune, iar aspectele cele mai contencioase, asupra cărora nu se putea ajunge la o înțelegere, vor fi pur și simplu ignorate. Adică, puse pe agenda unei subcomisii care să se ocupe de ele la o dată ulterioară. Știa cum funcționează lucrurile acestea. Se îndepărtă de grup, lăsă farfuria pe o masă și se strecură afară din sală.

Își dădu seama că dispunea de cel mult două sau trei ore. Trebuia să găsească un loc sigur. În stânga lui se aflau câteva uși închise și o nișă în perete. Se apropie de locul respectiv și constată că era vorba de accesul mascat la o scară de serviciu. Se uită peste umăr. Nimeni nu părea să-i fi observat plecarea. Începu să coboare și trecu pe lângă un bucătar în uniformă albă, care urca încărcat cu tăvi acoperite. Omul nu-i acordă nici cea mai mică atenție. Continuă și ajunse la subsol, într-un coridor larg, cu zidurile vopsite în alb și podeaua pietruită precum pivnițele unui castel, care părea să respecte dispunerea coridoarelor superioare. Se simțea miros de mâncare și se auzeau zgomote de bucătărie. Intră într-o sală de mese mare, unde mai mulți gardieni SS mâncau de prânz. Aerul era îmbâcsit cu fum de țigară și mirosuri de cafea și de bere. Salută din cap câteva chipuri care se întorseseră curioase spre el. Pasajul continua dincolo de sala de mese. Trecu pe lângă încă o scară, apoi pe lângă un punct de control, deschise o ușă grea, metalică, și ieși în căldura după-amiezii. Ajunsese în parcarea din spate. O duzină de Mercedesuri negre așteptau aliniate perfect, cu câțiva șoferi fumând pe lângă ele. De la distanță se auzeau urale și strigăte de „*Sieg Heil!*“.

Se întoarse repede și intră înapoi, unde un gardian SS îi ațînu calea.

– Ce cauți aici?

– Grăbește-te, omule, n-ai auzit că se întoarce Führerul?

Îl împinse deoparte și începu să urce treptele cu pași mari. Inima îi bătea gata să-i spargă pieptul și transpira din greu. Trecu de nivelul parterului, urcă încă două etaje și ieși nu departe de locul unde se ținuse prima parte a conferinței. Saloanele și galeria roiau ca niște mușuroaie. Asistenții își aranjau cu gesturi grăbite ținuta, cu ochii la coridor. Hitler și Mussolini apărură unul lângă celălalt, cu Himmler și Ciano după ei. Era limpede că pauza de prânz nu reușise să-i amelioreze liderului german starea de spirit.

Mussolini se opri să stea de vorbă cu Attolico, dar Hitler continuă să meargă, urmat de propria delegație.

La intrarea în biroul lui se întoarse și aruncă o privire lungă în josul coridorului. Hartmann, la câțiva metri de el, îi putea simți nervozitatea. Începu să se legene din nou pe călcâie – același tic nervos ciudat la care asistase în tren. Un ropot de aplauze se auzi din afara clădirii, și Chamberlain apăru după scurt timp în capătul scării celei mai îndepărtate, urmat de Daladier. Se opriră și ei să discute, lângă o coloană de marmură. Hitler îi urmări pe cei doi lideri democrați timp de aproape un minut, apoi, iritat, îi făcu semn lui Ribbentrop să se ducă să-i cheme. Când dispăru în birou, Hartmann fu cuprins de un val de optimism reînnoit. Pentru diplomații de carieră acordul părea, fără îndoială, aproape finalizat, dar nimic nu putea fi sigur câtă vreme Hitler avea ultimul cuvânt. Grimasele și gesturile lui indicau că nu-și dorea decât să-i trimită pe toți la plimbare.

7

Trecuse de ora cinci când Legat îi dictă clauza finală dactilografei din Downing Street.

– „Într-o perioadă de patru săptămâni de la data semnării acestui acord, guvernul cehoslovac îi va elibera din custodia forțelor sale armate și de poliție pe toți germanii sudeți care doresc să fie eliberați. În același interval, guvernul cehoslovac îi va elibera pe toți prizonierii germani condamnați pentru activitățile lor politice."

– Ai terminat?

– Da, domnule.

Cu receptorul telefonului prins între bărbie și umăr, puse în ordine paginile acordului. Prin ușa întredeschisă a încăperii se auzeau voci ridicate.

– *Engländer!* strigă o voce bărbătească cu accent marcat. *Ich verlange, mit einem Engländer zu sprechen!*

Legat și cele două secretare schimbară priviri confuze. Îi făcu semn lui Joan să preia telefonul, acoperi cu mâna microfonul și îi șopti:

– Convinge-i să țină linia deschisă.

Tânăra acceptă cu un gest din cap și se așeză în locul lui.

Ieși pe coridor. În capătul acestuia se vedea o siluetă gesticulând, încercând să-și croiască drum printr-un grup de patru bărbați în costume, care îi blocau calea.

– Un englez! Vreau să vorbesc cu un englez!

Legat se apropie de ei.

– Sunt englez. Cu ce vă pot ajuta?

– Slavă Domnului! Sunt doctor Hubert Masařík, șeful de cabinet al ministrului afacerilor externe al Cehoslovaciei! Acești indivizi de la Gestapo ne țin pe mine și pe ministrul meu din Berlin, doctor Vojtek Mastny, prizonieri în această cameră!

La vreo patruzeci de ani, omul avea un aer distins. Era îmbrăcat într-un costum gri-deschis și purta batistă în buzunarul de la piept. Fruntea înaltă,

complet cheală, îi era plină de transpirație. În busculadă, cineva îi strâmbase ochelarii rotunzi, cu ramă din baga.

– Aș dori să știu cine este responsabil aici!

Unul dintre oamenii de la Gestapo se întoarse spre el. Avea o față lată, cu o gură îngustă și obraji mâncați de vărsat. Părea pus pe harță.

– Tu cine ești?

– Numele meu este Hugh Legat și sunt secretarul particular al prim-ministrului Chamberlain.

Atitudinea ofițerului se schimbă dintr-odată.

– Nici nu se punea problema de a-i ține prizonieri, Herr Legat. Le-am cerut acestor domni să aștepte răbdători în camerele lor finalizarea conferinței, pentru propria siguranță.

– Dar ar trebui să asistăm la lucrări ca observatori! Fac apel la reprezentantul Marii Britanii să ni se permită îndeplinirea mandatului pentru care suntem aici.

– Vă rog să-mi dați voie, spuse Legat arătând că ar dori să treacă.

Ceilalți trei oameni ai Gestapoului își priviră întrebător șeful, care le făcu semn că era în regulă. Se dădură la o parte.

– Îmi pare rău pentru situația creată. Unde este colegul dumneavoastră?

Masarˇík îl conduse în cameră, unde îi aștepta abătut un bărbat cu aer profesoral așezat pe marginea patului, cu pălăria în poală. Se ridică imediat la intrarea sa și îi întinse mâna.

– Mastny, se prezentă. Am aterizat de la Praga de mai puțin de o oră și am fost întâmpinați de acești oameni la aeroport. Am presupus că ne conduc la conferință, dar am fost obligați să stăm închiși aici. Este revoltător!

Ofițerul asculta atent din prag.

– După cum le-am explicat, prezența lor la conferință nu este posibilă. Ordinul meu precizează că trebuie să aștepte în cameră până la noi dispoziții.

– Prin urmare, suntem arestați!

– Nu, câtuși de puțin. Sunteți liberi să vă întoarceți la aeroport și, de acolo, la Praga, oricând doriți.

– Aș vrea să știu cine a emis acest ordin, interveni Legat.

Ofițerul de la Gestapo se bătu mândru cu palma în piept.

– Cred că ordinul a fost dat de Führer însuși.

– Revoltător!

Mastny își așeză mâna pe brațul mai tânărului său coleg.

– Calmează-te, Hubert. Sunt mai obișnuit cu viața în Germania. Nu are sens să ridici glasul. Se întoarse către Legat. Am înțeles că sunteți secretarul particular al domnului Chamberlain? Ați putea vorbi cu prim-ministrul în numele nostru, în speranța soluționării acestei situații stânjenitoare?

Legat îi privi pe cei doi cehi, apoi pe ofițerul care stătea cu brațele încrucișate în prag.

– Dați-mi voie să văd ce se poate face.

*

Mulțimea din parcul de vizavi de hotel continua să fie impresionantă. Oamenii îl urmăriră fără interes când ieși. Încă un funcționar la costum care se plimba de colo colo. Un nimeni. Mergea rapid, cu capul plecat.

Max-Joseph-Strasse era liniștită, cu șiruri de cireși pe margini, flancați, la rândul lor, de apartamente elegante din piatră roșie și albă. În aer plutea o dulceață gingașă de toamnă caldă. Frunzele împrăștiate de vânt îi aminteau de Oxford. Două doamne în vârstă, îmbrăcate elegant, își scoseseră câinii la plimbare, iar o doică în uniformă împingea un căruț. Abia când trecu de obeliscul din piața centrală, apropiindu-se de Königsplatz, simți la un moment dat că depășise fără să-și dea seama o frontieră invizibilă, trecând într-o lume mai întunecată și mai puțin familiară. Parcul de care își amintea se transformase într-un uriaș teren de paradă. Într-un templu păgân, un soldat în uniformă neagră veghea o flacără eternă.

Recunoscu Führerbau după oamenii adunați în fața edificiului. Clădirea în sine era clasică, impersonală, din piatră albă: trei niveluri cu o terasă în mijlocul primului, unde și-l putea imagina pe Hitler vorbind mulțimii adunate în piață la unul dintre acele spectacole cvasireligioase care populau emisiunile de știri din cinematografe. Trecu pe lângă steaguri și pe sub acvilele din bronz și păși pe covorul roșu. Se prezentă la poartă și i se permise accesul. În holul de intrare, un ofițer în uniformă SS îi verifică numele pe o listă.

– Unde aș putea găsi delegația britanică?

– Primul etaj, Herr Legat. Sala de recepție din capătul celălalt al culoarului, îi spuse adjutantul bătând din călcâie.

Legat urcă treptele din marmură și coti la dreapta. Trecu pe lângă un șir interminabil de măsuțe și fotolii joase, apoi, fără nici un avertisment, îl văzu în fața lui pe Hartmann. Îi luă câteva secunde ca să se asigure că era el.

Stătea în picioare, cu o ceașcă așezată pe o farfurioară în mână, vorbind cu un bărbat cărunt, îmbrăcat într-un costum bleumarin-închis. Prietenul lui începuse să-și piardă părul încă de la Oxford, iar acum era aproape complet chel. Își ținea capul aplecat spre interlocutor, părând că-l ascultă cu atenție. Părea obosit, hăituit, nesigur. Cu toate acestea, păstra încă ceva din aura de odinioară, chiar de la distanță. Zărindu-l pe Legat peste umărul bărbatului din fața lui, îi înregistră prezența printr-o dilatare rapidă a ochilor săi violeți și îi făcu un semn discret din cap să se apropie. Englezul porni spre el.

Prin ușa deschisă îi vedea pe Dunglass și pe Strang. Când intră, delegația britanică răspândită prin sala vastă ridică instantaneu ochii spre el. Henderson citea un ziar german, Kirkpatrick stătea cu picioarele întinse și ochii închiși, Malkin avea niște documente în poală, iar Ashton-Gwatkin părea să citească un volum de poezie japoneză.

– Hugh? Ce cauți aici? Am înțeles că trebuia să rămâi la hotel, îl interpelă direct Strang.

– Aveți dreptate, domnule, dar a apărut o urgență. Delegația cehă se află la Regina Palast, sub pază. Sunt împiedicați să iasă din cameră.

– Împiedicați de cine?

– De Gestapo. M-au rugat să-i comunic situația premierului, ca să intervină în favoarea lor.

Din cameră se auziră mormăituri nemulțumite.

– Gestapo!

– Niște bestii…, bombăni Ashton-Gwatkin.

– Nu văd de ce își închipuie că premierul poate rezolva ceva, spuse Henderson.

– Chiar și așa, va fi greu să încheiem un acord fără ei. Strang trase din pipa stinsă, făcând-o să hârâie și să fluiere. Cred că ar fi bine să te duci și să-i calmezi, Frank. Îi cunoști mai bine decât noi.

Ashton-Gwatkin oftă și închise cartea. Legat văzu că Dunglass își lungise gâtul prin ușă și examina coridorul la fel ca păsările acelea confuze pe care îi plăcea se le împuște. Kirkpatrick îl observă și el.

– Ce este, Alec? Se întâmplă ceva?

– Da, îi răspunse Dunglass în maniera lui, fără să-și miște buzele. Biroul lui Hitler este deschis.

Legat aproape nu se schimbase deloc în cei șase ani trecuți de când se văzuseră ultima dată, își spuse Hartmann. Arăta exact ca în facultate, aceeași combinație de vârstă înaintată și tinerețe: părul încă des dat școlărește pe spate și expresia gravă de pe chip; fluiditatea mișcărilor – fusese alergător la Oxford – și hainele de modă veche. Vederea lui îl făcu să piardă șirul cuvintelor lui Weizsäcker. Nu-l văzu pe Schmidt care venea repede spre ei.

– Herr von Weizsäcker și Signor Attolico – Schmidt schiță un gest spre ambasadorul italian, aflat în apropiere –, vă rog să mă scuzați, domnilor, dar Führerul dorește să vă alăturați discuțiilor.

Mai multe capete se întoarseră spre ei. Weizsäcker reacționă ca și cum s-ar fi așteptat să fie chemat.

– Trebuie să mai aducem pe cineva?

– Numai pe ambasadorii francez și britanic.

– Îi chem eu, se oferi Hartmann.

Fără să mai aștepte aprobarea, se îndreptă spre cele două delegații. Intră mai întâi în sala francezilor.

– Monsieur François-Poncet? Chipul bulevardier, cu mustață de modă veche, dată cu ceară, se întoarse imediat spre el. Îmi cer scuze, Excelența Voastră, dar liderii ar dori să li se alăture ambasadorii.

Până să se ridice François-Poncet, Hartmann era deja la cealaltă ușă.

– Sir Nevile, am primit o solicitare din partea Führerului. Sunteți așteptat la consultările șefilor de guvern.

– Numai Sir Nevile? întrebă Strang.

– Numai Sir Nevile.

– În sfârșit!

Henderson lăsă ziarul pe masă, se ridică și își examină rapid ținuta în oglindă.

– Noroc! îi ură Kirkpatrick.

– Mulțumesc, îi răspunse și ieși din sală.

– Putem presupune că s-a ajuns la o înțelegere?

– Nu sunt decât mesagerul, domnule Strang. Hartmann zâmbi și se aplecă ușor în față. Aruncă o privire în jur. E totul în regulă aici? Aveți tot ce vă trebuie?

– Suntem bine, mulțumesc, Herr…

– Hartmann.

– Herr Hartmann, îmi cer scuze. Strang se simți nevoit să-i prezinte restul delegației. Faceți cunoștință cu Lord Dunglass, secretarul privat parlamentar al prim-ministrului; cu domnul William Malkin, de la Ministerul de Externe; cu domnul Frank Ashton-Gwatkin, tot de la Externe; cu Ivone Kirkpatrick, de la ambasada noastră la Berlin, pe care cred că îl cunoașteți…

– Cum să nu? Mă bucur să vă revăd.

Hartmann făcu înconjurul camerei strângând mâini.

– Iar el este Hugh Legat, unul dintre secretarii particulari ai prim-ministrului.

– Domnule Legat.

– Domnule Hartmann.

Îi reținu mâna o fracțiune de secundă mai mult decât celorlalți.

– Ei bine, vă rog să-mi spuneți dacă vă pot ajuta cumva.

– Ar trebui să mă întorc la hotel, zise Legat.

– Iar eu cred că trebuie să stau de vorbă cu amărâții aceia de cehi, spuse Ashton-Gwatkin preocupat. Cu condiția să găsesc un telefon funcțional.

Cei trei ieșiră pe coridor și o luară spre biroul lui Hitler. Ușa se închise la loc.

– Să sperăm că s-au înregistrat progrese, spuse Hartmann. Ne vedem mai târziu. Acum, vă rog să mă scuzați. Înclină elegant capul și o luă la stânga, spre scările de serviciu.

Legat mai făcu câțiva pași împreună cu Ashton-Gwatkin, apoi se opri și el.

– Ah, îmi cer scuze, tocmai mi-am amintit că trebuia să-i spun ceva lui Strang.

Scuza părea atât de ridicolă, încât până și el se rușină, dar Ashton-Gwatkin nu făcu decât să ridice mâna în semn de la revedere, după care își văzu de drum.

– Ne vedem mai târziu, prietene.

Legat porni înapoi și, fără să se uite în urmă, intră pe scara de serviciu.

Nu-l putea vedea, dar îi auzea pașii pe trepte. Se aștepta ca Hartmann să se oprească la parter, însă mai continuară încă două etaje, până când ieși într-un pasaj din subsol. Apucă să vadă o rază de lumină și să audă o ușă grea trântindu-se.

Nici nu îndrăzni să se gândească la absurditatea situației în care se afla – un funcționar civil britanic, cu costum închis la culoare și ceas pe lanț, mergând grăbit prin subsolul palatului personal al lui Hitler. Dacă l-ar fi văzut, Cleverly ar fi făcut infarct: „Cred că nu este cazul să subliniez că trebuie să te abții de la orice gest care ar putea pune în pericol succesul acestei conferințe…"

Trecu pe lângă o gheretă de pază, din fericire, goală, deschise o ușă grea, metalică, și se trezi într-o curte interioară plină de mașini Mercedes. Hartmann îl aștepta într-un capăt. Îi făcu semn cu mâna și se grăbi spre el, dar prietenul lui, în loc să-l aștepte, se întoarse pe călcâie și dispăru din nou.

Continuă să meargă în ritm susținut încă vreo sută de metri, conducându-l pe Legat pe lângă cele două temple ale martirilor Puciului de la berărie, cu gardienii lor imobili și flăcările jucăușe, pe lângă o altă clădire monumentală nazistă, apoi ieșiră din Königsplatz și intrară pe o stradă largă, mărginită de imobile de birouri decorate cu svastici. Legat citea numele instituțiilor când trecea pe lângă ele: Oficiul adjunctului Führerului; Oficiul central al Reichului pentru implementarea Planului de patru ani. Se uită peste umăr. Nimeni nu părea să-i urmărească. În fața lui se vedea o clădire modernă, urâtă, care semăna cu o gară, dar pe care scria „Park-Café". Hartmann intră înăuntru, iar Legat îl urmă după circa un minut.

Ziua de lucru tocmai se încheiase, așa că barul era plin de lucrători din clădirile guvernamentale din zonă, după aspect. Nu lipseau nici uniformele brune ale partidului. Îl căută din ochi pe Hartmann prin fumul gros de țigară și îi zări capul chel într-un colț. Stătea la masă, dar cu fața către oglinda de pe perete, ceea ce îi permitea să supravegheze sala. Când Legat se strecură pe scaunul de alături, buzele lui Hartmann se lungiră în acel rânjet familiar de vulpe.

– Ei bine, iată-ne din nou împreună, prietene.

Legat își aminti că Paul era capabil să găsească ceva amuzant în orice situație, până și în cea de acum.

– Ai fost urmărit? îl întrebă Hartmann pe un ton mai serios.

– Nu știu. Nu cred. Nu prea sunt obișnuit cu genul acesta de acțiuni.

– Bine ai venit în noua Germanie, dragul meu Hugh! O să descoperi că trebuie să te obișnuiești.

Bărbatul de la masa de alături era îmbrăcat în uniforma Batalioanelor de asalt și citea *Der Stürmer.* Caricatura oribilă a unui evreu cu tentacule de

caracatiță umplea prima pagină. Legat spera din tot sufletul că rumoarea din jur le acoperea vocile.
– E un loc sigur? întrebă aproape pe șoptite.
– Nu. Dar e mai sigur decât în Führerbau. O să comandăm două beri cu care o să ieșim pe terasă. Vom continua să vorbim doar în germană. Suntem doi prieteni vechi care se întâlnesc după multă vreme. Avem multe să ne povestim, ceea ce chiar așa este. Cele mai bune minciuni sunt cele pe jumătate adevărate. Îi făcu semn chelnerului. Două beri, vă rog.
– Nu te-ai schimbat prea tare.
– Ah! Hartmann izbucni în râs. Habar n-ai!
Scoase o brichetă și un pachet de țigări, îi oferi una și i-o aprinse, apoi și-o aprinse pe a lui. Câteva minute nu făcură decât să fumeze în tăcere. Din când în când, Hartmann îl privea și scutura din cap de parcă nu i-ar fi venit să creadă că era acolo.
– Nu se întreabă pe unde ești?
– Unul sau doi o să mă caute, fără îndoială. Hartmann ridică din umeri. N-ai ce să faci.
Legat arunca în continuare priviri îngrijorate în jur. Nu era obișnuit cu tutunul tare, care îl râcâia pe gât. Se simțea îngrozitor de vulnerabil.
– Să sperăm că nu termină negocierile până ne întoarcem.
– Nu cred. Și chiar dacă ar ajunge la o înțelegere, tot o să mai dureze până la perfectarea tuturor detaliilor. Iar dacă nu se ajunge la o înțelegere, începe războiul… caz în care mica noastră întâlnire va fi complet irelevantă. Îl privi lung pe Legat prin norii de fum. Ochii lui mari păreau încă și mai grei decât își amintea. Am auzit că te-ai însurat.
– Da. Tu?
– Nu.
– Ce s-a întâmplat cu Leyna?
Își promisese că nu va întreba, dar nu se putu abține.
Hartmann clipi iritat.
– Mi-e teamă că nu ne mai vorbim.
Chelnerul aduse berile, le lăsă pe masă și plecă să servească alți clienți. Legat își dădu seama că n-avea nici o marcă germană, dar Hartmann lăsase deja un pumn de monede pe masă.
– „Dau eu un rând“, după cum spuneam pe vremuri. Închise puțin ochii. The Cock and Camel, The Crown and Thistle, The Pheasant din St. Giles…

Mai există locurile astea? Ce fac prietenii noștri? Ce face Isaiah?

– Toți sunt acolo. Oxfordul este tot acolo.

– Nu și pentru mine, din păcate. Dispoziția i se întunecă. În fine, ar fi momentul să rezolvăm chestiunea pentru care am venit aici.

Cămașa brună de la masa de alături plătise și tocmai se ridica să plece, lăsându-și ziarul pe masă.

– Scuză-mă, camarade, dar, dacă ai terminat de citit *Stürmer*-ul, pot să-l iau eu?

– Desigur. Omul i-l dădu, se înclină afabil și ieși.

– Vezi? Sunt chiar drăguți dacă știi cum să-i iei. Ia-ți berea și hai afară, îi spuse strivind țigara în scrumieră.

Printre copaci erau așezate mese din metal, pe pământul acoperit cu pietriș. Soarele aproape apusese. Urma să se întunece în curând. Grădina era la fel de plină ca interiorul. Bărbați în pantaloni scurți din piele și femei cu rochii largi, tradiționale. Hartmann îl conduse la o masă aflată lângă un strat de levănțică dincolo de care se întindea o grădină botanică. Cărările drepte, rândurile de flori și speciile de copaci, toate păreau ciudat de familiare.

– Am impresia că am mai fost aici, spuse Legat.

– Da. Am stat exact la masa asta și ne-am certat. M-ai acuzat că aș fi nazist în adâncul sufletului.

– Așa am spus? Îmi pare rău. Uneori, străinilor le vine greu să înțeleagă diferența dintre naționalismul german și nazism.

– S-o lăsăm baltă. Nu avem timp de astfel de discuții, zise Hartmann fluturând din mână nepăsător.

Trase un scaun, iar picioarele de fier hârâiră pe pietriș. Se așezară. Legat refuză încă o țigară. Hartmann își mai aprinse una.

– Așadar, să trecem la subiect. Vreau să-mi aranjezi o întâlnire cu Chamberlain.

– Am aflat la Londra că asta urmărești. Îmi pare rău, Paul, dar nu este posibil, oftă Legat.

– Dar tu ești secretarul lui. Exact de asta se ocupă secretarii, de stabilirea întâlnirilor.

– Sunt cel mai mic în rang din armata lui de secretari. Duc și aduc lucruri. Mai repede l-ar asculta pe chelnerul de acolo decât pe mine. În plus, nu este cam târziu pentru întâlniri?

Hartmann clătină din cap.
– Acum, în clipa asta, încă nu este. Va fi prea târziu după ce prim-ministrul vostru semnează acordul.
Legat înconjură halba de bere în căușul palmelor și lăsă capul în jos. Își aminti de încăpățânarea lui absurdă, de refuzul de a abandona un anume tip de raționament chiar dacă i se demonstra că premisa era falsă. Parcă se ciondăneau în berăria The Eagle and Child.
– Paul, îți dau cuvântul meu că nu i-ai putea spune nimic la care să nu se fi gândit deja. Dacă vrei să-l avertizezi că Hitler este un om rău, nu-ți răci gura de pomană. O știe.
– Atunci, de ce dorește să încheie acest acord cu el?
– Dintr-o mulțime de motive pe care le cunoști. Pentru că argumentele Germaniei pe acest subiect sunt solide, iar faptul că ele sunt invocate de Hitler nu le face mai puțin valabile. Își aminti acum de ce îl acuzase pe Hartmann de nazism: principala critică pe care i-o aducea lui Hitler părea izvorâtă mai mult din snobism – „… un amărât de caporal austriac“ – decât din motive ideologice. Trebuie să observ că ți-ai schimbat discursul. Mai ții minte cum tunai și fulgerai pe vremuri împotriva Tratatului de la Versailles? Acomodarea nu este decât o modalitate de a corecta unele dintre aceste nedreptăți.
– Da. Și nu retrag nici un cuvânt! Hartmann se aplecă peste masă și continuă într-o șoaptă înflăcărată: O parte din mine, și da, o recunosc, dragă Hugh, se bucură că voi și francezii ați venit, în sfârșit, târându-vă în genunchi, ca să reparați nedreptățile trecute. Problema este că ați venit prea târziu! Corectarea efectelor Tratatului de la Versailles nu mai înseamnă nimic pentru Hitler. Nu este decât un preludiu pentru ceea ce va urma.
– Asta vrei să-i spui prim-ministrului nostru?
– Da. Nu doar să-i spun, ci să-i ofer și o dovadă. O am aici. Se bătu cu palma peste piept. De ce ești amuzat?
– Nu, nu mă amuz deloc. Mă gândesc însă că ești naiv. Din păcate, lucrurile nu sunt chiar așa de simple!
– Ba da, sunt simple. Dacă Chamberlain refuză în seara asta să continue negocierile sub presiune, mâine Hitler va invada Cehoslovacia. În momentul când dă ordinul, totul se va schimba, iar noi, opoziția din armată și din alte părți, ne vom ocupa de Hitler.
Legat își încrucișă brațele la piept și clătină sceptic din cap.

– Mi-e teamă că aici este punctul de la care nu te mai înțeleg. Vrei ca țara mea să intre în război ca să blocheze unirea dintre trei milioane de germani și Germania, dându-vă astfel o șansă să scăpați de Hitler? Din câte mi-am putut da seama astăzi, omul pare foarte bine instalat în scaun.

Se opri acolo, deși ar mai fi avut multe de spus. L-ar fi putut întreba dacă era adevărat că Hartmann și prietenii lui intenționau să păstreze Austria și Sudetenland după ce terminau cu Hitler, așa cum declaraseră în vară emisarii lor la Londra; dacă era adevărat că voiau să-l aducă înapoi pe Kaiser, dar atunci ce i-ar fi putut spune tatălui său, care își dormea somnul de veci într-un ocean de cruci albe dintr-un cimitir militar din Flandra? Fu cuprins de un val de iritare. „Hai să semnăm nenorocitul de acord, să ne urcăm înapoi în avion, să plecăm și să vă lăsăm să vă descurcați cum știți."

Felinarele electrice se aprinseseră – șiruri de baloane chinezești suspendate pe stâlpi ornamentali din fier forjat. Străluceau tot mai puternic în întunericul ce câștiga teren.

– Așadar, nu mă ajuți?

– Dacă îmi ceri să-ți aranjez o întrevedere între patru ochi cu prim-ministrul, nu. Este imposibil. Pe de altă parte, dacă există o dovadă a ambițiilor lui Hitler despre care ar trebui să știm, dă-mi-o acum, și mă voi asigura că ajunge la destinatar.

– Înainte de semnarea acordului la München?

Legat ezită puțin.

– Dacă mi se oferă o șansă, da.

– Îmi dai cuvântul tău c-o să încerci?

– Da.

Hartmann îl privi fix câteva secunde. Până la urmă, luă de pe masă ziarul *Der Stürmer*. Era un format de tabloid, ușor de ținut într-o mână. Își mască partea de sus a corpului cu el, în timp ce, cu mâna cealaltă, începu să-și desfacă nasturii de la cămașă. Legat se suci pe scaunul tare de metal ca să se uite în jur. Oamenii își vedeau de distracție, dar prin boschetele din jur se puteau ascunde nenumărați ochi curioși. Hartmann împături la loc ziarul și i-l dădu peste masă.

– Trebuie să plec. Rămâi aici și termină-ți berea. De acum înainte ar fi mai prudent să ne prefacem că nu ne cunoaștem.

– Am înțeles.

Hartmann se ridică. Pentru Legat era important să nu se despartă în felul acesta. Se ridică și el.

– Apreciez enorm, cu toții apreciem riscurile pe care ți le asumi, împreună cu colegii tăi. Dacă lucrurile se complică și trebuie să părăsești Germania, îți promit că vom avea grijă de tine.

– Nu sunt un trădător. N-o să părăsesc niciodată Germania.

– Știu. Dar oferta noastră rămâne valabilă.

Își strânseră mâinile.

– Termină-ți berea, Hugh.

Hartmann îi întoarse spatele și porni spre cafenea, silueta lui înaltă mișcându-se neîndemânatic printre mese. Deschise ușa și dispăru într-o strălucire scurtă a luminii din interior.

8

Legat rămase nemișcat, cu ochii la fluturii de noapte care dansau în jurul lămpilor de la mese. Mirosul de levănțică era tot mai puternic în aerul cald al nopții. După o vreme, cu infinită grijă, deschise ziarul cu vârful degetelor. În interior, lângă un articol despre fecioare ariene violate de evrei, era un plic gros, neinscripționat. După greutate, conținea cam două duzini de pagini. Împături la loc numărul din *Der Stürmer*, mai așteptă cinci minute și se ridică.

Își făcu drum printre băutorii de bere, prin interiorul barului plin de fum, apoi afară, în stradă. Ferestrele erau luminate în clădirile impozante ocupate de adjunctul Führerului și de Oficiul Planului de patru ani. Dădeau impresia de pregătiri, de activitate intensă. Grăbi pasul către Königsplatz. Când se apropie de sediul Partidului Nazist se intersectă cu un grup de militanți ieșiți pe trotuar. Trecu printre ei și auzi în spate:

– *Das kann nur ein Engländer sein!*[10] și râsete.

Pe terenul de paradă din granit, luminate de spoturi, se vedeau două bannere cu svastica, înalte de șase etaje. Führerbau era chiar în fața lui. Se întrebă dacă ar trebui să se întoarcă la conferință. Era cu siguranță prea riscant. Se întoarse printre templele Martirilor de la berărie, iar câteva minute mai târziu împingea ușa turnantă de la Regina Palast. La recepție, un cvartet de coarde interpreta *Povești din pădurea vieneză*.

Pe coridorul de la primul etaj se întâlni cu Ashton-Gwatkin sub unul dintre candelabrele palide.

– Salut, Hugh. Pe unde ai fost?

– Am avut de făcut diverse comisioane.

– Mie îmi spui! Este îngrozitor! Nimic nu funcționează. Telefoanele sunt un dezastru. Tocmai m-am întâlnit cu cehii.

Trăsăturile greoaie ale Morsei erau mai lugubre decât de obicei.

– Cum rezistă?

– Cum era de așteptat. Își spun că toată afacerea asta pute îngrozitor. În locul lor, sunt sigur că aș gândi la fel. Dar ce putem face? Germanii tot nu le

dau voie să iasă, ceea ce nu îmbunătățește cu nimic situația.

– Te întorci la conferință?

– Se pare că am fost chemat înapoi. Mă așteaptă o mașină. Făcu câțiva pași, apoi se opri. Mi-am adus aminte, tipul acela, Hartmann, cu care ne-am văzut mai devreme, nu a fost cumva bursier Rhodes la colegiul nostru?

Legat își făcu socoteala că nu avea sens să mintă.

– Ba da. Este corect.

– Numele mi s-a părut cunoscut. Când au început să fie acordate din nou bursele, după război? Prin douăzeci și opt?

– Douăzeci și nouă.

– Înseamnă că a fost în aceeași serie cu tine. V-ați cunoscut?

– Da.

– Dar acum v-ați prefăcut că nu vă cunoașteți.

– Evident, omul nu are nici un interes să se laude cu studiile în Anglia, așa că mi s-a părut mai înțelept să păstrez tăcerea.

– Bine ai făcut. Tot orașul colcăie de agenți ai Gestapoului.

Își continuă drumul cu demnitatea obișnuită. Legat intră în biroul de pe colț. Joan și domnișoara Anderson stăteau la o masă și jucau cărți.

– A sunat Londra? întrebă.

– Chiar destul de des, îi răspunse Joan punând jos o carte.

– Ce le-ai spus?

– Că ai ieșit din birou ca să te ocupi de delegația cehă.

– Ești un înger.

– Știu. Ce naiba citești?

– Scuze. Mută ziarul în mâna cealaltă. Este o fițuică antisemită de cea mai joasă speță. Caut un loc unde s-o arunc.

– Dă-mi-o mie ca să te scap de ea.

– Mă descurc, mulțumesc.

– Nu te mai prosti, hai, dă-mi ziarul. Femeia întinse mâna.

Simți cum se înroșește la față. Ce mai spion de doi bani era! Joan îl privea ca pe un ciudat.

Reveni pe coridor. În capăt, cei doi bărbați de la Gestapo își găsiseră scaune și se așezaseră în fața ușii delegației cehoslovace. Se întoarse la stânga, se scotoci prin buzunare și deschise ușa de la camera lui. În încăpere era întuneric. Pe fereastra lată se vedeau luminile din camerele de pe partea cealaltă a curții interioare. Mai mulți oameni se pregăteau să iasă la cină;

dintr-una din camere, un bărbat părea că se uită direct la el. Trase perdelele și aprinse veioza de lângă pat. Valiza îi fusese adusă în cameră de un hamal. Aruncă ziarul pe pat, intră în baie, dădu drumul la apă rece și se stropi pe față. Se simțea slăbit. Nu-și putea alunga din minte expresia lui Hartmann, mai ales cea de la sfârșitul întâlnirii. Ochii lui păreau să-l urmărească de pe marginea unui golf care se lărgea cu fiecare cuvânt pe care-l schimbau. Se șterse și reveni în cameră. Își scoase sacoul și îl puse pe spătarul unui scaun, luă ziarul și se așeză la biroul luminat de o lampă cu abajur verde. În sfârșit, deschise plicul.

Documentul din interior fusese dactilografiat cu corp de literă mare, identic cu cel pe care-l primise la Londra. Limba era un amestec de germană hitleristă și birocratică, greu de tradus la început, dar cu care ajungeai să te obișnuiești.

STRICT SECRET
Memorandum
Berlin, 10 noiembrie 1937

Raportul consfătuirii desfășurate la cancelaria Reichului, Berlin, 5 noiembrie 1937, de la 16.15 la 20.30.

Prezență:
Führerul și cancelarul
Feldmareșalul von Blomberg, ministrul de război
General-colonelul Baron von Fritsch, comandantul-șef al infanteriei
Amiralul Dr. H.C. Raeder, comandantul-șef al flotei
General-colonelul Göring, comandantul-șef al Luftwaffe
Baronul von Neurath, ministrul de externe
Colonelul Hossbach, adjutantul militar al Führerului

Führerul a început prin a preciza că tema prezentei consfătuiri este atât de importantă, încât în alte țări ar face cu siguranță obiectul unei ședințe de guvern în toată regula, dar că Domnia Sa, adică Führerul, a respins ideea înscrierii ei pe agenda cercului mai larg al Cabinetului Reichului tocmai din cauza importanței. Prezentarea pe care urmează să o facă este fructul unor deliberării aprofundate, în lumina experienței sale de patru ani și jumătate la putere. Dorește să le explice celor de

față viziunea sa despre oportunitățile și precondițiile dezvoltării politicii externe a Germaniei. Solicită, în interesul unei politici pe termen lung, ca expunerea să fie considerată, în eventualitatea decesului, drept ultima sa dorință și testament.

Führerul a continuat:

Scopul politicii Germaniei îl reprezintă securizarea, prezervarea și promovarea comunității sale rasiale. Este, prin urmare, o chestiune de spațiu. Comunitatea rasială germană este compusă din peste 85 de milioane de indivizi. Din cauza numărului mare și a constrângerilor impuse de spațiul propice european, această comunitate constituie un nucleu rasial dens unic între națiuni, prin natura sa. Prin urmare, această realitate subînțelege dreptul la un spațiu vital mai generos decât în cazul altor popoare…

Legat se opri din citit și se uită în jur. Telefonul de pe noptiera din spatele lui tocmai începuse să sune.

La Führerbau începeau, în sfârșit, să se miște lucrurile. Ușa de la biroul lui Hitler fusese lăsată deschisă. Hartmann îl văzu ieșind pe Ashton-Gwatkin, urmat de Malkin. François-Poncet și Attolico le luară imediat locul. În galerie, în jurul meselor joase, în cercurile de lumină aruncate de lămpile cu picior, fuseseră aduse mai multe fotolii, în care diverși oficiali se aplecau peste documente. Îl văzu pe Erich Kordt în centrul unui astfel de grup. Probabil că sosise de la Berlin în cursul după-amiezii. Numai Daladier nu părea afectat de agitația din jur. Cu aerul că se retrăsese complet de la negocieri, stătea într-un colț și fuma o țigară, cu o sticlă de bere și un pahar în față. Singura persoană pe care Hartmann nu o putea localiza era Sauer. Pe unde bântuia? Absența sa i se părea un semn rău prevestitor.

Făcu un tur al parterului, încercând să-l localizeze. În sala mare de lângă cartierul general al delegației franceze, fotoliile și canapelele fuseseră împinse pe lângă pereți lăsând loc unui birou improvizat, cu mașini de scris și telefoane. Lângă ea se afla sala de recepții. Prin ușa mare, deschisă, văzu o masă aranjată pentru circa șaizeci de persoane. Chelneri se repezeau să aducă platouri cu mâncare și sticle, un florist așeza pe centrul mesei un aranjament elaborat. Era limpede că se pregătea un banchet. O celebrare, după toate aparențele, ceea ce însemna că se ajunsese la o înțelegere și că

nu mai avea mult timp. Totul depindea acum de Legat. Era însă realist să-și facă speranțe? Nu, își spuse cu amărăciune.

Completă cercul și se întoarse la galerie.

– Hartmann, bună seara! îl salută Kordt ridicându-se de la masă, cu un teanc de hârtii în mână. Am nevoie de talentele tale, dacă nu te superi. Îi făcu semn cu capul spre o masă liberă. Ce s-a întâmplat? Ai luat legătura cu prietenul tău? îl întrebă imediat în șoaptă.

– Da.

– Și?

– A promis că va discuta cu Chamberlain.

– Ar face bine să se grăbească. Aproape am terminat.

Hartmann simți că i se taie respirația.

– Cum e posibil așa ceva? Am crezut că negocierile erau programate să țină încă o zi.

– La început așa a fost. Dar aș îndrăzni să spun că Hitler a găsit în onorabilul Neville Chamberlain un negociator mai căpos decât el. Bătrânul gentleman l-a împins într-un hățiș de detalii, iar Hitler și-a pierdut răbdarea. Prin urmare, toate chestiunile pendinte vor fi soluționate după conferință în cadrul unei comisii internaționale formate din reprezentanții celor patru puteri. Astfel, fiecare parte poate clama victoria.

Hartmann înjură printre dinți și lăsă capul în jos. Kordt se aplecă să-l bată părintește pe genunchi.

– Relaxează-te, prietene. Sunt la fel de dezamăgit ca și tine. Ne regrupăm și, într-o bună zi, încercăm din nou. Până atunci, te sfătuiesc să pari ceva mai entuziast. Geniul Führerului este pe cale să aducă trei milioane de suflete frățești germane în granițele Reichului fără nici un foc de armă. Fața ta lungă este inadecvată momentului și nu va trece neobservată. Acum, continuă ridicând glasul și adoptând o atitudine profesională, te rog să traduci aceste materiale din engleză în germană. Căută prin hârtiile pe care le avea în mână și extrase câteva pagini, citind titlul cu sarcasm: „Anexe și declarații suplimentare referitoare la minorități și la componența comisiei internaționale“. Se pare că prietenii noștri britanici sunt singura națiune mai iubitoare de birocrație decât noi.

Legat ridică prudent receptorul telefonului.

– Alo?

– Hugh?
– Da.
– Aici este Alec Dunglass.
– Alec! exclamă ușurat. Ce se întâmplă?
– Se pare că am ajuns la o înțelegere.
– Dumnezeule, dar v-ați mișcat repede.
– Hitler tocmai ne-a invitat la un fel de banchet teutonic sinistru, cât timp sunt pregătite documentele pentru semnare, dar prim-ministrul consideră că prezența sa ar da loc unor interpretări nedorite. Ne-ai putea organiza cina la hotel? Plecăm de aici pe la ora nouă.
– Desigur.
– Mulțumesc, spuse Dunglass înainte să închidă.
O înțelegere? Legat sperase că negocierile vor trena până la sfârșitul săptămânii. Își scoase ceasul. Trecuse puțin de 8 și 20. Se întoarse la birou, își propti capul în mâini și continuă să citească, dar mai rapid, întorcând paginile imediat ce prindea esența. Führerul își susținea cauza cu o mulțime de argumente. Începea cu o analiză a nevoilor alimentare tot mai importante ale Germaniei, admitea că economia țării nu putea susține ritmul actual de reînarmare și avertiza asupra vulnerabilității celui de-al Treilea Reich în fața sancțiunilor comerciale internaționale și a întreruperii liniilor logistice.

Singurul remediu, cel care ni s-ar putea părea de-a dreptul vizionar, rezidă în extinderea spațiului vital…
Spațiul necesar nu poate fi găsit decât în Europa…
Nu este vorba de câștiguri în termeni de populație, ci de obținerea terenului agricol necesar…
Problema Germaniei nu poate fi rezolvată decât prin forță…
Dacă va fi încă în viață, hotărârea de nezdruncinat a Führerului este să soluționeze nevoia de spațiu a Germaniei până cel târziu în 1943–1945…

Legat se întoarse la prima pagină, pe care era marcată data: *5 noiembrie 1937*. Cu mai puțin de unsprezece luni în urmă.

Încorporarea Austriei și Cehoslovaciei în teritoriul german ne-ar oferi un avantaj substanțial din punct de vedere politico-militar, pentru că ne-

ar aduce frontiere mai scurte și mai ușor de apărat, ar permite forțelor noastre să se ocupe de alte obiective și ne-ar da posibilitatea să formăm încă aproximativ douăsprezece divizii, respectiv o nouă divizie la milionul de locuitori.

A doua parte a memorandumului reflecta discuția purtată pe baza ideilor avansate de Hitler. Era limpede, dacă citeai printre rânduri, că cei doi comandanți militari, Blomberg și Fritsch, împreună cu ministrul de externe, Neurath, adresaseră avertismente legate de punerea în aplicare a strategiei: armata franceză era prea puternică, defensiva frontierei cehoslovace era impresionantă, diviziile motorizate ale Germaniei erau prea slabe…

Toți trei, își dădu seama Legat, fuseseră demiși între timp și înlocuiți cu Keitel, Brauchitsch și Ribbentrop.

Își împinse scaunul în spate. Hartmann avea dreptate. Prim-ministrul trebuia să vadă materialul înainte să semneze orice acord.

Introduse memorandumul înapoi în plic și se întoarse în biroul amenajat în camera de pe colț.

– Vrei să-mi faci un serviciu? Prim-ministrul și restul delegației se întorc cam într-o jumătate de oră. Poți să-i rogi pe cei de la hotel să le pregătească ceva de mâncare? o întrebă pe Joan.

– Bine, o să văd ce pot face. Altceva?

– Da. Te rog să-i transmiți un mesaj lui Sir Alec Cadogan, la Foreign Office. Spune-i că îl am.

– Ce anume ai?

– Nu este nevoie să știi mai mult. O să înțeleagă el.

– Și tu unde te duci acum?

Legat deschise una dintre cutiile roșii cu documente.

– Mă întorc puțin la conferință. Am un material pe care cred că prim-ministrul trebuie să-l vadă.

Porni cu pași mari, aproape alergând, pe coridor. Nu mai așteptă liftul, coborî pe scări, traversă recepția și plonjă în noaptea bavareză.

Hartmann traducea „Declarația suplimentară“ din engleză în germană – „toate chestiunile ce ar putea rezulta din transferul teritoriului vor fi considerate ca făcând parte din mandatul comisiei internaționale“ – când

ridică ochii și îl văzu pe Legat îndreptându-se hotărât spre sala delegației britanice. În mână ducea o cutie roșie din lemn.

În sală nu era decât Dunglass, care îl privi surprins.
– Parcă ți-am spus că ne întoarcem la hotel.
– A apărut ceva. Trebuie să vorbesc puțin cu prim-ministrul.
– Poți încerca, dar este în continuare cu ceilalți lideri.
– Unde?
Dunglass ridică puțin din sprâncene – modul lui de a-și exprima emoția puternică – și îi arătă o ușă din capătul coridorului. Locul semăna cu intrarea într-un stup, cu bărbați foindu-se prin față, intrând și ieșind.
– Mulțumesc.
Porni în direcția indicată fără ca nimeni să încerce să-l oprească.

Cei patru șefi de guvern confirmă, prin prezenta, componența comisiei internaționale prevăzute în acordul semnat astăzi: secretarul de stat al Ministerului de Externe german, ambasadorii britanic, francez și italian acreditați la Berlin și un reprezentant care urmează să fie desemnat de guvernul Cehoslovaciei.

Hartmann scria fără să-l scape nici o secundă din ochi pe Legat, care intrase în biroul lui Hitler.

Era o încăpere mare, lungă de vreo cincisprezece metri, aglomerată, plină de obiecte. Ferestrele înalte erau toate închise și mirosea puțin a transpirație. Prim-ministrul stătea pe canapea, în fața șemineului, și vorbea cu Mussolini. Într-un colț, lângă o fereastră, îi recunoscu pe Wilson și pe Sir Nevile Henderson. În capătul îndepărtat, lângă un glob pământesc gigantic, îl văzu pe Hitler, așezat pe marginea unui birou, ascultându-l pe Ribbentrop cu o expresie de plictiseală absolută pe chip. După prima lor întâlnire, Chamberlain îl descrisese cabinetului drept „cel mai banal cățeluș din câți ați văzut". Șeful de cabinet înmuiase expresia în minuta ședinței, scriind că „trăsăturile lui nu aveau nimic ieșit din comun". Lui Legat i se păruse o dovadă de snobism, dar acum înțelegea perfect ce dorise să spună premierul. Era de-a dreptul șocant de banal, chiar mai mult decât atunci când îl întâlnise pe stradă cu șase ani înainte. Semăna cu un chiriaș cuminte sau cu un paznic de noapte care dispare imediat ce-i vine schimbul de zi. Îi

veni greu să-și îndepărteze privirea de la el, și când reuși, își dădu seama că reuniunea era pe punctul de a lua sfârșit. Oamenii se îndreptau spre ușă. Chamberlain se ridicase și el.

Se grăbi să-l intercepteze.

– Mă scuzați, domnule prim-ministru.

– Da?

– Pot să vă rețin un moment?

Chamberlain se uită la el, apoi la cutia roșie din lemn.

– Nu, îi răspunse nervos. Nu acum.

Apoi părăsi încăperea. În clipa următoare, Legat simți o mână apucându-l de umăr.

– Hugh, ce naiba faci aici?

Respirația caldă a lui Wilson îi gâdilă urechea.

Ceilalți delegați continuară să părăsească biroul, ocolindu-i ca să ajungă la ușă.

– Îmi pare rău, domnule. Lord Dunglass mi-a spus că s-a ajuns la un acord și am venit să-mi ofer serviciile. Ridică demonstrativ cutia roșie. Plimb hârtii de la hotel aici și înapoi.

– Doar atât? îl întrebă Wilson sceptic. Ei bine, ai fi putut să-ți scutești efortul. Ce era de făcut s-a făcut.

Hartmann îi urmări ieșind din încăpere – mai întâi Chamberlain, cu Henderson, apoi diplomații francezi: Rochat, Clapier, François-Poncet… Léger se desprinse din grup și se duse să-l aducă pe Daladier din colțul unde bea bere. Prim-ministrul francez se ridică încet în picioare. Apoi, Legat ieși însoțit de Wilson, care îl ținea de umăr ca un polițist în civil care operase o arestare. Trecură la câțiva pași de el. Legat îi aruncă o privire lui Hartmann, dar nu dădu nici un semn că l-ar cunoaște. După câteva minute își făcu apariția și Hitler, cu Mussolini, urmați de Ciano și de Ribbentrop. Se îndreptară în direcția principalei săli de recepție.

Hartmann încercă să descifreze înțelesul micii pantomime la care tocmai asistase: Legat probabil că citise memorandumul, îl adusese la Führerbau și încercase să discute cu Chamberlain, dar ajunsese prea târziu. Era explicația cea mai logică.

Un adjutant se prezentă ca să ia traducerea. Apoi, brusc, Kordt se aplecă deasupra lui și îi șuieră la ureche:

– Hartmann, hai cu noi. Grăbește-te și aranjează-ți cravata. Am fost invitați să ne alăturăm Führerului la cină.

– Serios, Kordt? Este de-a dreptul șocant. Nu iau niciodată masa cu oameni pe care nu-i cunosc suficient de bine.

– Nu ai de ales. Acestea sunt ordinele lui Weizsäcker: britanicii și francezii nu vor să stea la masă cu Führerul, așa că toată lumea a fost mobilizată ca să nu rămână locuri goale. Să mergem, îi spuse întinzându-i mâna.

Hartmann se ridică fără tragere de inimă și ocoliră împreună parterul, ca să ajungă în partea cealaltă a clădirii.

– Britanicii și francezii se mai întorc în seara asta?

– Da, după cină, ca să semneze acordul.

Așadar, nu era complet încheiat, își spuse Hartmann, cu toate că șansele de deraiere a procesului erau atât de mici, încât ajunsese să se disprețuiască pentru că se bazase pe ele. Cu toate acestea, reuși să-și compună o expresie mai neutră când intră în sală.

Hitler era deja așezat, în centrul mesei uriașe, cu spatele la fereastră, încadrat de Mussolini și de Ciano. În fața lui, de cealaltă parte a mesei se aflau Weizsäcker și Ribbentrop. Invitaților li se turna vin, iar el primise o sticlă de apă minerală. Străbătând sala lungă, lambrisată, Hartmann îi notă mintal pe toți cei pe care îi recunoștea: Göring, Himmler, Hess, Keitel, Attolico, vreo șaisprezece oameni cu totul. Sauer nu era de văzut pe nicăieri.

Grupul era prea mic pentru spațiul generos, ceea ce producea o atmosferă apăsătoare. Hartmann își alese un loc de cealaltă parte a mesei față de Führer, cât de departe putea, lângă italianul Anfuso, secretarul general al Ministerului de Externe de la Roma. Chiar și așa, îl putea vedea perfect pe Hitler, care își desfăcuse nervos șervetul fără să încerce să stimuleze conversația. Părea că încă nu digerase umilința administrată de englezi și francezi. Tăcerea părea să-i infecteze ca un virus pe cei din jurul lui. Până și Göring ținea gura închisă. Abia când fu servită supa de pâine starea de spirit păru să i se amelioreze puțin. Luă o lingură, apoi își șterse mustața cu șervetul.

– Duce, începu el, nu ești de acord că putem constata decăderea unei rase pe chipurile liderilor săi? Observația era, evident, formulată ca o întrebare la adresa lui Mussolini și fusese rostită destul de tare ca să fie auzită de toți

mesenii, pe un ton care sugera că nu aștepta un răspuns. Orice conversație încetă instantaneu. Mai luă o lingură de supă și adăugă: Daladier, într-o oarecare măsură, reprezintă o excepție de la regulă, însă francezii sunt decăzuți, fără nici o îndoială. Léger este din Martinica și sunt sigur că are ascendență negroidă – dar profilul lui Daladier denotă caracter. Este un fost soldat, la fel ca noi, Duce. Daladier, da, e un tip cu care te poți înțelege. Pricepe realitatea și trage concluziile care se impun.

– Nu voia decât să-și bea berea liniștit. Și-a lăsat consilierii să se ocupe de negocieri, spuse Mussolini, dar Hitler nu păru să-l audă.

– Dar Chamberlain! pronunță numele cu dezgust sarcastic, lungind vocalele ca să sune ca o obscenitate. Acest „Chamberlain“ se tocmește pe fiecare sat și pe orice interes mărunt ca o precupeață la tarabă! Știați, domnilor, că a cerut asigurări că fermierii cehi strămutați din regiunea Sudeților vor avea dreptul să-și ia cu ei porcii și vitele? Vă puteți imagina trivialitatea burgheză a unui creier preocupat de asemenea detalii? A cerut despăgubiri pentru toate clădirile publice!

– Mi-a plăcut observația lui François-Poncet: „Cum adică, până și pentru WC-urile publice?“, îl întrerupse Mussolini.

Hitler nu se lăsa ușor deturnat.

– Chamberlain! A fost mai rău decât dacă aș fi negociat cu cehii înșiși! Ce interese are în Boemia? Ce să facem cu el? M-a întrebat dacă îmi place să pescuiesc în weekenduri. Nu-mi iau niciodată liber în weekend și urăsc pescuitul!

Râsete.

– Știți cum este poreclit la Paris? „J’aime Berlin“, simți nevoia să adauge Ciano.

Hitler se încruntă la el, iritat de întrerupere. Mussolini îi aruncă și el o privire reprobatoare propriului ginere, căruia deja îi înghețase zâmbetul pe buzele cărnoase.

– A venit timpul ca Anglia să înțeleagă că nu se mai poate juca de-a guvernanta Europei. Dacă nu încetează să-și mai vâre nasul, pe termen lung războiul va fi inevitabil. Și voi purta acel război, Duce, câtă vreme suntem amândoi încă tineri, căci va fi o gigantică încercare a forțelor pentru țările noastre, care vor avea nevoie de bărbați în floarea vârstei la conducere, nu de babe nebune și de negrotei!

Aplauze intense și răpăit de pumni în masă. Hartmann îi aruncă o privire lui Kordt, care își examina atent farfuria cu supă. Dintr-odată, simți că nu mai putea suporta. Când chelnerii se apropiară ca să strângă farfuriile și să aducă felul doi, lăsă deoparte șervetul și își împinse scaunul în spate. Sperase să se poată strecura neobservat, dar privirea uluită a lui Hitler îl pironi înainte să apuce să se ridice complet. Cum îndrăznea cineva să plece când vorbea el?

Hartmann se opri, cu genunchii încă flexați.

– Mein Führer, îmi cer iertare, dar trebuie să ajut la traducerea acordului.

– Un moment, îi spuse Hitler ridicând degetul arătător.

Un adjutant SS în uniformă albă apăru imediat lângă el. Hartmann se ridică complet, cu gesturi lente, conștient că toți ochii erau ațintiți asupra lui. Mussolini, Göring și Himmler păreau ușor amuzați de situația neplăcută în care se afla. Numai Kordt părea înlemnit de groază. După câteva secunde ce părură o eternitate, adjutantul dădu ocol mesei, se apropie de el și îi dădu înapoi ceasul. Când ieși din sală, auzi vocea deja familiară hârâind în spatele lui.

– Nu uit niciodată o obligație personală. Pentru Germania sunt gata să fiu necinstit de o mie de ori, pentru mine însumi – niciodată.

9

Wilson îl trimise pe Legat înainte, cu prima mașină, ca să se asigure că cina pentru șeful guvernului era pregătită. Discutase deja cu managerul, care îl asigurase că a fost rezervată o sală privată, la parter. Acum aștepta, la intrarea în Regina Palast, sosirea restului delegației. Îi era rușine că se făcuse de râs. Faptul că Wilson îl tratase cu o politețe impecabilă îl durea cel mai tare. Își imagina „discuția necesară“ ce urma să aibă loc odată întorși la Londra: câteva cuvinte schimbate de Cleverly cu Cadogan, o convocare discretă în biroul șefului cancelariei, apoi trimiterea la un post „mai puțin solicitant“ din serviciul exterior, probabil o legație diplomatică. Cu toate acestea, continua să creadă cu încăpățânare că avea datoria să-l informeze pe Chamberlain despre existența memorandumului înainte de semnarea acordului.

Convoiul de automobile Mercedes intră în Maximiliansplatz în uralele tot mai entuziaste ale mulțimii de pe trotuar. Numărul și agitația demonstranților păreau să crească în așteptarea anunțului oficial al obținerii unui acord. La intrarea prim-ministrului în recepție, însoțit de Dunglass, oaspeții hotelului, mulți în ținute de seară, se ridicară din fotolii și începură să-l aplaude, în timp ce cvartetul de coarde interpreta „For He’s a Jolly Good Fellow“. Chamberlain zâmbi, mulțumi din cap în stânga și în dreapta, dar în momentul în care se regăsi în sanctuarul ce-i fusese rezervat pentru cină, se lăsă să cadă pe jilțul așezat în capul mesei principale și ceru, pe o voce aspră, un whisky cu apă minerală.

Legat lăsă deoparte cutia roșie din lemn și se apropie de șirul de sticle așezate pe una dintre măsuțele de serviciu. Pereții erau decorați cu oglinzi înalte, în stil Versailles, luminate cu becuri electrice în formă de lumânare. În timp ce pregătea băutura văzu într-una dintre oglinzi că prim-ministrul ațipise, cu bărbia căzută pe piept.

Dunglass duse un deget la buze și ceilalți intrară fără zgomot – Wilson, Strang, Ashton-Gwatkin, Henderson, Kirkpatrick. Doar Malkin nu se întorsese la hotel, nevoit să rămână în urmă ca să supervizeze redactarea

versiunii finale. Se strecurară în vârful picioarelor pe lângă prim-ministru, vorbind în șoaptă. Wilson se apropie de Legat și îi făcu semn cu bărbia spre Chamberlain.

– A împlinit șaptezeci de ani, n-a mai dormit de cincisprezece ore, a zburat o mie de kilometri și a încasat două sesiuni de negociere cu Adolf Hitler. Cred că are toate motivele să fie obosit, nu-i așa? îi spuse pe un ton protector.

Luă paharul de whisky cu apă și îl așeză fără zgomot în fața premierului. Chamberlain deschise ochii, privi surprins în jur, apoi se îndreptă în scaun.

– Îți mulțumesc, Horace. Se întinse după băutură. Ei bine, recunosc că a fost greu ca naiba.

– Oricum ar fi, s-a terminat, și cred că nimeni n-ar fi fost capabil să gestioneze situația mai bine decât dumneavoastră.

– Acțiunile dumneavoastră vor fi înecate în oceane de critici, domnule prim-ministru. Dar milioane de mame vă vor binecuvânta pentru că le-ați apărat fiii de ororile războiului.

– Bine zis, bine zis, făcu Dunglass.

– Sunteți prea amabili.

Prim-ministrul își termină paharul și îl întinse pentru a fi reumplut. Își revenea văzând cu ochii, precum o floare ofilită când primește apă proaspătă. Legat îi aduse încă o porție de whisky cu sifon, apoi ieși să verifice ce se întâmpla cu mâncarea. Câțiva oaspeți își făceau de lucru pe lângă ușă, încercând să arunce o privire în interior, în timp ce un șir de chelneri se apropiau purtând deasupra capetelor tipsii acoperite cu capace din argint, ca pe niște trofee.

Meniul consta în supă de gălbiori, urmată de friptură de vițel cu legume. La început, din cauza prezenței chelnerilor, conversația lâncezise, dar Wilson îl rugă pe Legat să le spună să iasă. Imediat ce ușa se închise, prim-ministrul se interesă dacă aveau vești de la Londra. Kirpatrick făcu semn către tavan.

– Mă iertați, însă, înainte de a continua, cred că ar fi înțelept să considerăm că fiecare cuvânt ne este ascultat.

– Nu mă interesează. Nu voi spune pe la spatele lui Hitler lucruri pe care nu i le-am spus deja în față. Lăsă cuțitul și furculița pe marginea farfuriei. A vorbit cineva cu Edward sau cu Cadogan?

– Eu am discutat cu ministrul de externe. A apreciat veștile despre acord drept încurajatoare, răspunse Henderson.

– Am avea nevoie, domnule prim-ministru, de o listă a concesiilor pe care ați reușit să le smulgeți germanilor, în comparație cu pretențiile lor înainte de venirea dumneavoastră aici. Un astfel de document ne-ar fi foarte folositor ca să răspundem criticilor când ne întoarcem la Londra.

– Așadar, s-au făcut concesii? întrebă Strang cu o urmă de scepticism.

– Oh, da, și deloc neglijabile. O ocupație pe etape, până pe zece octombrie, în locul unei invazii pe data de întâi. Evacuarea organizată a minorității cehe, sub monitorizare internațională. Plus un mecanism de soluționare a eventualelor dispute.

– Mă întreb ce părere vor avea cehii.

– Cehii, murmură Chamberlain în timp ce-și aprindea un trabuc. Aproape că am uitat de ei. Unde sunt acum? îl întrebă pe Legat.

– Tot în camera lor, domnule prim-ministru, din câte știu.

– Vedeți… de ce simte Hitler nevoia să-i trateze în felul acesta? Este total nepoliticos și la fel de *nenecesar*.

– Nu l-ați lăsat să-i bombardeze, domnule prim-ministru. Asta era dorința lui cea mai fierbinte. Așadar, acum se răzbună umilindu-i. Ar trebui să fie recunoscători că nu se găsesc închiși într-un adăpost antiaerian.

– Dar dacă, din cauza tratamentului acordat, refuză înțelegerea? Ne-am regăsi în cea mai mare încurcătură posibilă.

O tăcere scurtă se lăsă peste încăpere.

– Lăsați-mi-i mie pe cehi, spuse Wilson sumbru. O să le explic parametrii situației. Între timp, cred că ar trebui să vă odihniți pentru ceremonia de semnare. Probabil vor fi fotografi de față. Hugh, te rog să-i aduci pe cehi.

– Desigur, Sir Horace.

Legat lăsă șervetul pe masă. Nu reușise să mănânce nimic.

*

Hartmann închise ușa sălii de banchet și se opri să-și pună ceasul la loc. Era zece fără douăzeci. Dintr-un birou se auzea slab țăcănitul unei mașini de scris. Un telefon începu să sune.

Folosi din nou scara de serviciu și coborî până la subsol. Pe culoar o luă la dreapta, pe lângă bucătăria plină de zgomote și bufetul plin, ca de obicei, de militari și de șoferi. Trecu de postul de pază și ieși în curte, unde își aprinse o țigară. Mașinile erau aproape toate nepăzite, parcate bară la bară, cu

cheile în contact. Îi trecu prin cap ideea să împrumute una, dar se răzgândi rapid. Era preferabil să-și încerce șansele pe jos. Norii coborâseră, nelăsând căldura zilei să se disipeze. Cerul era luminat de reflectoarele puternice, proiectate pe svasticile din Königsplatz, de unde putea auzi freamătul mulțimii.

O luă spre stradă, cu sentimentul difuz și neplăcut că era urmărit, dar când întoarse capul nu văzu decât lucirile sumbre ale limuzinelor și conturul masiv al clădirii deasupra lor. La ferestrele înalte se vedeau aprinse lumini. Recunoscu cu ușurință sala de banchet, după siluetele chelnerilor care se deplasau la stânga și la dreapta, în timp ce Hitler perora în continuare, fără îndoială, despre degenerescența democrațiilor.

Legat se pregăti sufletește pentru o confruntare cu oamenii Gestapoului care păzeau delegația cehă. Când explică însă, în germana sa formală, că prim-ministrul britanic dorea să-i informeze pe reprezentanții guvernului ceh despre evoluția negocierilor, i se răspunse că o putea face, cu condiția ca cehii să nu încerce să părăsească hotelul.

Masarˇík, diplomatul trimis de la Praga, îi deschise imediat ușa. Era în cămașă, la fel ca bărbatul mai în vârstă, Mastny, ministrul ceh la Berlin. Camera era plină de fum de țigară, în ciuda ferestrei deschise. Cei doi așezaseră o tablă de șah pe pat și o partidă era în curs. Așezat pe marginea saltelei, picior peste picior, Mastny examina poziția pieselor, cu bărbia sprijinită în palmă. Pe birou se vedeau resturile cinei. Masarˇík îi surprinse privirea lui Legat.

– Oh, puteți informa Crucea Roșie că prizonierii au fost hrăniți, îi aruncă sarcastic.

– Sir Horace Wilson ar dori să discute cu dumneavoastră.

– Numai Wilson? De ce nu prim-ministrul?

– Mă tem că este ocupat.

Masarˇík îi spuse ceva lui Mastny în cehă. Acesta din urmă ridică din umeri și îi răspunse scurt. Începură să-și îmbrace sacourile.

– Măcar facem puțină mișcare. Suntem încuiați aici de aproape cinci ore.

– Îmi pare rău, domnule Mastny, pentru toată situația. Prim-ministrul face tot ce îi stă în puteri.

Îi conduse pe coridor, cu ofițerii de la Gestapo după ei. Luă decizia să-i ducă la parter pe scările care coborau în partea din spate a hotelului, căci nu

dorea să riște o întâlnire întâmplătoare cu premierul. Cehii, atenți la orice detaliu, observară imediat aspectul mai puțin îngrijit din acea parte a imobilului.

– Ne bagă pe intrarea de serviciu, Vojtek! râse Masarˇík.

Legat se cutremură de rușine, fericit că era cu spatele la ei. Toată afacerea devenea din ce în ce mai jenantă. În teorie, logica poziției britanice era inatacabilă. Însă una era să tragi granițe pe hartă în Downing Street, și cu totul altceva să vii în Germania și să împarți efectiv o țară, de față cu toată lumea. Își aduse aminte de memorandumul lăsat în cutia roșie, printre documentele premierului:

Încorporarea Austriei și Cehoslovaciei în teritoriul german ne-ar oferi un avantaj substanțial din punct de vedere politico-militar, pentru că ne-ar aduce frontiere mai scurte și mai ușor de apărat, ar permite forțelor noastre să se ocupe de alte obiective…

Sala de mese privată se golise, cu excepția lui Wilson, a lui Ashton-Gwatkin și a unor chelneri care strângeau farfuriile murdare. Wilson fuma o țigară, în premieră, din câte își amintea Legat. Când Ashton-Gwatkin îl prezentă delegației cehe, o mută în mâna stângă, lăsând să cadă scrumul pe covor.

– Vă rog să luați loc.

Chelnerii ieșiră, iar Ashton-Gwatkin îi întinse o mică hartă făcută sul. Wilson mătură câteva firimituri de pe fața de masă și o derulă. Legat se poziționă în spatele lui.

– Ei bine, domnilor, asta am reușit să facem pentru dumneavoastră.

Teritoriile ce urmau să fie transferate Germaniei erau marcate cu roșu. Jumătatea de est a țării era aproape neatinsă; din partea occidentală însă fuseseră tăiate trei bucăți mari, de-a lungul frontierei, în jurul orașelor Eger, Aussig și Troppau, ca trei îmbucături dintr-o friptură. O regiune din sud, lipită de ceea ce altădată fusese Austria, era colorată în roz. Soarta ei urma să fie decisă în urma unui plebiscit, explică Wilson.

În primul moment, cehii părură complet șocați, incapabili să vorbească. Apoi, Masarˇík nu se mai putu abține:

– Le-ați dat germanilor tot ce au cerut!

– Nu am acceptat decât transferul regiunilor populate majoritar de germani.

– Dar, odată cu ele, ne pierdem fortificațiile frontaliere. Țara noastră nu mai poate fi apărată.
– Am impresia că nu trebuia să vă construiți liniile de apărare în zone pe care era limpede că Germania le va revendica imediat ce-și va reveni.
Wilson își aprinse încă o țigară. Legat observă că mâna îi tremura ușor. Era o misiune dură, până și pentru el.
– Aici, în punctul cel mai îngust, arătă Mastny pe hartă, lățimea Cehoslovaciei se reduce la numai șaptezeci și doi de kilometri. Armata germană ne va putea tăia țara în două într-o singură zi.
– Nu sunt responsabil pentru dispunerea geografică, Excelență.
– Da, sigur, înțeleg. Cu toate acestea, guvernul francez ne-a oferit asigurări că, indiferent de acordul la care se va ajunge, frontierele noastre vor fi în continuare apărabile. Că realitățile geografice, economice și politice vor fi luate în considerare, alături de cele rasiale.
Wilson deschise brațele într-un gest de neputință.
– Ce pot să spun? Hitler nutrește convingerea că acesta este păcatul originar încă de la fondarea Cehoslovaciei. Că țara dumneavoastră reprezintă o unitate economică și politică, iar nu o națiune.
– Sunt convins că ar fi cedat dacă britanicii și francezii demonstrau fermitate.
– Nu erați în aceeași încăpere, domnule Mastny, clătină Wilson din cap cu un zâmbet amar. Credeți-mă, *detesta* până și faptul că trebuie să negocieze asupra acestei chestiuni *în ansamblu*.
– Asta nu este o negociere, ci o capitulare.
– Nu sunt de acord. Este cea mai bună înțelegere pe care o puteam obține. Nouăzeci la sută din țara dumneavoastră rămâne intactă și nu veți fi invadați. Acum, vă sugerez să luați legătura cu guvernul de la Praga și să-i sfătuiți pe cei de acasă să o accepte.
– Și dacă refuză? întrebă Masaˇrík.
Wilson oftă și se întoarse către Ashton-Gwatkin.
– Frank, vrei să le explici tu? Cred că nu reușesc să mă fac înțeles.
– Dacă refuzați, începu diplomatul pe un ton așezat, atunci va trebui să vă reglați singuri problemele cu Germania. Aceasta este realitatea. Poate că francezii o să vă spună același lucru într-o formă mai elegantă, dar vă asigur că ne împărtășesc poziția. Nu-i interesează.

Cehii se uitară unul la celălalt. Păreau la capătul argumentelor. Până la urmă, Mastny arătă spre harta de pe masă:

– Putem s-o luăm cu noi?

– Desigur, răspunse Wilson. O rulă la loc cu grijă și i-o întinse. Hugh, te rog să-i conduci pe prietenii noștri înapoi în camera lor și să verifici dacă au permisiunea să folosească telefonul.

Legat luă cutia roșie și deschise ușa. Pe coridor, cei doi ofițeri de la Gestapo se dădură la o parte ca să le facă loc să treacă. Wilson strigă în spatele lor.

– Vă promit că prim-ministrul o să vă primească personal ca să vă explice totul, după semnarea acordului.

Legat îl auzi ca prin ceață. În partea cealaltă a recepției, în spatele palmierilor, discutând cu recepționerul, recunoscu silueta înaltă a lui Paul Hartmann.

Îi luă câteva secunde să-și regăsească echilibrul, apoi i se adresă ofițerului Gestapo mai înalt în grad:

– Este imperativ necesar ca Herr Masarˇík și Dr. Mastny să ia legătura cu guvernul lor, la Praga, în cel mai scurt timp. Sper că mă pot baza pe asistența dumneavoastră.

Fără să mai aștepte răspunsul, porni spre prietenul lui. Hartmann îl văzu, dar, în loc să-i indice vreun loc discret unde să poată vorbi, așa cum se aștepta, se îndreptă direct spre el.

– Ai citit?

– Da.

– Ai discutat cu Chamberlain?

– Nu striga. Nu, nu încă.

– Atunci trebuie să o fac eu. Acum. E la etajul trei, da? spuse grăbindu-se către trepte.

– Paul, pentru numele lui Dumnezeu, nu te purta prostește! Legat se repezi după el și îl prinse de braț. Era mai scund decât Hartmann, iar germanul era hotărât, însă disperarea îi dădu puterea să-l oprească din drum. Stai! Nu are nici un sens să faci o nebunie. Trebuie să discutăm, îi șopti pe deplin conștient că oamenii din jur se uitau mirați la ei.

– Nu voi rămâne pe conștiință cu vina de a nu fi făcut nimic.

– Te înțeleg perfect. Îmi este la fel de greu. Am încercat să abordez subiectul cu el o dată și o să mai încerc. Îți promit.

– Atunci, hai să o facem împreună.

– Nu.

– De ce nu? Observând ezitarea britanicului, Hartmann exclamă: Vezi? Nu-mi poți răspunde. Poate te temi că ți-ar putea afecta cariera diplomatică?

Porni hotărât pe scări, iar Legat îl urmă după o clipă. Ironia îl duruse. De ce? Pentru că ascundea un grăunte de adevăr? Încercă să-și aducă aminte pe unde erau ceilalți membri ai delegației. Wilson și Ashton-Gwatkin rămăseseră în sala de mese, deși se putea aștepta să iasă dintr-o clipă în alta. Malkin rămăsese la conferință. Ceilalți erau probabil prin camerele lor sau în birou, la telefon cu Londra. Prim-ministrul se dusese să se odihnească. Aveau o mică șansă.

– Bine. Lasă-mă să văd ce pot face.

Chipul lui Hartmann se relaxă în zâmbetul acela larg, familiar. La Oxford cineva spusese odată că ți-ai fi putut încălzi mâinile lângă el.

– Ești un om bun, Hugh.

Urcară până la etajul trei. Unul dintre detectivii de la Scotland Yard asigura paza în fața ușii premierului, la jumătatea coridorului. Legat își regreta deja decizia.

– Te avertizez: este bătrân, încăpățânat, obosit și aproape depășit de situație. Dacă acceptă să te vadă, nu cumva să te lansezi într-o lecție de morală. Expune-i doar faptele. Așteaptă aici.

Îi adresă un salut scurt detectivului și bătu la ușă. Își dădu seama că-și freca mâinile de nervi, așa că le vârî în buzunare. Îi deschise medicul premierului, Sir Joseph Horner, de la University College Hospital, care ținea în mână un tensiometru. În spatele lui, Legat îl văzu pe Chamberlain fără sacou, cu mâneca dreaptă ridicată deasupra cotului.

– Îmi cer iertare, domnule prim-ministru. Pot să revin mai târziu.

– Nu, intră dacă tot ai venit. Noi am terminat cu tensiunea, da?

– Într-adevăr, domnule prim-ministru.

Horner își strânse stetoscopul și tensiometrul într-o geantă Gladstone. Legat nu-l văzuse niciodată pe Chamberlain fără haină. Brațul lui părea surprinzător de musculos.

– Așa, Hugh, despre ce e vorba? îl întrebă trăgându-și mâneca în jos.

Legat așeză cutia roșie pe o masă și o deschise. Așteptă ca șeful guvernului să-și pună sacoul.

– Noapte bună, se auzi vocea gravă a medicului, după care acesta ieși din apartament.

– Am ajuns în posesia unui document care cred că prezintă o anumită importanță, spuse Legat întinzându-i memorandumul lui Chamberlain.

Prim-ministrul îi aruncă o privire confuză, își puse ochelarii și răsfoi rapid teancul de hârtii.

– Ce înseamnă asta?

– Este raportul consfătuirii organizate de Hitler cu principalii săi responsabili militari în noiembrie anul trecut. Se angajează explicit în favoarea războiului.

– Așa, și cum a ajuns la noi?

– Mi l-a dat un prieten, un diplomat german, în cel mai strict secret.

– Chiar așa? În ce scop a făcut asta?

– Cred că cel mai bine ar fi să vă răspundă chiar el. Așteaptă afară.

– Este *aici*? Sir Horace știe despre asta, sau Strang?

– Nu, domnule. Nimeni nu știe.

– Sunt uluit. Procedura este cu totul diferită în asemenea cazuri. Prim-ministrul îl privi încruntat. Ai auzit vreodată de lanțul de comandă? Ți-ai depășit cu mult atribuțiile, tinere.

– Înțeleg, domnule, însă mi s-a părut important. Omul își riscă viața și a cerut să vă întâlnească între patru ochi.

– N-ar trebui să am nimic de-a face cu toată povestea asta. Este de-a dreptul deplasat. Își scoase ochelarii și rămase câteva secunde cu privirea în gol. Un picior îi zvâcnea de nervi. Bine, spuse până la urmă. Adu-l încoace. Cinci minute, nici unul mai mult.

Legat deschise ușa și îi făcu semn lui Hartmann, care aștepta la capătul coridorului.

– E în regulă, îl cunosc, îi spuse detectivului, apoi se dădu la o parte ca să-l lase să intre. Ai cinci minute, îi strecură pe fugă înainte să închidă ușa. Domnule prim-ministru, vi-l prezint pe Paul von Hartmann, de la Ministerul de Externe german.

Chamberlain îi strânse rapid mâna, ca și cum s-ar fi temut să nu se contamineze.

– Bună seara. Luați loc. Nu avem prea mult timp la dispoziție.

Hartmann rămase în picioare.

– Nu mă așez, domnule prim-ministru, deoarece nu vreau să vă răpesc mai mult timp decât este strict necesar. Vă mulțumesc că ați acceptat să mă primiți.

– Nu cred că am făcut bine nici pentru mine, nici pentru dumneavoastră, dar, în fine, spuneți-mi despre ce este vorba.

– Documentul pe care îl aveți în mâini dovedește fără putință de tăgadă că Hitler minte atunci când afirmă că „nu mai are pretenții teritoriale în Europa". Din contră, planifică un război de cucerire ca să asigure spațiul vital al rasei germane. Acest război va fi declanșat în următorii cinci ani. Anexarea Austriei și încorporarea Cehoslovaciei constituie doar primul pas. Toți cei care au exprimat rezerve – responsabilii militari și ministrul de externe – au fost înlocuiți din funcții. Vă aduc această informație cu bună-credință și asumându-mi un risc uriaș. Vă implor, chiar și în acest al unsprezecelea ceas, să nu semnați acordul în seara asta. Va face poziția lui Hitler în Germania inatacabilă. Dacă însă Marea Britanie și Franța ar dovedi fermitate, sunt sigur că armata se va ridica împotriva lui pentru a preveni un război dezastruos.

Chamberlain încrucișă brațele la piept și îl privi intens câteva secunde.

– Tinere, îți admir curajul și sinceritatea, dar teamă mi-e că ai nevoie de o lecție de realism politic. Este pur și simplu imposibil să ceri popoarelor britanic și francez să pună mâna pe arme ca să blocheze dreptul la autodeterminare al unor etnici germani blocați într-o țară străină, într-un stat din care nu vor să facă parte. Orice altceva dispare în fața acestei realități. Cât despre ce visează Hitler c-o să facă în anii următori, ei bine, nu ne rămâne decât să așteptăm. Amenință pe toată lumea încă de când a publicat *Mein Kampf*. Obiectivul meu este clar: să evit războiul pe termen scurt și apoi să încerc să construiesc o pace durabilă – fie și pentru o lună, fie și pentru o zi, dacă trebuie. Nimic n-ar fi mai rău, pentru întreaga omenire, decât să părăsesc acum această conferință. Acum, zise împăturind la loc memorandumul, te sfătuiesc să iei acest document aparținând guvernului german și să-l duci acolo unde îi este locul.

Încercă să i-l dea, dar Hartmann refuză să-l primească. Își prinse mâinile la spate și clătină din cap.

– Nu, domnule prim-ministru. Păstrați-l. Puneți experții să-l analizeze. *Asta* înseamnă realism politic.

Chamberlain făcu un pas înapoi.
– Acum ești de-a dreptul impertinent.
– Nu vreau să vă jignesc, dar am venit aici ca să vorbesc liber. Tocmai am făcut-o. Sunt convins că ceea se întâmplă aici va fi condamnat ca un gest rușinos într-o zi. Cred că cele cinci minute pe care mi le-ați acordat tocmai s-au încheiat. Spre mirarea lui Legat, Hartmann zâmbi. Un zâmbet dureros, venit din disperare. Vă mulțumesc pentru atenție, domnule prim-ministru, adăugă înclinându-se. Nici nu prea speram la mai mult. Hugh.
Se înclină și spre Legat, apoi execută un stânga-mprejur elegant, ca un militar la paradă, și ieși din încăpere fără să trântească ușa.
Chamberlain privi lung în urma lui câteva clipe, apoi îi aruncă hârtiile împăturite lui Legat.
– Scapă de chestia asta imediat, îi ordonă pe o voce rece, tăioasă, precisă, în pragul unei crize de furie pe atât de periculoasă pe cât era de strict controlată. Nu pot să mă las distras de niște vorbe rostite sau nu cu un an în urmă, la o întrunire privată. Situația s-a schimbat radical din noiembrie anul trecut până acum.
– Da, domnule prim-ministru.
– Nu vom mai discuta niciodată despre asta.
– Nu, domnule.
Legat se îndreptă spre cutia roșie de pe birou, dar Chamberlain îl opri.
– Las-o acolo. Pleacă. Trebuie să-ți spun că sunt foarte dezamăgit de tine, mai auzi înainte să ajungă la ușă.
Cuvintele căzură ca o sentință capitală într-un tribunal. Legat ieși fără să mai spună nimic. Nu mai era un tânăr diplomat de viitor.

10

Din secunda când păși afară din hotel, Hartmann știu că era urmărit. Îl avertiza un fel de al șaselea simț, o furnicătură pe spinare, sentimentul că un animal de pradă pornise pe urmele lui. Din păcate, era prea multă lume în jur ca să-și poată recunoaște urmăritorul. Din micul parc de vizavi de hotelul Regina Palast se revărsau petrecăreții. Noaptea era încă destul de caldă. Femeile purtau rochii fără mâneci, iar mulți dintre bărbați erau beți. În Karolinenplatz, sub obelisc, se formase un cor improvizat, dirijat haotic de un bărbat cu chipul roșu și o pălărie de chamois decorată cu o pană.

Trecu rapid pe lângă ei. „Nebuni", își spuse. „Își închipuie că serbează pacea. Nici nu le trece prin cap ce le pregătește iubitul lor Führer." Când o pereche de tinere îi blocă brusc calea, pe Brienner Strasse, invitându-l să li se alăture, le împinse în lături fără menajamente. Le auzi înjurându-l din spate. Băgă capul între umeri și își văzu de drum. *Nebuni*. Și cel mai nebun dintre toți era Chamberlain. Se opri sub un copac și, sub pretextul aprinderii unei țigări, verifică drumul. Își îngădui un moment de satisfacție amară. Dacă trăgeai linie, reușise să-i transmită avertismentul însuși premierului britanic. Nu era puțin lucru! Încă putea vedea expresia indignată întipărită pe fața aceea îngustă, provincială, când refuzase să ia înapoi memorandumul. Bietul Hugh părea complet șocat. Probabil că-i distrusese cariera. Păcat, dar nu avusese de ales. Totuși, nu-și putea alunga cu totul sentimentul de vinovăție.

Aruncă din nou o privire peste umăr. Un bărbat îmbrăcat cu un pardesiu maro, în ciuda căldurii, se apropia de el. În trecere, apucă să vadă un obraz afectat puternic de vărsat. Gestapo, își spuse. Aveau un miros aparte și umblau ca șobolanii: dacă vedeai unul, sigur erau mai mulți. Așteptă ca omul să ajungă în Königsplatz și să dispară în spatele unuia dintre temple, apoi aruncă țigara și porni înspre Führerbau.

Mulțimea de aici era și mai mare – cel puțin câteva mii de oameni –, dar mai sobră, așa cum se cădea în apropierea centrului spiritual al Reichului. Urcă treptele acoperite cu carpetă roșie și intră în foaier. La fel ca de

dimineață, era plin de oficiali naziști ale căror voci suprapuse rezonau din podeaua de marmură. Examină mutrele porcine ale camarazilor de cursă lungă și pe cele mai rafinate, mai educate, ale celor care intraseră în Partid după 1933, până ce ochii îi căzură asupra obrazului ciupit de vărsat al urmăritorului său. Când dădu să se apropie de el, gestapovistul dispăru în garderobă. Însăși neîndemânarea agentului îl scotea din sărite. Se plasă în apropierea scării monumentale și așteptă. După numai câteva minute, ușa se deschise și Sauer își făcu apariția, îmbrăcat în uniforma lui neagră, de SS. Hartmann făcu un pas blocându-i calea.

– Bună seara, Herr Sturmbannführer.

– Hartmann, îl salută Sauer, nesigur cum să reacționeze.

– Te-am căutat toată ziua.

– Serios?

– Da. Știi, am un sentiment ciudat și poate că mă poți lămuri. Am impresia că m-ai urmărit.

Pentru o fracțiune de secundă, Sauer păru deconcertat, dar își reveni îndată. Indignarea îi țâșnea prin toți porii.

– Dar știi că ai tupeu, Hartmann!

– Lasă, m-ai urmărit sau nu?

– Da, dacă tot întrebi. Ți-am investigat activitățile.

– Nu este un gest foarte camaraderesc.

– Am toate motivele să o fac. Prin urmare, știu totul despre tine și prietenul tău englez.

– Presupun că te referi la Herr Legat?

– Legat, da. Legat!

– Am fost împreună la Oxford, confirmă Hartmann relaxat.

– Știu. Din 1930 până în 1932. Am verificat la direcția de personal din Ministerul Afacerilor Externe. Am contactat și ambasada noastră la Londra, care mi-a precizat că ați frecventat același colegiu.

– Dacă mă întrebai, puteam să te scutesc de trudă. Nu am nimic de ascuns.

– Dar nu a fost numai atât. Am mai descoperit că Herr Legat nu se afla inițial pe lista delegației britanice, cea care a fost telegrafiată la Berlin noaptea trecută. Numele lui a fost adăugat de-abia în dimineața asta. Un coleg de-al lui, Herr Syers, ar fi trebuit să vină.

– Nu văd ce importanță are, încercă Hartmann să trimită situația în derizoriu.

– Comportamentul tău în gara Kufstein – ai sunat la Londra ca să vezi cine vine de la Londra. Mi s-a părut ciudat încă de la început. De ce te-ar fi interesat așa de tare? Și ce căutai în trenul Führerului? Cred că ai solicitat prezența lui Legat la München și apoi ai vrut să te asiguri că se afla în avionul lui Chamberlain.

– Îmi supraestimezi influența, Herr Sturmbannführer.

– Nu vreau să spun că ai aranjat chiar tu, nu. Cineva din grupul tău a cerut-o. Oh, da, nu te preface surprins. Suntem la curent cu tot ce se petrece. Nu suntem așa de proști pe cât ne crezi.

– Așa sper și eu.

– Acum ai fost văzut ieșind din Führerbau pe o ușă lăturalnică. Te-ai deplasat la hotelul unde este cazată delegația britanică, unde te-am văzut cu ochii mei discutând la recepție cu Herr Legat. După asta ați dispărut amândoi la etaj. Toată povestea asta miroase a trădare.

– Doi prieteni se întâlnesc, din întâmplare, după mult timp. Profită de o fereastră în programul oficial ca să stea puțin de vorbă. Nu văd nici o dovadă de trădare. Te faci de râs, Herr Sturmbannführer.

– Britanicii sunt inerent ostili Reichului. Contactele neautorizate dintre oficiali ridică mari suspiciuni.

– N-am făcut decât ceea ce a făcut și Führerul cu Herr Chamberlain toată după-amiaza. Am încercat să găsim un teren comun de înțelegere.

Avu impresia că Sauer voia să-l lovească.

– O să vedem dacă mai ești la fel de sigur pe tine după ce aduc subiectul în atenția ministrului de externe.

– Hartmann!

Strigătul se auzi clar peste forfota din foaier. Se întoarseră amândoi să vadă de unde provine.

– Hartmann!

Ridică ochii. Schmidt îi făcea frenetic cu mâna.

– Scuze, domnule Sturmbannführer. Aștept să continuăm discuția, inclusiv cu ministrul.

– Vom continua, să nu te îndoiești nici o secundă de asta.

Hartmann începu să urce. Își simțea picioarele moi. Se sprijini de balustrada de marmură, recunoscător să-i simtă răceala. Fusese neglijent. Fostul vânzător de mașini din Essen se dovedea un adversar redutabil. Probabil că presărase o mulțime de dovezi circumstanțiale în urmă –

discuții prea libere, întâlniri care nu trecuseră neobservate sau relația cu Frau Winter –, câți colegi din Wilhelmstrasse își dăduseră seama că era ceva între ei? Se întrebă cât ar fi rezistat la interogatoriu. Nu știai până nu încercai.

Schmidt îl aștepta la primul etaj. Părea frânt de oboseală. Era evident că efortul interpretării în patru limbi diferite sau pur și simplu menținerea ordinii cât să se facă auzit de interlocutori îl epuizase.

– Te-am căutat. Pe unde ai fost? îl întrebă nervos.

– Britanicii au cerut lămuriri despre una dintre traduceri. M-am dus la hotel ca să rezolv problema direct cu ei.

Încă o minciună care se putea întoarce cu ușurință împotriva lui. Pentru moment, Schmidt păru mulțumit de răspuns.

– Bine. Acordurile sunt în curs de dactilografiere. Vreau să fii prezent când delegațiile reiau discuția, ca să traduci.

– Am înțeles.

– Iar mâine o să am nevoie de tine aici ca să pregătești sinteza presei de limba engleză pentru Führer. Telegramele vor fi colaționate la birou. Încearcă să prinzi câteva ore de somn, dacă poți. Ai o cameră rezervată la Vier Jahreszeiten.

Hartmann nu-și putu masca îngrijorarea.

– Credeam că, dacă nu mai suntem în tren, sinteza va fi redactată de departamentul de presă.

– În mod normal, așa ar trebui. Poți să te simți onorat. Führerul însuși a cerut s-o întocmești tu. Se pare că i-ai făcut o impresie bună. Te-a numit „tânărul acela cu ceasul".

În holul hotelului Regina Palast, grupul prim-ministrului stătea la coadă să iasă prin ușa turnantă. Chamberlain era deja în stradă. Legat putea auzi mulțimea entuziastă.

– Nu te-am mai văzut în ultima vreme. Începusem să cred că încerci să scapi de partea asta, îi spuse Strang.

– Nu, domnule. Scuzele mele.

– Stai liniștit, nu te-aș fi condamnat. Nici pe mine nu m-ar fi deranjat să lipsesc.

Ieșiră în tumultul nocturn – motoarele ambalate ale Mercedesurilor oficiale, portiere trântite de-a lungul coloanei auto, blitzurile aparatelor de

fotografiat, lumini roșii și albe. De undeva din întuneric se auzi un fluier.

Timp de peste o oră așteptase lovitura de grație, în biroul improvizat la etaj, dictând unui coleg din Foreign Office ultimele amendamente la textul acordului, cu urechea ciulită la vocile de pe culoar, așteptându-și admonestarea și demiterea. Nimic. Wilson îl instala pe șeful guvernului în mașina din frunte. Când se întoarse, dădu cu ochii de el. „Gata, până aici mi-a fost“, își spuse Legat pregătindu-se sufletește, dar Wilson se mulțumi să-i adreseze un rânjet.

– Salut, Hugh. Vii să vezi cum se scrie istoria?

– Da, Sir Horace, dacă sunteți de acord.

– Sigur, de ce nu.

Legat îl văzu dând ocol mașinii și urcând la bord. Prietenia cu care îl trata era de-a dreptul șocantă.

– Haide, Hugh, mai cu viață! Mergi cu mine în mașină?

Se suiră în cel de-al treilea automobil. Henderson și Kirkpatrick erau în mașina din mijloc, iar Ashton-Gwatkin și Dunglass încheiau convoiul. Când accelerară și cotiră brusc la stânga, cu scrâșnet de cauciucuri, Legat observă că Strang nu înclină în direcția vehiculului, ci rămase țeapăn, perfect imobil. Era limpede că ar fi dat orice să se afle în altă parte. Convoiul acceleră pe Max-Joseph-Strasse, apoi traversă Karolinenplatz. Vântul le șfichiuia chipurile. Legat se întrebă dacă va avea ocazia să-l revadă pe Hartmann la Führerbau. Nu-i purta pică fiindcă îl pusese într-o situație proastă de față cu premierul. Fusese un gest inutil, desigur, însă erau prinși într-o epocă în care nu le rămăsese altceva de făcut. Paul avusese o revelație în noaptea aceea când se suise pe parapetul podului Magdalen: „Generația noastră este una de nebuni…“ Destinele le fuseseră scrise din clipa în care se cunoscuseră.

Coloana intră în Königsplatz, care părea încă și mai păgână noaptea, cu simbolurile ei gigantice, cu flăcările eterne și clădirile masive scăldate în lumină albă, în mijlocul întinderii de granit negru, ca un complex de temple aparținând unei civilizații dispărute. Prim-ministrul coborî înainte ca restul coloanei să apuce să se oprească și începu să urce treptele exterioare ale Führerbau în grabă, fără a se opri să salute mulțimea care îi scanda numele, conform obiceiului. Oamenii continuară să-l aplaude și după ce dispăru în clădire.

– Oriunde se duce în Germania, are parte de aceeași primire uluitoare. A fost la fel la Godesberg. Încep să cred că dacă ar candida, i-ar face concurență serioasă lui Hitler, observă Strang.

Un ofițer SS le deschise ceremonios ușa.

– Ei bine, hai să terminăm povestea asta.

Foaierul era plin ochi și luminat ca ziua. Chelneri în uniforme albe împingeau cărucioare cu băuturi în toate sensurile. Strang plecă să-l caute pe Malkin. Rămas singur, Legat începu să se plimbe prin sală, cu un pahar de apă minerală în mână, cu ochii după Hartmann. Îl văzu de la distanță pe Dunglass croindu-și drum spre el prin mulțime.

– Salut, Alec.

– Hugh, unii dintre amicii noștri din presă se plâng că nici un reprezentant al ziarelor britanice nu are dreptul să facă fotografii la momentul semnării. Mă gândeam că poate discuți tu cu cineva ca să găsim o soluție.

– O să încerc.

– Te rog. Întotdeauna e bine să ții presa mulțumită.

Cu aceste cuvinte, Dunglass dispăru înapoi în mulțime. Legat își lăsă paharul pe tava unui chelner și o luă în sus pe scări. Se opri la jumătatea treptelor și aruncă o privire peste galeria mărginită de balustradă, nesigur pe cine să abordeze. Unul dintre bărbații în uniformă, un ofițer SS, se desprinse dintr-un grup de confrați și coborî la el.

– Bună seara, păreți rătăcit, i se adresă în germană. Omul avea o pereche de ochi ciudați, de un albastru spălăcit, expresivi ca ai unui pește fiert. Cum v-aș putea ajuta?

– Bună seara. Vă mulțumesc. Aș dori să discut cu un responsabil de relația cu presa referitor la organizarea ceremoniei de semnare a acordului.

– Desigur, vă rog să mă urmați. Avem un diplomat care se ocupă intens de legătura cu delegația britanică. Îl conduse la zona din partea din față a clădirii, unde Hartmann stătea sprijinit de o coloană. Poate că ați făcut deja cunoștință cu domnul Hartmann?

Britanicul se prefăcu că nu-l aude.

– Herr Legat? repetă ofițerul SS ceva mai tare și mai nervos. V-am pus o întrebare: Îl cunoașteți sau nu pe Herr Hartmann?

– Dragă Hugh, interveni Hartmann, cred că Sturmbannführerul Sauer încearcă să-ți joace o festă. Știe foarte bine că suntem prieteni vechi și că

am trecut să te văd la hotel mai devreme. O știe pentru că el și prietenii lui de la Gestapo m-au urmărit acolo.
– Ei bine, considerați că v-am răspuns, reuși Legat să schițeze un zâmbet. Ne cunoaștem de ani de zile. Dar de ce vă interesează? E vreo problemă?
– Ați înlocuit în ultima clipă un coleg în avionul prim-ministrului, nu-i așa?
– Corect.
– Pot să vă întreb care a fost motivul?
– Vorbesc germana mai bine decât el.
– Presupun că asta se știa de mai multă vreme la Londra.
– Pregătirea delegației s-a făcut pe fugă.
– Aveți și colegi la Berlin capabili să facă traduceri.
– Serios, Sauer, nu știu cu ce drept interoghezi un oaspete al țării noastre, interveni Hartmann.
Sauer îl ignoră complet.
– Când v-ați întâlnit ultima dată, înainte de seara asta?
– Acum șase ani, deși nu este treaba dumneavoastră.
– Bine, răspunse Sauer. Brusc, încrederea păru să-l părăsească. În fine, o să vă las să discutați. Sunt sigur că Hartmann o să vă spună tot ce doriți să aflați.
Pocni din călcâie, se înclină aproape imperceptibil și se îndepărtă.
– Periculos individ, observă Legat.
– Oh, nu-l băga în seamă. Și-a pus în cap să mă dea în vileag. Va săpa până când va găsi ceva, dar deocamdată nu are nimic. Trebuie să plecăm de la premisa că suntem urmăriți în permanență, așa că ar fi mai bine să ne intrăm în rolurile oficiale. Ce anume vrei să știi?
– Presa britanică dorește să trimită un fotograf ca să imortalizeze momentul semnării. Cu cine ar trebui să vorbesc?
– Este inutil. S-a decis deja. Singurul aparat foto din cameră va fi cel al fotografului oficial al lui Hitler, un anume Hoffmann, despre a cărui asistentă, Fräulein Braun, se spune că se culcă cu nu-atât-de-celibatarul nostru lider. Îi puse o mână pe umăr. Regret că acțiunile mele din seara asta te-au pus într-o situație delicată.
– Stai liniștit. Singurul lucru de care-mi pare rău este că nu au fost mai fructuoase. Atinse ușor cu vârful degetelor partea din față a buzunarului

interior, unde se afla pliat în trei memorandumul. Acum, ce vrei să fac cu…?

– Păstrează-l. Ascunde-l în camera ta. Du-l la Londra și asigură-te că va ajunge acolo unde trebuie. Hartmann îl strânse de umăr și îi dădu drumul. Acum, spre binele amândurora, trebuie să ne despărțim. Cred că ar fi mai prudent să nu ne mai vorbim.

Încă o oră se scurse insuportabil de lent.

Legat aștepta, împreună cu ceilalți membri ai delegației sale, finalizarea documentelor. Nimeni nu vorbea. Retras într-un colț al sălii, descoperise cu surprindere că putea contempla cu detașare finalul iminent al carierei sale. Era anesteziat de oboseală, fără îndoială. Pentru o clipă simți chiar o doză de optimism. Încercă să se imagineze spunându-i Pamelei că visurile ei de a deveni castelana ambasadei de la Paris nu mai erau de actualitate. Poate că era momentul să părăsească serviciul diplomatic. Tatăl ei se oferise, la un moment dat, să-i găsească „un colțișor lucrativ în City“. Ce-ar fi să-i aducă aminte? Le-ar fi rezolvat problemele financiare cel puțin până la izbucnirea războiului.

Abia pe la douăsprezece și jumătate Dunglass vârî, în sfârșit, capul pe ușă.

– Se apropie momentul semnării. Prim-ministrul vrea ca toată lumea să fie prezentă.

Legat ar fi preferat să nu asiste, dar nu avea de ales. Se smulse cu greu din fotoliu și își urmă colegii pe coridor, spre biroul lui Hitler. La ușă, o pletoră de personaje minore – aghiotanți, adjutanți, funcționari publici și oficiali ai Partidului Național-Socialist – le făcu loc să treacă. În interior, perdelele grele, verzi, fuseseră trase, dar ferestrele erau probabil deschise. Legat putea auzi distinct freamătul mulțimii de afară ca pe o mare puțin agitată. Din când în când se auzeau strigăte și frânturi de cântece.

Încăperea era plină de lume. În capătul opus, în jurul mesei de lucru îi recunoscu pe Hitler, Göring, Himmler, Hess, Ribbentrop, Mussolini și Ciano. Studiau o hartă, sau mai curând se prefăceau în prezența cameramanului care îi filma cu o cameră de mână din toate unghiurile posibile, în timp ce Daladier și Chamberlain asistau la spectacol de lângă șemineu. Toți ochii erau fixați asupra lui Hitler, singurul care vorbea. Din când în când arăta ceva cu degetul și făcea gesturi largi. În sfârșit, se trase un pas înapoi, încrucișă brațele la piept și filmarea luă sfârșit. Legat observă

că nu fuseseră aduse nici un fel de echipamente de înregistrare a sunetului. Era ca și cum ar fi urmărit o ciudățenie de film mut.

Chamberlain părea să aștepte momentul oportun. Se îndepărtă de Wilson și iniție o conversație cu Hitler. Führerul ascultă cu atenție traducerea simultană, încuviințând de câteva ori hotărât din cap. Legat reuși să-i audă faimoasa voce hârâită: „*Ja, ja*". Discuția dură mai puțin de un minut, apoi prim-ministrul se întoarse lângă șemineu părând mulțumit de el însuși. Pentru o clipă, ochii i se opriră asupra lui Legat, dar trecură imediat la Mussolini, care venise să-i spună ceva. Göring se foia de colo colo, frecându-și mâinile. Ochelarii fără rame ai lui Himmler străluceau în lumina candelabrelor ca două discuri opace.

După încă un minut sau două își făcu apariția o mică procesiune de funcționari cu feluritele documente care formau acordul. Ultimul din grup era Hartmann, care evita scrupulos să se uite la cei din jur. Cineva îndepărtă harta, și pe birou își făcură apariția documentele pregătite de semnare. Fotograful, un tip solid, la vreo cincizeci de ani, cu părul cărunt și cârlionțat – Hoffmann, probabil –, le făcu semn liderilor să se apropie. Șefii de guvern se regrupară stângaci cu spatele la șemineu: Chamberlain în stânga, în costumul lui cu dungi subțiri, cu ceasul său pe lanț și cămașa cu guler înalt, țeapăn, ca o statuie de ceară victoriană; Daladier lângă el, mohorât, într-un costum asemănător, dar mai mic de statură și cu burtă; apoi, Hitler, impasibil, palid, cu ochii lipsiți de expresie și mâinile împreunate în față și, în sfârșit, Mussolini, cu o expresie gânditoare pe chipul masiv, cărnos. Tăcerea era aproape palpabilă. Era limpede că nimănui nu-i făcea plăcere să fie acolo. Semănau cu invitații la o nuntă aranjată. Grupul se sparse imediat ce fotograful își termină treaba.

Ribbentrop îi indică lui Hitler biroul cu un gest. Un tânăr adjutant SS îi dădu o pereche de ochelari. Cu ei la ochi arăta ca un omuleț nervos și pedant. Se holbă la pagina din fața lui. Adjutantul îi întinse un toc. Îl înmuie în călimară, examină vârful, se încruntă și schiță un gest nervos. Călimara era goală. Un fior străbătu publicul. Göring își frecă mâinile și izbucni în râs. Unul dintre oficialii germani scoase din buzunarul interior un stilou și i-l dădu lui Hitler, care se aplecă din nou asupra documentului, îl studie atent, apoi semnă rapid în josul paginii. Un aghiotant presă imediat o rolă de sugativă deasupra, iar un al doilea extrase prima coală de hârtie și îi puse în față o a doua. Semnă din nou. Ceremonia se repetă pentru următoarele

douăzeci de pagini, durând câteva minute bune. Câte o copie a acordului propriu-zis pentru fiecare dintre cele patru puteri, alături de diverse anexe și declarații adiționale, creația unora dintre cele mai abile minți juridice din Europa, care îi ajutaseră pe lideri să treacă peste chestiunile contencioase, să le amâne pentru târguieli viitoare și să ajungă la o înțelegere în mai puțin de douăsprezece ore.

Când termină, Hitler lăsă nonșalant stiloul pe masă și se îndepărtă. Chamberlain, nevoit și el să-și pună ochelarii de care se ferea în public, la fel ca Führerul, îi luă locul, scoase propriul stilou din buzunar. Maxilarul îi zvâcni o dată înainte și înapoi, apoi își înscrise cu grijă numele în partea de jos a primei pagini. De afară se auzi un val asurzitor de urale, ca și cum mulțimea ar fi știut exact ce se petrecea înăuntru în momentul acela. Chamberlain era prea concentrat asupra tratatului ca să reacționeze, dar Hitler schiță o grimasă și îi făcu semn unui adjutant să închidă ferestrele. Retras în umbră, în partea din spate a încăperii, Hartmann privea totul fără să vadă, alb la față, stors de puteri – ca o fantomă, își spuse Legat. Ca un om deja mort.

William Shakespeare, *Henric IV – dramă istorică în cinci acte*, Partea I, Actul II, Scena 3, Editura Selecta, Câmpulung Muscel, 1926, traducere de Ioan C. Jinga

Administrarea unei societăți pe acțiuni reprezintă în esență administrarea de către servitori plătiți.

„Nu poate fi decât un englez!“ (în limba germană în original)

ZIUA A PATRA

1

Hugh Legat dormea în camera lui de la hotelul Regina Palast.

Zăcea îmbrăcat, pe spate, cu capul răsucit într-o parte și gura deschisă, ca un înecat aruncat de maree pe plajă. Din baie, prin ușa întredeschisă puțin, se vedea o rază de lumină. La un moment dat, recunoscuse câteva glasuri de pe culoar, Strang, apoi Ashton-Gwatkin, și auzise pași, însă prim-ministrul se dusese și el, în sfârșit, la culcare, iar zgomotele încetaseră. Nu mai auzea decât propria respirație. Visa că zboară și gemea încet prin somn.

Nu auzise nimic când cineva apăsase pe clanță, încercând să intre în cameră. Îl treziră însă micile bătăi repetate. La început fuseseră aproape insesizabile, precum ghearele unui animal pe parchet, făcându-l să-și spună că era unul dintre copiii lui, care încerca să se urce în patul conjugal după un vis urât. Apoi își aminti unde era. Miji ochii la limbile fosforescente ale ceasului de hotel. Era ora trei și jumătate.

Sunetul se făcu auzit din nou.

Întinse mâna și aprinse veioza. Memorandumul se afla lângă el, pe noptieră. Se așeză pe marginea patului, deschise sertarul și îl strecură între paginile ghidului orașului. Apoi se îndreptă către ușă, făcând parchetul să scârțâie.

– Cine e acolo?

– Sunt eu, Paul.

Într-adevăr, germanul stătea proțăpit în prag, absurd de vizibil. Legat îl trase repede în cameră și inspectă coridorul fără să vadă pe nimeni. Probabil că detectivii stăteau de pază în salonul prim-ministrului. Închise ușa. Hartmann se învârtea prin camera de hotel, culegându-i pardesiul, pălăria și pantofii.

– Îmbracă-te.

– De ce?

– Repede. Vreau să-ți arăt ceva.

– Ai înnebunit, la ora asta?

– Nu vom avea altă ocazie.

Legat nu se trezise complet. Se frecă la ochi și scutură de câteva ori din cap.

– Ce vrei să-mi arăți?

– Dacă îți spun, n-o să mai vrei să vii.

Părea aproape dement în încăpățânarea lui. Îi întinse pantofii cu un gest rugător.

– Paul, e foarte periculos.

Hartmann râse scurt, ca un lătrat.

– *Mie* îmi spui? Îi aruncă pantofii pe pat. Te aștept în spatele hotelului. Dacă nu apari în zece minute, plec.

Rămas singur, Legat se învârti prin cameră câteva minute, nehotărât ce să facă. Situația era atât de neverosimilă, încât se întreba dacă nu cumva visase totul. Se așeză pe marginea patului și își luă pantofii, constatând că, din greșeală, înnodase șireturile atât de rău, că nu le putea desface nici cu dinții. Se văzu nevoit să-și vâre picioarele în ei cu forța, ajutându-se de degete. Era furios și – trebuia să admită în sinea lui – speriat. Își puse pălăria pe cap și pardesiul pe braț. Ieși pe coridor, încuie ușa în urma lui, o luă la stânga și începu să coboare pe scara de serviciu. La parter trecu pe lângă intrarea în baia turcească, și aburul înmiresmat cu uleiuri dulcege îi aminti de mirosul cluburilor pentru bărbați de pe Pall Mall. Ieși pe ușile din sticlă în străduța din spatele imobilului.

Hartmann fuma o țigară, sprijinit de una dintre limuzinele Mercedes negre cu motorul pornit la ralanti. Zâmbi când își văzu vechiul prieten, aruncă țigara și o strivi cu vârful pantofului. Îi deschise ușa din față ca un șofer manierat și, câteva minute mai târziu, rulau pe un bulevard larg mărginit de magazine și blocuri de apartamente. Briza era caldă încă. Pe capotă flutura drapelul cu svastica. Hartmann nu scotea nici o vorbă, concentrat asupra drumului. Arăta impunător din profil, cu fruntea înaltă și nasul de împărat roman. Din când în când verifica oglinzile. Teama i se transmise și lui Legat.

– Ne urmărește cineva?

– Nu cred. Vrei să verifici?

Legat se întoarse în scaun. Strada era complet liberă. Luna, aproape plină, făcea asfaltul să pară un râu argintiu. Câteva vitrine erau luminate. Nu avea nici cea mai mică idee încotro se îndreaptă. Se întoarse cu fața spre parbriz. Mașina încetinea în apropierea unei intersecții. Pe colț stăteau doi polițiști,

cu căștile ca niște găleți pe cap. Ochii li se îndreptară bănuitori spre mașină, dar când văzură stegulețul oficial salutară ceremonios. Hartmann îi aruncă o privire lui Legat și începu să râdă în hohote, amuzat de absurdul situației. Britanicul avu pentru a doua oară impresia că prietenul lui nu mai era în toate mințile.

– Cum ai pus mâna pe mașina asta?

– I-am dat șoferului o sută de mărci ca să mi-o împrumute. I-am spus că ies cu o fată.

Centrul orașului lăsă loc cartierelor mărginașe și fabricilor. Peste câmpurile negre, Legat putea zări lumina furnalelor și a coșurilor – roșie, galbenă, albă. Mijlocul autostrăzii fu străbătut pe câțiva kilometri de o cale ferată, apoi drumul se îngustă și ieșiră în zona agricolă. Lui Legat călătoria îi amintea de cea făcută împreună, de la Oxford la Woodstock, și de cârciuma pe care obișnuiau s-o frecventeze acolo. Cum se numea? The Black Prince. După încă zece minute nu se mai putu abține.

– Mai avem mult? Trebuie să mă întorc la hotel. Prim-ministrul se trezește devreme dimineața.

– Aproape am ajuns. Nu-ți face griji, o să ajungi înapoi înainte de răsărit.

Trecuseră printr-un orășel bavarez adormit și ajunseseră la periferia altuia, la fel de banal. Case cu ziduri albe, etaje construite din lemn și acoperișuri din țiglă roșie, o măcelărie, un han, un service auto. La un moment dat, reuși să distingă pe o plăcuță numele orașului, Dachau, și își dădu seama de ce fusese adus aici. Se simțea dezamăgit, dar n-ar fi putut spune exact de ce. Asta era tot? Hartmann conduse prudent pe străduțele pustii până la marginea orașului, unde trase pe dreapta, opri motorul și stinse farurile. În dreapta lor se vedea o pădure, iar lagărul de concentrare era în stânga, vizibil în lumina lunii – un gard din sârmă ghimpată lung cât vedea cu ochii. De undeva se auzea lătratul unui câine de pază, iar un proiector puternic mătura ritmic vastul teren liber din centrul îngrăditurii. Hartmann îl privea atent.

– Îmi închipui că știi ce este aici.

– Desigur. S-a scris destul de mult în presă despre locul acesta. Au fost și demonstrații, la Londra, împotriva represiunii naziste.

– Presupun că n-ai participat.

– Știi foarte bine că n-aș fi putut. Statutul de funcționar public mă obligă la neutralitate politică.

– Normal.
– Oh, pentru numele lui Dumnezeu, Paul, nu mai fi așa de naiv! exclamă Legat simțindu-se de-a dreptul jignit de brutalitatea apelului la sentimente. Stalin are lagăre de concentrare și mai mari. Vrei să pornim la război și cu Uniunea Sovietică?
– Voiam doar să subliniez că unii dintre cei transferați Germaniei prin acordul semnat astăzi vor ajunge aici până la sfârșitul anului.
– Așa este, dar oricum ar fi ajuns aici mai devreme sau mai târziu sau ar fi murit bombardați.
– Nu și dacă Hitler ar fi fost înlăturat.
– *Dacă* și iarăși *dacă*!
Schimbul de replici pe un ton ridicat atrase atenția unui gardian cu un ciobănesc alsacian în lesă. Soldatul începu să strige, iar raza reflectorului mătură rapid terenul, sări peste gard și se opri asupra lor ca un deget acuzator. Brusc, mașina fu inundată de o lumină orbitoare. Hartmann trânti o înjurătură, porni motorul și băgă în marșarier. Se întoarse, cu o mână pe volan, și dădu cu viteză în spate, pe mijlocul șoselei, până ajunseră la intersecția cu un drum secundar. Băgă în viteza întâi, viră cu scrâșnet de roți și acceleră. Viteza îl lipi pe Legat de spătarul scaunului. Întoarse capul și văzu că proiectorul continua să-i caute pe la marginea pădurii.
– Ai făcut un lucru prostesc. Îți imaginezi ce scandal ar ieși dacă un diplomat britanic ar fi arestat aici? Vreau să mă întorc la München. Acum.
Hartmann, cu ochii la drum, nu-i răspunse.
– Ai vrut să-mi demonstrezi ceva de m-ai târât până aici?
– Nu. Era doar în drumul nostru.
– Drumul către ce?
– Către Leyna.

Asta era de fapt. Leyna.
Insistase să-l vadă pe Hitler. Nu să asiste la unul dintre discursurile lui, căci asta ar fi fost de neconceput pentru o comunistă declarată, ci să-l vadă în carne și oase pe acel clovn, pe acel bătăuș de bodegă tragicomic, pe vizionarul al cărui partid ieșise din alegeri, cu patru ani în urmă, pe locul nouă, cu trei procente, dar care era pe punctul să devină cancelar. În timpul campaniei electorale, după ce își ținea discursurile în fața unor mulțimi uriașe, Hitler obișnuia să se întoarcă noaptea acasă, la München. Toată

lumea știa unde locuia. Leyna venise cu ideea să picheteze în fața clădirii, în speranța că l-ar putea zări, fie și în trecere.

Hartmann se opusese încă din prima clipă. Zisese că ar fi fost o pierdere de vreme, o diversiune burgheză ordinară („nu așa se spune?“) să se concentreze asupra unui individ ignorând forțele sociale care-l aduseseră la suprafață. Legat avea să descopere că reținerile lui aveau și alte motive. Hartmann o cunoștea bine, știa că este capabilă de gesturi necugetate. Leyna apelase atunci la el, rugându-l să o susțină, ceea ce, firește, făcuse. Parțial pentru că și el era curios să-l vadă pe Hitler, dar mai ales pentru că începuse să o iubească, lucru de care toți trei erau conștienți. Inclusiv el o lua ca pe o glumă. Încă virgin la douăzeci și unu de ani, era mult mai puțin experimentat decât Hartmann.

Prin urmare, după picnicul de pe iarbă, din Königsplatz, porniseră într-acolo.

Era o după-amiază foarte călduroasă, de început de iulie. Ea era îmbrăcată cu una dintre cămășile albe ale lui Hartmann, cu mânecile suflecate, pantaloni scurți și ghete de drumeție. Avea membrele bronzate. Apartamentul lui Hitler se afla la vreo doi kilometri, dincolo de centrul orașului. Clădirile păreau să tremure în arșița intensă. Când trecuseră pe lângă capătul sudic al Englischer Garten, Hartmann sugerase s-o lase baltă și să meargă să înoate în râul Eisbach. Pe Legat l-ar fi tentat, dar Leyna nu se lăsase deturnată.

Blocul se afla pe vârful unui deal și dădea spre Prinzregentenplatz, o piață aglomerată, tristă, pe jumătate pavată, prin mijlocul căreia trecea tramvaiul. Ajunseseră acolo transpirați și prost dispuși. Hartmann rămăsese bosumflat în urmă, iar Leyna începuse să flirteze cu Legat, gândindu-se că asta o să-l enerveze și mai rău. Hitler locuia într-o clădire luxoasă, construită la începutul secolului, cu aer de castel franțuzesc, în fața căreia tăiau frunză la câini vreo zece membri ai SA, blocând strada și obligând trecătorii să ocolească Mercedesul cu trei osii al Führerului, care îl aștepta. De cealaltă parte a străzii, la mai puțin de douăzeci de metri se adunase o mică mulțime de curioși. „Așadar, este acasă și se pregătește de plecare“, își aminti Legat că se gândise la vremea respectivă.

– Care este apartamentul? întrebase.

– Etajul doi, i-l indicase fata cu degetul. Un balcon lega două șiruri de ferestre. Zidărie solidă, construită temeinic. Câteodată iese acolo ca să fie

văzut. De altfel, chiar aici a fost împușcată nepoata lui anul trecut, spusese ridicând glasul special pentru a fi auzită. Trăia cu ea, nu-i așa? Ce părere ai, Pauli? Geli Raubal s-a sinucis sau a fost eliminată ca să nu iasă scandal? Cum Hartmann nu coopera, se întorsese spre Legat: Biata fată avea numai douăzeci și trei de ani. Toată lumea știa că unchiul ei i-o trage.

– Ai face bine să-ți închizi gura aia spurcată! se rățoise la ea o femeie între două vârste.

De cealaltă parte a străzii, militanții naziști se așezaseră pe două rânduri, formând o gardă de onoare până la mașină. Ușa se deschisese, și Hitler își făcuse apariția îmbrăcat într-un costum bleumarin la două rânduri. (Legat își spusese ulterior că probabil se ducea să ia prânzul.) Câțiva din mulțime începuseră să aplaude și să salute entuziast. Leyna își făcuse mâinile pâlnie în jurul gurii și strigase:

– Violatorule de nepoate!

Hitler își îndreptase privirea spre locul unde se aflau. Legat n-ar fi putut băga mâna în foc că o auzise, dar membrii Batalioanelor de asalt întorseseră instantaneu capul în direcția lor. Ca să se asigure, Leyna mai strigase o dată:

– Ți-ai futut propria nepoată! Ucigașule!

Hitler urcase în mașină cu chipul lipsit de expresie, iar doi dintre militanții în cămăși brune se desprinseseră și porniseră către ei înarmați cu bâte scurte. Hartmann o apucase de braț pe Leyna trăgând-o după el. Femeia care îi spusese să-și țină gura încercase să le blocheze calea, dar Legat o împinsese într-o parte, alegându-se cu un pumn sub ochi de la un bărbat masiv, soțul ei, probabil. Reușiseră să fugă din piață pe o stradă rezidențială, mărginită de copaci maiestuoși.

Hartmann și Leyna erau mai în față. Legat auzea bocănitul ghetelor urmăritorilor foarte aproape, în spate. Ochiul îl durea și abia mai vedea pe unde merge. Plămânii îi ardeau. Își aminti că fusese îngrozitor de speriat și, în același timp, perfect calm. Hartmann și Leyna cotiseră la dreapta, pe o străduță lăturalnică cu vile impozante, înconjurate de grădini, iar Legat sprintase după ei, dându-și seama că nu mai erau urmăriți. Rămăsese singur. Se sprijinise de un gard ca să-și tragă sufletul, gâfâind și râzând. Se simțea extraordinar de fericit, de parcă luase un drog.

Mai târziu, când ajunsese la hotel, o găsise pe Leyna în curte, stând în soare, cu spatele lipit de un zid. Fata deschisese ochii imediat ce îl auzise și dăduse fuga să-l îmbrățișeze. Îl întrebase cum se simte. Era bine, chiar

foarte bine. Nu știa unde era Paul. După ce își dăduseră seama că nu mai erau în pericol, se certaseră, iar bărbatul plecase. Îi inspectase obrazul tumefiat și insistase să-l conducă în camera lui, unde Legat se întinsese pe pat și ea îi făcuse o compresă cu apă rece dintr-un prosop. Se așezase pe marginea saltelei lângă el și i-o apăsase pe ochi. Șoldul ei îl atingea pe al lui. Îi putea simți mușchii încordați sub piele. Nu fusese niciodată mai plin de viață decât atunci. Îi pusese o mână pe ceafă, își trecuse degetele prin părul ei și o trăsese spre el. Leyna rezistase o clipă, dar apoi îl sărutase și își desfăcuse nasturii de la cămașă.

Hartmann nu se întorsese la hotel în noaptea aceea. A doua zi de dimineață, Legat lăsase partea lui de bani pentru cazare pe noptieră și se strecurase afară. În mai puțin de o oră era în tren. Până în prezent, aceasta fusese singura aventură din viața atent planificată a lui Hugh Alexander Legat, absolvent al Balliol College, Oxford, secretar trei în serviciul diplomatic al Maiestății Sale.

Continuară să străbată în tăcere străduțele înguste de țară. Se lăsase frigul. Legat își vârâse mâinile în buzunarele pardesiului, întrebându-se unde era dus și ce-ar fi putut să spună odată ajunși la destinație. Nu știa nici acum dacă Hartmann era la curent cu trădarea lui, dar pleca de la premisa că aflase, căci altfel de ce nu încercase să-l contacteze în atâția ani? Îi scrisese și Leynei. Două scrisori pline de remușcări și de principii morale pompoase. Privind în urmă, se bucura că plicurile se întorseseră nedeschise.

În sfârșit, cotiră pe o alee lungă. Farurile luminară grădini cu gazon tuns atent și garduri joase din fier forjat. În față se vedea un conac, *a manor*, cum ar fi spus în Anglia, cu clădiri auxiliare. La o fereastră mică, rotundă, era lumină. Trecuseră pe sub o poartă boltită și intraseră într-o curte cu pietriș alb. Hartmann opri motorul.

– Așteaptă aici.

Legat îl văzu îndreptându-se spre ușă. Partea din față a casei era acoperită complet de iederă. La lumina lunii putea distinge că ferestrele de la etaj aveau gratii. Presentimentul că urma ceva groaznic îl făcu să se înfioare. Hartmann sunase probabil la sonerie, căci un minut mai târziu ușa se deschise din interior. Mai întâi timid, doar o crăpătură, apoi tot mai mult, permițându-i lui Legat să vadă o tânără în uniformă de soră medicală. Hartmann îi spuse ceva gesticulând către mașină, iar femeia se aplecă în

față, pe lângă el, ca să vadă mai bine. Urmă o discuție aparent aprinsă, căci Hartmann ridică de mai multe ori mâinile ca și cum ar fi încercat s-o convingă de ceva. Într-un târziu, femeia acceptă printr-un gest din cap și prietenul lui îi făcu semn să li se alăture.

Holul principal mirosea a mâncare la cazan și a dezinfectant. Legat înregistra detaliile pe măsură ce i se înfățișau: statuia Fecioarei de deasupra ușii, panoul de anunțuri din plută, înțesat de piuneze, dar fără nici un anunț, scaunul cu rotile de la baza scării, de care era sprijinită o pereche de cârje. Urcă la primul etaj, condus de Hartmann și de sora care purta la cingătoare un lung șirag de chei. Alese una și deschise o ușă, lăsându-i să aștepte pe coridor. Legat îl privi pe Hartmann, sperând să obțină o explicație, dar acesta din urmă își feri ochii. Femeia reapăru.

– S-a trezit, le spuse.

Era o cameră mică, dominată de structura patului din metal. Leyna stătea cu capul ridicat pe pernă, îmbrăcată cu o cămașă de noapte albă, groasă, închisă până la gât. Legat își dădu seama că n-ar fi recunoscut-o dacă n-ar fi știut cine este. Avea părul tuns scurt, băiețește, chipul umflat și pielea lucioasă ca ceara. Ceea ce o făcea complet străină era însă lipsa de expresie, imobilitatea trăsăturilor, în special a ochilor ei căprui. Hartmann se apropie de pat, îi luă mâna, o sărută pe frunte, apoi îi șopti ceva fără ca ea să reacționeze în vreun fel.

– Hugh, nu vrei să vii să o saluți? îl invită.

Legat se forță să se apropie de pat și să-i ia mâna cealaltă. Era rece și moale, inertă.

– Bună, Leyna.

Întoarse capul puțin și îl privi. Pentru o fracțiune de secundă ochii femeii se îngustară și i se păru că-l recunoscuse. Ulterior, ajunse să se convingă că fusese doar o iluzie.

Pe drumul înapoi către München, Hartmann îl rugă să-i aprindă o țigară. I-o puse între buze și își aprinse una pentru el. Îi tremurau mâinile.

– Când ai de gând să-mi spui ce s-a întâmplat cu ea?

Încă o tăcere. În cele din urmă, Hartmann se hotărî să vorbească:

– Pot să-ți spun cât știu, adică nu mare lucru – după vacanța aceea ne-am despărțit, după cum ți-ai imaginat, presupun. N-am mai ținut legătura cu ea. Era prea mult pentru mine. Am auzit că s-a întors la Berlin și a început să

lucreze serios pentru comuniști. Scoteau un ziar, *Die Rote Fahne*. S-a angajat la redacție. Când au ajuns la putere, naziștii l-au interzis, dar a continuat să apară ilegal. A fost arestată într-o razie prin ’35 și închisă în lagărul pentru femei de la Moringen. Între timp se măritase cu un comunist.

– Ce s-a întâmplat cu soțul ei?

– Omorât în Spania, veni răspunsul pe un ton neutru. Într-un final i-au dat drumul, și, firește, s-a dus imediat la tovarășii ei. Au prins-o din nou, dar, de data asta, au descoperit că era evreică și i-au aplicat un tratament mai dur. Rezultatul l-ai văzut.

Legat simți un val de greață ridicându-i-se din stomac. Strivi țigara între degete și o aruncă pe geam.

– M-a contactat mama ei, care locuiește undeva în apropiere. Văduvă săracă, fostă profesoară. Auzise că m-am înscris în Partid și m-a rugat să intervin ca să fie tratată. Am făcut ce-am putut, dar nu mai avea nici o șansă. Apoi i-am plătit internarea aici, la azil. Nu este un loc rău. Am făcut uz de poziția mea ca să închidă ochii asupra faptului că este evreică.

– Decent din partea ta.

– Decent? Hartmann pufni în râs. Nici pe departe!

Continuară să ruleze în tăcere.

– Probabil că au bătut-o îngrozitor, murmură Legat.

– Au spus că a căzut pe fereastră de la etajul trei. Sunt sigur că așa a fost, dar mai înainte cineva i-a scrijelit o stea în șase colțuri pe spinare, cu cuțitul. Îmi mai dai o țigară? După ce Legat îi mai aprinse una, Hartmann reluă: Vezi tu, Hugh, asta n-am priceput noi niciodată la Oxford, pentru că este dincolo de rațiune, pentru că nu este rațional. Flutură din mâna stângă, în care ținea țigara, cu dreapta strânsă pe volan și ochii la drum. Asta am învățat în ultimii șase ani, opusul învățăturii de la Oxford: puterea *i*rațiunii. Toată lumea a zis – și mă refer aici la oameni ca mine –, toți am zis: „Oh, Hitler e un tip îngrozitor, dar are și părțile lui bune. Uitați-vă la câte a realizat și lăsați deoparte obsesia lui medievală împotriva evreilor. O să treacă.“ Problema este că nu va trece. Nu poți discuta separat despre asta, căci face parte integrantă din ansamblu. Iar dacă antisemitismul este rău, atunci totul este rău, pentru că dacă sunt capabili de asta, înseamnă că sunt capabili de orice. Își desprinse privirea de la șosea și întoarse capul spre Legat. Avea ochii umezi. Înțelegi ce vreau să spun?

– Da. Înțeleg. Știu exact ce vrei să spui.

Petrecură următoarea jumătate de oră fără să mai scoată o vorbă.

Începuse să se lumineze. Apăruse și traficul – un autobuz, urmat de un camion încărcat cu fiare vechi. Pe calea ferată din mijlocul autostrăzii, primul tren de dimineață se îndrepta către oraș. Când îl depășiră, Legat văzu în interior oameni citind ziarele care anunțau cu litere mari, pe prima pagină, vestea semnării acordului.

– Ce-o să faci acum? îl întrebă.

Hartmann era atât de afundat în propriile gânduri, încât în primul moment păru să nu audă întrebarea.

– Nu știu. Ridică din umeri. O să continui, probabil. Probabil că așa se simte un bolnav incurabil. Știe că sfârșitul este aproape, dar nu are încotro și se trezește în fiecare dimineață. Astăzi, de exemplu, trebuie să pregătesc sinteza presei de limba engleză. S-ar putea să mă cheme să i-o prezint personal. Am înțeles că mă simpatizează! Poți să crezi așa ceva?

– Ar putea fi util cauzei pe care o servești.

– Ar putea? Asta mă întreb și eu. Este corect să lucrez în continuare pentru regim, în speranța că într-o bună zi voi putea face un mic gest de sabotaj din interior? Sau ar fi mai bine să-mi zbor creierii de pe acum?

– Haide, Paul! Ești prea melodramatic. Ultima parte, vreau să spun.

– Desigur, ceea ce ar trebui să fac ar fi să-i zbor *lui* creierii. Însă toată structura mea mă împiedică s-o fac. În plus, singura consecință certă ar fi o baie de sânge. Familia mea ar fi ștearsă de pe fața pământului. Așadar, nu-mi rămâne decât să continui și să sper. Ce prostie este speranța! Ne-am descurca mult mai bine fără ea. Și iată că am încheiat cu un paradox, ca la Oxford. Verifică oglinzile. Cel mai bine ar fi să te las la câteva sute de metri de hotel, dacă nu te superi, în cazul în care Sturmbannführerul Sauer pândește pe undeva. Te descurci de aici? Suntem în capătul opus al grădinii botanice unde am stat de vorbă ieri.

Opri lângă o clădire oficială masivă. Un tribunal, după aparențe, festonat cu svastici. În partea cealaltă a străzii se vedeau turnurile catedralei Frauenkirche.

– La revedere, dragă Hugh. Totul este în regulă între noi. Orice s-ar întâmpla, să ne consolăm cu gândul că măcar am încercat.

Legat coborî din mașină, închise portiera și se întoarse să-l salute, dar prea târziu. Hartmann se înscrisese deja în traficul auto de dimineață.

2

Revenise la hotel ca în transă.

La intersecția aglomerată dintre grădina botanică și Maximiliansplatz coborâse pe carosabil fără să-și dea seama. Zgomotul de frâne și claxonul furios ce urmă îl treziseră din reverie. Sărise înapoi și ridicase mâinile în semn de scuze spre șofer, alegându-se cu un val de înjurături. Se sprijinise cu spatele de un stâlp, lăsase capul în jos și începuse să plângă.

Cinci minute mai târziu intra în holul hotelului Regina Palast, din ce în ce mai animat. Se opri în fața ușii turnante, scoase batista din buzunar, își șterse ochii și își suflă nasul. Examină prudent recepția. Clienții coborau tacticos spre micul dejun. Putea auzi deja clinchetul veselei. O familie aștepta să predea cheile. Se asigură că nu era nici un membru al delegației britanice prin preajmă și porni spre ascensoare. Nu voia decât să ajungă în camera lui fără să fie văzut, însă, când ușile liftului se deschiseră, dădu nas în nas cu figura spilcuită a lui Sir Nevile Henderson. Ambasadorul avea obișnuita garoafă roșie la locul ei și nelipsitul portțigaret de jad între dinți. În mână ducea o elegantă geantă de voiaj din piele de vițel. Abordă o mină surprinsă.

– Bună dimineața, Legat. Văd că ai ieșit la plimbare.

– Da, Sir Nevile. Simțeam nevoia de o gură de aer proaspăt.

– Ai face bine să te duci imediat sus. Prim-ministrul a întrebat de tine. Ashton-Gwatkin este deja în drum spre Praga, cu cehii, iar eu trebuie să prind avionul lui von Weiszäcker spre Berlin.

– Vă mulțumesc pentru informație, domnule. Călătorie plăcută!

Apăsă pe butonul pentru etajul trei și se examină în oglindă: nebărbierit, cu hainele mototolite și ochii roșii. Reacția lui Henderson nu era de mirare, căci arăta de parcă petrecuse noaptea pe acoperișuri. Își scoase pălăria și pardesiul. Când se auzi clopoțelul liftului, se îndreptă de spate și ieși pe palier. Detectivul, care își reluase postul de pază pe culoar, îi aruncă o privire complice, apoi ciocăni la ușă și o deschise.

– L-am găsit, domnule prim-ministru.

– Foarte bine. Să intre.

Chamberlain purta un halat de casă simplu. Picioarele goale i se ițeau din pantalonii de pijama cu dungi. Cu părul zburlit, parcă era o pasăre căruntă. Într-o mână avea un trabuc, iar în cealaltă, câteva hârtii.

– Unde este exemplarul acela din *The Times* cu discursul lui Herr Hitler? îl întrebă brusc.

– Cred că este în cutia roșie, domnule prim-ministru.

– Vrei să fii atât de amabil și să-l cauți?

Legat își lăsă haina și pălăria pe un scaun și scoase cheile. Bătrânul părea animat de aceeași energie concentrată pe care Legat o simțise în grădina de la sediul guvernului din Downing Street 10. Nimeni n-ar fi putut ghici că nu dormise aproape deloc. Deschise cutia și scotoci printre documente până găsi ziarul de joi, cel pe care începuse să-l citească la Ritz în așteptarea Pamelei. Prim-ministrul i-l luă din mâini, îl întinse în fața lui pe birou, își puse ochelarii și începu să-l studieze cu atenție.

– Am avut o scurtă discuție cu Hitler noaptea trecută. L-am întrebat dacă aș putea trece pe la el în dimineața asta, înainte de plecare.

Legat rămăsese cu gura căscată.

– A acceptat?

– Cred că am învățat cum să-l iau. L-am pus intenționat într-o situație în care nu avea cum să mă refuze. Capul i se mișca ritmic în sus și în jos, pe măsură ce parcurgea coloanele ziarului. Trebuie să-ți spun că tânărul pe care mi l-ai prezentat noaptea trecută mi s-a părut deosebit de obraznic.

– Așa este. Îmi cer iertare, domnule. Responsabilitatea îmi aparține în întregime, răspunse Legat pregătindu-se pentru ce era mai rău.

– Ai discutat cu cineva despre asta?

– Nu.

– Bine. Nici eu. Prim-ministrul își scoase ochelarii, împături ziarul și i-l dădu înapoi. Vreau să-i duci discursul lui Strang și să-l rogi să transforme ideile lui Hitler într-o declarație de intenții. Două sau trei paragrafe ar trebui să ajungă.

În zilele obișnuite, mintea lui Legat funcționa rapid. Nu și în acea dimineață.

– Mă scuzați, domnule, nu cred că am înțeles…

– Luni seară, la Berlin, începu Chamberlain să-i explice răbdător, Herr Hitler și-a exprimat public dorința de pace permanentă între Germania și

Marea Britanie, odată rezolvată problema sudeților. Am nevoie de o reformulare a acestui angajament sub forma unei declarații comune referitoare la viitorul relației anglo-germane. Ceva ce să putem semna amândoi în dimineața asta. Hai, du-te!

Legat închise ușa în urma lui fără nici un zgomot. O declarație comună? Cine și-ar fi imaginat așa ceva? Camera lui Strang era a treia după cea a premierului, dacă își aducea corect aminte. Bătu la ușă. Nimic. Încercă din nou, mai tare. După o vreme auzi un acces de tuse și diplomatul îi deschise, îmbrăcat cu un maiou și o pereche de chiloți lungi, din bumbac. Fără ochelarii aceia de bufniță părea cu zece ani mai tânăr.

– Dumnezeule, Hugh. S-a întâmplat ceva?

– Am un mesaj de la premier. Dorește să redactați o declarație.

– O declarație? Despre ce? Strang căscă și ridică mâna la gură. Scuză-mă. Sunt genul care pornește greu dimineața. Intră.

Strang orbecăi până la fereastră și trase perdelele. Salonul lui era mult mai mic decât cel alocat prim-ministrului. Legat văzu patul nefăcut prin ușa deschisă către dormitor. Strang își culese ochelarii de pe noptieră, și-i puse grijuliu și se întoarse în salon.

– Ia-o de la capăt.

– Premierul se vede din nou cu Hitler în dimineața asta.

– *Ce?*

– Se pare că așa au convenit noaptea trecută.

– Mai știe cineva despre asta? Ministrul de externe? Guvernul?

– Nu știu. Nu cred.

– Doamne sfinte!

– Vrea să-l convingă pe Hitler să semneze un fel de declarație comună, în baza discursului rostit la Berlin luni-noapte. Îi întinse ziarul.

– Sunt sublinierile lui?

– Nu, ale mele.

În tulburarea lui, Strang uitase că era doar în lenjerie intimă. Își privi picioarele goale cu nedisimulată surprindere.

– Cred că ar fi momentul să mă îmbrac. Ar fi o idee să ne faci rost de niște cafea și să-l aduci pe Malkin.

– Cum rămâne cu Sir Horace Wilson?

– Da, cred că poți să-l chemi și pe el, răspunse Strang după o ușoară ezitare. Mai ales că nu știe nimic despre asta. Brusc, își duse palmele la

tâmple și se holbă la Legat. Mintea lui ordonată, de diplomat, era vizibil zguduită de acest ecart de la practica uzuală. De-a ce se joacă? Pare să considere politica externă a Imperiului Britanic drept moșia lui personală. Ce chestie extraordinară!

Hartmann parcă Mercedesul în curtea din spate a clădirii Führerului și lăsă cheile în contact. Se mișca rapid. Noaptea petrecută la volan îl obosise peste măsură și începea o zi în care trebuia cu orice preț să-și păstreze sângele-rece. Pe de altă parte, era mulțumit, căci bănuia că nu i se va oferi o a doua șansă să o vadă pe Leyna.

Intrarea din spate era descuiată și nepăzită. Sui cu pași grei scara de serviciu până la primul etaj. O echipă de oameni de serviciu în uniforme militare mătura podelele de marmură, golea scrumierele în saci de hârtie și aduna sticlele goale de șampanie și de bere. Doi tineri adjutanți SS stăteau răsturnați în fotolii, cu cizmele urcate pe o măsuță de cafea. Fumau și flirtau cu o secretară roșcată, așezată pe o canapea, cu picioarele strânse elegant sub fustă.

– Heil Hitler! îi salută milităros. Numele meu este Hartmann. Lucrez la Ministerul de Externe. Trebuie să pregătesc sinteza presei de limba engleză pentru Führer.

La auzul cuvântului magic, cei doi își striviră rapid țigările și îi întoarseră salutul. Unul dintre ei îi indică un birou.

– Materialul este acolo, Herr Hartmann. Ziarul *New York Times* tocmai ne-a fost telegrafiat de la Berlin.

Într-o tăviță de sârmă împletită se vedea un teanc de telegrame gros cât degetul.

– Aș putea să primesc o cafea?

– Desigur, Herr Hartmann.

Se așeză și trase tăvița spre el. *New York Times* era chiar deasupra.

Războiul pentru care Europa se pregătea febril a fost evitat în această dimineață, când liderii Marii Britanii, Franței, Germaniei și Italiei, reuniți la München, au ajuns la un acord prin care trupelor Reichului li se permite să ocupe regiunile locuite predominant de etnici germani din Sudetenland, aflate pe teritoriul actual al Cehoslovaciei. Ocupația va fi implementată progresiv, într-o perioadă de zece zile, începând de mâine.

Majoritatea cererilor cancelarului Hitler au fost acceptate. Prim-ministrul Chamberlain, ale cărui eforturi în favoarea păcii au fost, în sfârșit, încununate de succes, a fost salutat cu aplauze furtunoase de locuitorii Münchenului.

Articolul următor purta titlul: „CHAMBERLAIN – EROUL MULȚIMILOR LA MÜNCHEN“.

Oamenii izbucneau în ovații sincere, așa cum poți auzi pe un stadion de fotbal american, de câte ori zăreau silueta subțire, îmbrăcată în negru, mersul grijuliu și zâmbetul lui Chamberlain.

Hartmann își spuse că era exact genul de detaliu care să-l scoată din minți pe Hitler. Scoase stiloul. Avea să înceapă cu asta.

Așezat la birou, bărbierit și îmbrăcat cum se cuvine, Strang scria de zor pe o foaie cu antetul hotelului Regina Palast. La picioarele lui zăcea un morman de ciorne mototolite. Malkin, cu un carnet de note în poală, citea peste umărul lui, în timp ce Wilson, pe marginea patului, citea și recitea textul discursului lui Hitler din *The Times*. Legat le turna cafea.

Încă din primul moment fusese evident că Wilson habar nu avea ce era în mintea prim-ministrului, însă acum, după ce își revenise din surpriză, încerca să lase impresia că fusese ideea lui.

– Acesta este pasajul esențial, spuse bătând cu degetul în ziar. Aici, unde Hitler vorbește despre Acordul naval anglo-german: „Am renunțat de bunăvoie să mai intru într-o cursă a înarmărilor pe mare ca să dau Imperiului Britanic un sentiment de siguranță… Acest acord este însă justificat moral numai dacă ambele națiuni își asumă angajamentul solemn de a renunța la orice intenție să poarte vreodată război una împotriva celeilalte. Germania este pregătită să facă acest pas.“

Strang se strâmbă. Legat își dădu seama la ce se gândea. La Foreign Office ajunseseră la concluzia că Acordul naval anglo-german din 1935, prin care Germania se angaja să nu construiască niciodată o flotă care să depășească 35% din capacitățile flotei britanice, fusese o greșeală.

– Orice am face, să n-o luăm de la capăt cu Acordul naval anglo-german, Sir Horace.

– De ce nu?

– Deoarece este cât se poate de clar că, în interpretarea lui Hitler, în schimbul unei flote de trei ori mai mari decât cea germană, Marea Britanie i-a dat mână liberă în Europa de Est. De aici a pornit tot răul. Sugerez să lăsăm partea asta deoparte și să ne concentrăm asupra celei de-a doua părți a discursului, pe care să o legăm direct de înțelegerea asupra regiunii Sudeților. Ar suna cam așa: „Considerăm acordul semnat noaptea trecută un simbol al voinței popoarelor noastre de a nu se mai înfrunta niciodată într-un război".

Malkin, juristul Foreign Office, plescăi nemulțumit.

– Sper că prim-ministrul înțelege că acest document nu are nici un fel de forță juridică. Este o declarație de bune intenții și nimic mai mult.

– Sigur că este conștient de asta. Numai un nebun ar putea să creadă altceva, îi răspunse repezit Wilson.

După câteva minute, Strang ridică foaia de hârtie la nivelul ochilor și anunță:

– Gata. Mi-am dat toată silința. Ce-ar fi să-i duci acest proiect, Hugh, și să vezi ce părere are?

Legat ieși. Cu excepția detectivului, pe culoar nu mai era decât o femeie de serviciu care împingea un cărucior plin cu produse de curățenie și articole de toaletă. O salută din cap când trecu pe lângă ea și bătu la ușa prim-ministrului.

– Intră!

În centrul salonului fusese întinsă o masă pentru două persoane. Chamberlain lua micul dejun împreună cu lordul Dunglass. Îmbrăcat ca de obicei, tocmai își pregătea o tartină.

– Mă scuzați, domnule. Strang a redactat un prim proiect.

– Să văd.

Chamberlain lăsă felia de pâine pe farfurie, își aranjă ochelarii și studie documentul. Legat riscă o scurtă privire spre Dunglass, care îi făcu un semn căscând scurt din ochi. N-ar fi putut spune ce încerca să-i transmită: amuzament, preocupare, un avertisment sau toate trei la un loc? Prim-ministrul se încruntă.

– Te rog să-l chemi pe Strang.

Legat se întoarse în camera acestuia.

– Vrea să te vadă.

– A spus de ce?

– Nu, nu a spus.
– Poate că ar trebui să mergem cu toții, sugeră Malkin. Erau speriați precum școlarii chemați la director. Sir Horace, doriți să veniți?
– De ce nu? răspunse Wilson îngândurat. În orice caz, vă sfătuiesc să nu încercați să-l faceți să se răzgândească. Odată ce a ales o cale, nimic nu-l mai întoarce din drum.
Legat îi urmă pe cei trei în apartamentul premierului.
– Domnule Strang, nu ați menționat Acordul naval anglo-german. De ce? întrebă Chamberlain cu răceală.
– Nu cred că este un document cu care ne putem mândri.
– Din contră, este exact genul de tratat pe care trebuie să încercăm să-l obținem din nou. Scoase stiloul și începu să facă adăugiri pe text. Văd și că mi-ați trecut numele primul. Așa n-o să meargă. Trebuie scris exact invers: „Noi, Führerul Germaniei și prim-ministrul Marii Britanii, am avut astăzi o întrevedere suplimentară…“ Încercui titlurile oficiale și trasă o săgeată. Vreau ca el să semneze primul, astfel încât răspunderea lui să pară ceva mai importantă.
Wilson își drese glasul.
– Dar dacă refuză, domnule prim-ministru?
– De ce ar face-o? Sunt propriile lui angajamente publice. Dacă refuză să semneze înseamnă că a mințit încă de la început.
– Chiar dacă semnează, nu înseamnă că este obligat să le respecte, observă Malkin.
– Această declarație va avea o valoare simbolică, nu constrângătoare legal. Chamberlain își împinse scaunul în spate și îi măsură cu privirea, vizibil iritat de incapacitatea consilierilor săi de a-i împărtăși viziunea. Domnilor, trebuie să ne ridicăm la nivelul evenimentelor. Acordul încheiat noaptea trecută închide un singur domeniu de dispută. Putem fi siguri că vor apărea și altele. Vreau să-l fac să se angajeze acum în favoarea păcii și a dialogului.
Se lăsă tăcerea.
– N-ar trebui măcar să le spunem francezilor că încercați să obțineți acest acord direct cu Hitler? Daladier este încă în oraș, la un hotel din apropiere, făcu Strang o ultimă încercare.
– Nu văd nici un motiv ca să le spunem ceva francezilor. Este exclusiv afacerea mea cu conducătorul Germaniei. Își întoarse atenția la proiectul de

text. Stiloul lui se mișca rapid și precis, ștergând câte un cuvânt, adăugând altul. Când termină îi întinse foaia lui Legat: Dă-o la dactilografiat. Două exemplare, unul pentru el și unul pentru mine. Întâlnirea este stabilită la ora unsprezece. Asigură-te că am o mașină.

– Am înțeles, domnule prim-ministru. Presupun că vă întâlniți la Führerbau?

– Nu. I-am sugerat o discuție între patru ochi, de la bărbat la bărbat, așa că m-a invitat acasă la el. Am ținut cu orice preț să scap de Ribbentrop.

– Nu va mai participa nici un oficial? Nici măcar eu? întrebă Wilson șocat.

– Nu, nici măcar tu, Horace.

– Dar nu vă puteți duce așa, de unul singur, la Hitler!

– În acest caz, o să-l iau cu mine pe Alec, care nu are un statut oficial.

– Exact. Eu sunt un nimeni, răspunse Dunglass cu un zâmbet subțire.

Odată terminată, sinteza presei fusese bătută la mașina specială, cu caractere mari, a Führerului de frumoasa secretară roșcată. În total patru pagini – expresia de ușurare planetară la aflarea veștii că războiul fusese evitat, că existau speranțe pentru pace și că meritele îi aparțineau lui Neville Chamberlain. Sub acest ultim aspect, *The Times* de la Londra era, ca de obicei, ziarul cel mai encomiastic: „Având în vedere că, în eventualitatea unui eșec al negocierilor, Marea Britanie și Germania s-ar fi aflat pe părți opuse ale baricadei, strigătele de felicitare și *Heil!* adresate omului care de-a lungul crizei a lucrat cu dârzenie și devotament pentru pace par să transmită un mesaj fără echivoc“.

La recitirea materialului, Hartmann se văzuse nevoit să admită că afirmația nu era cu totul lipsită de fundament. În inima celui de-al Treilea Reich, în leagănul național-socialismului, un prim-ministru britanic reușise să mobilizeze o demonstrație de o zi pentru pace. Era o realizare, fără doar și poate. Pentru prima oară, își îngădui să spere. Poate că Führerului îi va fi mai greu acum să înceapă războiul de cucerire la care visa. Aranjă la loc paginile sintezei, întrebându-se cum să procedeze în continuare. Era prea obosit ca să mai caute pe cineva care ar fi putut să știe. Secretara își reluase flirtul cu cei doi adjutanți SS. Trăncăneala lor inocentă despre staruri de cinema și sportivi era liniștitoare. Simțind că i se închideau ochii, lăsă bărbia în piept și adormi în fotoliu.

Cineva îl scutură violent de umăr.
– Pentru Dumnezeu, Hartmann! Ce faci? Unde este sinteza presei?
Schmidt era în starea lui de agitație obișnuită.
– Aici. Am terminat-o.
– Foarte bine! Vai, în ce hal poți să arăți. N-am ce să-ți fac. Hai, trebuie să ne mișcăm.
Hartmann se ridică greoi din fotoliu. Schmidt plecase deja spre ușă. Îl urmă pe palierul primului etaj, apoi în jos pe scara de marmură. Complet pustie, clădirea purta ecouri de mausoleu. Ar fi vrut să întrebe încotro se îndreptau, dar Schmidt era prea grăbit. La intrarea principală, un grup de militari rula covorul roșu. Tricolorul francez fusese deja înlăturat. Un muncitor desprinse ultimul colț în care se mai ținea drapelul Marii Britanii. Steagul căzu în spatele lor ușor ca un giulgiu.
Urcă în limuzină lângă Schmidt, care își verifica notițele prinse într-o mapă din piele neagră.
– Weizsäcker și Kordt au plecat deja la Berlin cu avionul. Am rămas numai noi doi. Se pare că sunt niște probleme pe Wilhelmstrasse. Ai auzit ceva?
– Nu, ce s-a întâmplat? întrebă Hartmann, străbătut de un fior de teamă.
– Asistenta lui Weizsäcker, Frau Winter – o cunoști, nu? Am auzit că ar fi fost ridicată de Gestapo noaptea trecută.
Mașina ocoli Karolinenplatz. Hartmann rămăsese complet paralizat. Abia când trecuseră pe lângă fațada lungă, cu coloane, a Casei Artei Germane, din capătul Prinzregentenstrasse, își dăduse seama îngrozit unde mergeau.

Executarea instrucțiunilor trasate de prim-ministru îl ținu ocupat pe Legat mai bine de o oră. Îi dădu proiectul de declarație domnișoarei Anderson, reprogramă zborul la Londra pentru după-amiază, discută cu departamentul de protocol al Ministerului de Externe german ca să aranjeze deplasarea la apartamentul Führerului și de acolo direct la aeroport, apoi îl sună pe Oscar Cleverly la Numărul 10 ca să-i raporteze evoluțiile înregistrate. Acesta era în toane bune:
– Atmosfera de aici este cum nu se poate mai pozitivă. Presa a căzut în extaz. Când vă întoarceți?
– Cred că după-amiază târziu. Prim-ministrul are încă o întâlnire cu Hitler în dimineața asta.

– Încă o *întâlnire*? Halifax știe?

– Cred că Strang îl pune la curent pe Cadogan chiar acum. Problema este că nu vrea să fie prezent nici un funcționar oficial.

– Ce? Doamne sfinte! Dar despre ce vor să discute?

Brusc conștient că germanii ar putea trage cu urechea, Legat răspunse prudent:

– Despre viitorul relației anglo-germane, domnule. Mai multe n-aș putea să vă spun.

Așeză receptorul în furcă și închise puțin ochii. Își frecă bărbia aspră cu mâna. Nu se mai bărbierise de aproape treizeci de ore. Strang și Malkin erau la telefon cu Londra, din camerele lor. Joan plecase cu Wilson, care trebuia să-i dicteze niște scrisori. Domnișoara Anderson se dusese cu declarația bătută la mașină la premier, ca să obțină aprobarea.

Se îndreptă spre camera lui. Ceasul deșteptător de pe noptieră indica puțin după ora zece și jumătate. Camerista trecuse deja pe acolo, căci patul era făcut și perdelele, trase în lături. Intră în baie, se dezbrăcă și dădu drumul la duș. Lăsă apa fierbinte să-i curgă câteva minute pe chip, apoi pe cap și pe umeri. Se spălă și ieși din cabina de duș, simțindu-se ceva mai bine. Șterse aburul de pe oglindă și se bărbieri, mai curând repede decât cu grijă, ocolind locul unde se tăiase în dimineața precedentă.

Abia după ce închisese robinetul și începuse să se șteargă sesiză un scârțâit indistinct din dormitor. Parchetul sau vreun sertar. Se opri și ascultă cu toate simțurile la pândă. Cu prosopul înfășurat în jurul coapselor, ieși din baie și apucă să vadă ușa camerei închizându-se foarte încet.

Se repezi și o deschise larg. Un bărbat se îndepărta cu pași grăbiți pe culoar. Legat strigă la el, dar individul nici gând să se oprească. Încercă să fugă după el, însă îi venea greu să alerge, căci trebuia să țină prosopul. Până să ajungă la mijlocul culoarului, intrusul începuse deja să coboare pe scara de serviciu. Se blestemă în gând, apoi avu o revelație teribilă. Se întoarse grăbit în camera lui. Malkin, care tocmai ieșea din încăperea amenajată ca birou, făcu un pas în spate la vederea lui.

– Sfinte Sisoe, Legat!

– Mă scuzați.

Intră rapid în cameră și închise ușa.

Șifonierul era larg deschis, iar valiza lui, răsturnată pe pat. Sertarul biroului fusese scos cu totul și ghidul turistic zăcea cu fața în jos, deschis. Îl

privi stupefiat câteva secunde. Pe copertă se vedea fațada hotelului luminată de noapte: „Wilkommen in München!“ Îl luă în mână, dădu febril paginile, îl întoarse și îl scutură. Nimic. Stomacul i se strânse într-un nod dureros.

Dăduse dovadă de o neglijență impardonabilă. Fatală.

Lăsă prosopul să cadă pe podea și se repezi la telefonul de pe noptieră. Cum să dea de Hartmann? Încercă să gândească logic. Parcă spusese ceva despre o sinteză a presei pentru Hitler.

– Vă pot ajuta, domnule Legat? auzi vocea centralistei.

– Nu. Mulțumesc.

Închise.

Se îmbrăcă în viteză. O cămașă curată, cravata de la Balliol, pantofii, tot cu șireturile înnodate. Își aruncă sacoul pe umeri și ieși din nou pe culoar. Încercă să-și aranjeze, cât de cât, cu mâinile, părul încă ud. Îl salută din cap pe detectivul de la intrare și bătu la ușa prim-ministrului.

– Intră!

Chamberlain era cu Wilson, Strang și Dunglass. Cu ochelarii pe nas, analiza cele două versiuni ale proiectului de declarație. Aruncă o privire spre Legat.

– Da?

– Iertați-mă, domnule prim-ministru, dar aș dori să fac o propunere legată de vizita la Hitler.

– Te rog.

– Cred că ar trebui să merg cu dumneavoastră.

– Nu. Este absolut imposibil. Credeam că am fost destul de clar: fără oficiali.

– Nu în calitate oficială, domnule, ci ca translator. Sunt singurul membru al delegației care vorbește germana. Doar eu mă pot asigura că ceea ce veți spune ajunge corect la urechile lui Hitler și invers.

– Nu cred că va fi necesar. Dr. Schmidt este un profesionist de primă mână.

Premierul își întorsese atenția la proiectul de declarație, iar discuția s-ar fi oprit acolo fără intervenția lui Wilson.

– Cu tot respectul, domnule prim-ministru, ne amintim cu toții ce s-a întâmplat la Berchtesgaden, când Ribbentrop a refuzat să ne dea o copie a notițelor lui Schmidt după acea primă conversație lungă cu Hitler. Nici până

în ziua de azi nu dispunem de minuta discuției. Prezența translatorului nostru ne-ar ajuta enorm.

– Este adevărat, aprobă Strang.

Chamberlain putea deveni arțăgos când simțea că i se forțează mâna.

– Prezența lui riscă să submineze complet obiectivul întâlnirii! Vreau ca Hitler să se simtă angajat într-o conversație privată, spuse vârând cele două variante ale declarației în buzunarul de la piept.

Wilson îi căută privirea lui Legat și ridică discret din umeri. Măcar încercase. Din stradă se auziră voci puternice. Prim-ministrul ridică din sprâncene uluit.

– Ce-a fost asta?

Strang dădu puțin perdeaua la o parte.

– În fața hotelului este o mulțime uriașă. Vă așteaptă.

– Nu, nu din nou!

– Ar trebui să mergeți la geam și să-i salutați.

– Nu cred, îi răspunse Chamberlain cu un zâmbet.

– Trebuie! Hugh, te rog, deschide fereastra.

Legat se execută. În parcul de vizavi de hotel și în ambele sensuri ale străzii se strânsese o mulțime chiar mai mare decât cea din ziua precedentă. Zgomotul crescu în intensitate, iar când Legat păși în spate ca să-i facă loc lui Chamberlain pe micul balcon, vacarmul deveni asurzitor. Prim-ministrul se aplecă cu modestie de două sau trei ori în fiecare direcție și le făcu cu mâna. Demonstranții începuseră să-i scandeze numele.

Cei patru bărbați rămași în cameră ascultau în tăcere.

– Poate că are dreptate, poate că acesta este momentul unic când Hitler ar putea fi convins, la presiunea opiniei publice, să-și revizuiască atitudinea.

– Nu-l putem acuza pe prim-ministru de lipsa imaginației sau a curajului, spuse Wilson. Totuși, cu tot respectul pentru Alec, aș fi mai liniștit dacă unul dintre noi ar merge cu el.

Chamberlain reveni după câteva minute. Era radios, ochii îi străluceau. Ovațiile păreau să-i insufle energie.

– O lecție de modestie. Vedeți, domnilor, este la fel peste tot. Oamenii obișnuiți nu vor decât să-și trăiască viețile în pace, să-și vadă de copii și de familii, să se bucure de darurile pe care ni le oferă natura, arta și știința. *Asta* doresc să-i transmit lui Hitler. Căzu pe gânduri o secundă, apoi se întoarse spre Wilson.

– Chiar crezi că nu putem avea încredere în Schmidt?
– Nu el mă îngrijorează, domnule prim-ministru, ci Ribbentrop.
– Bine, fie, răspunse Chamberlain după o scurtă pauză. Dar te rog să fii discret, îl avertiză pe Legat. Nu iei notițe. Nu intervii decât dacă simți că sensul cuvintelor mele nu este redat așa cum trebuie. Și încearcă să nu-i atragi atenția lui Hitler asupra ta.

3

Hartmann constată că Printzregentenplatz nu se schimbase de când o văzuse ultima oară, cu șase ani înainte. Când urcară dealul, ochii i se îndreptară instantaneu către colțul din partea de nord-est unde se oprise împreună cu Hugh și cu Leyna, lângă o clădire mare, cu ziduri de piatră albă și un acoperiș ascuțit, cu țigle roșii. O mulțime similară se adunase și astăzi în piață, sperând să-l zărească, fie și în trecere, pe Führer.

Mercedesul opri în dreptul numărului 16, unde doi gardieni SS asigurau paza. Văzându-i, Hartmann își aminti că purta în continuare arma asupra lui. Se obișnuise așa de bine cu greutatea ei lipită de corp, încât uita tot timpul că o are. Ar fi trebuit să scape de pistol în cursul nopții. Dacă o luaseră pe doamna Winter, era sigur că urma rândul lui. Se întrebă de unde o arestaseră – de la birou sau de acasă – și cum se purtau cu ea. Coborî din mașină simțind cum i se scurge transpirația pe sub cămașă. Gărzile îl recunoscură imediat pe Schmidt și îi făcură semn să intre. Profită ca să se strecoare rapid în urma lui. Nu-l întrebară nici măcar cum îl cheamă.

Trecură pe lângă încă o pereche de paznici și începură să urce pe scara principală a imobilului – construită la început din piatră, apoi din lemn lăcuit. Pereții erau vopsiți într-un gri instituțional cu chenare verzi, ca într-o stație de metrou. Din loc în loc erau instalate becuri electrice, dar lumina venea de la ferestrele mari, care dădeau spre o curte interioară populată cu pini și mesteceni. Propaganda răspândise zvonul că Hitler avea aceiași vecini ca pe vremea când nu era cancelar, drept dovadă că rămăsese un simplu om din *Volk*[11] în sufletul lui. Poate că era adevărat, se gândi Hartmann, caz în care oamenii aceia trebuie să fi asistat la niște scene foarte curioase, de la moartea nepoatei lui Hitler, în 1931, până la vizita lui Mussolini, la prânz, cu o zi în urmă. Urcau în continuare. Se simțea prins într-o capcană, atras inexorabil de o forță magnetică diavolească. Începu să meargă mai încet.

– Hai mai repede, nu rămâne în urmă! îl îndemnă translatorul.

Nimic nu deosebea ușa solidă, din lemn, de la etajul doi de celelalte uși. Când Schmidt ciocăni, un adjutant SS îi invită într-un vestibul lung și îngust, cu parchet, covoare, tablouri pe pereți și câteva sculpturi. Domnea o atmosferă rece, diferită de cea a unei case locuite, de parcă locul ar fi fost abandonat. Adjutantul le făcu semn să se așeze.

– Führerul nu este gata încă.

– Obișnuiește să lucreze până târziu. Câteodată nu se dă jos din pat nici până la douăsprezece, îi șopti Schmidt pe tonul unui inițiat.

– Vrei să spui că trebuie să mai stăm aici *o oră*?

– Astăzi, nu. La unsprezece e programat Chamberlain.

Hartmann îl privi uluit. Habar nu avusese că Hitler urma să se mai întâlnească o dată cu britanicul.

Mașina lui Chamberlain se smulse cu greu din mulțimea adunată în fața hotelului. Prim-ministrul stătea în spate, cu Dunglass, iar Legat, în față, lângă șofer. Erau urmați de încă un Mercedes în care se aflau cele două gărzi de corp. Înconjurară parțial piața și accelerară prin centrul Odeonsplatz într-un cartier cu palate regale elegante și clădiri publice masive, de care Legat își amintea vag. Studie chipul lui Chamberlain în oglinda laterală. Cu privirea ațintită înainte, acesta trecea netulburat printre oamenii care îi scandau numele. Administratorul sec ironizat de presă se transformase în profet – un Mesia al Păcii deghizat într-un costum gri de contabil bătrân.

Străbătură un pod cu balustrade din piatră. Sub ei, râul se vedea lat și verde, mărginit de un șir de copaci ce se apropia ca o linie de foc: roșu, auriu, portocaliu. Soarele se reflectă în statuia poleită a Îngerului Păcii, aplecat deasupra lumii de pe piedestalul său înalt. Strada trecea pe la baza monumentului și intra într-un parc. La ieșire, începură să urce panta pe Prinzregentenstrasse. Legat și-o imaginase teribil de abruptă, așa cum ne amintim greșit lucruri din copilărie, dar acum, la bordul unei mașini puternice, nu părea să fie mai mult decât o rampă ușoară. Trecură pe lângă un teatru aflat pe partea dreaptă și, brusc, se regăsiră în piața din fața casei lui Hitler, care era exact așa cum și-o amintea, inclusiv cu mulțimea de oameni care începu să aplaude la vederea mașinii lui Chamberlain. Prim-ministrul, căzut în continuare într-un soi de reverie mistică, nu le aruncă

nici măcar o privire. Gardienii îi salutară și un adjutant deschise portiera mașinii.

Legat îi urmă pe Chamberlain și pe Dunglass în interiorul sumbru al clădirii.

Adjutantul îl invită pe premier într-un mic ascensor ca o cușcă și apăsă pe buton, dar mașinăria refuză să se miște. Mai încercă de câteva ori, chipul lui arătos înroșindu-se tot mai puternic de rușine, apoi se dădu bătut și îi indică prin semne că trebuiau s-o ia pe scări. Începură să urce, cu prim-ministrul în frunte.

– Noaptea trecută nu aveau cerneală, telefoanele abia merg… cred că tipii ăștia nu sunt așa de capabili pe cât încearcă să pară, îi șopti Dunglass.

Legat, între timp, se ruga din toate puterile ca Hartmann să fie și el prezent. Nu știa exact ce anume i-ar fi putut oferi lui Dumnezeu în schimb, dar Îi promise că va găsi ceva: o viață nouă, un nou început, un gest potrivit cu vârsta lui. Ajunseră la etajul al doilea. Adjutantul deschise ușa apartamentului, și acolo – *mirabile dictu* – îl văzu pe Hartmann așezat pe un scaun, blocând trecerea cu picioarele lui lungi. Lângă el îl recunoscu pe interpretul lui Hitler. Se ridicară amândoi la intrarea lui Chamberlain. Le fu imposibil să schimbe mai mult decât câteva priviri furișe, căci adjutantul insista ca Legat să-i urmeze imediat pe Chamberlain și pe Dunglass de-a lungul antreului, în camera din capătul celălalt. Îi spuse lui Schmidt să vină și el. Hartmann schiță un pas înainte, dar adjutantul îi ordonă să rămână unde era.

Timp de câteva secunde, Hartmann rămase singur pe hol. Legat îi aruncase o privire plină de semnale de alarmă. Se întâmplase ceva, era sigur. Se întrebă dacă n-ar fi fost mai bine s-o ia din loc cât mai putea, apoi auzi ușa deschizându-se, iar Hitler își făcu apariția dintr-o altă încăpere aflată în capătul holului lung. Se opri în fața ușii, își netezi părul, își ajustă tunica brună a Partidului și verifică dacă banderola cu svastică de pe braț stătea dreaptă, plin de el ca o vedetă pregătindu-se să urce pe scenă. Hartmann sări imediat în picioare și îl salută.

– Heil Hitler!

Führerul îl privi absent și ridică mâna, fără să arate că l-ar recunoaște. Intră în camera unde îl așteptau ceilalți și închise ușa după el.

După aceea, Legat avea să povestească, fără să se laude, căci nu-i stătea în fire, că fusese în aceeași încăpere cu Hitler de trei ori: de două ori la Führerbau și o dată acasă la el. Pe de altă parte, la fel ca majoritatea britanicilor prezenți la conferința de la München, nu va reuși niciodată să ofere o descriere convingătoare a lui Hitler, căci omul arăta exact ca în fotografiile și filmele de propagandă, doar că în culori. Principala amintire pe care o păstrase avea ceva turistic. Se aflase în preajma unui fenomen de notorietate mondială, ca atunci când vizitezi pentru prima dată Empire State Building sau Piața Roșie din Moscova. Un singur detaliu îi rămăsese totuși în minte: Hitler mirosea puternic a transpirație. Detectase o undă în biroul din Führerbau și acum avea confirmarea. Puțea ca un soldat din prima linie sau ca un muncitor care n-a mai făcut duș ori nu s-a schimbat de câteva zile. Era din nou în toane proaste și nu făcea nici un efort să o ascundă. Îl salută pe Chamberlain ignorându-i pe toți ceilalți, apoi se așeză într-un fotoliu, așteptând ca oaspetele lui să-i urmeze exemplul.

Prim-ministrul se așeză în fotoliul de la dreapta lui, iar Schmidt, pe cel din stânga. Adjutantul se postă lângă ușă. Se găseau într-un salon mare, întins pe aproape toată lungimea apartamentului, cu ferestre ce dădeau spre stradă. Mobila era modernă, ca în salonul de la bordul unui pachebot de lux. În capătul îndepărtat, unde stăteau Hitler și Chamberlain, se afla un separeu care adăpostea o bibliotecă ticsită. Legat și Dunglass se văzură nevoiți să se așeze pe fotoliile dispuse în mijlocul camerei. În capătul celălalt era locul de luat masa. Legat se afla suficient de aproape ca să audă ce se vorbea fără să jeneze discuția. Cu toate acestea, cum Hitler se așezase într-un colț, îi era imposibil să respecte ordinul prim-ministrului de a se menține în afara razei lui vizuale. Observă astfel că, din când în când, ochii albaștri, straniu de opaci, ai cancelarului se îndreptau scurt în direcția lor, ca și cum ar fi încercat să-și dea seama ce căutau străinii aceștia la el acasă.

– În primul rând, aș dori să vă mulțumesc, domnule cancelar, pentru că m-ați invitat aici și ați acceptat o ultimă întrevedere înainte de întoarcerea mea la Londra, începu Chamberlain.

Schmidt traducea fidel. Hitler stătea puțin aplecat în față, cu spatele sprijinit de o pernă. Dădu din cap politicos:

– *Ja.*

– M-am gândit că am putea să abordăm rapid câteva domenii de interes în care țările noastre ar putea coopera pe viitor.

– *Ja*, zise cancelarul mai înclinând de câteva ori din cap.

Prim-ministrul băgă mâna în buzunarul exterior al hainei și scoase un carnețel. Apoi, dintr-un buzunar interior, scoase stiloul. Hitler îl privea tot mai alarmat. Chamberlain deschise la prima pagină.

– Poate că ar trebui să începem cu acest teribil război civil din Spania…

Continuă apoi aproape de unul singur: Spania, Europa de Est, comerț, dezarmare, bifase toate punctele pe care dorea să le atingă. La fiecare, Hitler răspundea scurt, refuzând să intre în detalii. „Aceasta este o chestiune de cel mai mare interes pentru Germania“ părea să fie fraza sa favorită. Se foia în fotoliu, își încrucișa brațele la piept și se tot uita la adjutantul care păzea ușa. Lui Legat îi lăsa impresia unui proprietar care făcuse greșeala să primească un comis-voiajor sau un misionar, iar acum regreta amarnic și căuta o modalitate să scape de oaspete. Însuși Legat începuse să arunce priviri lungi către ușă, întrebându-se cum ar putea să iasă ca să-și avertizeze prietenul.

Până la urmă, Chamberlain păru să observe că publicul lui își pierduse răbdarea.

– Îmi dau seama că sunteți extrem de ocupat. Nu vreau să vă rețin mai mult. În concluzie, aș dori să vă spun că ieri de dimineață, când am plecat de la Londra, femeile, copiii, până și sugarii primeau măști de gaze. Sper că veți fi de acord, domnule cancelar, că războiul modern, a cărui țintă principală va fi, mai mult ca niciodată, populația civilă, este privit cu oroare de toate popoarele civilizate.

– *Ja, ja.*

– Cred că ar fi păcat dacă vizita mea s-ar limita doar la soluționarea chestiunii Cehoslovaciei. În acest spirit, am redactat o scurtă declarație menită să amintească dorința noastră comună de a deschide o nouă eră în relațiile anglo-germane, cu perspective de stabilitate pentru întreaga Europă. Aș vrea să o semnăm împreună.

Schmidt continua să traducă. Lui Legat nu-i scăpă căutătura suspicioasă pe care Hitler i-o aruncase lui Chamberlain la auzul cuvântului „declarație“. Prim-ministrul extrase cele două coli dactilografiate din buzunarul de la piept și îi dădu una lui Schmidt.

– Vă rog să aveți amabilitatea să-i traduceți cancelarului.

Schmidt parcurse o dată documentul pe diagonală, apoi începu să citească, accentuând pedant fiecare cuvânt:

– „Noi, cancelarul și Führerul Germaniei și prim-ministrul britanic, am avut o nouă întrevedere astăzi și am căzut de acord asupra importanței relațiilor anglo-germane atât pentru cele două țări, cât și pentru Europa.“

– *Ja*, zise Hitler înclinând încet din cap.

– „Considerăm acordul semnat noaptea trecută și Acordul naval anglo-german drept simboluri ale dorinței popoarelor noastre de a nu se mai înfrunta niciodată într-un război.“

La partea aceasta, Hitler lăsă capul brusc într-o parte, intrigat. Era limpede că își recunoscuse cuvintele. Pe frunte îi apăruse o mică încrețitură. Schmidt așteptă cuminte semnalul, dar cum acesta întârzia, continuă din proprie inițiativă.

– „Am hotărât să adoptăm metoda consultărilor pentru tratarea oricăror altor probleme ce ar mai putea apărea între țările noastre. Totodată, am decis să ne continuăm eforturile vizând înlăturarea posibilelor surse de discordie, contribuind astfel la asigurarea păcii europene.“

Hitler rămase pe gânduri câteva secunde bune după ce Schmidt terminase de tradus. Legat îi vedea ochii jucând încolo și încoace. Mintea austriacului calcula intens. Pe de o parte, probabil că-i venea greu să refuze să-și pună semnătura sub o serie de afirmații pe care le făcuse el însuși, în public. Pe de altă parte, era limpede ca lumina zilei că declarația nu-i convenea și că îl detesta din adâncul sufletului pe acest bătrân gentleman sclifosit care reușise să se strecoare în casa lui. Bănuia că este o capcană. Toată lumea știa cât de perfizi pot fi englezii. În același timp, dacă semna, întâlnirea s-ar fi încheiat pe loc și Chamberlain ar fi plecat, în sfârșit, acasă. La urma urmelor, nu era decât o bucată de hârtie, expresia unei speranțe pioase, fără consecințe legale. Ce mai conta?

Acesta, sau, în orice caz, ceva pe aproape, fusese raționamentul lui Hitler, avea să-și spună Legat mai târziu.

– *Ja, ich werde es unterschreiben.*

– Führerul a spus că da, va semna.

Chamberlain zâmbi ușurat. Hitler pocni din degete, și adjutantul apăru lângă el cu un stilou în mână. Dunglass se ridică în picioare ca să surprindă mai bine momentul istoric, iar Legat profită de emoția generală ca să se strecoare afară.

Hartmann aștepta de zece minute singur în vestibul, cu sinteza presei străine lângă el. Din partea stângă se auzeau vag zgomote de veselă, o voce feminină și o ușă deschizându-se și închizându-se. Acolo se afla zona de serviciu, cu bucătăria, garderoba și camerele servitorilor. Dormitorul Führerului ar fi trebuit să se găsească în dreapta. Era probabil chiar camera din care ieșise. Ușa încăperii unde se aflau cei doi lideri era închisă și nu putea auzi nimic prin lemnul gros. Lângă ea se vedea o acuarelă a Operei de Stat din Viena – reușită ca tehnică, dar lipsită de viață. Pictată de Hitler însuși, își spuse. Se ridică în picioare ca s-o examineze mai îndeaproape. Da, purta inițialele lui în colțul din dreapta jos. Prefăcându-se că analizează tabloul, aruncă o privire spre dormitorul Führerului, mascat în umbrele din capătul culoarului. Lângă el se mai afla o cameră, la numai câțiva metri distanță. Curiozitatea se dovedi mai puternică decât prudența. Se întoarse rapid spre ușa bucătăriei, ca să se asigure că nu era observat, și o deschise.

Descoperi un dormitor mic ce dădea înspre grădina din spate. Jaluzelele erau pe jumătate trase. În aer plutea un miros dulceag, grețos, de flori proaspete și uscate, combinat cu parfumuri grele, aducând a scorțișoară, uscate în flacoanele lor. Pe masa de toaletă se aflau un buchet de trandafiri ofiliți și un bol cu frezii galbene și roșii. O pijama simplă, ca aceea pe care obișnuia s-o poarte Leyna, era împăturită pe pat. Deschise ușa din capăt și intră într-o sală de baie. În fața lui, printr-o a doua ușă, lăsată deschisă, văzu o tunică militară așezată pe spătarul unui scaun. Dormitorul lui Hitler. În retragere, aruncă o privire mai atentă la obiectele de pe măsuța de toaletă. O fotografie alb-negru cu un câine. Un teanc de coli de scris inscripționate „Angela Raubal“ în colțul din stânga sus și un număr al revistei de modă *Die Dame*. Verifică data: septembrie 1931.

Leyna avusese dreptate. Nu mai avea nici o îndoială. Proximitatea dormitoarelor, baia comună, modul în care dormitorul nepoatei fusese păstrat ca un altar, ca o cameră funerară egipteană…

Auzi un zgomot în spate și închise repede ușa. Legat tocmai ieșise din salon.

– Mi-e teamă că am o veste proastă – Gestapoul a pus mâna pe document, îl anunță rapid, în șoaptă, după ce se asigurase că ușa salonului era închisă.

Lui Hartmann îi trebuiră câteva secunde ca să-și dea seama despre ce vorbea.

– Când?

– Cu mai puțin de o oră în urmă. Mi-au scotocit prin cameră când eram la duș.

– Ești sigur că a dispărut?

– Din păcate, da, Paul. Îmi pare atât de rău…

Hartmann ridică mâna, făcându-i semn să tacă. Avea nevoie de un răgaz de gândire.

– Dacă a trecut mai puțin de o oră înseamnă că deja mă caută. Eu…

Se opri brusc, căci în spatele lui Legat își făcuse apariția adjutantul SS, urmat de Chamberlain și de Hitler. Schmidt și Dunglass se pregăteau și ei să iasă. Prim-ministrul avea în mână două foi de hârtie. Îi dădu una lui Hitler.

– Asta este pentru dumneavoastră, domnule cancelar.

Hitler i-o pasă imediat adjutantului. Acum, că musafirii se pregăteau de plecare, părea mai binedispus.

– *Doktor Schmidt begleitet Sie zu Ihrem Hotel. Ich wünsche Ihnen einen angenehmen Flug.*

– O să vă conduc înapoi la hotel, domnule prim-ministru. Führerul vă dorește un zbor plăcut.

– Vă mulțumesc.

Chamberlain și Hitler își strânseră mâinile. Tentat să mai țină un scurt discurs, prim-ministrul se opri la timp.

– Vii și tu, Hugh? întrebă Dunglass cu o notă de sarcasm.

Adjutantul deschisese ușa apartamentului.

Legat își dădu seama că n-o să-l mai vadă pe Hartmann niciodată. Dar nu putea să spună nimic. Îl salută din cap și ieși după ceilalți.

Hitler rămase câteva secunde cu ochii la ușa ce tocmai se închisese. Își freca inconștient podul palmei drepte cu degetul mare al mâinii stângi, ca și cum s-ar fi lovit. Observă, până la urmă, documentul pus pe un scaun în fața lui și se întoarse spre Hartmann.

– Aceasta este sinteza presei străine?

– Da, *mein Führer.*

– Hai cu ea încoace.

Hartmann sperase că s-ar fi putut strecura afară. În loc de asta, se văzu nevoit să-l urmeze pe Hitler în salon. Adjutantul aranja mobila la loc și scutura pernele. Hartmann îi întinse sinteza, iar Hitler își strecură mâna în buzunarul de la piept după ochelari. Din stradă se auzeau, în continuare,

uralele mulțimii. Cu ochelarii în mână, se apropie de fereastră, trase puțin perdeaua și privi în jos.

– Cum să te duci la război cu astfel de oameni? se întrebă retoric clătinând din cap.

Hartmann se postă și el la fereastra alăturată, constatând că mulțimea se mărise semnificativ în ultima jumătate de oră, după aflarea veștii că Chamberlain se afla în clădire. Pe trotuarul de vizavi erau câteva sute de oameni. Bărbații își scoseseră pălăriile, iar femeile fluturau brațele în aer. Poziția nu-i permitea să vadă mașina prim-ministrului, dar era ușor să-i ghicești poziția după direcția în care se întorceau toate capetele.

Hitler lăsă perdeaua să cadă la loc.

– Populația Germaniei s-a lăsat dusă de nas! Și de către cine? Tocmai de Chamberlain!

Scutură ochelarii ca să-i deschidă și și-i puse pe nas folosind o singură mână. Începu să citească.

Hartmann era pe punctul să se îndepărteze de la fereastră când văzu o limuzină mare, Mercedes, intrând în viteză pe stradă și oprind brusc chiar lângă trotuarul din față. Îl recunoscu pe Ribbentrop, însoțit de Sauer. Vizibil grăbiți, cei doi ieșiră din mașină și începură să traverseze fără să mai aștepte escorta – un al doilea automobil Mercedes cu patru militari SS. Sauer ridică ochii spre apartament, obligându-l să se retragă repede ca să nu fie văzut.

Hitler frunzărea distrat rezumatele. Începu să citească titlurile pe o voce batjocoritoare:

– „Chamberlain, eroul mulțimilor la München!“, „Hitler, întâmpinat cu urale de circumstanță. Chamberlain, primit în extaz.“

Se auzi soneria din vestibul și adjutantul ieși să răspundă. Hitler aruncă documentul pe o canapea și se îndreptă spre masa lui de lucru. Era a doua oară când rămăseseră singuri, numai ei doi. Auzi voci pe hol. Băgă mâna în buzunarul de la piept, atinse patul armei cu vârfurile degetelor, dar și le retrase imediat. Era absurd. Urma să fie arestat, și tot n-o putea face. Iar dacă el nu putea, atunci cine ar fi putut? Într-un moment de clarviziune înțelese că nimeni, nici el, nici armata, nici un asasin singuratic, nici un german nu ar fi fost capabil să rupă firul destinului care îi unea și-i împingea înainte, până la capăt.

Ușa se deschise, iar Ribbentrop își făcu apariția. Din spatele lui, Sauer îi aruncă lui Hartmann o privire încărcată de ură. Auzi un huruit în urechi în

timp ce se pregătea sufletește. Cu toate acestea, Ribbentrop părea să fie chiar mai nervos decât ofițerul SS.

– *Mein Führer,* mi s-a spus că tocmai v-ați întâlnit cu Chamberlain.

– Mi-a cerut o întrevedere privată noaptea trecută. Nu aveam de ce să-l refuz.

– Pot să vă întreb ce voia?

– Să semnez o hârtiuță. Hitler culese declarația de pe birou și i-o întinse. Ar fi fost nepoliticos să refuz un bătrân gentleman atât de inofensiv.

Chipul lui Ribbentrop părea să se înnegrească pe măsură ce citea. Desigur, Führerul nu putea greși. Ar fi fost de negândit până și să sugerezi așa ceva. Totuși, Hartmann simți o schimbare în atmosferă.

– Haide, n-o lua așa de serios, rupse Hitler tăcerea pe o voce iritată. Bucata aceea de hârtie nu are absolut nici o valoare. Problema este aici, la noi, cu poporul german.

Le întoarse spatele și începu să examineze documentele de pe birou.

Hartmann prinse ocazia din zbor. Îi salută scurt, din cap, pe ministrul de externe și pe Sauer, apoi se retrase către ușă. Nimeni nu încercă să-l oprească. Un minut mai târziu era afară, în stradă.

4

Avionul Lockheed Electra străbătea norul jos care acoperea Canalul Mânecii. Pe geamuri nu se vedea decât un gri nemărginit.

Legat stătea pe locul din spate pe care îl ocupase și la venire, cu bărbia în palmă și privirea în gol. Prim-ministrul se afla în față, cu Wilson. Strang și Malkin erau la mijloc. Doar Ashton-Gwatkin lipsea. Era tot la Praga, unde încerca să le vândă acordul cehilor. La bord plutea oboseala. Malkin și Dunglass adormiseră. În dulapul din spate se afla un coș cu mâncare, pregătit de hotel, dar Chamberlain dăduse ordin să nu-l atingă nimeni, după ce aflase că era un cadou de la germani.

Legat simți o presiune în urechi, semn că începuseră să coboare. Își scoase ceasul din buzunarul sacoului. Era puțin trecut de ora cinci. Wilson se aplecă într-o parte și se întoarse spre el.

– Hugh! Îi făcu semn să se apropie. Domnilor, veniți să discutăm.

Se deplasă nesigur spre partea din față. Strang și Malkin se mutară pe locurile din spatele premierului, așa că Legat și Dunglass se văzură nevoiți să stea cu spatele lipit de carlingă. Avionul făcu un salt, iar cei doi se loviră unul de celălalt. Wilson discutase cu comandantul Robinson.

– Ar trebui să ajungem cam într-o jumătate de oră. Se pare că suntem așteptați de o mulțime apreciabilă, după cum mi-am imaginat că va fi. Regele l-a trimis pe lordul șambelan ca să-l conducă pe prim-ministru direct la palatul Buckingham, pentru ca Maiestățile Lor să-i mulțumească personal. Imediat ce ne întoarcem, avem ședință de guvern.

– Evident, va trebui să fac o declarație în fața camerelor de luat vederi.

Strang își drese glasul.

– Aș sugera, cu permisiunea dumneavoastră, domnule prim-ministru, să abordați angajamentele asumate de Hitler cu cea mai mare prudență. Acordul referitor la Sudetenland este clar, majoritatea oamenilor îi vor înțelege necesitatea. Celălalt document însă…

Lăsă fraza neterminată.

Era așezat chiar în spatele lui Chamberlain. Pe chipul său lung se citea îngrijorarea. Prim-ministrul întoarse capul ca să-i răspundă, iar Legat îi remarcă din nou profilul încăpățânat.

– Înțeleg punctul de vedere al Ministerului de Externe, William. Știu că, de exemplu, Cadogan e de părere că ar trebui să considerăm acomodarea doar o necesitate regretabilă, să afirmăm clar că, în momentul de față, nu avem altă soluție, să câștigăm timp și să anunțăm un program major de reînarmare. Ei bine, ne reînarmăm masiv. Anul viitor vom aloca o jumătate din totalul cheltuielilor guvernamentale armatei. Prim-ministrul marcă o pauză, apoi continuă adresându-se tuturor – poate în special lui Legat, deși acesta n-ar fi putut să bage mâna în foc: Nu sunt un pacifist. Principala lecție pe care am învățat-o din discuțiile cu Hitler este că, pur și simplu, nu poți să joci pocher cu un gangster dacă tu n-ai nimic în mână. Dar, dacă voi explica situația în acești termeni când aterizăm, îi voi justifica abordarea belicoasă. Pe de altă parte, dacă se ține de cuvânt – iar eu cred că o va face –, vom evita războiul.

– Și dacă nu se ține de cuvânt?

– Atunci, toată lumea va vedea cât valorează promisiunile lui. Nimeni n-o să mai aibă nici un motiv să stea pe gânduri, iar țara și dominioanele vor fi unite de o voință comună, lucru imposibil în prezent. Cine știe…? Poate că-i va aduce și pe americani de partea noastră, zise, permițându-și o jumătate de zâmbet. Prin urmare, intenționez să fac cât mai multă publicitate acestei declarații comune, încheie bătându-se cu mâna peste buzunarul de la piept.

Era 5.38 după-amiaza când avionul prim-ministrului ieși în fine din plafonul de nori și apăru deasupra aerodromului Heston. Legat văzu autostrada Great West Road blocată de mașini pe mai bine de doi kilometri în fiecare direcție. Plouase zdravăn, căci farurile se oglindeau în asfaltul ud. Un grup masiv de oameni era masat la porțile aerodromului. Avionul survola clădirile terminalului la joasă înălțime. Prinse strâns mânerele scaunului. Roțile săriră pe iarbă de câteva ori, apoi rulară cu o sută de kilometri pe oră, ridicând jerbe de apă în ambele părți, până ce avionul se opri brusc și coti pe porțiunea betonată.

Scena ce li se înfățișa în spatele ferestrei, în lumina difuză a toamnei, era haotică: reporteri și cameramani, lucrători de-ai aeroportului, polițiști, elevi de la Eton bizari în uniformele lor formale, miniștri, membri ai

Parlamentului și ai Camerei Lorzilor, oameni simpli, lordul-primar al Londrei, cu colierul ceremonial trecut peste piept. Chiar de la distanță, Legat recunoscu statura imposibil de înaltă a lordului Halifax, cu melonul pe cap, ca Don Quijote lângă micul Sancho Panza, întruchipat de Sir Alexander Cadogan. Syers era și el prezent. Aveau umbrelele strânse, deci probabil că ploaia se oprise. Nu se vedea decât o singură mașină, un Rolls-Royce de modă veche, cu fanionul regal fixat pe aripă. Un bărbat în uniformă ghidă avionul la locul de parcare și îi făcu semn pilotului să oprească motoarele. Elicele se imobilizară.

Ușa cabinei piloților se deschise. Ca și la aterizarea la München, comandantul Robinson se opri să schimbe câteva cuvinte cu premierul, apoi străbătu culoarul central și deschise ușa din spate. Aerul care dădu buzna în cabină, rece și umed, era indubitabil englez. Legat rămase pe scaun ca să-i permită prim-ministrului să treacă. Chamberlain avea maxilarele încleștate de emoție. Cât de ciudat pentru un om fundamental timid să se angajeze în politică și să-și croiască drum până la cel mai înalt nivel! O pală de vânt trânti ușa înapoi, iar premierul se văzu nevoit să o împingă cu umărul. Se aplecă și coborî într-un vacarm uriaș de aplauze și urlete entuziaste care sunau de-a dreptul isterice. Wilson se oprise pe culoar, blocându-le trecerea: momentul de glorie îi aparținea exclusiv șefului. Abia după ce Chamberlain începuse să se deplaseze în lungul șirului de oameni, strângând mâini în stânga și în dreapta, ieși și el, urmat de Strang, Malkin și Dunglass.

Legat părăsi ultimul aeronava. Treptele metalice erau alunecoase, așa că pilotul îl prinse de braț, ajutându-l să-și recapete echilibrul. În lumina apusului, reflectoarele cameramanilor aruncau o lumină strălucitoare, albă, ca niște fulgere înghețate. Prim-ministrul terminase de salutat demnitarii și se întorsese spre un pupitru înțesat de microfoane purtând sigle diverse: BBC, Movietone, CBS, Pathé. Legat nu-i vedea decât spatele îngust și umerii căzuți profilați în lumina orbitoare. Chamberlain așteptă ca uralele să se stingă și începu să vorbească pe o voce subțire, dar limpede.

– Aș vrea să vă spun două lucruri. În primul rând, că am primit, atât eu, cât și soția mea, o cantitate uriașă de scrisori de-a lungul acestor zile tensionate. Scrisori de susținere și recunoștință care au însemnat enorm pentru mine. Doresc să mulțumesc poporului britanic pentru ceea ce a făcut.

Mulțimea începu din nou să scandeze. Cineva strigă:

– Ceea ce ai făcut *dumneata*!

Apoi, o altă voce:
– Avem încredere în Chamberlain!
– În al doilea rând, vreau să vă spun că soluția la care am ajuns în problema Cehoslovaciei este, în opinia mea, preludiul unei înțelegeri mai mari care ar putea asigura pacea Europei. În această dimineață am avut încă o discuție cu Herr Hitler, iar pe acest document se află semnătura lui, alături de a mea… Ridică foaia de hârtie în aer. Unii dintre voi au auzit deja zvonuri privind conținutul, totuși aș vrea să-i dau citire…
Prea orgolios ca să-și pună ochelarii, se văzu nevoit să țină documentul la capătul brațului ca să distingă scrisul. Aceasta este imaginea acelui moment istoric pe care Legat și-o va aminti toată viața, înscrisă pe retina memoriei sale până în ziua morții, mulți ani mai târziu, la capătul unei vieți onorabile de funcționar public. O siluetă fragilă, îmbrăcată în negru, în mijlocul unui râu de lumină strălucitoare, cu brațul întins, ca un om care a atins un gard electric.

Al doilea avion Lockheed ateriză chiar când prim-ministrul pleca în Rolls-Royce-ul regelui. În apropierea porților aeroportului, zgomotul produs de mulțime se împleti cu vuietul motoarelor aeronavei.
– Dumnezeule, ce primire! spuse Syers. Străzile sunt blocate de aici până în centrul Londrei.
– Ai zice că am câștigat războiul, nu că l-am evitat.
– Când am plecat se adunaseră deja câteva mii de oameni pe Mall. Se pare că regele și regina vor să-l scoată în balcon. Dă-mi voie să te ajut. Scoase una dintre cutiile cu documente din cala avionului. Ia zi, cum a fost?
– Cam sinistru, ca să fiu cinstit.
Se îndreptară împreună către terminalul British Airways. Pe la jumătatea drumului, luminile reflectoarelor se stinseră brusc. Rămasă în semiobscuritate, mulțimea scoase un mormăit colectiv și începu să se deplaseze către ieșire.
– Un autobuz așteaptă să ne ducă la Downing Street 10, dar nu ți-aș putea spune când o să ajungem.
În interiorul terminalului aglomerat, ambasadorii francez și italian stăteau de vorbă cu lordul cancelar și cu ministrul de război. Syers plecase să caute autobuzul, iar Legat rămăsese lângă cutiile lui. Obosit, se așeză pe o bancă, sub o reclamă la zborurile către Stockholm. Lângă biroul vămii era un

telefon public. Se întrebă dacă ar fi cazul să o sune pe Pamela ca s-o anunțe că a aterizat, dar ideea că-i va auzi vocea și inevitabilele întrebări îl deprima. Prin ferestrele mari vedea șirul de pasageri din cel de-al doilea avion intrând în terminal. Sir Joseph Horner era încadrat de cei doi detectivi, iar Joan mergea lângă domnișoara Anderson, cu valiza într-o mână și o mașină de scris portabilă în cealaltă. Imediat ce-l văzu se îndreptă spre el.

– Domnule Legat!

– Te rog, Joan, spune-mi Hugh.

– Bine, Hugh. Se așeză lângă el și își aprinse o țigară. Ei bine, a fost pasionant.

– Chiar așa?

– Da, eu așa zic. Se întoarse cu fața la el și îl privi direct în ochi. Am încercat să te prind la plecarea de la München, dar decolaseși deja. Trebuie să-ți fac o mică mărturisire.

– Ce anume?

Era foarte drăguță, dar el nu avea chef să flirteze.

– Rămâne între noi, Hugh, dar eu nu sunt chiar ceea ce par.

– Nu?

– Nu. În realitate, sunt un fel de înger păzitor.

Acum chiar că începea să-l enerveze. Aruncă o privire în jur. Ambasadorii își continuau conversația cu miniștrii. Syers era în cabina telefonică, încercând probabil să găsească autobuzul.

– Despre ce vorbești? o întrebă pe o voce sfârșită.

Joan își ridică valiza pe genunchi.

– Colonelul Menzies este unchiul meu – mă rog, tatăl unul văr de-al doilea, mai precis. Din când în când mă pune să-i fac mici comisioane. Adevărul este că am fost trimisă la München și ca să te supraveghez, nu doar ca să dactilografiez documente. Desfăcu închizătorile valizei, deschise capacul și, de sub un teanc de lenjerie împăturită impecabil, scoase memorandumul în plicul original. Ți l-am luat din cameră noaptea trecută, când ai plecat cu prietenul tău. A fost doar o măsură de siguranță, dar, Hugh – apropo, îmi place numele tău, cred că ți se potrivește –, serios, Hugh, *slavă Domnului că am făcut-o.*

Lui Hartmann i se părea un miracol că nu fusese arestat încă. La fiecare etapă a călătoriei spre Berlin se așteptase să fie ridicat – după-amiază, când plecase de la Führerbau la aeroport, după aceea, când se urcase în avionul de pasageri Junkers închiriat de Ministerul de Externe ca să-i aducă în capitală pe membrii delegației și, mai ales, când aterizase pe Tempelhof. Iată însă că nu simțise o mână grea pe umăr, nu se trezise față în față cu niște indivizi în civil și nici nu auzise fraza fatidică: „Herr Hartmann, vă rog să veniți cu noi". Ieși fără nici o problemă din aeroport și se îndreptă spre taxiuri.

Cum era vineri seara, orașul colcăia de petrecăreți care sărbătoreau pacea neașteptată. Paharele ridicate, zâmbetele și brațele întinse peste umerii iubitelor, toate i se păreau gesturi de frondă la adresa regimului.

Soneria de la apartamentul ei sună îndelung, fără rezultat. Era pe punctul să plece când auzi broasca învârtindu-se. Ușa se deschise, iar ea apăru în prag.

– Într-o zi o să te spânzure, sper că ești conștient de asta, îi spuse femeia mai târziu în noaptea aceea.

Stăteau fiecare în câte un capăt al căzii, față în față, la lumina unei lumânări. Prin ușa deschisă se auzea muzică de jazz de la un post de radio ilegal, străin.

– De ce spui asta?

– Pentru că am auzit-o de la ei, chiar înainte să-mi dea drumul. „Ascultați-ne sfatul și țineți-vă departe de el, Frau Winter. Cunoaștem genul acesta de individ. Acum are impresia că a scăpat, dar tot o să punem mâna pe el la un moment dat." Altfel, au fost foarte politicoși.

– Ce le-ai spus?

– Le-am mulțumit pentru avertisment.

Izbucni în râs și își întinse picioarele imposibil de lungi, frecându-se de pielea fină a femeii. Avea dreptate. Și ei aveau dreptate. Îl vor spânzura într-o zi de 20 august, în 1944, la închisoarea Plötzensee, cu o coardă de pian. În linii mari, știa ce-i rezervă destinul, dar până atunci avea o viață de trăit, o luptă de dus și o cauză pentru care merita să mori.

*

Pe Legat îl trimiseseră acasă puțin după ora zece seara. Cleverly îl asigurase că nu era necesar să aștepte finalul ședinței de guvern. Syers urma

să se ocupe de documentele prim-ministrului, așa că îl îndemnase să-și ia liber în weekend.

Ieși de la Numărul 10 și porni pe străzi pline de oameni care sărbătoreau. Din loc în loc se vedeau artificii. Exploziile rachetelor luminau cerul.

Ferestrele de la etaj erau întunecate. „Copiii dorm, probabil“, își spuse. Roti cheia în broască, intră și își abandonă valiza în antreu. Din camera de zi se vedea lumină. Pamela lăsă imediat cartea jos când îl văzu.

– Iubitule! Sări în picioare și îl strânse puternic în brațe. Timp de un minut, nici unul nu scoase nici un cuvânt. Într-un sfârșit, îl eliberă, îi luă capul în mâini și îl privi în ochi. Mi-a fost așa de dor de tine!

– Ești bine? Ce fac copiii? Pamela începu să-i desfacă nasturii de la pardesiu, dar el o opri: Nu, nu. Nu pot să stau.

Femeia făcu un pas în spate.

– Te întorci la birou?

Suna mai mult ca o speranță decât ca o critică.

– Nu. Vreau să urc să văd copiii.

Casa era mică, așa că împărțeau aceeași cameră. John dormea în pat, Diana, într-un țarc. Îl impresionase întotdeauna calitatea tăcerii din preajma copiilor adormiți. Slab luminați de becul de pe scară, cu gurițele pe jumătate deschise, nemișcați. Îi mângâie pe cap. Ar fi vrut să-i sărute, dar nu îndrăzni, de teamă să nu-i trezească. Ochii sticloși ai măștilor de gaze îi vegheau de pe o comodă. Închise ușa cu grijă.

Când coborî o găsi pe Pamela stând cu spatele. Se întoarse spre el, cu ochii perfect uscați. Scenele sentimentale nu fuseseră niciodată genul ei, din fericire.

– Când te întorci? îl întrebă calm.

– O să petrec noaptea la club. Mă întorc de dimineață. Discutăm atunci.

– Pot să mă schimb, să știi. Dacă vrei.

– Totul trebuie să se schimbe, Pamela. Eu, tu, totul. Mă gândesc să-mi dau demisia de la minister.

– Și ce să faci?

– Promiți să nu râzi?

– Încerc.

– În avion, la întoarcere, mi-a venit ideea să mă înrolez în RAF.

– Dar tocmai l-am auzit pe Chamberlain la radio asigurând oamenii adunați în fața guvernului că vor avea parte de o pace trainică.

– N-ar fi trebuit s-o facă. Sunt sigur că și-a regretat cuvintele din clipa în care le-a rostit.

Din cele aflate de la Dunglass, prim-ministrul fusese convins de către doamna Chamberlain – singura persoană pe care nu o putea refuza niciodată.

– Așadar, continui să crezi că va fi război?

– Sunt sigur.

– Atunci, ce se întâmplă acum? De unde atâta speranță, atâta bucurie?

– Este doar un sentiment de ușurare pentru care nu condamn pe nimeni. Când mă uit la copii, simt același lucru. În realitate, am pășit într-o capcană care se va închide curând, iar Hitler ne va ataca, mai devreme sau mai târziu. O săruță pe obraz. Ne vedem mâine-dimineață.

Pamela rămăsese tăcută. Cu valiza în mână, Legat dispăru în noapte. Cineva aprindea artificii în Smith Square. Din curțile învecinate se auzeau râsete și glasuri vesele. Fațadele vechi dansară o vreme în cascade de scântei colorate, apoi căzură la loc în beznă.

Popor (în limba germană în original)

MULȚUMIRI

Această carte a rezultat dintr-o fascinație pentru Acordul de la München care durează de peste treizeci de ani și pentru care aș vrea să-i mulțumesc lui Denys Blakeway, producătorul alături de care am realizat în 1988 un documentar pentru BBC, *God Bless You, Mr Chamberlain*, ca să marcăm a cincizecea aniversare a conferinței. De atunci am rămas amândoi ușor obsedați de subiect.

În Germania, prietenii mei de la Heyne Verlag, Patrick Niemeyer și Doris Schuck, m-au ajutat să mă documentez la München. Dr. Alexander Krause, care m-a ghidat cu competență prin ceea ce a fost odată Führerbau, acum sediu al Facultății de Muzică și Teatru (al cărei rector este), merită recunoștința mea deosebită. Aceleași mulțumiri merg către Ministerul de Interne bavarez, care mi-a permis să vizitez fostul apartament al lui Hitler din Printzregentenplatz. Acum, în clădire se află o secție de poliție.

În Marea Britanie, recunoștința mea se îndreaptă către Stephen Parkinson, secretarul politic al guvernului, și către profesorul Patrick Salmon, istoricul-șef din cadrul Foreign and Commonwealth Office.

Am avut șansa să beneficiez, din nou, de sfaturile și sprijinul a patru „primi cititori“ experimentați. Le mulțumesc din suflet, ca de obicei, redactorului meu de la Hutchinson, Londra, Jocasta Hamilton; lui Sonny Mehta, de la Knopf, New York; lui Wolfgang Müler, traducătorul meu în germană, și soției mele, Gill Hornby.

Doresc totodată să-mi exprim recunoștința față de autorii următoarelor lucrări:

John Charmley, *Chamberlain and the Lost Peace*; Jock Colville, *The Fringes of Power: Downing Street Diaries 1939–1955*; David Dilks (editor), *The Diaries of Sir Alexander Cadogan*; Max Domarus, *Hitler: Speeches and Proclamations, 1935–1938*; David Dutton, *Neville Chamberlain*; David Faber, *Munich 1938: Appeasement and World War II*; Keith Feiling, *The Life of Neville Chamberlain*; Joachim Fest, *Albert Speer: Conversations with Hitler's Architect*; Joachim Fest, *Plotting Hitler's Death: The German Resistance to Hitler 1933–1945*; Hans Bernd Gisevius, *To the Bitter End*; Paul Gore-Booth, *With Great Truth and Respect*; Sheila Grant Duff, *The Parting of the Ways*; Ronald Hayman, *Hitler and Geli*; Nevile Henderson, *Failure of a Mission*; Peter Hoffmann, *German Resistance to Hitler*; Peter Hoffmann, *The History of the German Resistance 1933–1945*; Peter Hoffmann, *Hitler's Personal Security*; Heinz Höhne, *Canaris*; Lord Home, *The Way the Wind Blows*; David Irving, *The War Path*; Otto John, *Twice Through the Lines*; *The Memoirs of Field Marshal Keitel*; Ian Kershaw, *Making Friends with Hitler: Lord Londonderry and Britain's Road to War*; Ivone Kirkpatrick, *The Inner Circle*; Alexander Krause, *No. 12 Arcisstrasse*; Klemens von Klemperer (editor), *A Noble Combat: The Letters of Sheila Grant Duff and Adam von Trott zu Solz 1932–1939*; Valentine Lawford, *Bound for Diplomacy*; Giles MacDonogh, *1938: Hitler's Gamble*; Giles MacDonogh, *A Good German: Adam von Trott zu Solz*; Andreas Mayor (traducător), *Ciano's Diary 1937–1938*; Harold Nicolson, *Diaries and Letters, 1930–*

1939; John Julius Norwich (editor), *The Duff Cooper Diaries*; NS-Dokumentationszentrum, München, *Munich and National Socialism*; Robert Rhodes James (editor), *Chips: The Diaries of Sir Henry Channon*; Richard Ollard (editor), *The Diaries of A.L. Rowse*; Richard Overy, împreună cu Andrew Wheatcroft, *The Road to War*; David Reynolds, *Summits: Six Meetings that Shaped the Twentieth Century*; Andrew Roberts, *'The Holy Fox': A Biography of Lord Halifax*; Paul Schmidt, *Hitler's Interpreter*; Robert Self, *Neville Chamberlain*; Robert Self (editor), *The Neville Chamberlain Diary Letters, Volume Four*; William L. Shirer, *Berlin Diary*; Reinhard Spitzy, *How We Squandered the Reich*; Lord Strang, *Home and Abroad*; Despina Stratigakos, *Hitler at Home*; Christopher Sykes, *Troubled Loyalty: A Biography of Adam von Trott*; A.J.P. Taylor, *The Origins of the Second World War*; Telford Taylor, *Munich: The Price of Peace*; D.R. Thorpe, *Alec Douglas-Home*; Daniel Todman, *Britain's War: Into Battle 1937–1941*; Gerhard L. Weinberg, *The Foreign Policy of Hitler's Germany, 1937–1939*; Ernst von Weizsäcker, *Memoirs*; Sir John Wheeler-Bennett, *The Nemesis of Power: The German Army in Politics 1918–1945*; Stefan Zweig, *The World of Yesterday: Memoirs of a European.*